

REPUBLIKA HRVATSKA
Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Izvješće o radu
Pravobraniteljice za osobe s
invaliditetom
2011.

Zagreb, ožujak 2012.

www.posi.hr

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. PRIMJENA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM	3
1.2. SPAJANJE PRAVOBRANITELJSKIH UREDA – MOGUĆI GUBITAK DOSEGNUTE RAZINE ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM.....	4
2. PRIKAZ POSTUPANJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM	9
2.1. ZAŠTITA, PRAĆENJE I PROMICANJE PRAVA I INTERESA OSI - POSTUPANJA U 2011.9	
2.2. PRITUŽBE STRANAKA PO PODRUČJIMA	16
3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM..	20
3.1. ZDRAVLJE	20
3.1.1. BOLNIČKO LIJEČENJE MEDICINSKOM REHABILITACIJOM	20
3.1.2. ORTOPEDSKA POMAGALA	21
3.1.3. DOPUNSKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE.....	25
3.1.4. STOMATOLOŠKA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	26
3.1.5. NEDOSTUPNOST ZDRAVSTVENE ZAŠTITE	28
3.1.6. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA OSOBA S MENTALNIM OŠTEĆENJEM - LIJEČENJE I REHABILITACIJA.....	29
3.1.7. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	35
3.2. PRISTUPAČNOST, MOBILNOST I STANOVANJE	41
3.2.1. PRISTUPAČNOST I MOBILNOST.....	41
3.2.2. STANOVANJE.....	49
3.3. SUDJELOVANJE U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU.....	51
3.4. ODGOJ I OBRAZOVANJE	55
3.4.1. PREDŠKOLSKI ODGOJ	55
3.4.2. OSNOVNOŠKOLSKO OBRAZOVANJE	58
3.4.3. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE.....	61
3.4.4. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE	65
3.5. PROFESIONALNA REHABILITACIJA I CJELOŽIVOTNO UČENJE.....	68
3.6. RAD I ZAPOŠLJAVANJE.....	73
3.6.1. RAD I RADNI ODNOSI	87
3.7. MIROVINSKO OSIGURANJE	90
3.7.1. PRAVO NA DOPLATAK ZA DJECU	101
3.8. SOCIJALNA ZAŠTITA	106
3.8.1. JEDNAKOST PRED ZAKONOM	112
3.8.2. NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU.....	116
3.8.3. OSOBE S INVALIDITETOM U DOMOVIMA ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE	119
3.8.4. AUTIZAM	128
3.9. PRISTUP PRAVOSUĐU	137
3.9.1. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST.....	139
3.10. ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE	144
3.11. ŽENE S INVALIDITETOM.....	151
3.12. MEĐUNARODNA SURADNJA	159

3.13.	SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I ŠPORTU ..	164
3.14.	SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA.....	168
3.15.	PODIZANJE RAZINE SVIJESTI	171
3.15.1.	SUDJELOVANJE UREDA U MEDIJIMA	171
3.16.	PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PODUZIMANJE MJERA RADI POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM	179
4.	OPĆE POSLOVANJE UREDA.....	204
5.	FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA.....	205
5.1.	OBRAZLOŽENJE POJEDINIH SKUPINA RASHODA I IZDATAKA.....	205
5.1.1.	Uprava i administracija, rashodi za zaposlene.....	205
5.1.2.	Materijalni rashodi.....	205
5.1.3.	Opremanje, rashodi za nabavu nefinancijske imovine	205
6.	ZAKLJUČAK.....	206
7.	LITERATURA.....	209
8.	PRILOZI	212

PREGLED KRATICA

Kratika	Naziv
OSI	Osoba/e s invaliditetom
POSI	Pravobranitelj/ica za osobe s invaliditetom
RH	Republika Hrvatska
NN	Narodne novine
CZSS	Centar za socijalnu skrb
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MOBMS	Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVPEI	Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
MZOŠ	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
MZSS	Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
MP	Ministarstvo pravosuđa
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
DV	Dječji vrtić
OŠ	Osnovna škola
SŠ	Srednja škola
UNDP	Program Ujedinjenih naroda za razvoj
VE	Vijeće Europe
EU	European Union (Europska unija)
EZ	Europska zajednica

1. UVOD

Osnivanjem zasebnog pravobraniteljskog ureda za osobe s invaliditetom koji je počeo s radom 1. srpnja 2008. godine Republika Hrvatska je iskazala svoje stajalište da je ovoj skupini hrvatskih građana potrebna dodatna vidljivost u sustavu zaštite ljudskih prava. Zasebnost institucije prema iskustvima iz dosadašnjeg rada uvelike doprinosi prepoznatljivosti i promicanju prava osoba s invaliditetom i stalni je podsjetnik zakonodavcu da prilikom donošenja zakona i politika vodi računa o specifičnom položaju osoba s invaliditetom, a ujedno utječe na podizanje razine svijesti koja je vrlo često ključna za ostvarivanje prava i unaprjeđenje položaja osoba s invaliditetom.

Aktivnosti Ureda u prvoj polovici 2011. bile su obilježene nastojanjima da se očuva samostalnost Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Prijedlogom Vlade RH koji je kasnije pretočen u Zakon o pučkom pravobranitelju i izglasan 21. listopada 2011. godine predviđeno je ukidanje institucije i pripajanje svih njezinih kapaciteta Uredu pučkog pravobranitelja.

Velik dio komentara u saborskoj raspravi o Izvještaju o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010. godinu odnosio se upravo na komentare zastupnika na najavljeno ukidanje institucije čiji je rad pohvaljen od strane svih zastupnika. Zastupnici su se u raspravi osvrnuli na gotovo sva područja od značaja za položaj i ostvarivanje prava na jednakost osoba s invaliditetom u pojedinim županijama i regijama pri čemu je poseban naglasak bio na neprovođenje Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. i kašnjenje s Vladinim izvješćem o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom UN-ovom Odboru za prava osoba s invaliditetom. Važno je napomenuti da je rasprava o Izvješću o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zahvaljujući inicijativi pravobraniteljice te iznimnom angažmanu prevoditeljice za znakovni jezik, Hrvatskoj radio televiziji i mjerodavnim službama Hrvatskog sabora, bila prva rasprava u Hrvatskom saboru za čiji prijenos je osiguran prevoditelj za znakovni jezik čime su i osobe oštećena sluha dobile mogućnost praćenja rada Sabora. Rasprava o izvješću o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010. godinu održana je 30. lipnja 2011. godine. Izvješće je prihvaćeno na 23. Sjednici, 1. srpnja sa 96 glasova "za" i 1 "suzdržan".

U ovom Izvješću prikazan je rad Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na zaštiti, praćenju i promicanju prava i interesa osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj u 2011. godini sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07). Iako svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, zbog potrebe za sažetosti, imenice muškog roda u ovom Izvješću odnose se podjednako i na muški i na ženski spol.

U razdoblju za koje se Izvještaj podnosi Ured je imao **1446** postupanja u svrhu zaštite, praćenja i promicanja prava osoba s invaliditetom. Od ukupnog broja **647** se odnosilo na pritužbe, zamolbe, prijedloge i drugo upućeno od građana pisanim putem, telefonskih savjetovanja bilo je **507**, dok je tijekom protekle godine Ured uputio ukupno **270** inicijativa koje su se odnosile na preporuke, upozorenja, prijedloge izmjena i dopuna propisa, analize podataka i drugo. Također smo dali mišljenja i prijedloge na **22** propisa koji su nam upućeni od nadležnih tijela.

Ostvarena su **34** obilaska u svrhu uvida u prostorije u kojima borave, rade, obrazuju se ili su smještene osobe s invaliditetom.

U svrhu podizanja razine svijesti o jednakosti prava i položaja osoba s invaliditetom Ured je inicirao i sudjelovao u pripremi **1** tematske sjednice, organizirao **11** tribina i **2** međunarodna skupa. Pravobraniteljica i njezini suradnici sudjelovali su na **21** sjednici Hrvatskog sabora, održali su niz sastanaka s predstavnicima institucija i organizacijama civilnog društva iz zemlje i inozemstva, sudjelovali na **99** događanja u zemlji i **8** međunarodnih događanja te ostvarili **76** sudjelovanja u medijima.

Prema Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, u Hrvatskoj je s danom 12.01.2012. zabilježeno 518 081 osoba s invaliditetom (*Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo*).

Sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, Ured je i u 2011. godini djelovao u tri pravca: na pojedinačnim slučajevima u svrhu zaštite prava osoba s invaliditetom, na promotivnim aktivnostima u svrhu podizanja razine svijesti i edukacije o potrebama osoba s invaliditetom i UN-ovoj Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom kao i na praćenju i utjecanju na zakonodavstvo u svrhu donošenja ili izmjena propisa kako bi bili u skladu s Konvencijom, ali i primjenjivi u praksi.

Na području zaštite prava i rada na pojedinačnim pritužbama osoba s invaliditetom, Ured poseban naglasak stavlja na suzbijanje diskriminatornih postupanja, odnosno stavljanja osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju u neravnopravni položaj kroz uskraćivanje razumne prilagodbe za uključivanje u redovne vrtiće, škole i na radna mjesta. Najčešće pritužbe su bile u području socijalne skrbi, pristupačnosti, obrazovanja, zapošljavanja, mirovinskog osiguranja i zdravstva.

Na području promicanja Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prava osoba s invaliditetom izdvojili bismo organiziranje skupa na temu poslovne sposobnosti i skrbništva. Skup je okupio niz stručnjaka socijalnih radnika, pravnika, sudskih vještaka psihijataru i sudaca iz područja cijele Hrvatske, ali i međunarodne stručnjake. Ujedno je naglasak stavljen na podizanje svijesti da su osobe s intelektualnim i psiho-socijalnim teškoćama, odnosno teškoćama mentalnog zdravlja također osobe s invaliditetom suočene sa specifičnim preprekama i predrasudama.

U Slavonskom Brodu, Zadru, Rijeci i Čakovcu održane su tribine o položaju žena s invaliditetom.

Pravobraniteljica pridaje poseban značaj suradnji s udrugama osoba s invaliditetom koje nastoji uključiti u svoje aktivnosti i inicijative.

Ured je dao brojne prijedloge i preporuke i neprestano podsjećao i upozoravao nadležna ministarstva na obavezu uključivanja osoba s invaliditetom u konzultacije tijekom donošenja zakona u skladu s krilaticom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom *Ništa o nama bez nas*. Kako se Zakonom o socijalnoj skrbi regulira veliki broj prava s osnove invaliditeta, smatramo da je taj je zakon od izuzetne važnosti za osobe s invaliditetom. Stoga smo uputili niz prijedloga i primjedbi na nacrt ovog zakona u vrijeme kratkotrajne javne rasprave.

Uvaženi su prijedlozi pravobraniteljice da pravo na status roditelja njegovatelja bude prošireno i na one srodnike osoba s invaliditetom ili djece s teškoćama u razvoju koji neposredno skrbe o njima iako nisu roditelji. Pravobraniteljica se prilikom izmjene zakona zalagala da osobna invalidnina uistinu postane nadoknada za troškove invaliditeta i da ne bude vezana uz imovinski i prihodovni cenzus čime bi se stimuliralo i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Međutim, taj prijedlog nije uvažen. Pravobraniteljica je promicala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i u dijelu u kojem se jasno nalaže da bi sve osobe s invaliditetom uključujući i one s intelektualnim i psiho-socijalnim teškoćama trebale imati pravo glasa. Sukladno tome, predložila je i promjenu izbornog zakonodavstva kako bi se

osobama s invaliditetom omogućilo ostvarivanje biračkog prava, posebice onima smještenim u institucijama kao i davanje biračkog prava osobama s invaliditetom lišenim poslovne sposobnosti. Predložila je i donošenje posebnog zakona o udrugama osoba s invaliditetom kojim bi se riješio problem sustavnog financiranja udruga, ali i veće transparentnosti u njihovom radu.

1.1. PRIMJENA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Terminologija

Najvažniji međunarodni pravni dokument s područja zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom je UN-ova Konvencija o pravima osoba s invaliditetom koju je Republika Hrvatska ratificirala 1. srpnja 2007. godine. Konvencija je stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine i postala dio pravnog poretka RH, po pravnoj snazi ispod Ustava, ali iznad hrvatskih zakona. Sukladno čl. 33, st. 2. Konvencije Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom prepoznata je kao nezavisni mehanizam za zaštitu, praćenje i promicanje Konvencije.

Terminologija različitih oštećenja koju je uvela Konvencija i dalje je nepoznata široj javnosti, ali često i stručnjacima koji svakodnevno rade s osobama s invaliditetom. Oko termina **tjelesnog i osjetilnog oštećenja** nema dvojbe, no do njih češće dolazi kad se govori o osobama s intelektualnim i mentalnim oštećenjima. Umjesto termina osoba s mentalnom retardacijom Konvencija je uvela termin **osoba s intelektualnim oštećenjima** dok je za osobe s duševnim smetnjama uveden termin mentalna oštećenja, a za njih se u literaturi sve češće koristi termin **osobe s psiho-socijalnim invaliditetom**.

Očekujemo da će se nova terminologija postepeno, ali uskoro preuzeti u svim propisima koji reguliraju prava osoba s invaliditetom, kao i da će se istom početi koristiti i stručnjaci koji se bave problematikom invaliditeta, udruge civilnog društva koje zastupaju interese osoba s invaliditetom, kao i šira javnost.

Socijalni model invaliditeta

Najznačajniji zaokret koji Konvencija uvodi je odmicanje od medicinskog modela invaliditeta i usvajanje socijalnog modela. Socijalni model invaliditeta uključuje razumijevanje invaliditeta kroz interakciju oštećenja i okoline koja uslijed svoje neprilagođenosti oštećenje pretvara u invaliditet odnosno ograničavanje aktivnosti (funkcioniranja) neke osobe i njezine participacije, odnosno sudjelovanja u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Novi pristup invaliditetu ostvaruje se kroz fokusiranje na preostale sposobnosti i oslonjen je na procjenu sustava potpore koji društvo treba osigurati osobi kako bi se njezine mogućnosti izjednačile s mogućnostima ostalih građana bez oštećenja.

Konvencija je težište odgovornosti za umanjivanje prepreka iz okoline prenijela na državu potpisnicu (odnosno njezina tijela i institucije). Stoga je Konvencija kao sastavni dio našeg pravnog sustava obvezala RH da cjelokupno zakonodavstvo i praksu uskladi s njezinim načelima.

Podnošenje izvješća o primjeni Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine

Vlada RH podnijela je 2011. godine UN-ovom Odboru za prava osoba s invaliditetom Inicijalno izvješće o provedbi Konvencije koje je bila dužna podnijeti dvije godine nakon njezinog stupanja na snagu 3. svibnja 2008. godine. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti koje je na razini Vlade RH bilo zaduženo za koordinaciju sastavljanja izvješća zatražilo je određene podatke i mišljenja i od Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Budući da je jedna od aktivnosti unutar djelokruga rada Ureda POSI praćenje izvršavanja obveza Republike Hrvatske koje proizlaze iz međunarodnih dokumenata koji se odnose na zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom sukladno čl. 6 Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) i da je Ured prepoznat kao nezavisni mehanizam za zaštitu, praćenje i promicanje Konvencije sukladno čl. 33, st. 2 Konvencije, Ured će UN-ovom Odboru za prava osoba s invaliditetom podnijeti tzv. paralelno ili alternativno izvješće sukladno odredbama Konvencije.

Jedan od najznačajnijih nacionalnih dokumenata za osobe s invaliditetom je Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Kroz pet godina njezine primjene uočene su određene manjkavosti u pogledu definiranja pokazatelja provedbe predviđenih mjera kao i njihovih rokova. Ujedno se kasni i s podnošenjem izvješća o provedbi pa tako izvješće o provedbi Strategije za 2010. godinu do pisanja ovog Izvješća još uvijek nije službeno objavljeno. Takvo odgođeno prikazivanje poduzetih mjera i Uredu pravobraniteljice otežava praćenje provedbe tog dokumenta.

1.2. SPAJANJE PRAVOBRANITELJSKIH UREDA – MOGUĆI GUBITAK DOSEGNUTE RAZINE ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Na sastanku koji je održan s tadašnjim ministrom pravosuđa 23. ožujka 2011. pravobraniteljica za osobe s invaliditetom pozvana je kako bi se njoj i drugim pravobraniteljicama priopćilo da se uredi posebnih pravobraniteljica namjeravaju pripojiti Uredu pučkog pravobranitelja. Pravobraniteljica je o stečenim saznanjima obavijestila Delegaciju Europske Unije u Republici Hrvatskoj o navedenom prijedlogu, koja je odlučno otklonila povezanost takve reorganizacije s eventualnim udovoljavanjem zahtjevima Europske komisije u vezi zatvaranja poglavlja 23. Pravosuđe i temeljna ljudska prava.

Preporuka za rad i postojanje Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dana je u „Izvješću Europske Komisije o napretku Republike Hrvatske u procesu pristupanja EU za 2010.“ U kojem je navedeno „Ostvaren je određen napredak na unapređenju socijalnog uključivanja socijalno osjetljivih skupina i/ili osoba s invaliditetom. U tijeku je jačanje kapaciteta Ureda pučke pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, koje se treba nastaviti, osobito u pogledu proširenja zastupljenosti u regijama. Svijest javnosti o pravima osoba s invaliditetom i dalje je niska, osobito u ruralnim područjima, i nema dovoljno kampanja za borbu protiv predrasuda i stereotipa.“

Pravobraniteljica je povodom tako iskazane namjere zatražila dodatna pojašnjenja nadležnih ministarstava ali i informirala saveze i udruge osoba s invaliditetom smatrajući da se oko takve namjere moraju izjasniti same osobe s invaliditetom tim više što je Ured i osnovan na inicijativu pokreta osoba s invaliditetom. U medijskim istupima pravobraniteljica je izražavala bojazan da bi najavljena odluka predstavljala napuštanje dosegnute razine kvalitete u kreiranju jedinstvene politike za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, s obzirom da prava, položaj i problemi osoba s invaliditetom zadiru u sva područja života i pogađaju brojnu skupinu koja osim samih osoba s invaliditetom uključuje i njihove obitelji. Stoga je više nego opravdano zadržavanje posebnog pravobraniteljstva, tim više što je Ured i osnovan na inicijativu pokreta osoba s invaliditetom.

Kako je među argumentima Vlade RH kojima se obrazlagao prijedlog spajanja pravobraniteljskih ureda u jednu instituciju često isticano da je to bio jedan od uvjeta zatvaranja poglavlja 23. Pravosuđe i temeljna prava, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom održala je sastanak s predstavnicima delegacije EU u Hrvatskoj koji su između ostalog izrazili nezadovoljstvo tako plasiranim netočnim informacijama. Ponovili su da je preporuka Europske komisije bila da se jačaju kapaciteti svih pravobraniteljskih ureda u RH posebice u području suzbijanja diskriminacije, istaknuvši da su načini jačanja unutarnja stvar svake države na koje Europska komisija ne utječe niti predlaže specifične načine ostvarenja tog cilja.

Osnivanje Ureda POSI predložilo je tadašnje Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti sukladno Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, a slijedom obveza koje je RH preuzela potpisivanjem Konvencije o pravima OSI. Time je Ured POSI predviđen kao nezavisni mehanizam koji štiti, promiče i prati provođenje Konvencije sukladno članku 33, stavak 2. Sukladno tom članku obveza države potpisnice je *održavati, osnaživati, imenovati ili uspostaviti okvir unutar odnosne države potpisnice, uključujući jedan ili više nezavisnih mehanizama, koji će promicati, štiti i nadzirati provedbu ove Konvencije. Prigodom imenovanja ili uspostavljanja tog mehanizma, države potpisnice će uzeti u obzir načela koja se odnose na status i funkcioniranje nacionalnih institucija za zaštitu i promicanje ljudskih prava.* Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom osnovan je Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) koji je u potpunosti usklađen s gore navedenim načelima.

Ured POSI je u tom smislu prepoznat od strane međunarodnih institucija:

- a) pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je kao predstavnik Hrvatske u studenom 2010. sudjelovala na Radnom forumu u organizaciji Opće uprave Europske komisije za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednake mogućnosti u vezi

provedbe Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom u svojstvu predstavnika nezavisnog mehanizma sukladno članku 33. U listopadu 2011. na Drugom radnom forumu sudjelovala je zamjenica pravobraniteljice.

- b) Uspostavljena je suradnja Ureda pravobraniteljice i UN-ovog Odbora za prava OSI
- c) Međunarodnog koordinacijskog odbora nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava pri Vijeću Europe (ICC for NHRI)
- d) Međunarodne organizacija rada, odjela za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI

Nadalje, na raspravi o Univerzalnom periodičnom izvješću o stanju ljudskih prava održanoj 8. studenog 2010. godine U Ženevi državni tajnik MVPEI je u prezentaciji izvješća RH istaknuo osnivanje Ureda POSI kao velik doprinos zaštiti ljudskih prava OSI u RH. Delegati mnogih zemalja pohvalili su RH za osnivanje specijaliziranog pravobraniteljskog ureda za OSI. Osnivanje i rad specijaliziranog pravobraniteljskog ureda za OSI naišao je na vrlo pozitivne reakcije i predstavljen kao primjer dobre prakse zemljama Središnje Azije.

Različite zemlje imaju različite institucije za zaštitu ljudskih prava ovisno o svojim gospodarskim, ali i društvenim okolnostima. Zbog toga se spajanje pravobraniteljskih ureda koje je obavljeno primjerice u Švedskoj ne može preslikati na Hrvatsku jer je Švedska već dosegla visoku razinu svijesti o ljudskim pravima OSI, a Hrvatska to tek treba postići.

Specijalizirani ured doprinosi većoj vidljivosti OSI u društvu i stalno je podsjećanje svim institucijama da pri donošenju odluka moraju voditi računa o pravima OSI, što je posebno značajno u vremenima krize i drugih previranja kad su ranjive skupine u većoj opasnosti da negativni društveno-gospodarski trendovi baš na njih imaju najveći negativni utjecaj.

OSI u Hrvatskoj su se izborile za osnivanje Ureda koji tijesno surađuje s predstavnicima udruga OSI i preko kojeg one mogu jače i djelotvornije na visokoj političkoj razini zagovarati svoja prava i utjecati na donošenje odluka i teško pristaju na pokušaj da se stečena razina zaštite unazadi.

Svi savezi osoba s invaliditetom i mnoge udruge osoba s invaliditetom širom Hrvatske uputili su pisma podrške Uredu vezano uz najavu pripajanja Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom Uredu pučkog pravobranitelja. Njihova pisma kao izraz volje i mišljenja osoba s invaliditetom zbog kojih je ovaj Ured i osnovan i za koje radi priložen je dopisima koje je Ured uputio Vladi Republike Hrvatske, saborskim odborima te Ministarstvu pravosuđa i Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

U odgovoru Ministarstva pravosuđa nisu navedeni konkretni jasni razlozi zbog kojih je došlo do predlaganja spajanja pravobraniteljskih ureda, a posve su izostale informacije o tome kako se predviđeno pripajanje namjerava provesti.

Pravobraniteljica je u svim javnim i službenim komunikacijama isticala kako podržava namjeru jačanja učinkovitosti, prepoznatljivosti i značaja institucije pučkog pravobranitelja, ali ne na štetu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i kroz posljedično smanjenje zaštite prava osoba s invaliditetom.

Jedan od argumenata Ministarstva pravosuđa bio je kako bi podnošenje jedinstvenog izvješća „omogućilo jasniju javnu vidljivost problematike iz područja djelovanja postojećih specijaliziranih pravobranitelja“ dok mi smatramo da bi to dovelo do upravo suprotnog učinka da se specifični problemi osoba s invaliditetom izgube u masi teškoća s kojima se susreću i ostali građani Republike Hrvatske kao što je to i dosad bio slučaj. Raspravom o

godišnjem izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, osobe s invaliditetom dobile su jedinstvenu priliku da se o njihovom položaju i specifičnim teškoćama raspravlja na najvišoj instanci. To je tim važnije što se radi o velikom postotku hrvatskih građana i njihovih obitelji koji predstavljaju nevidljivu i marginaliziranu skupinu. Ukidanje specijaliziranog Ureda u tom smislu je bez sumnje veliki korak unazad u dosegnutoj razini vidljivosti koja je od ključnog značenja za poboljšanja njihovog cjelokupnog položaja.

Svim Klubovima zastupnika Hrvatskog sabora uputili smo 22. rujna 2011. primjedbe Ureda POSI na Konačni prijedlog Zakona o pučkom pravobranitelju. U dopisu smo ponovno istaknuli neprihvatljivost nekih argumenata kojima predlagatelj opravdava donošenje novog Zakona. Između ostalog smo istaknuli kao pozdravljamo promjene kojima se novim zakonskim rješenjem naglasak stavlja na „...*proaktivnu ulogu pučkog pravobranitelja kao promicatelja temeljnih ljudskih prava*...“. Međutim, djelovanje Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, je već sada temeljem Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07), proaktivno i usmjereno na zaštitu i promicanje ljudskih prava osoba s invaliditetom *kroz informiranje i educiranje javnosti te aktivno poticanje i održavanje suradnje s organizacijama civilnog društva, međunarodnim organizacijama i znanstveno-istraživačkim institucijama* kako predviđaju članci 8. i 14. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07).

Argument predlagatelja da će se *spajanjem pravobranitelja ojačati samostalnost i neovisnost djelovanja posebnih pravobranitelja* nalazimo kontradiktornim budući da se spajanjem de facto i de jure ukidaju posebni pravobranitelji pa se u tom slučaju ne može govoriti o njihovom jačanju.

Obzirom na izostanak šire javne rasprave te žurnosti koja je pratila izradu ovog zakona, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izrazila je bojazan da će predviđeno uklapanje problematike osoba s invaliditetom i preporuka usmjerenih na poboljšanje njihovog položaja u jedno Izvješće, a kako se to Konačnim prijedlogom Zakona predviđa, dovesti do gubitka vidljivosti prava osoba s invaliditetom, kako u javnosti tako i pred državnim tijelima.

Posebno smo naglasili problem pristupačnosti jer su poslovni prostori u kojima rade neki od pravobranitelja nepristupačni. Pristupačnost je jedno od temeljnih prava za osobe s invaliditetom i svako onemogućavanje ulaska u određene prostore predstavlja ozbiljno kršenje njihovih temeljnih ljudskih prava (čl. 58. st. 2. Ustava RH (NN, br. 85/10) – uključivanje u društveni život), a što si buduće najznačajnije državno tijelo za zaštitu ljudskih prava nikako ne bi smjelo dopustiti.

Ne smatramo održivim obrazloženje da je spajanje preduvjet stvaranju zajedničke baze podataka, pogotovo jer nije provedena analiza rada ureda, procjena troškova spajanja niti je definirano kako bi se spajanje provodilo, što uvodi veliku neizvjesnost u rad institucija, ozbiljno narušava povjerenje građana u mogućnost zaštite koju im institucija može pružiti i u cjelini destabilizira sustav zaštite ljudskih prava u Republici Hrvatskoj.

Osnovni prigovor Konačnom prijedlogu Zakona i dalje je bila činjenica neprovođenja temeljite analize koja bi obuhvatila razdoblje prije osnivanja posebnih pravobranitelja i usporedbu sa stanjem od trenutka kada oni počinju djelovati; koje će prednosti ovim spajanjem dobiti ranjive kategorije građana kojima se sada bave posebni pravobranitelji i na

kraju, ali ne manje važno (ako ne i najvažnije), gore opisana nepristupačnost poslovnih prostora budućeg jedinog tijela ombudsmana.

Usprkos svim gore navedenim argumentima, neodržavanju javne rasprave i velikom negodovanju javnosti, Zakon o pučkom pravobranitelju kojim se trebalo provesti spajanje pravobraniteljskih ureda izglasan je u Hrvatskom saboru sa 76 glasova 21. listopada 2011. godine. Zakon je trebao stupiti na snagu 1. srpnja 2012. godine no zbog činjenice da nije donesen potrebnom većinom glasova Ustavni sud RH je na sjednici održanoj 15. veljače 2012., donio odluku kojom je utvrdio da Zakon o pučkom pravobranitelju (NN, br. 125/11) nije donesen u postupku propisanom člankom 83. stavkom 2. Ustava Republike Hrvatske te da ne može stupiti na snagu prije nego što se donese većinom glasova svih zastupnika u skladu s člankom 83. stavkom 2. Ustava Republike Hrvatske. Odluka je donesena na temelju utvrđene činjenice da je Zakon o pučkom pravobranitelju organski zakon budući da se njime razrađuje ustrojstvo, djelokrug i način rada državnog tijela osnovanog Ustavom.

U vrijeme pisanja ovog izvješća nismo upoznati s planiranim mjerama Vlade RH i Hrvatskog Sabora koje će se poduzeti pri donošenju Zakona o pučkom pravobranitelju.

2. PRIKAZ POSTUPANJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao jedan od važnih zadataka ima praćenje provedbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Upravo u skladu s Konvencijom Ured djeluje u tri smjera: zaštita prava osoba s invaliditetom, promicanje prava i interesa, ali i ne manje važno, praćenje provedbe zakonodavstva u skladu s međunarodnim ugovorima i Ustavom. Tijekom 2011. godine zaprimali smo pritužbe, zamolbe, prijedloge te druge vrste predmeta gdje su osobe s invaliditetom, njihove obitelji i bližnji, organizacije civilnog društva, ali i drugi građani koji su željeli unaprijediti kvalitetu življenja osoba s invaliditetom na području RH, tražili razna postupanja Ureda. Građani su nam se najčešće obraćali pisanim putem - redovnom poštom, faksom, elektronskom poštom, ali i osobnim dolaskom i telefonskim putem.

2.1. ZAŠTITA, PRAĆENJE I PROMICANJE PRAVA I INTERESA OSI - POSTUPANJA U 2011.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je sukladno djelokrugu rada u 2011. imao ukupno 1446 predmeta, inicijativa i savjetovanja u svrhu zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom.

	Riješeno u 2011.	Proslijeđeno u 2012.	Ukupno
Pritužbe, zamolbe, prijedlozi upućeni pisanim putem	508	139	647
Propisi dostavljeni na mišljenje	21	1	22
Inicijative ureda – Propisi i preporuke	270	/	270
Savjetovanje putem telefona	507	/	507
UKUPNO	1306	140	1446

U nastavku teksta analiziramo gornje pokazatelje.

U 2011. godini pravobraniteljica je u svrhu zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom imala je **647** predmeta. Od tog broja, u svrhu potpore kod provođenja projekata koji su osmišljeni radi poboljšanja kvalitete življenja OSI, dobivanja prostora pojedinih udruga čiji su članovi ili korisnici usluga osobe s invaliditetom ili radi provedbe određenih aktivnosti pravobraniteljica je postupala u **27** inicijativa stranaka kroz preporuke ili pisma podrške.

Ured je postupao i u slučajevima kada stranke nisu podnijele pisanu dokumentaciju, pa nije otvoren predmet, a obratile su se Uredu višekratno putem telefona. Ukupno je bilo **507** postupanja.

Budući da telefonsko savjetovanje i savjetovanje putem e-pošte osoba s invaliditetom i podnositelja/ica u njihovo ime predstavlja za stanoviti broj osoba s invaliditetom najprimjereniji oblik komunikacije s Uredom, to se postupalo jednako kao i predmetima

podnesenim pisanim putem. Činjenica je da se osobe s invaliditetom nalaze u sve težim socijalnim uvjetima, nerijetko žive uvjetima krajnje bijede te nisu u mogućnosti izdvajati dodatna sredstva za prijevoz, pratnju i drugo kako bi osobnim dolaskom pritužili se ili tražili neko postupanje iz nadležnosti Ureda. Također tu je prisutan i problem kod nekih osoba koje se otežano kreću, ali i onih koji imaju općenito problem sa zdravstvenim stanjem. Ovo su samo neki od razloga za koje smatramo da upravo telefonsko savjetovanje i savjetovanje putem elektronske pošte su jedini načini za neke osobe s invaliditetom da nam se obrate. O osobito složenim osobnim i obiteljskim prilikama svakodnevno dobivamo podatke putem telefona u slučajevima obitelji djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom.

Unatoč tome što su stranke nezadovoljne postupanjima različitih tijela i institucija, u najvećem broju slučajeva potrebno je vrijeme za prikupljanje potrebnih podataka, ispitivanja, suradnje te uvida u relevantnu dokumentaciju. Nisu rijetka očekivanja pojedinih osoba s invaliditetom da Ured treba njihov problem riješiti odmah i njima u korist te ih zastupati u postupcima pred tijelima, odnosno sudskim postupcima. Upravo očekujući od pravobraniteljice više razumijevanja i žurnost postupanja stranke nisu uvijek upućene s ovlasti pravobraniteljice za osobe s invaliditetom pa se ponekad teško može razaznati što im je stvarni problem u čijem rješavanju očekuju postupanje pravobraniteljice. Vrlo su česta obraćanja u kojima stranka nazove smatrajući da joj s osnova invaliditeta pripada neko pravo ili oblik pomoći neovisno o tome ima li određene potrebe vezane uz invaliditet. Pa je tako i dalje jedno od najčešćih pitanja: „Ja sam osoba s invaliditetom s 80% tjelesnog oštećenja. Koja su moja prava?“.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je sudjelovala u medijima ukupno **76** puta od čega je radi zaštite prava u pojedinačnim predmetima gostovala i odgovarala na upite novinara **6** puta. Prateći redovito medijske napise, reagirala je na objave o ugrožavajućim životnim situacijama ili kršenju ljudskih prava osoba s invaliditetom u medijima i/ili prema nadležnim tijelima kroz **32** različite preporuke, upozorenja ili traženja izvješća.

U skladu s člankom 12 st. 1 Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom u kojem pravobraniteljica ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koje borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, ostvarena su **34** obilaska gdje smo posjetili i obišli ustanove socijalne skrbi, obrazovne ustanove, ustanove za zapošljavanje osoba s invaliditetom, penalne ustanove (kaznionice) i ustanove za bolničko liječenje te prostor za bavljenje sportskim aktivnostima za osobe s invaliditetom.

Obiđeni su i posjećeni sljedeći prostori:

Osnovna škola „Eugen Kumičić“ i teretana za osobe s invaliditetom u Velikoj Gorici, obilazak grada Velike Gorice i gradskih prostora, „Društvo za pomoć mentalno retardiranim osobama Vukovar“ u Vukovaru, Centar za odgoj i obrazovanje „Ivan Štark“ u Osijeku, Klinički bolnički centar u Osijeku, Kaznionica u Lepoglavi, Kaznionica Remetinec u Zagrebu, Zatvorska bolnica u Svetošimunskoj ulici u Zagrebu, Psihijatrijske bolnice na Ugljanu, Rabu i Sv. Ivan u Zagrebu, Dom za psihički bolesne osobe u Zemunik, Dom za starije i nemoćne u Zagrebu, Centar za rehabilitaciju Komarevo, Centar za radnu terapiju i rehabilitaciju "Sv. Vinko Paulski" - Oborovo, Osnovna škola „Milan Amruš“ u Slavonskom Brodu, Centar za rehabilitaciju Rijeka, Ekonomska škola u Rijeci, Centar za rehabilitaciju Josipovac kod Dubrovnika, Dom za starije i nemoćne i tjelesno ili mentalno oštećene osobe Metković" u Metkoviću, Sigurna kuća u Vukovaru, Centar za rehabilitaciju „Silver“ u Zagrebu, Centar za rehabilitaciju Ozalj u Jaškovu,

Centar za odgoj i obrazovanje Zagorska u Zagrebu, Centar za odgoj i obrazovanje „Tomislav Špoljar“ u Varaždinu, Srednja strukovna škola u Varaždinu, Zaštitna radionica za osobe s invaliditetom u Varaždinu, Centar za rehabilitaciju Zagreb podružnica Zaprešić, Centar za autizam podružnica Rijeka, Centar za autizam u Dvorničičevoj i Dubravi u Zagrebu, Udruga osoba s invaliditetom „Prijatelj“ u Metkoviću, Udruga roditelja djece sa smetnjama u razvoju „Sunce“ u Makarskoj.

Značajan dio aktivnosti pravobraniteljice odnosio se na predlaganje izmjena i donošenja propisa - na osnovu pritužbi osoba s invaliditetom, dok su drugi prijedlozi inicirani ili na osnovu nekih usmenih ili drugih saznanja samog Ureda bilo putem medija, sudjelovanja na događanjima, ali i praćenjem službenih listova te mrežnih stranica Vlade RH i Hrvatskog sabora. Pravobraniteljica je uputila prijedloge za izmjene i dopune propisa kao i donošenje novih u područjima socijalne skrbi, zdravstva, zapošljavanja, obrazovanja, pravosuđa, mirovinskog osiguranja i pristupačnosti.

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom je u 2011. godini od nadležnih institucija dostavljeno na mišljenje 22 propisa – zakona, podzakonskih akata, nacionalnih planova, strategija i izvješća o provedbi međunarodnih dokumenata.

Na temelju saznanja dobivenih rješavanjem pojedinačnih predmeta kao i saznanja prikupljenih tijekom sudjelovanja na događanjima vezanim uz tematiku osoba s invaliditetom te tijekom posjeta udrugama i ustanovama, pravobraniteljica za OSI je uputila **31** prijedlog izmjena, dopuna ili donošenja **23** propisa.

Sva postupanja pravobraniteljice za OSI vezano za Zakon o pučkom pravobranitelju obrađena su u posebnom poglavlju pod nazivom „Spajanje pravobraniteljskih ureda – mogući gubitak dosegnute razine zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom“.

Isto tako Ured je postupao i kod **14** prijedloga i preporuka izmjena propisa koji su preneseni iz 2010. godine.

Pravobraniteljica i/ili zamjenici sudjelovali su u 22 sjednice radnih tijela Hrvatskog sabora.

Naglašavamo da se većina njih odnosila na donošenje novog Zakona o Pučkom pravobranitelju, Izvješće Ureda za 2010. godinu te prijedloga oko prihvaćanja državnog proračuna za 2011. godinu. Jedna tematska sjednica bila je posvećena visokoškolskom obrazovanju mladih s invaliditetom, jedna na probleme osoba oboljelih od neuromuskularnih bolesti, dok je, kao što smo gore naveli, na jednoj sjednici točka dnevnog reda bila vezana uz probleme i položaj osoba s autizmom u RH.

Pravobraniteljica u svom radu neprekidno ukazuje na važnost provođenja aktivnosti koje se tiču podizanja razine svijesti i uklanjanja predrasuda društva po pitanju osoba s invaliditetom. Na području promotivnih aktivnosti djelujemo na način da preporučamo i upozoravamo nadležna tijela, upoznajemo javnost s pozitivnim promjenama, ali i nepravilnostima koje čine prema osobama s invaliditetom, upućujemo i savjetujemo organizacije civilnog društva, ali isto tako i ne manje važno, osnažujemo same osobe s invaliditetom i njihove obitelji da se „otvore“ i aktivno uključe u sve pore društva u skladu sa svojim sposobnostima i mogućnostima.

Pravobraniteljica je uputila **270** inicijativa prema tijelima – državnim, jedinicama lokalne, područne (regionalne) samouprave, savezima i udrugama osoba s invaliditetom. Te inicijative odnosile su se na preporuke, upozorenja, upite i očitovanja u svrhu rješavanja pojedinačnih slučajeva, podizanja razine svijesti, osiguranja proračunskih sredstava, analize stanja, statističkih podataka i dr.

*Obavještanje javnosti u svrhu podizanja razine svijesti i upoznavanje građana sa stanjem u kojem se nalaze osobe s invaliditetom također je jedna od zadaća Ureda. Upravo u ostvarivanju tog cilja Pravobraniteljica je sa suradnicima imala **70** medijskih istupa.*

Sudjelovali smo aktivno na **41** događanju u različitim dijelovima Hrvatske na način da su pravobraniteljica i njezini suradnici prezentirali spoznaje o postojećim pravima i pogodnostima za osobe s invaliditetom na nacionalnoj i međunarodnoj razini, kao i doprinosili raspravama konkretnim prijedlozima i zaključcima.

Sudjelovali smo na **58** događanja u Hrvatskoj u svrhu informiranja o radu saveza i udruga osoba s invaliditetom, njihovim aktivnostima u projektima kao i o radu pojedinih institucija i ustanova.

Kako je Republika Hrvatska na pragu ulaska u Europsku uniju, sve je veća i traženija međunarodna suradnja Ureda i institucija i organizacija iz drugih zemalja te smo u tom području aktivno sudjelovali na **8** međunarodnih događanja.

*Pravobraniteljica je organizirala tematsku sjednicu u Hrvatskom saboru, **2** međunarodna skupa i **11** tribina.*

Na prijedlog Ureda, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora 07. srpnja 2011.g. održao je 54. sjednicu. Jedna od tema na dnevnom redu bila je upravo skrb o osobama s autizmom, posebice osoba iznad 21 g. života.

Također smo organizirali međunarodne skupove:

-Ured je 10. siječnja 2011. godine u Zagrebu uz financijsku pomoć Programa ujedinjenih naroda za razvoj Hrvatska (UNDP) organizirao okrugli stol koji je okupio predstavnike/ce pravobraniteljskih ureda iz regije (Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Kosova i Crne Gore), susjedne Mađarske kao i pravobranitelja za osobe s invaliditetom Republike Austrije. Tema okruglog stola bila je „Uloga pravobraniteljskih ureda u zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom“.

-Dana 4. i 5. 10. 2011. u Šibeniku je održan stručni skup „Poslovna sposobnost i skrbništvo u Hrvatskoj – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse“ u organizaciji Ureda u suradnji s Programom ujedinjenih naroda za razvoj, Hrvatska (UNDP) i Pravosudnom akademijom, a pod pokroviteljstvom Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i uz sponzorstvo Regionalnog centra Programa Ujedinjenih naroda za razvoj Bratislava, Slovačka, Ureda izaslanika za socijalne poslove pri Veleposlanstvu Republike Austrije i Američkog veleposlanstva. Cilj skupa bio je upoznati hrvatske stručnjake i stručnjakinje sa zaokretom u pristupu osobama s invaliditetom koje je uvela Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i koliko je primjenjuju u praksi te koje je značenje odredbi Konvencije koje govore o poslovnoj sposobnosti u praksi.

Također smo organizirali 4 tribine s temom „Položaj žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj“ u suradnji s pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova. Tribine su održane u Čakovcu, Slavonskom Brodu, Zadru i Rijeci. Cilj ovih događanja bio je da se čuje glas samih djevojaka i žena i da se svi oni kojima se obraćaju, neovisno da li se radi o obitelji, široj društvenoj zajednici ili instituciji upoznaju s njihovim potrebama i problemima s kojima su susreću u svakodnevnicima.

Kako bi informirali osobe s invaliditetom i njihove bližnje organizirali smo i 7 tribina diljem Hrvatske – Dubrovnik, Beli Manastir, Metković, dvije u Zagrebu (Tribine: „Korištenje i zlouporaba prava na znak pristupačnosti za osobe s invaliditetom na području grada Zagreba“ i „Primjena potpornih tehnologija u obrazovanju“), Velika Gorica.

Povodom obilježavanja treće godišnjice rada Ureda, organizirali smo 21. 11. 2011. okrugli stol sa svrhom unaprjeđenja međusobne suradnje između Ureda i saveza i udruga osoba s invaliditetom.

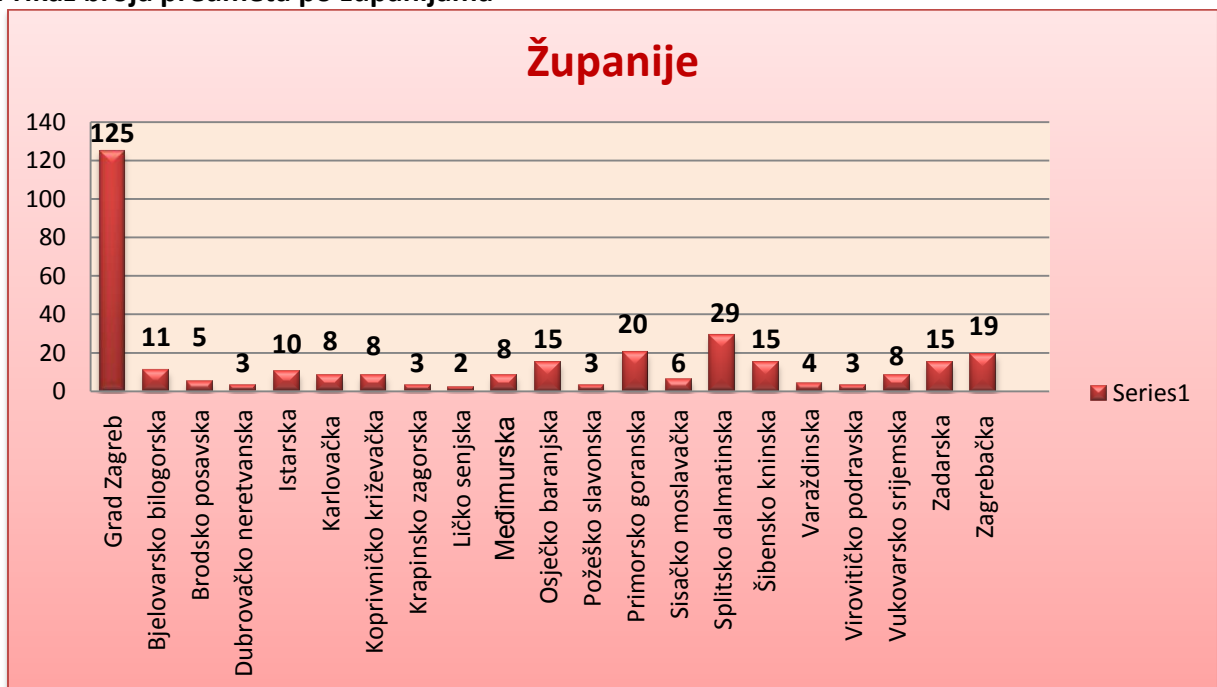
Kako bi upoznali institucije i informirali se o stanju prava osoba s invaliditetom održali smo 50 sastanaka s predstavnicima raznih udruga, institucija i međunarodnih organizacija.

Slijedećih nekoliko primjera prikazuje događanja na kojima su pravobraniteljica i njezini suradnici/e aktivno sudjelovali/e, a koji su bili organizirani od nekih drugih organizacija civilnog društva ili institucija:

- U prostoru Informacijskog centra EU 01. travnja 2011. godine održana je 1. konferencija hrvatskih samozastupnika na temu „Ja i Ti mi smo jednaki-Živjeti kao i svi drugi ljudi“.
- Pravobraniteljica je sudjelovala na 10.-om festivalu jednakih mogućnosti koji je u organizaciji Društva tjelesnih invalida održan od 24. do 26. svibnja 2011.g. na Trgu Bana Josipa Jelačića.
- Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba u suradnji sa Zajednicom saveza osoba s invaliditetom Hrvatske organizirao je edukativnu tribinu na temu „Ortopedska pomagala“.

U daljnjem tekstu obrađeni su podaci koji se tiču predmeta u pojedinačnim slučajevima zaštite prava osoba s invaliditetom.

Prikaz broja predmeta po županijama

U gornjem prikazu nalazi se broj predmeta po županijama u Republici Hrvatskoj u kojima je postupala pravobraniteljica, a koji su nam upućeni pisanim putem. Kao što je vidljivo iz prikaza, najviše se postupalo u predmetima s područja Grada Zagreba – 125 i Splitsko-

dalmatinske županije – 29. Uspoređujući podatke iz 2010. i 2011. za Grad Zagreb (2010.-121, 2011. – 125) očito je da se broj neznatno povećao i da su još uvijek najbrojniji predmeti u kojima su se stranke prituživale s tog područja.

Jedan veći broj stranaka obratio se Uredu putem elektroničke, redovne pošte i faksom, a da nije poznato iz kojeg su područja RH. Takvih je bilo 138 slučajeva (npr. elektronska pošta, faks ili anonimna prijava, neotkrivanje osobnih podataka ili udruge koje okupljaju osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju). Uspoređujući podatke iz 2011. s onima iz 2010., moramo naglasiti da je značajan porast slučajeva u kojima je nepoznata adresa pošiljatelja - ulica, grad, županija, pa čak i ime i prezime. U ovom izvještajnom razdoblju također je i značajno veći porast zahtjeva zaprimljenih putem elektroničke pošte.

Na trećem i četvrtom mjestu su obraćanja stranaka s područja Primorsko-goranske županije –njih 20 te 19 iz Zagrebačke županije. Slijede Osječko-baranjska, Šibensko-kninska i Zadarska županija s po 15 slučajeva. Najmanji broj je zaprimljen iz područja Ličko-senjske županije – njih dva. U Izvješću za 2010. godinu također je najmanji broj obraćanja stranaka iz Ličko-senjske županije.

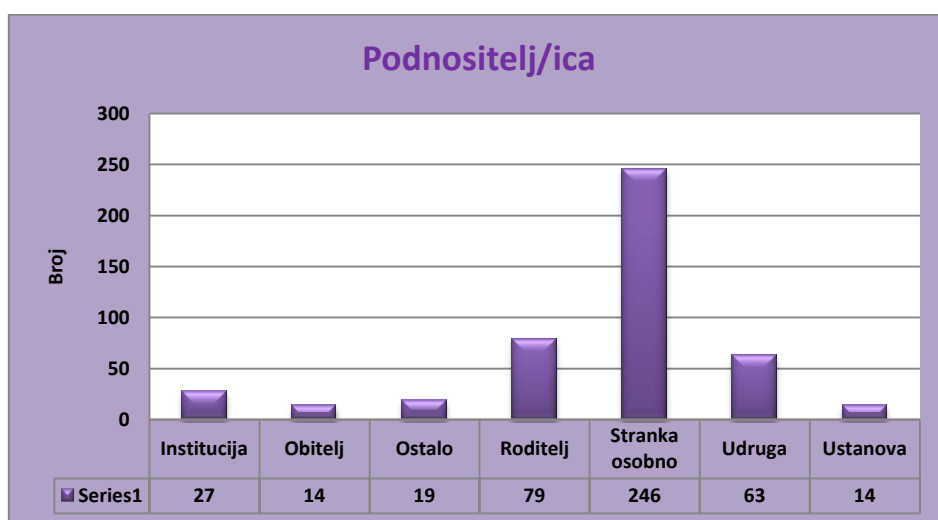
Ovdje moramo naglasiti da u gradu Zagrebu prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo dana 12.01.2012. živi ukupno 91 480 OSI dok u Ličko-senjskoj županiji živi 6 612 OSI, odnosno u Gradu Zagrebu živi najviše OSI u odnosu na ukupnu populaciju OSI u RH dok ih je u Ličko-senjskoj županiji najmanje.

U prošlogodišnjem izvješću o radu Pravobraniteljice za OSI razlika u broju obraćanja građana Uredu u te dvije županije također je bila jednaka kao i ove godine.

Ured POSI je prepoznao navedeni problem te je poduzeo aktivnosti kako bi podizao razinu svijesti o potrebi i važnosti ravnopravnog i aktivnog uključivanja OSI na svim područjima i u svim krajevima RH.

*Ovdje ističemo da u prikazu slučajeva po županijama nisu prikazana 4 slučaja gdje su podnositelji/ice bili iz inozemstva.

Struktura podnositelja/ice

Najviše pritužbi i upita Uredu radi razmatranje pitanja od značaja za zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom podnijele su stranke osobno – 246 slučajeva (53,2%). U 79 (17,1%) slučajeva zahtjeve su podnosili roditelji za djecu s teškoćama u razvoju ili za odrasle OSI. U

prikazu je vidljivo kako su u 63 (13,6%) slučajeva rješavana pitanja samih udruga i njihovih međusobnih odnosa ili odnosa sa savezima OSI, te je u ovom izvještajnom razdoblju zamjetno veće obraćanje Uredu u svrhu zaštite prava članova/ica udruga.

Naglašavamo kako u Republici Hrvatskoj ima više od 400 registriranih udruga koje okupljaju i/ ili djeluju u korist osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Na primjer radi neostvarivanja povlastica u području mobiliteta i pristupačnosti, pritužila nam se Udruga invalida rada Grada Zagreba koja okuplja preko 18 000 članova.

Jednako je tako zabilježen i veći broj obraćanja od strane predstavnika ustanova 14 (3%) i institucija 27 (5,8%). Neki slučajevi su se odnosili na osobe s invaliditetom koje borave, smještene su ili se obrazuju kod njih. Također, Uredu su se obratili i podnositelji/ice u ime pojedinaca – osobe s invaliditetom te prosljedili pritužbu, zamolbu ili upit na postupanje.

Među obraćanjima bilo je 14 (3%) slučajeva u kojima su podnositelji/ice bili članovi obitelji osobe s invaliditetom (brat, sestra, suprug/a, i daljnja rodbina).

Pod Ostalo se nalaze obraćanja podnositelja/ica 19 (4,1%) upućenih anonimno, zatim pravnih osoba (odvjetnika/ica) kao i pritužbe koje je Ured otvorio kao predmet na temelju medijskih napisa.

Uspoređujući podatke iz 2010. i 2011. godine uočili smo da su i dalje najveći broj podnositelja/ica same osobe s invaliditetom, potom slijede roditelj ili skrbnici. Međutim, bilježimo porast broja obraćanja gdje su podnositelji/ice udruge osoba s invaliditetom (2010.-33, a u 2011.-63) kao i ustanove i institucije (2010.-24, dok u 2011.-41). Iz ovoga se može zaključiti da društvo u cjelini sve više prepoznaje Ured POSI kao tijelo koje može dati osnovne smjernice u zaštiti prava i interesa osoba s invaliditetom te smatramo da je suradnja s udrugama osoba s invaliditetom i institucijama koje skrbe o njima ključna za rad Ureda. Ured je osnovan za osobe s invaliditetom kako bi bio spona između njih i institucija koje sustavno mogu riješiti njihove probleme.

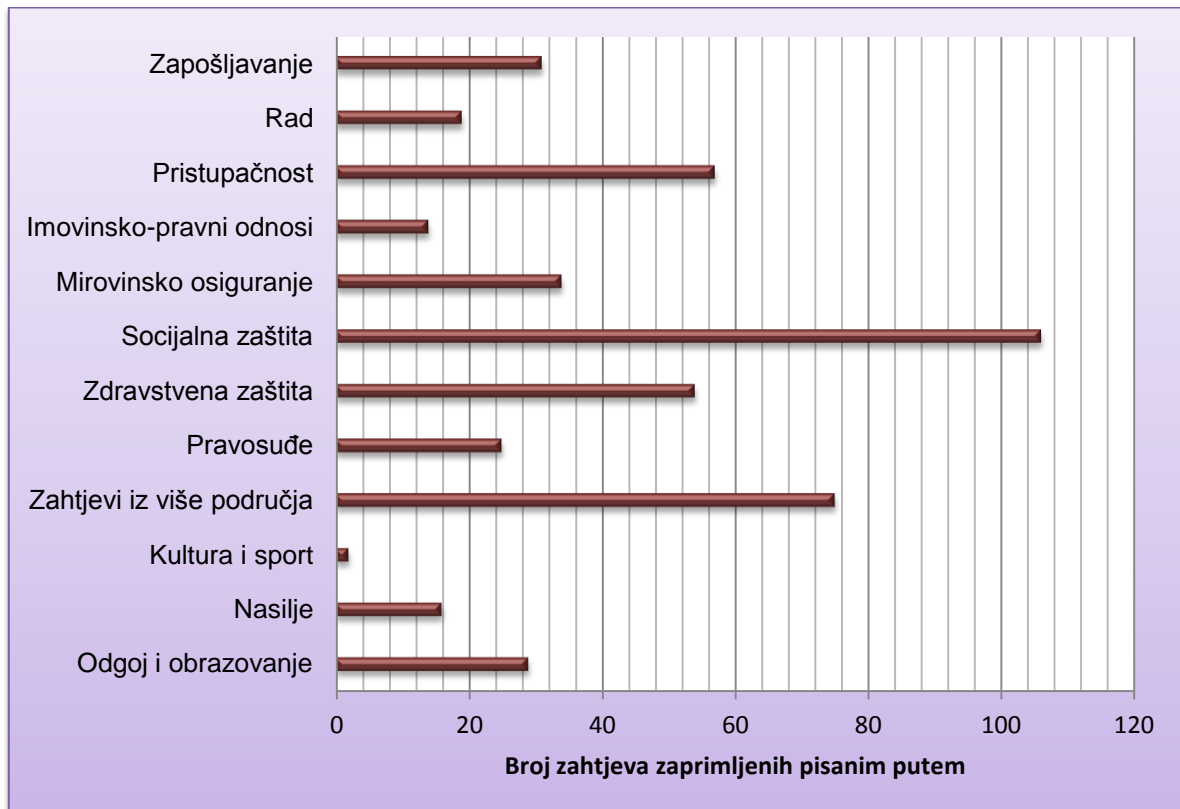
Prikaz prema dobi i spolu stranke

U 2011. su zaprimljeni zahtjevi od stranaka gdje se na odrasle osobe odnosi 63,6%, djecu 11,7% dok se 24,7% odnosilo na zahtjeve u kojima nije poznata dob stranke.

Ured je tijekom 2011. postupao najviše u slučajevima gdje su stranke bile muškog spola 53%, u 35% slučajeva radilo se o strankama ženskog spola, dok je kod 22% nepoznat spol. „Nepoznat“ spol se odnosi na postupanje Ureda u slučajevima u kojima je stranka savez ili udruga osoba s invaliditetom, institucija, ustanova ili neka druga pravna ili fizička osoba ili se radilo o anonimnim prijavama.

2.2. PRITUŽBE STRANAKA PO PODRUČJIMA

U gore navedenom prikazu vidljiva su područja u kojima je Ured postupao i koja su istaknuta kao prioritetna s obzirom na broj predmeta. Najveći broj zaprimljenih pritužbi, zamolbi i upita u 2011. godini bio je u području socijalne zaštite **106 (23%)**, odnosno ostvarivanje prava i pogodnosti u tom sustavu gdje izdvajamo česta pitanja vezana uz pravo na osobnu invalidninu i status roditelja njegovatelja, ukazivanja na nepravilnosti Zakona o socijalnoj skrbi s obzirom da se isti mijenjao u 2011., a stavio je pojedine grupacije u neravnopravan položaj te savjetovanje o raznim pravima unutar tog sustava i drugo.

Zahtjevi iz više područja, njih **75 (16,2%)**, odnosi se na predmete gdje je Ured postupao po raznim zamolbama u kojima stranke traže savjet, novčanu pomoć, ostvarivanje prava u više područja ili podršku njihovim inicijativama, ali i po višestrukim pritužbama te se u nekim slučajevima nije moglo jasno izdvojiti koje područje bi bilo prioritetno. Kao primjer navodimo stranku osobu s invaliditetom koja je nedavno oboljela te nije bila upoznata sa svojim pravima iz više područja. Pritužila se Uredu na nadležne institucije iz različitih područja koje joj nisu pružile potpune informacije.

Područje pristupačnosti spada u ono područje u kojem su nam se osobe s invaliditetom, savezi i udruge osoba s invaliditetom, roditelji djece s teškoćama u razvoju najčešće prituživali na nedostupnost usluga zbog prepreka (arhitektonskih i komunikacijskih), neosiguravanja prijevoza, prava na povlastice – znak pristupačnosti i smart kartica, nepristupačnih prostora i površina javne namjene – plaža, stambenih i poslovnih objekata, odgojno – obrazovnih ustanova, ali i traženja podrške pri apliciranju sa projektima na natječaje koji se tiču korištenja potpornih tehnologija u svakodnevnom životu. Ured je postupao u **57 (12,3%)** takvih predmeta.

U prethodnoj godini postupali smo u **54 (11,7%)** predmeta koji su zaprimljeni u području zdravstvene zaštite. Važno je napomenuti da je ovo područje jedno od 5 prioriternih područja u 2011. s najvećim brojem pritužbi osoba s invaliditetom i roditelja djece s teškoćama u razvoju, prvi puta nakon tri podnesena godišnja izvješća o radu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Postupanja pravobraniteljice u ovom području su se odnosila na rješavanje pritužbi zbog neostvarivanja prava na fizikalnu terapiju u kući, prava na bolničko liječenje, prava na besplatno dopunsko zdravstveno osiguranje, prava roditelja na skraćeno radno vrijeme, prava na ortopedska pomagala, pritužbe na postupanje zdravstvenih djelatnika i drugo.

Mirovinsko osiguranje je područje u kojem su nam se osobe s invaliditetom – njih **34 (7,3%)** najčešće žalile na ishode postupaka radi ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu, visinu naknade za tjelesno oštećenje, ukazivanja na nepravilnosti Zakona o doplatku na djecu koji pojedine skupine osoba s invaliditetom stavlja u neravnopravan položaj, savjetovanja o pravima u tom području i drugo.

U području zapošljavanja zaprimljen je **31 (6,7%)** predmet u kojem su nam se stranke prituživale na provedbu natječaja pri zapošljavanju radi nepoštivanja prednosti, tražile su savjet i preporuke pri zapošljavanju, ukazivale na nepravilnosti i netočna tumačenja Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i drugo.

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom se u 2011. obratilo više roditelja djece s teškoćama u razvoju i mladih s invaliditetom – pojedinci i udruge osoba s invaliditetom – njih **29 (6,3%)** koji su u svojim pritužbama ukazali na kršenja prava odnosno osiguravanju prava na inkluzivno obrazovanje od predškolskog odgoja pa do visokoškolskog obrazovanja, vezano za upis u vrtiće, upis u srednje škole, nedovoljnu podršku u osnovnoškolskom obrazovanju kao i podršku studentima s invaliditetom.

Sljedeće područje sa **25 (5,4%)** pritužbi je pravosuđe u kojem su najčešće zatražena postupanja pravobraniteljice za osobe s invaliditetom da utječe na požurivanje sudskog postupka zbog dugotrajnosti, da zastupa osobe s invaliditetom – pojedince pred sudom, te tražili savjete kako i kome da se obrate kada su povrijeđena njihova prava.

Zatim slijede područja: prava iz radnog odnosa **19 (4,1%)**, prijave nasilja **16 (3,5%)**, savjetovanja u području imovinsko-pravnih odnosa **14 (3%)** te **2** pritužbe u području kulture i športa.

Sljedeći prikaz odnosi se na podatke u 5 prioriternih područja u 2010. i 2011.

2010.		2011.	
Socijalna zaštita	20,8%	Socijalna zaštita	23%
Pristupačnost	12,2%	Pristupačnost	12,3%
Mirovinsko osiguranje	10,2%	Zdravstvena zaštita	11,7%
Pravosuđe	9,6%	Rad i zapošljavanje	10,8%
Rad i zapošljavanje	9,4%	Mirovinsko osiguranje	7,3%

Uspoređujući podatke iz 2010. i 2011. – (u prikazu gore) uočavamo da je i dalje prioriterno područje s najvećim brojem pritužbi, zamolbi i upita socijalna zaštita, dok je došlo do promjena u područjima odnosno postupanjima po zahtjevima stranaka u slijedećim

područjima: u području zdravstvene zaštite dogodio se niz zakonodavnih promjena što je rezultiralo teškoćama u ostvarivanju prava pojedinih grupacija osoba s invaliditetom tako da je to područje na trećem mjestu u 2011. godini po broju pritužbi. Također je utvrđen značajan porast pritužbi u području zapošljavanja gdje osobe s invaliditetom sve češće traže preporuke i savjet gdje i kako da se zaposle, koji su poticaji i olakšice i dr.

Ovdje moramo naglasiti da je u odnosu na 2010. posebno istaknuta razlika u pritužbama, zamolbama i upitima stranaka koji se tiču više područja gdje je u 2010. bilo 5,5% dok u 2011. 16,2%. Ovaj iznenađujuće veliki postotak je upravo posljedica problema s kojim se najčešće suočavaju same osobe s invaliditetom kada im se dogodi neka ozljeda, bolest ili neko oštećenje iz kojeg proizlazi kao posljedica invaliditet i roditelji kako odraslih tako i djece s teškoćama u razvoju kada im je nužno potrebna prvenstveno prva informacija o njihovim pravima i pogodnostima s obzirom na vrstu oštećenja i potrebe koje proizlaze iz invaliditeta odnosno preostalih sposobnosti i mogućnosti, ali i pritužbi stranaka koje su upućene pravobraniteljici za OSI radi složenijih kršenja prava u različitim područjima.

Upravo ova područja koja smo istaknuli kao prioritetna područja rada u protekloj godini su ona područja koja prema našem uvidu prikazuju najvažnija pitanja vezana za unaprjeđivanje prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

VIŠESTRUKA SAVJETOVANJA: Značajan dio rada zaposlenika Ureda POSI se odnosi na savjetovanje stranaka i podnositelja u ime stranaka putem telefona. Najveći broj savjetovanja odnosio se na područje socijalne zaštite, mirovinskog osiguranja, odgoja i obrazovanja i zdravstvene zaštite. Kao primjere pitanja u vezi kojih su osobe tražile savjetovanje o primjeni propisa u njihovom konkretnom slučaju navodimo: ostvarivanje prava u području socijalne zaštite - status roditelja njegovatelja, osobna invalidnina, zamolba za materijalnu pomoć, doplatak za djecu, skrbništvo, pravo na asistenta (osobni, radni, asistent u nastavi...), upisi u vrtić, ortopedska pomagala, besplatno dopunsko zdravstveno osiguranje, prijevoz i pratnja kod bolničke rehabilitacije, prava iz mirovinskog osiguranja, pravo prednosti pri zapošljavanju te pravo na besplatnu pravnu pomoć.

Slijedećih nekoliko primjera upita elektroničkom poštom pokazuje različite probleme s kojima se susreću osobe s invaliditetom te različita očekivanja koja imaju od Ureda.

-Poštovani, molio bih vas savjet. Kupio sam novi auto, a 80% sam invalid donjih ekstremiteta. Kome bih se trebao i koje dokumente priložit za oslobođenje od PDV-a?

-Molio bih da kontaktiram sa pučkom pravobraniteljicom za osobe sa invaliditetom. Invalid sam sa općom trajnom nesposobnošću za rad sa teškom operacijom srca i tjelesnim oštećenjem 80%, oženjen sam i imam sina od 11 godina odličan učenik. Ja i moja supruga smo podnijeli zahtjev za dodjelu stana novo formiranim obiteljima negdje 2004., a sada živimo kod moje majke u stanu od 54 kvadrata sa njom mojom sestrom i njezinim sinom znači u stanu nas je šestoro. Pored srčane bolesti liječim se i po psihijatru zbog teške depresije koja je rezultat kvalitete života mene i moje obitelji. Za hitno stambeno zbrinjavanje moje obitelji uputio me ured socijalne skrbi regionalnom uredu za stambena zbrinjavanja u V., međutim ni to ih nije navelo na realnost i teškoće života mene kao invalidne osobe i moje obitelji te vas molim za pomoć jer postoji opasnost da mi se obitelj razide.

-Mnogo se govori o obrazovanju mladih i ja sam jedna od njih. Student sam prve godine Veleučilišta u V.(...). Bolujem od mišićne distrofije, još hodam, ali se brzo umaram. Zbog umora nisam uspijevala rješavati sve seminare te nemam ni pravo na produženi rok iz pojedinih kolegija. Da li je to točno? Ako ne, kome se trebam obratiti? Dekan kaže pa što ako padnem godinu da će mi sljedeće biti

lakše. Ali tada gubim sva prava redovnog studiranja. Ima li koji fakultet u Hrvatskoj ili u inozemstvu gdje osobe s invaliditetom razumiju, prihvaćaju i podržavaju?

-Živim u V.G.. Imam dijete sa cerebralnom paralizom koje sam htjela upisati u školu koja ima dizalo, međutim oni su ga odbili rekavši da do petog razreda nema potrebe za liftom i neka do tada ide u školu u koju pripada. Molim Vaše mišljenje!

-Zovem se X i imam 25g. od rođenja imam cerebralnu paralizu - tetra pareza spastica. Do prije nekih 2g. možda i više sam normalno primala osobnu invalidninu od 1200,00kn. A onda su mi je prepolovili pošto primam alimentaciju. Moji roditelji su rastavljeni od moje 7g. a sad imam 25. Centar za socijalnu skrb smatra alimentaciju kao moju "plaću". A meni to nema nikakvog smisla !!! Mama mi je samohrani roditelj i radi 4h zbog mene. Ali ja ne provodim vrijeme u nijednoj instituciji niti išta slično. Sad mene zanima imam li ja pravo na PUNU OSOBNU INVALIDNINU i bilo koju još novčanu pomoć??

-Sa 17 godina doživio sam prometnu nesreću i od tada sam u invalidskim kolicima. Od toga su prošle četiri godine i kroz to vrijeme sam primao naknadu od 1200 kuna. Međutim, želio bih pronaći neki posao kako bih pomogao sebi i svojoj obitelji. Završio sam srednju ekonomsku školu, govorim engleski jezik i služim se računalom. Više puta sam slao molbe za posao u Općinu K. i D. aerodrom ali svaki put sam bio odbijen. Zanima me kakva su moja prava po zakonu te mogu li računati na Vašu pomoć pri ostvarivanju svojih prava.

-Molim da me uputite, koja su mi prava kao 80% invalidu zbog bolesti-karcinom. Operiran sam u pet navrata, smanjen kapacitet disanja za 40%, otežano disanje zbog oštećenja mišića, razdvojen sternum, veoma otežano kretanje zbog svega navedenog. Unaprijed zahvaljujem na Vašem trudu, očekujem objašnjenje ili pitanje putem e maila ili telefona (...). Lijep pozdrav

-Poštovani, zanima me postoji li zakonska osnova po kojoj Zračna luka Zagreb naplaćuje parkiranje osobama sa tjelesnim oštećenjima. U zračnoj luci su mi rekli da se parkiranje NAPLAĆUJE SVIMA, a da je ispred ulaza u luku JEDNO mjesto za privremeno parkiranje (do 10 min) bez naplate. U zračnoj luci Zadar i Split osobama sa invaliditetom ne naplaćuju parkiranje. Isto tako me zanima da li je zakonom uređeno plaćanje/neplaćanje parkiranja na zatvorenim parkiralištima (s kosinom) jer na tzv. uličnim se ne naplaćuje parkiranje.

3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

3.1. ZDRAVLJE

Vezano uz zdravstvenu zaštitu osoba s invaliditetom, rad Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom bio je usmjeren najviše na problematiku ostvarivanja prava na ortopedsku pomagala, stomatološku zaštitu djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom te zdravstvenu zaštitu osoba s invaliditetom s mentalnim oštećenjem. Tijekom ove godine posebna pažnja posvećena je i uvjetima u kojima borave osobe koje se nalaze na liječenju u specijalnim psihijatrijskim bolnicama te na pružanje primjerene zdravstvene zaštite osobama s invaliditetom koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora.

I ove godine, kao i ranijih zaprimljen je značaj broj pritužbi u svezi s ostvarivanjem prava na dopust ili prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, a koja prava odobrava HZZO.

3.1.1. BOLNIČKO LIJEČENJE MEDICINSKOM REHABILITACIJOM

Tijekom 2009. i 2010. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sa svojim je suradnicima obišla više specijalnih bolnica za medicinsku rehabilitaciju, lječilišta i toplica, pri čemu su održani sastanci s ravnateljima, izvršen je obilazak bolničkih odjela i prostora gdje se vrši rehabilitacija te su obavljani razgovori s pacijentima.

Na temelju saznanja stečenih prilikom obilaska bolnica i iz analize upitnika dostavljenih ravnateljstvima bolnica, o čemu smo detaljno pisali u Godišnjem izvješću za 2010. godinu, uputili smo preporuku Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi o nužnosti unaprjeđenja sustava bolničke medicinske rehabilitacije prvenstveno da se zaposli dostatan broj stručnjaka koji bi mogli kvalitetno provoditi rehabilitaciju, da se ugovaranjem većeg kapaciteta smanje liste čekanja koje su u pojedinim ustanovama nedopustivo duge, da se ulože dodatna financijska sredstva u nabavku opreme za provođenje najsuvremenijih rehabilitacijskih postupaka, da se ustanovi multidisciplinarni pristup rehabilitaciji te ulože sredstva u poboljšanje smještajnih kapaciteta. Istaknuli smo također važnost ulaganja u otklanjanje arhitektonskih i komunikacijskih barijera kako bi se osobe s invaliditetom koje se otežano kreću (uz pomoć invalidskih kolica, štaka i dr.), te osobe s oštećenjem vida i sluha mogle koliko je to god moguće nesmetano i samostalno kretati unutar bolnice i u njezinoj blizini.

Od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zaprimili smo odgovor kako je, vezano uz potrebu za povećanjem kapaciteta u bolničkom sustavu u djelatnosti medicinske rehabilitacije u Mrežu javne zdravstvene službe uvršteno i Lječilište Bizovačke Toplice, čime se povećao broj postelja namijenjenih liječenju i rehabilitaciji pacijenata posebno na području Istočne Hrvatske. Također smo izviješteni kako je Ministarstvo tijekom 2010. i 2011. izdalo suglasnost za prijem u radni odnos zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika koji izravno sudjeluju u stacionarnoj medicinskoj rehabilitaciji, a temeljem zahtjeva pojedinih bolničkih ustanova koje su iskazale navedenu potrebu.

U 2010.-oj pravobraniteljica se bavila pitanjem rješavanja problema rehabilitacije spinalno ozlijeđenih osoba u specijalnim bolnicama za medicinsku rehabilitaciju, odnosno nužnošću

njegovog unaprjeđenja. Na ovu temu održana je i sjednica Odbora za zdravstvo i socijalnu skrb Hrvatskog sabora na kojoj se raspravljalo o rehabilitaciji osoba sa spinalnim ozljedama. Nakon zaključka o trenutnom stanju doneseni su prijedlozi za kratkoročna i dugoročna poboljšanja sustava rehabilitacije ove kategorije osoba s invaliditetom.

Kao kratkoročno rješenje predloženo je da se u postojećim kapacitetima za rehabilitaciju spinalno ozlijeđenih u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice poboljša standard odnosno organizira multidisciplinarni pristup u medicinskoj rehabilitaciji koji bi uključivao psiho-socijalnu pomoć i edukaciju rehabilitanata za uključivanje u lokalnoj zajednici i učenje aktivnosti dnevnog življenja.

Kao dugoročno rješenje predviđeno je uspostaviti referentni centar kao organizaciju koja bi objedinjavala, koordinirala i nadzirala sve sastavnice sveobuhvatne rehabilitacije osoba sa spinalnom ozljedom. Zaključilo se tada kako će se osnovati povjerenstvo nadležno za razmatranje ovog problema i poduzimanjem konkretnih aktivnosti. *To Povjerenstvo osnovano je u rujnu 2011. godine.*

Pravobraniteljica je upoznata kako su tijekom 2011. postignuti određeni pomaci u kvaliteti sveobuhvatne rehabilitacije osoba sa spinalnim ozljedama koja se provodi u Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice. U rehabilitacijski postupak sada su uključeni radni terapeuti, zaposlena je socijalna radnica, a rehabilitanti mogu dobiti i psihološku pomoć. Hrvatskoj udruzi paraplegičara i tetraplegičara koji okuplja osobe sa spinalnim ozljedama omogućeno je provođenje peer counsellinga, a poboljšana je i suradnja s osobljem bolnice.

Međutim, i dalje su prisutni problemi nepokrivanja realnih troškova bolnice koji proizlaze iz boravka osoba sa spinalnim ozljedama u bolnici za vrijeme rehabilitacije i nedostatak multidisciplinarnog pristupa u procesu (uključivanje drugih liječnika specijalista). Ovdje posebno ističemo troškove akutnih pacijenata koji imaju ozljedu kralježničke moždine pri prvoj rehabilitaciji kada još njihovo stanje nije stabilizirano i često dolazi do vrlo teških infekcija, problema s bakterijama i sa dekubitusima.

Izostaje i sustavna priprema za otpust rehabilitanta u lokalnu zajednicu kao i informiranje o mogućnostima nastavka rehabilitacije u lokalnoj zajednici, potrebnim prilagodbama u životnom i radnom okruženju.

Vezano uz osnivanje referentnog centra za rehabilitaciju osoba sa spinalnim ozljedama napravljen je iskorak u smislu osnivanja Povjerenstva u rujnu 2011., no međutim povjerenstvo još nije započelo sa konkretnim radom, odnosno nije se još niti jednom sastalo kako bi utvrdilo konkretne aktivnosti koje je potrebno poduzeti s ciljem osnivanja ovog centra.

3.1.2. ORTOPEDSKA POMAGALA

Dostupnost ortopedskih pomagala osobama s invaliditetom od iznimne je važnosti jer izravno doprinosi njihovom uključivanju u život zajednice, omogućava neovisno življenje, osigurava osobnu pokretljivost, pristup informacijama, olakšava procese osposobljavanja i rehabilitacije, pristup radu i zapošljavanju te pristup sudjelovanju u javnom i političkom životu, kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i športu. Sve ovo su prava koja osobama s invaliditetom jamči Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Jedna od najopćenitijih odredbi Konvencije koja se kasnije razrađuje kroz pojedina prava je i odredba članka 4. Konvencije, koja pod Općim obvezama države potpisnice propisuje i obvezu „*promicati*

dostupnost i uporabu novih tehnologija, uključujući informatičke i komunikacijske tehnologije, pomagala za kretanje, uređaje i pomoćne tehnologije, prilagođene osobama s invaliditetom, dajući prednost tehnologijama dostupnih cijena“. Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. kao jedna od mjera koja se treba kontinuirano provoditi je i usklađivanje Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala sa suvremenim dostignućima tehničkih i medicinskih znanosti te iskustvima osoba s invaliditetom.

Današnje vrijeme je obilježeno ubrzanim razvojem tehnologija što je vidljivo i u području ortopedskih pomagala gdje se na tržištu iz godine u godinu mogu pronaći nova i modernija, unaprjeđenija ortopedska pomagala koja mogu omogućiti viši standard potpore osobama s invaliditetom. Pravilnik sa svojim Popisom pomagala ne prati u dovoljnoj mjeri razvoj tehnologije, iako se prema tvrdnjama HZZO-a proračun za pomagala svake godine povećava za 10-12%. Tako primjerice doznajemo o nemogućnosti zadovoljavanja potreba osoba s oštećenjem vida putem elektroničkih pomagala čija tehnologija se brzo mijenja, a pravilnik ne prati ove promjene jer je rok trajanja pomagala naveden u Pravilniku, predugačak.

Dugoročno gledajući, dostupnošću pomagala smanjuju se troškovi cjelokupnog sustava koji kasnije proizlaze iz nužnosti omogućavanja osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju drugih oblika potpora i prilagodbi.

Primjer:

Tijekom 2011. godine, zahvaljujući aktivnostima udruge roditelja OKO, posebno se aktualiziralo pitanje dostupnosti potrebnih ortopedskih pomagala osobama s oštećenjem vida – slijepim i slabovidnim osobama. Početkom godine mediji su pratili slučaj slabovidne djevojčice kojoj je potrebno posebno ortopedsko pomagalo – naočale s kanten filtrima koji nisu na popisu pomagala i troškove čije nabavke roditelji moraju sami snositi.

Pravobraniteljica za OSI je od nadležnih institucija zatražila hitno iznalaženje rješenja da se ovoj djeci osigura potrebno ortopedsko pomagalo kao minimum zdravstvene usluge na koju moraju imati pravo sukladno nacionalnom zakonodavstvu i Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, a s ciljem smanjenja i prevencije daljnjeg invaliditeta.

Medicinski kanten filtri nisu bili registrirani kao medicinski proizvod pri Hrvatskoj agenciji za medicinske proizvode (HALMED) pa slijedom navedenog nisu niti mogli biti uvršteni na Popis pomagala koji je sastavni dio Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala HZZO-a.

S druge strane, prijedlog za stavljanje pomagala na Popis pomagala može podnijeti pravna, odnosno fizička osoba sa sjedištem u Republici Hrvatskoj koja je nositelj upisa u očevidnik medicinskih proizvoda i očevidnik proizvođača medicinskih proizvoda u Republici Hrvatskoj pri Agenciji za lijekove i medicinske proizvode (članak 3. Pravilnika o mjerilima za stavljanje ortopedskih i drugih pomagala na popis pomagala HZZO-a (NN, br. 148/09).

Osiguravanjem ovog ortopedskog pomagala djeci sa ovim specifičnim oštećenjem vida doista se izjednačavaju mogućnosti u odnosu na osobe bez invaliditeta. Dijete bez ortopedskog pomagala (naočala s kanten-filtrima) se ne može kretati u prostoru bez štapa ili pomagaača, dok ono s takvim naočalama to može. Korištenjem ovog i drugih pomagala omogućava se nesmetano uključivanje u redovno obrazovanje, samostalnost u izvođenju životnih aktivnosti te olakšava zapošljavanje na otvorenom tržištu rada. Iz navedenog razloga smatrali smo potrebnim upozoriti nadležne institucije na dužnost osiguravanja ovog pomagala svim osobama koje ga trebaju.

Prema napisima iz medija, HZZO po članku 27. Pravilnika o odobrio je iznimnu nabavu naočala s kanten filtrima za više osiguranih osoba. S obzirom na to da rečeno pomagalo nije uvršteno u Popis pomagala, svaki zahtjev rješava se pojedinačno, a odluku o nabavi pomagala donosi Liječničko povjerenstvo za pomagala Direkcije¹

Upravno vijeće HZZO-a donijelo je novi Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima (NN, br. 7/12 i 14/12) koji je stupio na snagu 01. ožujka 2012. godine. Uz Pravilnik donesen je i Popis pomagala u kojemu se ponovno ne nalaze medicinski kanten filtri. Razlog za navedeno je, prema očitovanju HZZO-a činjenica što nositelj upisa nije priložio svu potrebnu dokumentaciju na Poziv za stavljanje pomagala na Popis ortopedskih pomagala. No, kako je najavljivano od strane HZZO-a novi Popis pomagala trebao bi biti „dinamičan“, što bi značilo da bi se na svakoj sjednici Upravnog vijeća HZZO-a moglo uvrstiti novo pomagalo na Popis pomagala.

Prijedlog Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima dostavljen je Uredu na mišljenje te smo imali priliku dati svoje primjedbe, iako rok manje od dva radna dana smatramo prekratkim da bi se upoznalo s tekstem pravilnika i pripremilo komentare i mišljenje.

Vezano uz tekst Nacrta Pravilnika uočili smo da se u novom nacrtu „izgubio“ nekadašnji članak 27. Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala (NN, br. 17/09, 23/09, 53709, 116/09, 4/10, 88/10, 110710, 113/10, 1/11, 16/11, 87/11) kojim je bila propisana mogućnost izvanrednog odobrenja pomagala koje nije utvrđeno u Popisu pomagala. Upravo primjenom ove odredbe omogućilo se odobravanje prijeko potrebnih pomagala pojedinim osobama s invaliditetom, a koja se nisu nalazila na Popisu pomagala. Sve bržim razvojem tehnologije, na tržištu se pojavljuju nova i modernija, time i bolja ortopedska i druga pomagala koja olakšavaju ispunjavanje svakodnevnih životnih potreba osoba s invaliditetom. Ovakvom formulacijom starog pravilnika omogućavalo se da se u nekim iznimnim situacijama odobri osobi s invaliditetom potrebno pomagalo i prije nego što se završi dugotrajna procedura stavljanja pomagala na popis pomagala. Takva odredba doprinosila je izravno poboljšanju kvalitete života osoba s invaliditetom, naročito djece s teškoćama u razvoju kod kojih je iznimno važno da ortopedsko pomagalo dobiju na vrijeme, nauče ga koristiti i što ranije se tako uključe u život zajednice, odnosno društvo vršnjaka, onih bez invaliditeta. Iako je najavljeno da će novi Popis pomagala „biti dinamičan“, odnosno postojat će mogućnost njegovog nadopunjavanja na svakoj sjednici upravnog vijeća Zavoda, smatramo kako odredbu citiranog članka 27. nije trebalo mijenjati, već ju je trebalo ugraditi u novi pravilnik. U tom smislu dali smo i primjedbu HZZO-u koja međutim nije uvažena.

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom je na probleme visoko slabovidnih i slabovidnih osoba s malim postotkom ostatka vida (do 20 %) ukazala i Hrvatska udruga slabovidnih osoba VID. Ista udruga stajališta je kako ova kategorija osoba s invaliditetom uopće nije prepoznata u sustavu, s obzirom na to da su radi svog invaliditeta isključivani prilikom integracije u društvo, a s druge strane kada trebaju ostvarivati određena prava također su isključivani jer ipak imaju ostatak vida. Udruga je istaknula nužnost dostupnosti određenih pomagala, uz pomoć kojih će se moći samostalno uključiti u aktivnosti svakodnevnog života, bez pomoći druge osobe, ističući važnost prvenstveno uključivanja u sustav redovnog obrazovanja te otvorenog tržišta rada, što će im naposljetku omogućiti neovisnost i samostalniji život. Udruga je izdvojila četiri naročito važna ortopedska pomagala koja bi se

¹ Izvor: Novi list, 05.07.2011.

trebala nalaziti na Popisu pomagala HZZO-a. Navedena pomagala registrirana su kod Hrvatske agencije za lijekove i medicinske proizvode te je pravobraniteljica uputila preporuku Upravnom vijeću HZZO-a da se ista pomagala uvrste u Popis pomagala, ističući njihovu iznimnu važnost za kvalitetu života slabovidnih osoba.

Prigovor koji upućuju slabovidne osobe, a vezan uz nabavku pomagala je i činjenica kako pravo na pojedina pomagala mogu ostvariti samo slijepi osobe, uz potvrdu i preporuku Saveza slijepih. Kako slabovidne osobe ne mogu biti članovi Saveza slijepih, pa niti dobiti takvu potvrdu i preporuku, smatramo da nema opravdanja za ovakvo propisivanje ovlaštenika na pomagalo. Stoga smo preporučili drugačije uređenje pravilnika, u dijelu koji se odnosi na indikaciju.

Osobama s tjelesnim invaliditetom također su radi podizanja kvalitete života u širem smislu potrebna različita pomagala, od kojih se veliki broj ne nalazi na Popisu pomagala. Takva pomagala su primjerice posebno prilagođen krevet, transfer dizalica, pomagala za kadu, kupanje, antidekubitalni program (pravilnikom je sada usko propisan i može se odobriti ukoliko osoba već ima dekubituse), potom rukavice, različite udlage, ručne komande za automobil, suvremene tehnologije itd. Sva ova pomagala mogu se nabaviti na tržištu, ali njihova cijena je toliko visoka da si ih mnoge osobe s invaliditetom zapravo uopće ne mogu priuštiti, a neka od njih su im neophodno potrebna.

Primjer:

Uredu se obratio mladić, osoba s invaliditetom, s dijagnozom tetraplegije. Rješenjem Direkcije HZZO-a odbijen je njegov zahtjev za odobravanjem nabavke izvanstandardnog pomagala „hidraulične dizalice“, za čije odobrenje je preporuku dao specijalist fizijatar. U obrazloženju rješenja citirano je mišljenje Višeg liječničkog povjerenstva Zavoda: „svrha ortopedskih i drugih pomagala je omogućiti osiguranoj osobi poboljšanje oštećenih funkcija, odnosno ublažavanje ili otklanjanje tjelesnog oštećenja ili nedostatka organa ili sustava organa ili nadomještanju anatomskih ili fizioloških funkcija organa, koji su nastali kao posljedica bolesti ili ozljede. U ovom slučaju ne radi se o takvom pomagalu, te nema opravdanosti odobrenja predloženog nad standardnog pomagala jer isto ne služi za poboljšanje neurološkog oštećenja.“

Navedena dizalica osobama s invaliditetom koje su teško pokretne ili u potpunosti nepokretne, a trebaju pomoć druge osobe pri premještanju iz kreveta u kolica i obrnuto, pri ulasku u kadu i obrnuto, a i pri drugim vrstama premještanja, uvelike pomaže u svakodnevnom zbrinjavanju. To pomagalo ne samo da olakšava samoj osobi s invaliditetom premještanje zbog male mogućnosti istegnuća, vrlo lakog namještanja i nemogućnosti oštećenja kože, već se olakšava i pružanje pomoći od strane druge osobe koja koristi minimalnu snagu i na vrlo lak način pomaže osobi s invaliditetom. Osobu s teškim invaliditetom potrebno je minimalno četiri puta premještati i prilikom toga postoji velika vjerojatnost istegnuća ili oštećenja kože. Osobama koje pružaju ovakvu pomoć osobi s invaliditetom kratkoročno prijeti oštećenje kralježnice, a dugoročno i invaliditet.

Dakle, ukoliko osoba ne raspolaže ovakvom dizalicom, a nema dovoljno fizički snažnu osobu u svojoj blizini, onda će radi svog oštećenja neprekidno vrijeme provoditi zatočena u svom domu, u krevetu. Ukoliko se pak osobi omogući ovo pomagalo, omogućeno mu je kretanje u kolicima, kretanje u kući i izvan nje, što posljedično vodi ka ostvarivanju prava zajamčenih Konvencijom – a to je uključivanje u život zajednice i zasigurno poboljšanje kvalitete življenja. Stranci je u gore navedenom slučaju upoznata s mogućnošću pokretanja upravnog spora, no ista tu mogućnost nije iskoristila.

Osobe s invaliditetom, korisnici ortopedskih pomagala pritužuju se i na isporučitelje/distributere ortopedskih pomagala. Hrvatska agencija za lijekove i medicinske proizvode izdaje rješenja specijaliziranim prodavaonicama/ljekarnama, nakon što utvrdi da li su ispunjeni svi potrebni uvjeti za distribuciju i primjenu ortopedskih pomagala. Distributeri potom s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje nakon provedenog natječajnog sklopa ugovore, a Zavod nije nadležan za provođenje edukacije isporučitelja pomagala, No, Zavod provodi kontrolu ispunjavanja ugovornih obveza isporučitelja, te ukoliko se utvrde nepravilnosti distributerima se mogu izreći određene sankcije, od opomene no novčanih kazni, a postoji i mogućnost raskida ugovora.

3.1.3. DOPUNSKO ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

Izmjenama Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 85/06, 150/08 i 71/10) koje su stupile na snagu sredinom 2010. sužen je krug osoba koje mogu ostvariti pravo na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret sredstava državnog proračuna. Nakon stupanja na snagu izmjena Zakona, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je zaprimio više pritužbi osiguranika kojima je neopravdano uskraćeno pravo na dopunsko zdravstveno osiguranje, a radi nesnalaženja u primjeni propisa od strane službenika HZZO-a.

No, smatramo da je i dalj sporna formulacija dijela stavka 1. članka 14.a. Zakona u dijelu koji kaže „Sredstva za premiju dopunskog zdravstvenog osiguranja koje provodi Zavod osiguravaju se u državnom proračunu za osiguranike: 1. ...osobe kod kojih je utvrđeno više vrsta oštećenja...“

Sukladno Zakonu o hrvatskom registru osoba s invaliditetom (NN, br. 64/01) u glavi 11., članku 14. stoji „Više vrsta oštećenja uključuje dva ili više oštećenja određenih člancima 4. do 13. ovoga Zakona“. U citiranim člancima opisana su pojedinačna oštećenja. Iz rečenog proizlazi kako bi osoba koja ima npr. Oštećenja lokomotornog sustava i Oštećenja središnjeg živčanog sustava (koja su oba tjelesna oštećenja) spadala u kategoriju onih koji imaju više vrsta oštećenja pa time i pravo na dopunsko osiguranje na teret državnog proračuna. Iz pritužbi korisnika imamo saznanja da se ovakvo tumačenje ne primjenjuje u sustavu osiguranja. Prema našim saznanjima, u tumačenju “vrste oštećenja” primjenjuju se mjerila iz sustava socijalne skrbi (Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima, (NN, br. 64/02, 105/07, 145/11)). S obzirom na navedeno, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zatražila je od HZZO-a i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi očitovanje o načinu primjene propisa, odnosno njihovom tumačenju u svakodnevnoj primjeni.

U svojim odgovorima, ove institucije navode kako je “*Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi dalo uputu svim centrima za socijalnu skrb da korisnicima prava u sustavu socijalne skrbi, kod kojih je u postupku vještačenja utvrđeno oštećenje ili psihička bolest ili više vrsta oštećenja, za potrebe postupka priznavanja prava na policu dopunskog zdravstvenog osiguranja na teret sredstava državnog proračuna, na njihov zahtjev izdaju potvrdu o utvrđenom oštećenju, odnosno nemogućnosti da osoba samostalno izvodi aktivnosti primjerene životnoj dobi*”.

Iz ovakvog očitovanja nismo dobili odgovor na traženo.

Iako tijekom 2011. godine nije zaprimljeno mnogo pritužbi vezanih uz ostvarivanje prava na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret državnog proračuna, neki primjeri su dovoljni kako bi pokazali nerazumijevanje, ili jednostavno ignoriranje zahtjeva i molbi stranaka, kao i upozorenja i preporuka ovog Ureda.

Primjer:

Uredu se u rujnu 2011. godine u ime djevojke s invaliditetom s dijagnozom multiple skleroze obratila njezina majka s pritužbom da kćerka ne može ostvariti pravo na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret državnog proračuna, iako ispunjava sve zakonske uvjete.

Uvidom u dostavljenu dokumentaciju utvrđeno je kako je imenovana HZZO-u podnijela ponudu za sklapanje ugovora o dopunskom zdravstvenom osiguranju kao osiguranik koji udovoljava uvjetima iz članka 14.a Zakona o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 85/06, 150/08, 71/10). Kao odgovor na ponudu, HZZO uputio je njezinom ocu pisano u kojem se navodi kako ponuda nije prihvaćena zbog dugovanja (oca) s osnove dopuskog zdravstvenog osiguranja.

Podnositeljica zahtjeva nije dobila nikakav odgovor o prihvaćanju niti o odbijanju ponude. Ista je punoljetna, poslovno sposobna osoba, ponudu je podnijela osobno, a ista i udovoljava uvjetima za ostvarivanje prava na dopunsko zdravstveno osiguranje na teret sredstava državnog proračuna kao korisnica prava na osobnu invalidninu. Nije jasno iz kojeg razloga je odgovor upućen ocu podnositeljice te zašto ponuda iste nije prihvaćena zbog dugovanja njezinog oca. Stoga je područnom uredu HZZO-a preporučeno da u najkraćem mogućem roku odluči o ponudi pritužiteljice te utvrdi i ispravi moguće propuste u postupanju.

Svojim dopisom područni Ured nas je obavijestio kako HZZO stranci sukladno članku 16. stavku 2. točki 1. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju osigurava plaćanje cjelokupne zdravstvene zaštite, kao djetetu iz članka 10. stavka 5. i 6. istoga Zakona. Međutim, u kontaktu sa strankom ista se pritužuje da i nadalje sudjeluje u troškovima zdravstvene zaštite, kako kod liječnika primarne zdravstvene zaštite, tako i kod specijalista, te u ljekarni prilikom podizanja lijekova. Stoga smo upozorili HZZO da stranci odmah i bez odlaganja regulira pravo na oslobađanje od snošenja troškova zdravstvene zaštite. Od HZZO-a zaprimili smo odgovor kako stranka „može koristiti zdravstvenu zaštitu“.

Od prvog traženja do konačnog ostvarivanja prava stranke proteklo je godinu dana, iako je uvjete za ostvarivanje prava ispunjavala u trenutku njegovog traženja. U međuvremenu je sudjelovala u troškovima zdravstvene zaštite koji nisu zanemarivi s obzirom na to da stranka zbog svoje bolesti koristi više lijekove te provodi dijagnostičke postupke.

3.1.4. STOMATOLOŠKA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Nepostojanjem primjerene stomatološke zdravstvene zaštite za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju, kada se stomatološki zahvati moraju obavljati pod općom anestezijom, krše se odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Nepostojanjem specijaliziranih ordinacija čak niti u svim regijama Republike Hrvatske, odnosno njihovim nedovoljnim kapacitetima gdje se na stomatološki zahvat mora čekati mjesecima, pa čak i godinama, dolazi do povrede odredbi članka 25. Konvencije koji govori kako „države potpisnice priznaju pravo osobama s invaliditetom na uživanje najviših ostvarivih standarda tjelesnog i mentalnog zdravlja bez diskriminacije na osnovi invaliditeta. Istim člankom nadalje se određuje kako će se osobama s invaliditetom osigurati isti opseg, kvaliteta i standard besplatnih ili dostupnih zdravstvenih usluga i programa koji se pružaju drugim osobama, a zdravstvene usluge će se pružati što je moguće bliže zajednicama u kojima osobe s invaliditetom žive.“

Stomatološka zaštita dostupna je svim građanima Republike Hrvatske, kroz raširenu mrežu javne zdravstvene službe te postoji i u manjim mjestima, ne samo u sjedištima županija ili u gradovima. Ne prihvaćamo činjenicu da se na pojedini stomatološki zahvat mora čekati mjesecima ili čak godinama, a naročito se ne smije čekati na hitne zahvate, dakle one kod kojih je prvenstveni cilj otkloniti prisutnu bol zuba. Osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju koji radi svog oštećenja nisu u mogućnost „surađivati“ s doktorom dentalne medicine moraju često potrebnim zahvatima biti podvrgnuti pod općom anestezijom. Takvo liječenje zubi zahtijeva poseban prostor, opremu te sudjelovanje liječničkog tima. Uvjeti za pružanje ovakve stomatološke zaštite postoje samo u malobrojnim ordinacijama, uglavnom u sklopu kliničkih bolničkih centara, u pojedinim regijama. Iznimka je regija Slavonije i Baranje gdje se ovakva zaštita uopće ne pruža, dok u regiji Dalmacije za ovakav zahvat postoji nedopustivo duga lista čekanja pa stoga ne možemo govoriti o primjerenoj stomatološkoj zaštiti.

O problemu nedostupnosti stomatološke zdravstvene zaštite za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je saznala iz medija i obraćanja majke dvoje djece s teškoćama u razvoju 2010. godine. Tada je od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zaprimljena informacija kako se poduzima niz aktivnosti s ciljem iznalaženja adekvatnog rješenja za istu problematiku, ali nije dostavljen odgovor što se konkretno poduzelo i da li je djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom olakšan pristup potrebnoj stomatološkoj zaštiti.

Radi stjecanja uvida u širinu problema te da li je isti prisutan u svim regijama Republike Hrvatske, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zatražio je izvješća od Hrvatske komore dentalne medicine, područnih sjedišta Zagreb, Varaždin, Split, Rijeka i Osijek. Zatraženo je očitovanje u smislu da li se na području pojedinih regija mogu provoditi potrebni stomatološki zahvati pod općom anestezijom, koliko je razdoblje čekanja na provedbu intervencije, da li postoje stomatološki timovi posebno educirani za pružanje stomatološke zaštite djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom te da li su poduzete mjere kako bi se sustav stomatološke zaštite unaprijedio. Također je od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi ponovno zatraženo očitovanje o poduzetim radnjama kako bi se unaprijedila stomatološka zaštita navedene kategorije korisnika usluge. Od Hrvatske komore dentalne medicine, Područnog sjedišta Rijeka zaprimljen je odgovor kako djeca s teškoćama u razvoju koja gravitiraju iz područja Primorsko-goranske županije nemaju listu čekanja niti problema kod ostvarivanja prava na stomatološku zaštitu.

Također je naveden podatak kako četiri liječnika specijalista sudjeluju u saniranju zuba u intraoperativnom radu u općoj anesteziji. Dakle, mjere koje su poduzete odnose se na povećanje liječnika specijalista koji sudjeluju u radu u općoj anesteziji. Od drugih područnih sjedišta Hrvatske komore dentalne medicine, osim Područnog sjedišta Osijek nismo zaprimili nikakav odgovor, niti nakon upućenih požurnica.

Od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zaprimljen je odgovor kako je HZZO ugovorio provođenje posebnog programa u djelatnosti stomatološke zdravstvene zaštite s KBC Rijeka, KBC Osijek, KB Dubrava, Općom bolnicom Pula, Stomatološkom poliklinikom Split te Domom zdravlja Dubrovnik. U izvješću stoji kako je KB Dubrava smanjila listu čekanja koja sada iznosi 4 mjeseca, lista čekanja u KBC Rijeka ne postoji, a u Stomatološkoj poliklinici Split lista čekanja je duža. Lista će se smanjiti početkom rada Doma zdravlja Dubrovnik. Također je u izvješću navedeno kako će se i dalje poduzimati aktivnosti radi sustavnog smanjivanja liste čekanja na navedenu zdravstvenu uslugu.

Od Hrvatske komore dentalne medicine, Područnog sjedišta Osijek imamo saznanja o nepostojanju mogućnosti pružanja stomatološke zaštite djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom, iako je prema informacijama iz medija 2010. godine *od strane doktora dentalne medicine s područja Slavonije i Branje pokrenuta humanitarna akcija „Ne dajte da nas boli“*. Projekt je pokrenut s ciljem prikupljanja sredstava za kupnju opreme i materijala Odjelu za maksiofacijalnu kirurgiju KBC Osijek, kako bi se omogućilo liječenje zuba u općoj anesteziji. Naime, takav oblik liječenja ne postoji niti u jednoj ustanovi na području Slavonije i Baranje već su oni u potrebi takve zahvate morali obavljati u KB Dubrava gdje se na zahvat čekalo više od 10 mjeseci. Humanitarnom akcijom prikupljen je dio sredstava. Ostatak novca trebao je biti osiguran iz decentraliziranih sredstava Županije.²

Početak 2011. godine iz medija smo saznali kako *stomatološka ordinacija još uvijek nije opremljena jer su izostala sredstva koje je trebala uplatiti Osječko – baranjska županija*. Mediji također prenose i pojašnjenje pristiglo iz Županije kako je „*prvotni prijedlog za opremu Odjela maksiofacijalne kirurgije osječki KBC promijenio ... i sredstva su usmjerena na druge potrebe*“³

U ožujku 2011. godine pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je obišla KBC Osijek te uvidjela nepostojanje primjerene zdravstvene stomatološke zaštite za osobe s invaliditetom. Na sastanku s ravnateljem i njegovim stručnim suradnicima dobili smo informacije kako bi u travnju ambulanta/kirurška dvorana za pružanje ove specifične stomatološke zaštite trebala biti opremljena te bi se na taj način osiguralo pružanje ove zdravstvene usluge. U studenom 2011. na naše traženje od KBC Osijek zaprimili smo odgovor kako još nije započelo zbrinjavanje osoba s invaliditetom u općoj anesteziji iz razloga što nije kupljena oprema, instrumentarij niti potreban materijal. Sve navedeno bilo je u planu nabaviti iz donacija humanitarnog projekta „Ne dajte da nas boli“ i decentraliziranih sredstava koja su trebala biti uplaćena KBC Osijek. Kako je uplata decentraliziranih sredstava izostala, nije bilo sredstava za nabavku potrebitog.

Iz medija smo krajem 2011. godine ponovno saznali kako *osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju sa splitskog područja i dalje nemaju adekvatnu stomatološku zaštitu jer se na red na Stomatološkoj poliklinici u Splitu gdje se obavljaju zahvati pod općom anestezijom mora čekati godinama*. S druge strane, otvaranjem posebne ambulante u Dubrovniku ponešto se smanjio priljev pacijenata na Stomatološku polikliniku Split.⁴

O problemu nepostojanja primjerene zdravstvene zaštite osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju te o ne poduzimanju dovoljnih mjera da se stanje promijeni obaviješten je i ministar zdravlja, na sastanku koji je organizirala pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom će i dalje poduzimati mjere kako bi se u Republici Hrvatskoj, a naročito na području Osijeka i Splita konačno osigurala primjerena stomatološka zaštita osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju.

3.1.5. NEDOSTUPNOST ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

U 2011. godini zaprimili smo dvije pritužbe koje ukazuju na ozbiljnu povredu prava djece s teškoćama u razvoju/osoba s invaliditetom na pristup zdravstvenoj zaštiti. Upravo zbog

² Izvor: Glas-Slavonije.hr, 16.04.2010. i 06.07.2010.

³ Izvor: Glas Slavonije, 13.01.2011.

⁴ Izvor: Slobodna Dalmacija, 11.11.2011.

ozbiljne povrede prava u oba slučaja pojedinačno ćemo ih opisati u ovom dijelu Izvješća, nadajući se da ćemo na taj način upozoriti odgovorne, kao i cjelokupnu javnost kako se ovakvi slučajevi ne bi smjeli ponavljati.

Primjer 1.:

Uredu se u listopadu 2011. godine obratila majka djevojčice s teškoćama u razvoju, s dijagnozom iskrivljenja kralježnice (skolioza), koje je bilo potrebno korigirati operativnim zahvatom. Takvi zahvati u Republici Hrvatskoj provode se, prema našim saznanjima samo u KB Dubrava. Nakon kontrolnog pregleda u travnju 2011. godine, liječnik je odredio obavljanje niza pretraga, nakon kojih bi se odlučilo o terminu operacije. Pri pregledu u ljetu 2011. godine navodi se plan izvršenja operativnog zahvata u jesen iste godine. Krajem rujna 2011. godine majci djevojčice je priopćeno kako se dogovorena operacija ne može izvršiti zbog nedostatka sredstava za nabavku ugradbenog materijala. Tada se majka obraća ovom Uredu navodeći kako je djevojčica obavila cijeli niz pretraga radi kojih je bila izložena štetnom zračenju te danima izostajala iz škole, kako je operacija dogovorena i potrebno ju je provesti što prije, jer će poslije možda biti kasno i kako će, ukoliko ista sada bude odgođena ponovno morati ponoviti sve već obavljene pretrage. Majka također navodi da su odgođene operacije i druge djece s istom dijagnozom, a koje su bile predviđene za isto razdoblje.

S obzirom na navedeno, ovaj Ured je želeći ispitati situaciju i utvrditi da li je došlo do povrede prava djeteta s teškoćama u razvoju jer mu je uskraćena potrebna operacija radi nedostatka novčanih sredstava u sustavu zdravstva/konkretne bolnice o istome zatražilo očitovanje KB Dubrava. Također je upućeno i upozorenje o nužnosti poduzimanja potrebnih mjera kako bi se djeci pružila potrebna zdravstvena zaštita.

Nakon slanja istog upozorenja, majka djevojčice nas je obavijestila kako je operacija zakazana, a kasnije nas je obavijestila kako je uspješno i provedena.

Očitovanje od KB Dubrava još nismo zaprimili, iako smo uputili i požurnicu.

Primjer 2.:

Uredu se za pomoć obratila Udruga Debra – Društvo oboljelih od bulozne epidermolize, navodeći probleme s pružanjem potrebne zdravstvene zaštite njihovih članovima. Nekoliko članova Debre treba operaciju šaka (kao posljedicu razvoja bolesti), koju međutim niti jedna zdravstvena ustanova u Republici Hrvatskoj ne može obaviti. Do sada su se takve operacije obavljala na Klinici za dječju kirurgiju, Zagreb, Klaićeva 16.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je stoga Ministarstvu zdravlja pritužbu udruge, ukazala na probleme te zatražila njihovo rješavanje, odnosno izvršenje potrebnih operacija.

Očitovanje od Ministarstva nismo zaprimili niti smo još dobili informaciju da li je ovaj problem riješen na zadovoljavajući način za pacijente osobe s invaliditetom.

3.1.6. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA OSOBA S MENTALNIM OŠTEĆENJEM - LIJEČENJE I REHABILITACIJA

Zaštita mentalnog zdravlja u Republici Hrvatskoj formalno se provodi na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini. No međutim, liječenje na primarnoj i sekundarnoj razini u stvarnosti gotovo i ne postoji. Prevladavajući oblik liječenja osoba s mentalnim oštećenjem je bolničko liječenje, a sustav prevencije i rehabilitacije koja bi trebala uslijediti nakon bolničkog liječenja nije razvijen. Nepostojanje izvanbolničkog sustava liječenja i nedostatak psihijatrije u zajednici te rehabilitacije dovodi do višestrukih hospitalizacija, posljedično do

institucionalizacije, socijalnog isključivanja, izolacije, stigmatizacije, gubitka radne sposobnosti, a potom i do učestalog lišavanja poslovne sposobnosti, i to u potpunosti. Posljedično dolazi do značajnog zadiranja u temeljna ljudska prava ovih osoba pa i povrede prava osoba s invaliditetom koja im priznaje Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

S ciljem unaprjeđenja sustava zaštite mentalnog zdravlja 2010. godine donesena je Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016. godine.

Nacionalnom strategijom razvitka zdravstva 2006. - 2011. predviđeno je osnivanje centara za mentalno zdravlje (primarna razina zdravstvene zaštite) čiji je cilj bio poboljšati uvjete za uključivanje ljudi sa psihičkim poteškoćama u svakodnevni život čime bi se spriječila njihova diskriminacija u društvu. Slijedeći mjere određene Strategijom, a sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti donesena je Mreža javne zdravstvene službe kojom je predviđeno ustrojiti službe za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti.

Službe za prevenciju, izvanbolničko liječenje ovisnosti i zaštitu mentalnog zdravlja formalno su ustrojene 2009. godine pri županijskim zavodima za javno zdravstvo u svim hrvatskim županijama, ali na način da je dotadašnjim službama liječenja ovisnosti dodana i zaštita mentalnog zdravlja, no u mnogim županijama nije ustrojen niti cijeli multidisciplinarni tim.

Kako bismo istražili u kojoj mjeri su iste službe zaživjele i koje mjere i aktivnosti se provode s ciljem zaštite mentalnog zdravlja uputili smo svim ustrojenim službama zahtjev za dostavom izvješća o aktivnostima koje se provode u skladu s ciljevima Strategije zaštite mentalnog zdravlja, sa što konkretnijim podacima. Također smo zatražili podatke da li je dovršeno popunjavanje timova djelatnosti zaštite mentalnog zdravlja te od kojih stručnjaka su sastavljeni isti timovi. Na inicijativu Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo zahtijevali smo iste podatke od Zavoda, koji bi trebali obuhvatiti podatke o aktivnostima službi u županijama.

Do završavanja ovog izvješća zaprimili smo izvješća od Zavoda za javno zdravstvo Krapinsko – zagorske županije, Virovitičko – podravske županije i Koprivničko – križevačke županije te od Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. S iznimkom Zavoda za javno zdravstvo Virovitičko – podravske županije koji zaista provodi niz aktivnosti s ciljem zaštite mentalnog zdravlja, iz izvješća druge dvije županijske službe vidljivo je da se aktivnosti ne provode. Iste su uglavnom usmjerene na prevenciju ovisnosti i rad s mladima rizičnog ponašanja.

Iz izvješća Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo vidljivo je kako stručni timovi nisu popunjeni sukladno mreži javne zdravstvene službe. Zavod nadalje u izvješću navodi kako je iz izvještaja službi za 2011. godinu vidljivo da se u nekim županijama provode probiri na mentalno zdravlje, dok neke provode lokalno financirane projekte usmjerene očuvanju mentalnog zdravlja mladih, a intenzivirao se rad na edukaciji školskog osoblja u vezi s problemima mentalnog zdravlja, nasiljem i poremećajima ponašanja. Neke županije provode međunarodno akreditirani program „Trening životnih vještina“. Kako bi aktivnost ovih službi bila proširena na djelovanje u području mentalnog zdravlja u zajednici, treba razmisliti o sastavu tima i njegovom proširenju. Zaključno, u sadašnjem sustavu i sa postojećim resursima službe mogu kompetentno djelovati kod ranog prepoznavanja i otkrivanja djece s poremećajima u ponašanju, poremećajima raspoloženja i emocionalnim tegobama.

Osobe s invaliditetom, s mentalnim oštećenjem često zapravo niti ne znaju da imaju neka prava, a pogotovo ne znaju kome se obratiti ukoliko smatraju da su njihova prava povrijeđena.

Udruživanje osoba u smislu osnivanja udruga civilnog društva radi zaštite, unaprjeđenja i promocije prava osoba s tjelesnim i osjetilnim invaliditetom u Republici Hrvatskoj ima dugačku tradiciju i ostvaruje značajne rezultate, kao socijalni partner državnoj vlasti, utječući

tako na politiku razvoja sustava zdravstva, socijalne skrbi, zapošljavanja i drugih sustava s ciljem njihovog poboljšanja i razvijanja, i na tom polju postižu značajne rezultate. Za prava osoba s intelektualnim oštećenjima zalažu se uglavnom njihovi roditelji, djelovanjem kroz udruge ujedinjene u savez udruga. No, za unaprjeđenje zaštite i prava osobe s mentalnim oštećenjima/psihičkom bolešću do nedavno se nije zalagao nitko. Tek posljednjih godina, zahvaljujući uglavnom entuzijazmu liječnika psihijatarata i malobrojnih aktivista ustrojavaju se udruge čiji je glavni zadatak zaštita i promicanje prava osoba s mentalnim oštećenjem, psihičkom bolešću, odnosno duševnom smetnjom. Kroz ove udruge, ukazuje se na nedostatnu zaštitu mentalnog zdravlja i nužnost unaprjeđenja cjelokupnog sustava.

Obilasci specijalnih psihijatrijskih bolnica

Na temelju stanja utvrđenog u tri specijalne psihijatrijske bolnice - Psihijatrijske bolnice Vrapče, Psihijatrijske bolnice Lopača i Neuropsihijatrijske bolnice Dr. Ivan Barbot u Popovači, prilikom njihovog obilaska u 2010. godini, upućena je preporuka Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi čiji sadržaj smo naveli u prošlogodišnjem izvješću. U svom odgovoru Ministarstvo se nije očitovalo da li se planiraju i koje mjere se planiraju poduzeti sukladno uočenim nedostacima i konkretnim preporukama Ureda. Navedeno je samo da Ministarstvo u suradnji s drugim relevantnim ustanovama kontinuirano radi na povećanju socijalne uključenosti osoba s duševnim smetnjama. Ministarstvo nas je također izvijestilo o djelovanju Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama te s djelokrugom njihovog rada, no nismo dobili podatke na koji način se unaprijedila zaštita prava osoba s duševnim smetnjama te da li je u nekom od svojih nadzora nad psihijatrijskim bolnicama utvrđeno nepravilnosti ili propusta u radu.

U sklopu svojih redovitih aktivnosti u 2011. godini, zaposlenici Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom izvršili su obilazak tri specijalne psihijatrijske bolnice: Psihijatrijske bolnice Rab, Psihijatrijske bolnice Ugljan i Psihijatrijske bolnice „Sv. Ivan“.

Tom prilikom održani su sastanci s ravnateljima/cama bolnica, izvršen je obilazak odjela i obavljani su razgovori s pacijentima. O obavljenom uvidu, Pravobraniteljica je uputila izvješće bolnicama, osnivačima te Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi u kojem se navodi opis utvrđenog stanja i ukazuje na nedostatke vezane uz brigu o osobama s invaliditetom te se upućuju preporuke o uklanjanju uočenih nedostataka. Također je zatraženo očitovanje o poduzetom povodom preporuke.

Pri samom dolasku u **Psihijatrijsku bolnicu Ugljan** uočeno je kako je ista nalazi u vrlo lošem stanju – sastoji se od više starih građevina, paviljonskog tipa koje su oronule od starosti i neodržavanja. Niti jedna zgrada nije u potpunosti prilagođena osobama s tjelesnim invaliditetom.

Prilikom obilaska odjela, na više njih utvrđeno je kako se u sobama nalazi čak i do 8 kreveta koji su toliko blizu jedan drugome da su gotovo spojeni; u nekim sobama nema nikakvog drugog namještaja osim kreveta, dok se u nekima uočava nekoliko ormarića s lokotom gdje korisnici mogu držati osobne stvari te noćnih ormarića; većina korisnika odjevena je u iste pidžame/kućne haljine, svi su ošišani jednako – kratko (i žene); u prostoru za dnevno boravljenje nalazi se nekoliko stolova izgleda školskih klupa. Na nekim odjelima utvrđeno je da se pažnja ne posvećuje održavanju higijene jer se odjelom širio vrlo neugodan miris.

S obzirom na utvrđeno, preporučili smo sljedeće:

- Poboľšati životne uvjete pacijenata u bolnici – obnoviti zgrade i održavati ih u zadovoljavajućem stanju, pružiti dovoljno životnog prostora po pacijentu na način da se prekine praksa smještanja osam osoba u istu sobu po kojoj se ne mogu

kretati i u kojoj nemaju privatnosti, ispuniti zahtjeve bolničke higijene, pacijentima pružiti odgovarajuću pomoć u održavanju osobne higijene, osigurati noćne ormariće uz svaki krevet, osigurati prostor za odlaganje osobnih stvari, omogućiti pacijentima oblačenje po osobnom ukusu;

- Omogućiti svim pacijentima svakodnevno boravljenje na svježem zraku;
- Arhitektonski prilagoditi bolnicu osobama s tjelesnim invaliditetom;
- Omogućiti zapošljavanje dovoljnog broja stručnog osoblja te im omogućiti ciljanu edukaciju i dodatno obrazovanje;
- Upoznati pacijente s njihovim pravima sukladno Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama te Zakonom o zaštiti prava pacijenata; prava propisana Zakonom o zaštiti prava pacijenata istaknuti na vidljivom mjestu, informirati pacijente o točnim nazivima tijela i institucija kojima se mogu obratiti;
- radi ispunjenja uvjeta iz članka 11. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama na slanje i primanje pošte bez nadzora preporučili smo na jednom, jasno označenom mjestu u bolnici, odnosno na svakom zaključanom odjelu postaviti sandučić u koji će pacijenti moći ubaciti svoja pismena/prigovore adresirane na određene institucije koji će se u određenim vremenskim razmacima slati na navedene adrese o trošku bolnice.

Izvršće o poduzetim mjerama povodom preporuke nismo zaprimili.

Obilaskom **Psihijatrijske bolnice „Sveti Ivan“** utvrđeno je kako se ravnateljstvo bolnice naročito zalaže za dodatno školovanje stručnog kadra te se provode brojne edukacije.

U sklopu PB „Sv. Ivan“ djeluje Klub pacijenata „Zajedno“ u kojem se održavaju različite radionice. Dovoljno je dodatnih sadržaja u krugu bolnice, a bolnica je dobro prometno povezana, redovnom autobusnom linijom. Psihijatrijska bolnica „Sv. Ivan“ tradicionalno, kao jedina bolnica u RH, ima razvijen sustav liječenja i rehabilitacije u hetero obiteljima. Pacijenti se nakon otpusta iz bolnice na daljnje liječenje i rehabilitaciju upućuju na život u obitelji s kojima PB „Sv. Ivan“ ima razvijenu suradnju. Troškove snosi HZZO. Ovakvu praksu u liječenju držimo pozitivnom.

Tijekom obilaska bolnice izvršili smo uvid u bolničke sobe, zajedničke prostorije i sanitarne čvorove. Ono što je zajedničko za sve odjele, osim Odjela III je održavanje čistoće – nigdje nismo naišli na neugodne mirise – niti u sobama niti u sanitarnim čvorovima. Svi pacijenti su obučeni u svoju vlastitu odjeću, odnosno vlastite pidžame.

Sve sobe su opremljene potrebnim namještajem, uz svaki krevet nalazi se ormarić za osobne stvari pacijenta te se na istom doista i nalaze neke od osobnih stvari, kao i higijenske potrepštine. Svaki odjel ima ugodno opremljen prostor za blagovanje i druženje u kojem se nalazi TV.

Nedostatak soba je preveliki broj kreveta koji su preblizu jedan drugome. Na nekim odjelima vidjeli smo i pomoćne ležajeve koji su preniski, odnosno gotovo u razini s podom te prislonjeni na radiator, bez pripadajućeg noćnog ormarića, što smatramo neprihvatljivim smještajem u bolnici.

S obzirom na navedeno, uputili smo preporuku za nužnošću hitnog osiguravanja primjerenih prostornih uvjeta liječenja pacijenata na način da se barem za početak može izbjeći praksa postavljanja pomoćnih ležajeva, a nakon toga i smanjivati broj kreveta u jednoj sobi kako bi se omogućilo više prostora, odnosno privatnosti za pacijente.

Nedostatak sanitarnih čvorova je što nisu prilagođeni osobama s tjelesnim invaliditetom, pa smo stoga uputili preporuku da se sanitarni čvorovi na svim odjelima prilagode osobama s tjelesnim invaliditetom.

Prema informacijama koje smo dobili od osoblja bolnice, posjedovanje vlastitih mobitela nije dozvoljeno na zatvorenim odjelima, no na svakom odjelu nalazi se fiksni telefon pa se pacijenta može nazvati, a istome se ponekad odobrava telefoniranje.

Člankom 11. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 11/97, 27/98, 128/99, 79/02) propisano je kako svaka osoba s duševnim smetnjama dobrovoljno ili prisilno smještena u psihijatrijsku ustanovu ima pravo o svom trošku telefonirati. Nadalje je istim člankom propisano kako se ista prava mogu ograničiti, kad postoji osnovana sumnja da osoba s duševnim smetnjama nastoji pribaviti oružje ili drogu, dogovara se o bijegu ili počinjenju kaznenog djela, kao i kada to zahtijeva zdravstveno stanje osobe.

S obzirom na navedenu odredbu, smatramo da je paušalno oduzimanje prava na telefoniranje s vlastitog mobitela svim osobama na zatvorenim odjelima praksa koji nije u skladu sa zakonom. Mišljenja smo kako bi se ovo pravo trebalo ograničavati samo kada se kod pojedinog pacijenta ispune pretpostavke koje Zakon propisuje za onemogućavanje telefoniranja. Dakle, procjena treba biti individualna, a razlozi obrazloženi i uneseni u dosje pacijenta, a odluka podložna preispitivanju.

I ovoj bolnici pravobraniteljica je uputila preporuku vezanu uz informiranje pacijenata o njihovim pravima zajamčenima Zakonom o zaštiti osoba s duševnim smetnjama i Zakonom o zaštiti prava pacijenata te otkloniti smetnje konzumiranju prava na slanje i primanje pošte bez nadzora.

Nitko od pacijenta s kojima smo razgovarali nije imao prigovor na postupanje osoblja bolnice. Neki od pacijenata su se čak izjasnili izrazito pohvalno, naročito vezano uz postupanja liječnika. Iz „dnevnog rasporeda aktivnosti“ koje smo uočili na svakom odjelu razvidno je kako dan pacijenata popunjen različitim aktivnostima tako da nisu prepušteni sami sebi i ležanju na krevetima. Većina pacijenata koje smo zatekli u bolnici bili su obučeni u vlastitu garderobu ili pidžame, osim odjela psihogerijatrije.

Elektrokonvulzivna terapija se u PB „Sv. Ivan“ ne primjenjuje. Bolnica nema sobu za izolaciju. Stav je ravnatelja i drugog rukovodećeg osoblja kako je za pacijenta bolje primijeniti druga sredstva poput fizičke ili kemijske fiksacije jer na taj način ostaje u interakciji s okolinom. Jedna liječnica u razgovoru navodi da se uznemirenost i agresivnost pacijenata prvenstveno pokušavaju sanirati razgovorom, a ako se na taj način ne uspije, primjenjuju se mjere fizičkog sputavanja, a potom kemijskog. U nedostatku provedbenih propisa koji su trebali biti doneseni od strane ministra zdravstva, PB „Sv. Ivan“ je samostalno propisala smjernice za uporabu fizičke sile, što smatramo pozitivnim, međutim ne i dovoljnim, s obzirom da bi takav propis trebao biti jedinstven i jednako primjenjiv u svim psihijatrijskim bolnicama i odjelima u Republici Hrvatskoj.

Iako Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u šest članaka navodi osnovne standarde vezane uz primjenu fizičke sile, iste odredbe ne mogu se smatrati dovoljnim kako bi se doista jamčilo poštivanje ljudskih prava i zaštitu od okrutnog i ponižavajućeg postupanja u slučajevima primjene fizičke sile. Iako je u istom zakonu predviđeno donošenje provedbenih propisa od strane ministra zdravstva, isti nikada nisu doneseni.

Preporučili smo stoga Ministarstvu što hitnije donijeti podzakonske akte u skladu sa zakonom i međunarodnim propisima i smjernicama kojima bi se detaljno reguliralo područje primjene fizičke sile na način da se njima jamči poštivanje ljudskih prava i zaštita od okrutnog i ponižavajućeg postupanja.

Povodom upućenih preporuka, zaprimili smo očitovanje od PB „SV. Ivan“. U istome se u bitnome navodi kako će problem prevelikog broja kreveta u sobama na nekim odjelima i nedostatak prostora za pacijente možda uskoro biti otklonjen jer se planira izgradnja dva nova bolnička odjela. Također je navedeno kako je broj pomoćnih ležajeva sveden na

minimum, a oni koji su neophodni zamijenjeni su novi i višim. Pacijentima na svim odjelima omogućeno je korištenje fiksnih telefona, a izvan vremena dijagnostičkog i terapijskog programa pacijenti na odjelima mogu koristiti mobilne telefone. Nadalje se navodi kako su Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama i Zakon o zaštiti prava pacijenta uvezani u brošuru i vidljivi su i dostupni pacijentima u ambulantom odjela. Sandučić za ulaganje pisanih zapažanja, prijedloga, primjedbi i žalbi nalazi se u prijamnoj ambulanti, a tu je i poštanski sandučić za pismovne pošiljke.

Psihijatrijsku bolnicu Rab čini više samostalnih, potpuno obnovljenih kamenih građevina. Nalazi se u mjestu Kampor te nije izolirana od okoline. Pacijentima je dostupno više sadržaja u bolničkom krugu, kao što su kantina (mini- market), frizerski salon, itd.

Prema statističkim podacima koje nam je ustupila ravnateljica, godišnje se u bolnicu zaprimi 3000 pacijenata. Prosječno trajanje hospitalizacije u ovoj bolnici u 2009. g. bilo 64 dana, što je nešto više od prosjeka ostalih specijalnih psihijatrijskih bolnica. Samo je PB Ugljan zabilježila iznimno dugačko trajanje hospitalizacije od 156,55 dana.

Ono što je zajedničko za sve odjele je održavanje čistoće – nigdje nismo naišli na neugodne mirise – niti u sobama niti u sanitarnim čvorovima. Kako je bolnica nedavno obnovljena, sve sobe su opremljene novijim namještajem, uz svaki krevet nalazi se ormarić za osobne stvari pacijenta. Svaki odjel ima ugodno opremljen prostor za blagovanje i druženje u kojem se nalazi TV. Nedostatak soba je preveliki broj kreveta koji su preblizu jedan drugome. Svaki odjel ima pristup svježem zraku kroz terasu, odnosno ograđeni dio vrta. Na svakom odjelu nalazi se na zidnom panou isječci iz Zakona o zaštiti prava pacijenata i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama koji govore o pravima pacijenata. U zgradi ravnateljstva nalazi se sandučić u koji pacijenti mogu ubaciti svoje pritužbe i prigovore. Kada smo upitali ravnateljicu kako to izgleda u praksi, ista nam je odgovorila da pacijenti imaju slobodan pristup toj zgradi, a poneki po drugima pacijentima pošalju pismo. Oni koji imaju slobodan izlazak mogu i samostalno u pošti uputiti svoj prigovor na željenu adresu. Ravnateljica navodi kako svako pismeno iz sandučića šalju na označenu adresu.

Problem koji navode djelatnici bolnice je i činjenica da se nakon hospitalizacije pojavljuje problem zbrinjavanja pacijenata koji se nerijetko nemaju kamo vratiti. Tada ostvaruju suradnju s centrom za socijalnu skrb radi zbrinjavanja, no kako je isto vrlo teško ostvariti, pacijenta se zadržava u bolnici iako je potrebno vrijeme liječenja već proteklo. S nužnošću razvoja psihijatrije u zajednici upoznato je stručno osoblje bolnice. Bolnica je počela provoditi projekt uvođenja takozvanih ACTT timova (Assertive Community Treatment Team) koji će biti stručno osposobljeni za intenzivan tretman i potporu bolesnicima u zajednici, s ciljem prevencije nepotrebnih hospitalizacija i redukcije trajanja hospitalizacije. Zadatak tima bio bi povećati kvalitetu života psihijatrijskog bolesnika u zajednici, osnažiti njihovu rehabilitaciju, promovirati pozitivne obiteljske i socijalne interakcije kako bi se ublažile manje dobre strane procesa deinstitutionalizacije, te ublažila ili spriječila dodatna stigmatizacija psihijatrijskih bolesnika u zajednici. S tim ciljem ostvarena je suradnja s domom za starije i nemoćne na Rabu. Suradnja se također pokušala uspostaviti i sa domovima zdravlja u okolici, ali ta ideja nije prihvaćena.

U bolnici djeluje i dnevna bolnica kapaciteta 20 kreveta koja za sada pokriva potrebe.

Na svakom odjelu koji smo obišli obratili smo pažnju na „dnevni raspored aktivnosti“ te uočili kako je isti popunjen različitim aktivnostima. Većina pacijenata koje smo zatekli u bolnici bili su obučeni u vlastitu garderobu, osim odjela psihogerijatrije, gdje je većina pacijenata nosila iste pidžame, no bili su ogrnuti različitim kućnim ogrtačima.

Telefoniranje, odnosno korištenje vlastitih mobitela je, prema riječima osoblja dozvoljeno. Bolnica od 2006. godine ima protokol o postupku primjene fizičke sile nad pacijentom. Prilikom obilaska nismo vidjeli niti jednu osobu nad kojom su primijenjena sredstva fizičke sile/sputavanja. Elektrokonvulzivna terapija ne primjenjuje se u bolnici od 70.-ih godina 20.-og stoljeća. Ravnateljstvo bolnice naročito se zalaže za dodatno školovanje stručnog kadra. S obzirom na utvrđeno, preporučili smo poboljšati životne uvjete pacijenata u bolnici na način da im se pruži dovoljno životnog prostora po pacijentu te nastaviti s aktivnostima s ciljem razvoja psihijatrije u zajednici.

U očitovanju koje smo zaprimili od PB Rab navedeno je kako će se preporuke i savjeti Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom pokušati implementirati u rad Bolnice te kako će s izvješćem Ureda upoznati predstavnike vlasnika i osnivača Ustanove kako bi se unaprijedila skrb za osobe s invaliditetom koje se nalaze na liječenju, odnosno kako bi se podigla razina kvalitete njihovog smještaja i liječenja.

3.1.7. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

U ožujku 2011. godine stupile su na snagu posljednje izmjene i dopune Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama (NN, br. 34/11). Prilikom izrade Zakona, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom imala je priliku dati svoje mišljenje i primjedbe. Naši prijedlozi su djelomično uvaženi, međutim naglašavamo da značajni prijedlozi nisu uvaženi.

Tako je prihvaćen prijedlog pravobraniteljice da se roditeljima kojima koriste prava iz Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama omogućiti ostvarivanja pune naknade plaće i u slučaju kada roditelj ne ispunjava uvjet prethodnog staža osiguranja u trajanju od 12 mjeseci neprekidno, već i ukoliko je u prethodne dvije godine ostvario ukupno 18 mjeseci staža osiguranja, neovisno o prekidima. U prilog ovakvom prijedlogu ide činjenica da se uslijed teškog gospodarskog stanja u državi kao i nepovoljnog stanja na tržištu rada promjene zaposlenja, odnosno gubitak zaposlenja i to bez krivnje ili volje zaposlenika učestala pojava. Roditelji djece s težim smetnjama u razvoju, korisnici prava iz ovog Zakona uz to spadaju i u kategoriju teže zapošljivih osoba te bez njihove krivnje teže pronalaze posao i stoga imaju duža razdoblja bez zaposlenja.

Jedna od primjedbi pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, koja je ponavljana u više navrata te je detaljno ukazivano na važnost prihvaćanja iste je i kritika odredbe članka 45. stavka 3. Zakona u kojoj stoji kako „žalba ne odgađa izvršenje rješenja“.

Žalba kao redovni pravni lijek po svojoj definiciji ima suspenzivno djelovanje, a samo kao iznimka može se propisati da ista ne odgađa pravne učinke rješenja. Zakonom o roditeljskim i roditeljskim potporama određeno je da žalba redovito i bez iznimke ne odgađa izvršenje rješenja. Iako je istim Zakonom zajamčeno pravo na žalbu, rješenje koje je nezakonito i kojim je stranka zakinuta u svojem pravu bez iznimke se izvršava odmah, a nastala šteta ne može se popraviti naknadnim ispravnim rješavanjem stvari. Naime, kod priznavanja ovog prava, naglasak je na pravu na oslobođenje od radne obveze, radi posvećivanja pojačane brige djetetu koje istu treba radi svojih smetnji u razvoju. Tek posljedično, priznaje se i materijalno pravo na naknadu. Propuštanje provođenja pojačane brige o djetetu radi nužnosti povratka u sustav rada ne može se nadoknaditi naknadnim zakonitim rješavanjem u drugostupanjskom postupku. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je imala prilike

upoznati se sa situacijama u kojima su i poslodavci korisnika prava istima jednostavno morali „izlaziti u susret“ jer pravno nisu mogli riješiti slučaj kada se roditelj nakon prekida prava vratio na posao, a potom je odlukom drugostupanjskog tijela ili u ponovljenom prvostupanjskom postupku odlučeno o daljnjem produženju prava na dopust radi njege djeteta. U ovom slučaju dolazi se do situacije u kojoj dakle je pravo produženo, bez prekida, a roditelj je ipak radio na svom radnom mjestu u razdoblju između donošenja prvog prvostupanjskog rješenja i donošenja rješenja o produženju prava. Postavlja se pitanje kako onda regulirati isplatu plaće, doprinosa, itd. jer je radnik radio, a formalno je neprekidno korisnik prava na dopust radi njege djeteta.

Jednostavnim uklanjanjem ove odredbe o ne-suspenzivnom djelovanju žalbe uklonile bi se sve ove teškoće i nepravilnosti, pa i nezakonitosti do kojih dolazi te bi se zaštitila prava djece s teškoćama u razvoju, koja se sustavno krše održavanjem na snazi sporne zakonske odredbe. U vrijeme izmjene Zakona, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je također ukazivala na nužnost reguliranja statusa roditelja pomoraca, a u smislu korištenja prava iz Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama. Tretiranje pomorca nakon iskrcaja s broda kao nezaposlene osobe pa nakon ukrcaja na brod ponovno kao zaposlene, učinilo je iznimno tegobnim ostvarivanje prava na skrb za dijete s težim smetnjama u razvoju koju pruža drugi, zaposleni roditelj. U 2011. godini pitanje se ponovno aktualiziralo obraćanjem Uredu Sindikata pomoraca Hrvatske koji se opetovano pritužuje i zahtijeva rješavanje ovog problema. Uredu je dostavljeno više pritužbi roditelja kojima je korištenje prava na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s teškoćama u razvoju gotovo onemogućeno, odnosno izaziva brojne komplikacije zbog činjenice da je drugi roditelj koji je zaposlen pomorac. Stoga je ovaj Ured ponovno nadležnom ministarstvu predložio izmjene propisa kako bi se zaštitila prava djece s teškoćama u razvoju, odnosno omogućila im se kontinuirana povećana skrb roditelja koja im je nužno potrebna, na način da se propiše kako pravo na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju može ostvariti roditelj i u slučaju kada je drugi roditelj pomorac u međunarodnoj plovidbi ili na odobalnom objektu, i za vrijeme dok koristi godišnji odmor ili poček na ukrcaj, ako taj boravak ne prelazi šest mjeseci između dva ukrcaja. U odgovoru koji je upućen od ministarstva socijalne politike i mladih stoji kako su prava na korištenje dopusta i rada s polovicom punog radnog vremena vezani uz aktivan rad/zaposlenje oba roditelja, odnosno rad kod poslodavca i/ili samostalni rad za vlastiti račun. Ministarstvo je nadalje mišljenja kako bi se ugradnjom preporuke ovog Ureda u tijelo Zakona dovelo u pitanje cjelovitost Zakona. Uvođenje izuzetaka za pojedine korisnike značilo bi odstupanje od načela jednakog postupanja te stavljanje drugih korisnika u neravnopravan položaj. Ujedno, ovo izuzeće bi, po istom načelu, otvorilo prostor za potraživanje izuzeća od propisanog i za neke druge skupine privremeno zaposlenih i/ili nezaposlenih korisnika, kao primjerice detaširanih radnika ili radnika na naftnim platformama. Naposljetku se navodi kako bi preporuka Ureda bila teže provediva u ovom trenutku, a razmatranje prihvatljivosti iste bit će moguće u okviru nekih većih, sadržajnih promjena Zakona, uz pretpostavku da implementacija predloženog neće narušiti temeljna načela jednakog postupanja.

Ured je tijekom 2011. godine zaprimio veliki broj pritužbi roditelja kojima nije priznato ili im je prekinuto pravo na korištenje jednog od prava - dopusta ili prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju kada postupak pred prvostupanjskim, pa niti drugostupanjskim tijelom nije proveden sukladno osnovnim

načelima Zakona o općem upravnom postupku. Naročito je dvojbeno provođenje vještačenja koje je osnovno dokazno sredstvo pri odlučivanju.

Više pritužbi pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zaprimila je vezano uz utvrđivanje psihofizičkog stanja drugog roditelja koji nije zaposlen, u kontekstu brige o djetetu s težim smetnjama u razvoju koju provodi zaposleni roditelj. Naime, česte su situacije da roditelj koji je zaposlen koristi pravo na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu jer drugi roditelj, koji je nezaposlen ne može obavljati ovu ulogu radi svog psihofizičkog stanja.

Primjer 1.:

Uredu se obratio otac djeteta s težim smetnjama u razvoju, čija je supruga i majka djeteta koristila pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta u sustavu socijalne skrbi. Za oca, koji je u mirovini ocijenjeno je da radi svog psihofizičkog stanja nije u mogućnosti djetetu pružiti potrebnu skrb. Novo vještačenje proveo je sada područni ured HZZO-a. Prvostupanjskim rješenjem područnog ureda Zavoda odlučeno je kako se majci „ne priznaje pravo na rad u skraćenom radnom vremenu, ...sukladno nalazu i mišljenju i ocjeni Liječničkog povjerenstva...“ područnog ureda Zavoda. Iz obrazloženja rješenja u kojemu se citira nalaz i mišljenje vještaka ne opisuje se cjelokupno funkcioniranje djeteta, već samo okolnost vezana uz hod, dok je za oca utvrđeno kako se može brinuti o djetetu. Također nije opisano psihofizičko stanje oca, odnosno nikako u vezu nisu dovedena oštećenja zdravlja kod oca i djeteta i mogućnost da se s obzirom na oštećenja otac brine o djetetu.

Nakon uložene žalbe, svojim rješenjem od 19. 10. 2011. godine Direkcija HZZO-a poništila je prvostupanjsko rješenje te obustavili korisnici pravo na rad u skraćenom radnom vremenu s danom 27.09.2011. g. U provedbi drugostupanjskog postupka zatraženo je stručno medicinsko mišljenje liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda. U Nalazu i mišljenju ponovno nije obrazložena veza između invaliditeta oca i njegove mogućnosti da skrbi o djetetu, a s obzirom na njegove potrebe.

U obrazloženju rješenja navodi se kako je pravo prekinuto sa dnem 27.09.2011. g. jer je toga dana stranka zaprimila prvostupanjsko rješenje.

Pravobraniteljica je povodom pritužbe stranke, a na temelju saznanja iz dostavljene dokumentacije uputila Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti upozorenje na moguću nezakonitost u postupanju kako prvostupanjskog tijela, tako i Direkcije HZZO-a te zatražila provođenje nadzora nad provedbom Zakona o roditeljskim potporama u konkretnom slučaju. Upozorili smo na činjenicu kako u prvostupanjskom rješenju nije zapravo odlučeno o prekidu prava, već je samo odbijen zahtjev podnositeljice, iz čega proizlazi da ona formalno-pravno i dalje konzumira pravo ranije priznato rješenjem u sustavu socijalne skrbi. Drugostupanjskim rješenjem Direkcije poništeno je prvostupanjsko rješenje te je dakle tek drugostupanjskim rješenjem odlučeno o prekidu prava stranci – stoga je nezakonito prekid prava vezivati uz dostavu prvostupanjskog, sada poništenog rješenja. Korisnica prava koristila je isto u razdoblju od zaprimanja prvostupanjskog rješenja do zaprimanja drugostupanjskog rješenja Direkcije, s obzirom na to da joj pravo nije prestalo prvostupanjskim rješenjem. Čak i kada bi se prvostupanjsko rješenje tumačilo kao rješenje o prekidu prava, u obrazloženju istoga je propušteno navesti da uložena žalba nema suspenzivan učinak, koju obvezu propisuje Zakon o općem upravnom postupku (NN, br. 47/09), u članku 98., u svezi članka 112. Propuštanjem navedenog, stranka nije imala saznanje da mora prekinuti korištenje prava s danom dostave rješenja. Drugostupanjsko rješenje doneseno dana 19.10.2011. g., kojim se određuje prekid prava unazad, s danom 27.09.2011. g. smatramo pravno i činjenično neprovedivim, jer je stranka

kroz to razdoblje koristila pravo na rad u skraćenom radnom vremenu, odnosno polovicu punog radnog vremena bila je odsutna s posla.

Nadalje, smatrali smo da je rješenje nezakonito i zbog nepotpunog utvrđenja činjenica važnih za odlučivanje o stvari.

Pravo na rad u skraćenom radnom vremenu pravo je roditelja utvrđeno u korist djeteta. Jedan od uvjeta za ostvarivanje prava je i težina oštećenja djeteta. Pri tome nije odlučna dijagnoza bolesti djeteta, već njegovo svakodnevno funkcioniranje, o čemu izričito govori članak 2. Pravilnika o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, br. 18/09 i 25/09 – ispr.)

U ovakvim slučajevima provodi se vještačenje i djeteta i drugog roditelja. Kod vještačenja djeteta potrebno je u postupku vještačenja utvrditi njegovo funkcioniranje (mogućnost samostalnog izvođenja aktivnosti primjerenih djetetovoj dobi) s obzirom na oštećenje, Sukladno odredbama navedenog pravilnika (članak 4.) potrebno je u ovom slučaju utvrditi da drugi, nezaposleni roditelj nije u mogućnosti zbog svog psihofizičkog stanja pružiti potrebnu njegu djetetu s težim smetnjama u razvoju.

Dakle, radi pravilnog utvrđivanja činjenica u postupku vještačenja potrebno je utvrditi funkcioniranje djeteta u skladu s odredbama članka 2., te potom utvrditi u kojoj mjeri je djetetu potrebna pomoć i njega roditelja u obavljanju svakodnevnih životnih aktivnosti, a naposljetku te potrebe dovesti u vezu s mogućnostima drugog, nezaposlenog roditelja da iste zadovoljava, a s obzirom na svoje otežano funkcioniranje. Dakle, vještačenjem je potrebno utvrditi koliko je nezaposleni roditelj u mogućnosti pružiti potrebnu pomoć i njegu konkretnom djetetu, a s obzirom na njegove potrebe za istom.

Iz obrazloženja rješenja područnih ureda HZZO-a koja su nam dostavljena s pritužbama stranaka, utvrdili smo da se vještačenja ne provode u skladu sa ovim zahtjevima.

U konkretnom slučaju, nalaz vještaka bio je nepotpun, a mišljenje nedovoljno obrazloženo. Povodom dostavljenog upozorenja, Direkcija HZZO-a proglasila je svoje rješenje od 19.10.2011. godine ništavim te ponovno uzela u rješavanje žalbu osiguranice na prvostupanjsko rješenje. Novim drugostupanjskim rješenjem poništeno je prvostupanjsko rješenje područnog ureda HZZO-a te određen prekid prava s danom primitka ovog rješenja.

Također je u provedbi ovog drugostupanjskog upravnog postupka zatraženo stručno medicinsko mišljenje liječničkog povjerenstva Direkcije Zavoda. U ovom postupku poštivana su pravila vještačenja. Liječničkom povjerenstvo Direkcije Zavoda suglasilo se s ocjenom prvostupanjskog liječničkog povjerenstva područnog ureda Zavoda da se otac, s obzirom na svoje psihofizičko stanje u mogućnosti brinuti o djetetu. Stranci radi zaštite njezinih prava preostaje vođenje upravnog spora.

Primjer 2.:

Uredu se obratila stranka kojoj je prvostupanjskim rješenjem područnog ureda HZZO-a od 17.11.2011. prestalo pravo na dopust radi njege djeteta s danom 16.11.2011. g., što je dan provedenog vještačenja u prvostupanjskom postupku. Stranka je dana 17.11.2011., prije nego što joj je prvostupanjsko rješenje dostavljeno, telefonskim putem obaviještena da joj je pravo prestalo prethodni dan te da je dužna vratiti se na posao. U rješenju također niti u izreci, a niti u obrazloženju nije navedeno kako žalba ne odlaže izvršenje rješenja. Vještačenje nije provedeno sukladno zahtjevima općeg upravnog postupka kao niti Pravilnika o uvjetima i

postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozorila je na nezakonitost rješenja, koju pronalazi prvenstveno u činjenici prestanka prava unazad, i to prije dostave rješenja, kao i na činjenicu nužnosti posebnog navođenja ne suspenzivnog djelovanja žalbe. Stranka je savjetovana na ulaganje žalbe. Povodom žalbe poništeno je rješenje prvostupanjskog tijela i predmet je vraćen na ponovni postupak.

Primjer 3.:

Krajem 2010. godine Uredu se obratila majka djeteta s teškoćama u razvoju, pritužujući se na postupanje područnog ureda HZZO-a koji od iste potražuje naknadu štete. Kako smo smatrali da nema osnove za potraživanje naknade štete, o istome smo zatražili očitovanje Direkcije HZZO-a te Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (koje je na temelju članka 55. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama ovlašteno vršiti nadzor nad zakonitošću rada Zavoda u provedbi Zakona) upozorili na nezakonito postupanje Zavoda.

Naime, pritužiteljica je do 07.08.2010. godine koristila pravo na dopust radi njege djeteta u sustavu socijalne skrbi, a kojim je joj priznato i pravo na naknadu plaće u iznosu od 2.500,00 kuna mjesečno. Prenošenjem nadležnosti za rješavanje o predmetnom pravu na HZZO 01.01.2009. područni ured Zavoda u Zagrebu nastavio je korisnici isplaćivati naknadu plaće u iznosu od 2.500,00 kuna, bez donošenja novog rješenja, već je stranka samo dopisom od 21.08.2009. obaviještena da joj je provedenim vještačenjem nadležnog liječničkog povjerenstva od 27.07.2009. priznato i nadalje pravo na dopust.

Rješenjem HZZO-a, Područnog ureda u Zagrebu od 26.08.2010. istoj se priznaje pravo na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta počevši od 08.08.2010., a dopisom od 10.09.2010. ista je od rečene službe pozvana na naknadu štete jer je „uvidom u službene evidencije HZZO-a“ utvrđeno da je istoj „u razdoblju od 08.08.2009. do 07.08.2010. godine isplaćen nepripadajući iznos naknade plaće tijekom korištenja prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju, u ukupnom iznosu od 4.053,52 kn“. Zavod se pozvao na odredbe Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 150/08, 94/09, 153/09) o naknadi štete.

Smatramo da se Područna služba u svom dopisu pogrešno poziva na odredbe Zakona o obveznom zdravstvenom zakonu o naknadi štete jer je Zakonom o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08 i 110/08) kao lex specialis-om uređeno pitanje potpora, pa tako i naknade štete, u članku 57. Zakona, koji glasi:

(1) Korisnik iz ovoga Zakona dužan je državnom proračunu i Zavodu naknaditi štetu, zajedno s pripadajućim kamatama, koja nastane zbog nepripadne i nepravilne isplate novčane potpore iz ovoga Zakona ako:

- 1. na temelju neistinitih i netočnih podataka, za koje je znao ili morao znati da su neistiniti i netočni, ostvari bilo koje pravo koje mu ne pripada,*
- 2. u određenom roku ne prijavi promjene koje utječu na daljnje korištenje ili gubitak prava, a znao je ili morao znati za te promjene,*
- 3. mu je isplaćena naknada na koju nije imao pravo prema rješenju ili je naknada isplaćena u većem iznosu od iznosa određenog u rješenju kojim je utvrđeno pravo i iznos naknade za vrijeme korištenja odnosnog prava.*

(2) Postupak za naknadu štete iz stavka 1. ovoga članka pokreće i vodi Zavod ako drugim propisom nije drugačije propisano.

Iz dokumentacije koja nam je dostavljena od stranke i Zavoda razvidno je kako nije ispunjen niti jedan uvjet za potraživanje naknade štete iz članka 57. Zakona. Naime, korisnica prava

nije iznosila nikakve neistinite i netočne podatke, niti je propustila prijaviti promjene, niti joj je rješenjem utvrđena manja naknada od one koju je primala.

Naime, poznato je da su naknade koje su iz sustava socijalne skrbi nastavljene isplaćivati u sustavu zdravstva, isplaćivane u iznosu od 2.500,00 kuna, ukoliko nije doneseno novo rješenje kojim je utvrđena drugačija naknada. U ovom slučaju *HZZO nikada nije donio rješenje kojim se korisnici priznaje pravo na dopust radi njege djeteta i utvrđuje naknada plaće u iznos od 2.161,90 kuna.*

Točnije, takvo rješenje je doneseno tek nakon problematiziranja naknade štete od same korisnice i ovog Ureda, dana *17.11.2010.*, kojim se stranci *retroaktivno* priznaje pravo na dopust radi njege djeteta, za razdoblje od 08.08.2009. do 07.08.2010. te utvrđuje naknada plaće u iznosu od 2.161,90 kuna. Postupak je pokrenut po službenoj dužnosti, „radi utvrđivanja činjenica koje nisu u skladu sa zakonom“. Mišljenja smo da se pravo na dopust radi njege djeteta ne može priznavati unazad. Stranka je za ovo razdoblje već konzumirala pravo i to na temelju rješenja centra za socijalnu skrb.

Sporan je i nadalje način na koji je od stranke zatražena naknada štete – dopisom na koji nije moguće uložiti pravni lijek, odnosno ista naknada je obrazlagana u rješenju donesenom 17.11.2010., no opet nije utvrđena u izreci rješenja.

Odgovor Ministarstva na traženje Ureda da se provede nadzor nad radom Zavoda i isprave utvrđene nepravilnosti u radu ovaj Ured je čekao 7 mjeseci. Do tada je stranka već uplatila Zavodu rečeni iznos na ime naknade štete, a s obzirom na to da ju je Zavod obavijestio o mogućnosti ulaganja sudske tužbe koja bi generirala dodatne troškove ukoliko štetu ne podmiri. Ministarstvo je u svom odgovoru izvijestilo ovaj Ured kako nije bilo pravne osnove za potraživanje naknade štete od strane Zavoda.

Očitovanje Ministarstva prosljedili smo Zavodu, a u odgovoru Zavoda koji je zaprimljen u ovom Uredu stoji kako u rečenom predmetu nisu učinjene nepravilnosti u radu od strane Zavoda, iz čega je proizlazilo kako nemaju namjeru vratiti uplaćeni novac pritužiteljici.

O zaprimljenom odgovoru smo obavijestili Ministarstvo, navodeći kako smatramo da je nedopustivo podržavati već utvrđeno nezakonito postupanje Zavoda te upozorili na nužnost poduzimanja mjera kako bi se ispravilo isto postupanje i stranci izvršio povrat novca potraživanog očito bez valjane pravne osnove.

Od Ministarstva smo zaprimili odgovor kako „Ministarstvo po članku 55. a Zakona o roditeljskim potporama (NN, br. 85/08, 110/08 i 34/11) ima pravo samo predlagati poništenje ili ukidanje izvršnog rješenja ukoliko je njime povrijeđen materijalni zakon, a ne i narediti postupanje HZZO-u“.

Kako je ovaj Ured u predmetu iscrpio sva svoja ovlaštenja, izvijestili smo stranku kako joj samo preostaje mogućnost potraživanja povrata uplaćenog novčanog iznosa u sudskom sporu protiv HZZO-a.

3.2. PRISTUPAČNOST, MOBILNOST I STANOVANJE

Pristupačnost je jedan od osnovnih preduvjeta uključivanja osoba s invaliditetom u zajednicu. Uz rješavanje pojedinačnih pritužbi, tijekom 2011. u području pristupačnosti poduzimali smo niz aktivnosti sa svrhom podizanja razine svijesti o važnosti dostupnosti usluga neovisno o tome nude li se one u privatnom ili javnom sektoru.

Mnoge pritužbe su se odnosile na lokalne sredine koje ne poštujući propise i dalje grade nepristupačne građevine te površine javne i prometne namjene. Predlagali smo i preporučivali da se u suradnji s udrugama osoba s invaliditetom iznađu najbolja i najkvalitetnija rješenja u svrhu osiguravanja elemenata pristupačnosti po principu razumne prilagodbe i univerzalnog dizajna, a u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i nacionalnim propisima.

3.2.1. PRISTUPAČNOST I MOBILNOST

Jedno od područja pristupačnosti iznimno važno za osobe s invaliditetom je pristupačnost turističkih objekata. Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom više puta obraćale su se osobe s invaliditetom, kao i razne udruge iznoseći činjenicu kako veći broj hotelsko – ugostiteljskih objekata u RH nema osigurane elemente pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

Primjer 1.:

Uredu se obratila stranka koja se kreće u invalidskim kolicima pritužujući se na nepristupačnost plaža u Primoštenu za osobe koje se kreću u invalidskim kolicima.

Na osnovu dopisa imenovane obratili smo se Općini Primošten te u svom dopisu između ostalog istaknuli propise prema kojima su bili dužni učiniti plažu kao površinu javne namjene pristupačnom osobama koje se kreću uz pomoć kolica. Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN br. 63/07) utvrđena je obveza svih vlasnika građevina da zajedno sa jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave osiguraju prilagodbu postojećih građevina osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti, i to: *građevina trgovačke, ugostiteljske i/ili turističke namjene, poštanske i/ili telekomunikacijske građevine, građevine za pružanje usluga prometa novcem i druge financijske usluge, građevine upravne i slične namjene, zdravstveno-socijalne i rehabilitacijske namjene, građevine koje osobe s invaliditetom učestalo koriste, građevine odgojne i obrazovne namjene, građevine kulturne namjene, građevine prometne namjene, građevine športske i rekreacijske namjene, građevine zabavne namjene, građevine vjerske namjene, građevine za izvršavanje zatvorske kazne, prostore i površine javne namjene, građevine druge namjene.*

Članak 53. Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN br. 76/07 i 38/09) govori: „(2) Uređena morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna svima pod jednakim uvjetima s kopnene i morske strane uključivo i osobama smanjene pokretljivosti, većim dijelom uređenog i izmijenjenog prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno (tuševi, kabine i sanitarni uređaji) uređen kopneni prostor neposredno povezan s morem, označen i zaštićen s morske strane.“

Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN br. 128/04) člankom 14. propisano je: „U ZOP-u se površina za plaže određuje kao uređena i prirodna morska plaža.

Uređena morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna svima pod jednakim uvjetima s kopnene i morske strane uključivo i osobama s poteškoćama u kretanju, većim dijelom uređenog i izmijenjenog prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno (tuševi, kabine i sanitarni uređaji) uređen kopneni prostor neposredno povezan s morem, označen i zaštićen s morske strane.

Pravilnikom o osiguravanju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN br. 151/05 i 61/07), propisani su uvjeti pristupačnosti koje moraju ispuniti građevine javne i poslovne namjene (građevine trgovačke, ugostiteljske i/ili turističke namjene). U svom odgovoru Općina Primošten navodi kako su u veljači 2011. u tijeku bili radovi oko uređenja primoštenske plaže Raduča. Na više mjesta osigurat će se osobama s invaliditetom prilazi prilagođeni za dolazak na samu plažu, ali i drugi sadržaji potrebni osobama s invaliditetom. Ističu i kako je Općina Primošten nedavno dobila i višenamjensku polivalentnu zgradu „Trn“ u sklopu koje se nalaze dječji vrtić, knjižnica, uredske prostorije općinske uprave i komunalnog poduzeća. Potrebe osoba s invaliditetom su zadovoljene tako što im se svakodnevno omogućava nesmetan pristup, kretanje i boravak na jednakoj razini kao i ostalim građanima.

U posljednjih nekoliko godina ratificiranjem UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja je stupila na snagu 3. svibnja 2008. godine jača svijest o potrebi osiguravanja prilaza plažama i ulasku u more osobama smanjene pokretljivosti ili onima koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica. Mediji sve više izvještavaju o mnogim gradovima na Jadranu koji su svoje plaže učinili pristupačnim osobama s invaliditetom. Međutim, takvih prilagođenih plaža gdje i osobe s invaliditetom mogu koristiti sve rekreacijske sadržaje na jednakoj osnovi s drugim gostima bez invaliditeta je još uvijek premalo. Ipak mnoga hotelska naselja i hoteli već su prilagodili i prilagođavaju svoje ulaze, dio soba za osobe s invaliditetom, dizala, ulaze u restorane, javne sanitarne prostore na plaži kao i plažu s mogućnošću ulaska u more osobama koje se kreću u invalidskim kolicima ili otežano (rampe, dizalice i sl. za ulazak u more, organiziraju spasioce kao pomoć osobama koje za to imaju potrebu). Različite vrste takvih prilagodbi osigurala su neka od naših poznatih turističkih odredišta kao što su: Rijeka, Umag, Ičići kod Opatije, Crikvenica, Novi Vinodolski, Rovinj, Baška, Zadar, Split i dr. Poseban je problem što ni mnogi turistički djelatnici nisu upoznati s time što to znači pristupačnost njihovih hotelsko-turističkih sadržaja osobama s invaliditetom. Česti su primjeri u kojima djelatnici gostima kažu da je objekt prilagođen jer ima izgrađenu prilaznu rampu, ali osoba koja se kreće uz pomoć kolica ne može ući u lift jer su vrata preuska, ne može se kretati kolicima po sobi ili koristiti kupaonicu. Kad bi se prilikom gradnje ili obnove hotelsko-turističkih sadržaja poštovala načela univerzalnog dizanja, osobe s invaliditetom imale bi daleko veći izbor odredišta za ljetovanje. Univerzalni dizajn znači gradnju onakvih objekata i prostora koje mogu koristiti svi ljudi neovisno o ograničenjima koja proizlaze iz njihovog eventualnog oštećenja. To su na primjer kosine na ulazu uz ili umjesto stepenica ili dovoljno široka vrata. Naprosto prilikom gradnje ili dizajniranja treba voditi računa o tome da će taj sadržaj vjerojatno koristiti i osoba koja ima drugačije potrebe. Takvi principi univerzalnog dizajna ne zahtijevaju dodatne troškove već samo svijest o različitim potrebama.

Moramo napomenuti da nema svih 11,8% osoba s invaliditetom probleme s kretanjem zbog motoričkih oštećenja niti se svi oni kreću uz pomoć invalidskih kolica. U tom postotku obuhvaćene su i osobe oštećena vida i sluha kao i osobe s intelektualnim i psihičkim teškoćama. Potrebno je razmišljati da se hotelsko-turistički sadržaji trebaju prilagoditi i tim potencijalnim gostima kojima je potrebno osigurati odgovarajuće elemente pristupačnosti: informacije na Braillevom pismu ili uvećanom tisku, zvučne signale, video informacije na

znakovnom jeziku i pojednostavljene tekstove. Ne smijemo zaboraviti da fizičke barijere nisu jedine koje otežavaju ili onemogućavaju osobama s invaliditetom korištenje hotelsko-turističkih sadržaja. Može se reći da su socijalne barijere kao što su predrasude i stereotipi o osobama s invaliditetom još veća prepreka osobama s invaliditetom od samih fizičkih barijera. Osobe s invaliditetom se Uredu anonimno pritužuju na neljubaznost hotelskog osoblja koje im, prema njihovim riječima, jasno daje do znanja da nisu poželjni kao njihovi gosti ili ih odvaja od ostalih gostiju. Za Hrvatsku kao turističku zemlju bilo bi jako važno privući i veći broj osoba koje se otežano kreću, kreću uz pomoć invalidskih kolica ili imaju neki drugi oblik invaliditeta. Koliko god se čini da uklanjanje fizičkih barijera iziskuje znatna novčana sredstva, praksa pokazuje da je veći problem u predrasudama prema takvim gostima koje proizlaze iz nepoznavanja i neprihvatanja različitosti. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom svojim preporukama potiče i ukazuje na pristupačnost kao jedan od osnovnih preduvjeta osiguranja dostupnosti usluga kako bi Hrvatska postala turistička destinacija za sve goste bez obzira na njihova oštećenja.

Sljedeći primjer govori o problemima vezanim za prijevoz osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. U mnogim sredinama nema razvijene službe gradskog i prigradskog prijevoza prilagođene za osobe s invaliditetom. Jedan od načina osiguranja takvog prijevoza je financiranje putem projekata što često puta dovodi do nekontinuiranosti pružanja usluge i nesigurnosti za same osobe.

Primjer 2.:

Uredu su se obratile udruge osoba s invaliditetom iz S. pritužujući se na neadekvatnost kombi prijevoza djece s teškoćama u razvoju, ujedno i odraslih osoba s invaliditetom u Gradu S. koji obavlja jedna udruga u Gradu S.

S obzirom da su nam se udruge, kao i same osobe s invaliditetom žalile na neadekvatnost kombi prijevoza djece s teškoćama u razvoju i odraslih osoba s invaliditetom u Gradu S. kroz više kontakata s pročelnicima ureda Grada S., zamolili smo ih za urgentno rješavanje nastalog problema.

Dana 05. travnja 2011. zaprimili smo odgovor pročelnice Upravnog odjela za socijalnu skrb, zdravstvenu zaštitu i suradnju s braniteljima i braniteljskim udrugama, koja u svom odgovoru ističe kako je razriješen problem prijevoza osoba s invaliditetom u Gradu S.

Dosadašnji prijevoznik žalio se na uvjete natječaja tvrdeći da je u nepovoljnijem položaju spram drugog ponuditelja, iz S., koji je u natječaju ponudio nižu cijenu usluge prijevoza od dosadašnje cijene i koji je izabran na natječaju. Državna komisija tvrdi kako za žalbu nije bilo osnova.

Time su se stvorili uvjeti za ugovaranje usluge prijevoza osoba s invaliditetom. Do tada su se sufinancirali troškovi prijevoza osoba s invaliditetom kojeg obavlja Udruga s kojom je Grad sklopio ugovor za razdoblje nemogućnosti sklapanja ugovora s ponuđačima.

Veliki problem prema našim saznanjima i dalje postoji kod željezničkog prijevoza gdje na svim peronima nemaju osigurane elemente pristupačnosti za osobe s invaliditetom.

Primjer 3. :

Uredu se obratila stranka pritužbom na prijevoz vlakom. Stranka navodi: *“Obraćam Vam se u nadi da ćemo zajedno pronaći rješenje kojim će se osobama s invaliditetom omogućiti siguran i dostojanstven prijevoz vlakom. Inertnost Hrvatskih željeznica graniči s bezobrazlukom i zasigurno krši osnovno ljudsko pravo na slobodno kretanje. Takozvani vagoni za invalide ne prikapčaju se prema inozemstvu ni nakon upućenih službenih dopisa, a*

kada se na to i pristane nakon određenih pritisaka, uvjetuje se povratak u terminu koji pogoduje HŽ-u. Također, podizanje osoba s invaliditetom u vlak odvija se po principu "ubacit ćemo vas u Zagrebu, ali ne možete nigdje drugdje u Hrvatskoj sići jer drugi gradovi nemaju podiznu rampu" (...) "Nedopustivo je da veliki grad i poznato turističko odredište poput Splita nema apsolutno nikakvo rješenje za podizanje osoba u kolicima u vlak osim ručnog težačenja (koje naravno pada u vodu ako je riječ o elektromotornim kolicima). Osoblje Hrvatskih željeznica pristojno je, susretljivo i prepuno isprika, no rečenice tipa "Ja sam samo mali čovjek." i "Mi vam ovdje ništa nemamo." ne mogu ostaviti čovjeka ravnodušnim i zadovoljnim. (...)"

Nakon zaprimljene pritužbe zatražili smo očitovanje od HŽ Putničkog prijevoza d.o.o. naglašavajući kako nam se uz ovaj navedeni primjer također obraćaju osobe koje navode da se mogu ukrcati u vlak jedino u Zagrebu, a zatim se javlja problem kada se želi iskrcati s vlaka u nekim drugim gradovima npr. Split ili Osijek gdje nema podizne rampe uz pomoć koje bi osoba s invaliditetom iskrcala se te da u tim slučajevima ručno pomažu zaposlenici HŽ-a. Slijedom navedenog zatražili smo da nas obavijeste što su poduzeli i što planiraju poduzeti.

U svom odgovoru HŽ Putnički prijevoz d.o.o. navodi kako imaju trenutno tri putnička vagona u kojima je omogućen prijevoz osoba u invalidskim kolicima. Rampu za podizanje imaju samo u Zagrebu GK. Isto tako navode da su pokrenuli postupak nabave još jedne mobilne rampe u putničke vagone te nakon što nabavljena rampa prođe probni period, plan je nabaviti još pet rampi koje bi bile raspoređene u regionalnim centrima i uz pravovremenu najavu putovanja bile dostupne na svim kolodvorima. Također su najavili da će u novim motornim garniturama koje će voziti u regionalnom i gradskom prigradskom prijevozu gdje je visina poda 550 mm od gornjeg ruba tračnice (niskopodni) i u njih će se moći ulaziti bez mehaničkih pomagala sa uređenih stajališta s tim da su pored toga ugrađena po dva poluautomatska lifta za ulaz i izlaz osoba u invalidskim kolicima sa svake strane vlaka. Prvi od novonabavljenih vlakova će početi prometovati početkom lipnja 2011. na relacijama za Vinkovce i Sisak. Do kraja 2011. navode da će u promet biti pušteni elektromotorni vlak za gradsko prigradski promet Grada Zagreba i dizel motorni vlak za regionalni promet koji će prometovati na neelektrificiranoj mreži pruga HŽ-a. Stranka je obaviještena o odgovoru HŽ-a, međutim kako bi provjerili navode o kojima nas je izvijestio HŽ u 2011. uputili smo zamolbu da nas obavijeste o poduzetim mjerama i aktivnostima. HŽ nam je početkom 2012. odgovorio kako su realizirali dio planova iz 2011. godine. Pristupačnost osoba s invaliditetom koje uključuje ulazak i izlazak u sredstva javnog prijevoza osigurano je na dva prototipa elektromotornih vlakova koji su nakon izrade uključeni u javni željeznički promet, na njima su ugrađena po dva poluautomatska lifta za ulaz i izlaz osoba s invaliditetom.

U srpnju 2011. uključen je za regionalni promet elektromotorni vlak na relaciji Zg-Vk-Zg, Zg-Sunja-Zg i Zg-Si-Zg. U rujnu 2011. uključen je za gradsko prigradski promet elektromotorni vlak na relaciji Dugo Selo-Zg-Savski marof. U završnoj fazi je izrada i ispitivanje prototipa diesel motornog vlaka koji će na sebi isto imati liftove a vozit će na dijelovima neelektrificirane pružne mreže. Plan za nabavu nove mobilne rampe za podizanje osoba s invaliditetom nije realiziran u 2011., sredstva su planirana za 2012.

U sljedećem primjeru radi se o nepristupačnosti novoizgrađenog objekta.

Primjer 4.:

Uredu se obratila osoba u invalidskim kolicima, ujedno i član udruge iz K. pritužujući se na nepristupačnost prostorija policijske postaje u V.

Uputili smo upit Policijskoj postaji V. te zatražili očitovanje o pristupačnosti iste.

Kao odgovor na naš upit Policijska postaja V. nas izvješćuje: „*da se novouređene prostorije Policijske postaje V. u kojima se obavljaju upravni poslovi, ne nalaze u novoizgrađenom objektu već u zgradi bivše Općine, gdje se do ulaznih vrata dolazi vanjskim stepeništem koje nije prilagođeno osobama s invaliditetom. Prostorije su uređene u okviru postojećih administrativnih i financijskih mogućnosti. U drugoj fazi uređenja navedenog prostora u dogovoru s resornim ministarstvom i lokalnom samoupravom svakako će se planirati odgovarajući radovi na stvaranju uvjeta za pristup osobama s invaliditetom. Do tada policijski službenici spremni su maksimalno izaći u susret strankama s ciljem pravovremenog i zakonitog rješenja njihovih zahtjeva, dakle po potrebi će i izaći na teren ukoliko je stranka osoba s invaliditetom.*“

Ovo je još jedan primjer gdje se kod uređenja novih prostorija nije mislilo na potrebe osoba s invaliditetom te su novouređene prostorije u kojima se prijavljuje prebivalište, boravište, vrši izrada osobnih dokumenata kao što su osobna iskaznica i putovnica te ujedno dobivaju izvodi iz matičnih knjiga i evidencija nalazi u zgradi koja je potpuno nepristupačna za osobe s invaliditetom i do kojih prostorija koje se nalaze na I. i II. katu s ulice vode uske stepenice gdje osoba s invaliditetom ni ne vidi službenike te ni ne može pozvati nekog da siđe kako bi mu rekla što joj je potrebno.

Dana 09. veljače 2011. Pravobraniteljica je prisustvovala svečanom potpisivanju Povelje o pristupačnosti javnih prostora osobama s invaliditetom. Povelja je dio projekta *Pravo na život u zajednici* koji u Hrvatskoj provodi Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), a inicijativa potpisivanja Povelje pokrenuta je u suradnji s tadašnjim Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Tom prigodom Povelju su potpisali predstavnici 19 gradova iz šest županija, članovi Udruge gradova RH, čime se ukupan broj gradova potpisnika Povelje povećao na 78 od 127 koliko ih ima u RH. Prema najnovijim podacima od 20. veljače 2012. Povelju je potpisalo ukupno 108 od 127 gradova. Potpisivanje Povelje simbolični je čin podizanja svijesti o potrebi promišljanja i primjene univerzalnih načela ljudskih prava, međutim u daljnjem tekstu vidjet ćemo da mnogi od tih gradova i dalje ne poduzimaju dovoljne mjere u osiguravanju pristupačnosti osoba s invaliditetom.

Prihvatanjem i usvajanjem ključnih međunarodnih dokumenata koji reguliraju zaštitu ljudskih prava, RH se opredijelila za provođenje aktivne politike u tom području. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (dalje Nacionalna strategija) predviđa da u četverogodišnjem razdoblju tijela državne uprave, u suradnji s jedinicama lokalne samouprave, udrugama osoba s invaliditetom, udrugama koje skrbe o osobama s invaliditetom, te znanstveno-stručnim institucijama provedu sve sadržane mjere. Sukladno Nacionalnoj strategiji, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave dužne su izraditi lokalne strategije/programe u svrhu izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom.

S obzirom na navedeno pravobraniteljica za OSI zatražila je podatke od županija, gradova i općina s posebnim naglaskom na one koji su donijeli lokalnu strategiju. Prema saznanjima iz Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti lokalne strategije su donesene samo u dvjema županijama: Krapinsko-zagorskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Gradu Zagrebu, dok je u 6 županija donošenje strategije u tijeku. Također smo zatražili podatke od 12 gradova koji su usvojili lokalnu strategiju (Daruvar, Slavonski Brod, Dubrovnik, Križevci, Đurđevac, Koprivnica, Osijek, Đakovo, Cres, Kutina, Slatina, Velika Gorica) i dvjema općinama (Pitomača i Špišić Bukovica). Podaci se tiču područja *Stanovanje, mobilnost i pristupačnost* o poduzetim mjerama i aktivnostima u 2011., mjerama i aktivnostima koje nisu

ostvarene te razlozima neizvršenja tih mjera; zatim podatke o planiranim mjerama i aktivnostima za 2012. godinu te predviđenim financijskim sredstvima u tu svrhu.

Prema dostavljenim odgovorima, obradili smo podatke prikazane u Prilogu 1. ovog Izvješća, iz kojih je vidljivo kako su u 2011. godini u području pristupačnosti u pojedinim županijama, gradovima i općinama učinjeni pomaci. Međutim vidljivo je kako se u nekim sredinama ne razmišlja dovoljno o području pristupačnosti kao preduvjetu osobama s invaliditetom za ostvarivanje njihovih prava poput prava na izbor, informaciju ili dostupnost bilo koje druge usluge. Zabrinjavajuća je činjenica da u nekim sredinama uopće nisu ili su nedovoljno predviđena sredstva za poduzimanje aktivnosti bilo kakve vrste prilagodbe za osobe s invaliditetom u 2012. godini. U nekim gradovima i općinama trenutno stanje je daleko od zadovoljavajućeg jer primarne potrebe osoba s invaliditetom su svakodnevno ograničene i uskraćene često puta upravo zbog nepristupačnosti koja je toliko izražena da je smatramo diskriminirajućom. Iz podataka je vidljivo da još uvijek ima sredina koje nemaju lokalne strategije pa tako ni snimljeno stanje potreba prilagodbe kao niti operativne godišnje planove pa se događa da sredstva za osiguranje pristupačnosti koja su planirana ostaju neiskorištena ili se prenamjenjuju u druge svrhe.

Iz Izvješća o provedbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za 2010. godinu, koje je upućeno Vladi RH u listopadu 2011. saznajemo da županije nisu završile evidentiranje građevina javne i poslovne namjene, te još uvijek nije poznat ukupan broj građevina javne i poslovne namjene koje je potrebno prilagoditi za pristup i korištenje osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Niti jedna županija i grad Zagreb nisu izradili Operativni godišnji plan prilagodbe postojećih građevina za tekuću godinu. S obzirom da je od donošenja Nacionalne strategije do današnjeg dana proteklo skoro već 5 godina rezultati su zabrinjavajući.

Prema Publikaciji o pristupačnosti "Grad Zagreb – pristupačan osobama s invaliditetom" koja je objavljena početkom 2012., tijekom 2010. Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH je u suradnji s Gradom Zagrebom snimila 3.001 objekt. Od ukupno snimljenih objekata pristupačnih je 1.461 (48,68%); djelomično pristupačnih je 669 (22,29%); nepristupačnih je 871 (29,02%).

Snimanje je obavljeno tako da je slikana svaka građevina i to njezin izgled i ulaz, te su dodjeljivani simboli pristupačnosti vezano za parkirališno mjesto, ulaz, postojeće kosine, širinu vrata, stepenice, dizalo, WC i telefon.

1. ZDRAVSTVENI OBJEKTI

Od ukupno snimljenih 962 zdravstvena objekta, 487 (50,62%) ih je pristupačno, 166 (17,26%) je djelomično pristupačno, a 309 (32,12%) ih je nepristupačnih.

2. USTANOVE SOCIJALNE SKRBI

Ukupno je snimljeno 119 objekata, od toga je 70 pristupačnih, 17 djelomično pristupačnih i 32 nepristupačna.

3. KULTURA

Od ukupno snimljenih 213 objekata, pristupačnih je 104 (48,83%), djelomično je pristupačno 34 (15,96%), a nepristupačnih je 75 (35,21%).

4. OBRAZOVNE USTANOVE

Od ukupno snimljenih 425, pristupačno je 141 (33,18%), djelomično pristupačnih je 128 (30,12%) i nepristupačnih je 156 (36,71%).

5. UGOSTITELJSTVO

Od ukupno 276 snimljenih objekata, pristupačno je 113 (40,94%), djelomično pristupačno je 50 (18,12%), a nepristupačnih je 113 (40,94%)

6. UPRAVNO POSLOVNI OBJEKTI

Od ukupno snimljenih 161, pristupačno je 91 (56,52%), djelomično pristupačno je 32 (19,88%) i nepristupačnih je 38 (23,60%).

7. ŠPORT I REKREACIJA

Od ukupno snimljenih 26, pristupačno je 22 (84,62%), djelomično pristupačno 2 (8,33%), a nepristupačna su 2 (8,33) objekta.

8. USLUŽNE DJELATNOSTI

Od ukupno 819 snimljenih objekata, pristupačno je 433 (52,87%), djelomično je pristupačno 240 (29,30%), a nepristupačno je 146 (17,83%).

U organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dana 03. veljače 2011. organizirana je tribina pod nazivom „Korištenje i zlouporaba prava na znak pristupačnosti za osobe s invaliditetom na području grada Zagreba“

Na skupu su govorili predsjednica prekršajnog suda u Zagrebu, načelnik odjela za sigurnost cestovnog prometa PUZ, šef Odsjeka za sigurnost i tehničku regulaciju prometa, predstavnici iz Gradskog ureda za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet i načelnica odjela za osobe s invaliditetom pri gradskom Uredu za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom. Tribini su kao aktivni sudionici nazočili i mnogi predstavnici saveza i udruga osoba s invaliditetom. Cilj tribine je bio okupiti interesnu skupinu (udruge i saveze osoba s invaliditetom) i predstavnike institucija koje se bave navedenom problematikom kako bi primjenjivim zaključcima unaprijedili i poboljšali korištenje znaka pristupačnosti.

Prijedlozi koji su proizašli sa tribine mogu se sažeti kroz sljedeće:

- znak pristupačnosti je potrebno napraviti kao magnetnu (čip) karticu gdje bi svi bitni podaci bili vidljivi i čitljivi;
- potrebno je oduzimati i poništavati stari znak pristupačnosti prilikom izdavanja novog;
- potrebno je strože sankcionirati zlouporabu trenutnim oduzimanjem znaka pristupačnosti na 3 godine;
- izdavanje znaka pristupačnosti potrebno je prebaciti sa ureda državne uprave u županijama nadležnim za promet, odnosno sa upravnog tijela Grada Zagreba nadležnog za promet na Ministarstvo unutarnjih poslova;
- u Ministarstvu unutarnjih poslova potrebno je formirati bazu podataka o svim osobama koje imaju izdana rješenja o znaku pristupačnosti tako da se u svakom trenutku može provjeriti je li taj znak valjan i može li ga ta osoba koristiti;
- u novom Pravilniku treba naglasiti što se sve podrazumijeva pod nezakonitim korištenjem znaka pristupačnosti i kažnjava (da se kažnjava i kada znak pristupačnosti nije ostavljen propisano na vjetrobranskom staklu i kad se na autu nalazi neki drugi znak umjesto znaka pristupačnosti i dr.)
- osim oštećenja donjih ekstremiteta pravo na znak pristupačnosti bi trebalo odobravati osobama koje imaju oštećenu funkciju kretanja, odnosno imaju oštećenje funkcije kretanja u određenom postotku, a ne po postotku tjelesnog oštećenja
- potrebno je uskladiti Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN br. 78/08) s Pravilnikom o postupku i načinu ostvarivanja prava na oslobađanje plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarine (NN br. 82/10), odnosno pooštriti kriterije za izdavanje znaka pristupačnosti kako bi se smanjio broj novih izdanih znakova;

- kad se na zahtjev OSI označava parkirno mjesto pred ulazom zgrade gdje OSI živi, predlaže se označavanje parkirnog mjesta registarskom oznakom za osobe koje se ne mogu kretati bez invalidskih kolica, odnosno kojima je automobil ortopedsko pomagalo, ili da se vremenski ograniči korištenje od strane drugih OSI;
- omogućiti OSI besplatno parkiranje na drugom mjestu na parkiralištu ukoliko je njeno zauzeto (bez obzira dali je zauzeto protupravno);
- prijedlog da se znak pristupačnosti odobrava i drugim kategorijama OSI koje do sada nisu imale pravo (osobama s intelektualnim teškoćama i autizmom);
- potrebno je razraditi davanje znaka pristupačnosti udrugama (pravnim osobama) koje prevoze OSI;
- potrebna je više edukacija u udrugama osoba s invaliditetom da se znak pristupačnosti ne zloupotrebljava ni ne daje drugom.

O izmjeni Pravilnika o znaku pristupačnosti dana 11. veljače 2011. održan je u Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi sastanak s predstavnicima Grada Zagreba, MUP-a, svih saveza i udruga osoba s invaliditetom kojem je nazočio i savjetnik pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Sastanak je sazvan kako bi se razmotrile mogućnosti i prijedlog Grada Zagreba za izmjenu Pravilnika o znaku pristupačnosti u dijelu koji se odnosi na izgled samog znaka pristupačnosti, odnosno da se umjesto sadašnjih papirnatih znakova pristupačnosti koji se daju krivotvoriti uvedu magnetne (čip) kartice. S navedenim prijedlogom, odnosno izmjenom Pravilnika o znaku pristupačnosti se zastalo kako se ne bi radili dvostruki troškovi zbog uvođenja „European parking card“ koja bi bila u upotrebi na području svih članica EU, pa tako i u RH.

Međutim, donesena je Odluka Gradske skupštine Grada Zagreba pod nazivom „Odluka o organizaciji i načinu naplate parkiranja“, objavljena u „Službenom glasniku Grada Zagreba“ broj 12/11, kojom osobe s invaliditetom osim dosadašnje mogućnosti parkiranja na posebno obilježenim javnim parkiralištima, mogu koristiti i pravo parkiranja na svim javnim parkiralištima bez plaćanja naknade, i to najduže dva sata tijekom jednog dana. Odluka se primjenjuje od 01.01.2012. Osobe s invaliditetom ovu pogodnost mogu ostvarivati na način da uz važeći znak pristupačnosti istaknu i naljepnicu koju izdaje organizator parkiranja. Pravobraniteljica ima saznanja da i drugi gradovi u RH imaju neke od sličnih ili istih vidova odluka kao u Gradu Zagrebu, te se nadamo da će i one sredine koje to nemaju slijediti pozitivne primjere kako bi osobe s invaliditetom mogle se parkirati u skladu sa svojim potrebama.

Ministarstvu zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Upravi za inspekcijske poslove obratili smo se sa zamolbom da sukladno sa mjerom 2.6. *Stanovanje, mobilnost i pristupačnost, točka 2.6.1. Osigurati pristupačnost građevina osobama s invaliditetom i osobama smanjene pokretljivosti, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015.* koju je Vlada Republike Hrvatske donijela 05. lipnja 2007. (NN br. 63/07) dostave nam sljedeće podatke:

- je li utvrđeno stanje i potrebe za prilagodbom postojećih građevina s ciljem osiguranja pristupačnosti osobama s invaliditetom?
- koliko je od donošenja Nacionalne strategije (2007.-2015) do današnjeg dana (po godinama) izvršeno inspekcijskih nadzora, te koliko kazni za nepoštivanje odredbi o prilagodbi je izrečeno?
- broj izvršenih intervencija na novim građevinama u kojima nisu bili osigurani elementi pristupačnosti za neovisno življenje osoba s invaliditetom, kao i na postojećim građevinama?

U svom odgovoru Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva ističe kako „je u okviru ciljanih nadzora radi provjere osiguranja pristupačnosti građevina javne i poslovne namjene pregledano 8 građevina u 2007. godini, 30 u 2008. godini, 40 u 2009. godini, a 134 u 2010. godini. Od ukupno nadziranih građevina (212) nepravilnosti nisu utvrđene za 153 građevine, dok je u slučaju 68 građevina radi nepravilnosti podneseno 14 optužnih prijedloga i dano 54 upozorenja radi njihovog otklanjanja.

U svezi odgovora na pitanja je li utvrđeno stanje i potrebe za prilagodbom postojećih građevina s ciljem osiguranja pristupačnosti osobama s invaliditetom te koliki je broj izvršenih intervencija na novim građevinama, kao i na postojećim građevinama u kojima nisu bili osigurani elementi pristupačnosti za neovisno življenje osoba s invaliditetom, valja istaknuti da će nadležna Uprava za graditeljstvo ovog Ministarstva pripremiti odgovarajuće izvješće o provedbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine, koje će uključiti i citirana pitanja.“

Kao što smo već ranije u tekstu i istaknuli stanje i potrebe za prilagodbom postojećih građevina s ciljem osiguranja pristupačnosti osobama s invaliditetom u većini krajeva RH nije utvrđeno.

3.2.2. STANOVANJE

Sigurno i pristupačno stambeno okruženje uz rad i zapošljavanje su neizmjerljivo važni za osobe s invaliditetom kao preduvjet neovisnom življenju. Unatoč tome što je prošlo gotovo 5 godina od dana kada je Konvencija o pravima osoba s invaliditetom postala nedjeljivi dio našeg pravnog poretka, brojne pritužbe iz različitih krajeva RH govore o nepristupačnim stambenim jedinicama. O problemima nepristupačnih stanova neovisno o tome tko je vlasnik stana u javnosti se nedovoljno govori osim u kontekstu životnih priča u kojima dominiraju ugrožavajući stambeni uvjeti što je često eksploatirano u medijima. Tijekom 2011. Ured je u nekoliko slučajeva upućivao preporuke nadležnim uredima u jedinicama lokalne samouprave u svrhu osiguranja pristupačnih stanova.

Primjer 1.:

Stranka, osoba s invaliditetom se obratila Uredu POSI pritužbom kako joj je Grad dodijelio neprilagođeni stan u najam. Ulaz u stambenu zgradu je pristupačan, ima prilaznu rampu, a stan koji je dodijeljen u najam nalazi se u prizemlju. Stranka se kreće uz pomoć invalidskih kolica i njezin problem započinje kada se želi kretati unutar stambenog prostora. Kupaonica i sanitarni čvor su nepristupačni – ulaz je preuzak, a prostor unutar kupaonice premali. Centralni prostor se sastoji od jedne sobe iz koje se ulazi u kuhinju na kojoj nema vrata i koja je bez prozora i sa minimalističkim prostorom za kretanje osobe koja nije s takvom vrstom invaliditeta, a pogotovo za nekog tko se kreće uz pomoć invalidskih kolica. Iz centralnog prostora se također može izaći na terasu, međutim postoji jedna stepenica od 30 cm koja ne dopušta izlaz odnosno kretanje osobi s invaliditetom u invalidskim kolicima.

Nakon što se stranka obratila Uredu uputili smo više dopisa nadležnim tijelima, pravobraniteljica je osobno posjetila stranku u njezinom prostoru te procjenjujući postojeće stambene uvjete neodrživim s aspekta ljudskih prava, sazvali smo sastanak s predstavnicima gradskog Ureda za imovinsko pravne poslove. Na navedenom sastanku zaključeno je da će nadležni Ured koji trenutno ne raspolaže sa stanom koji bi prostorno odgovarao potrebama stranke, od raspoloživih stambenih jedinica odabrati onu koja je pogodna za preinake koje bi omogućile stranci neovisno življenje. Na zadovoljstvo stranke nadležno tijelo dodijelilo je novi stan.

Međutim, iskustvo pokazuje da je teža situacija kada se radi o stambenim prostorima u vlasništvu obitelji ili samih osoba s invaliditetom. Ako sama osoba nema materijalnih sredstava (a u većini slučajeva radi se o osobama koje žive na rubu egzistencije) problem je nerješiv, o čemu govori slučaj nekoliko osoba koje su se obraćale za pomoć Uredu.

Primjer 2.:

Uredu se obratila stranka, tridesetogodišnjak koji živi s roditeljima u predgrađu jednog grada u Slavoniji. Stranka živi s obitelji u kući – katnici koja je u vlasništvu očuhove majke. Stranka provodi svoju svakodnevnicu u sobi na katu, usamljen i izoliran. U prizemlju te kuće je kuhinja, kupaonica i wc, tako da ga majka i oćuh svakodnevno nose na rukama u prizemlje kuće radi obavljanja osobne higijene i medicinske njege. Njegova dugotrajna izoliranost, uvjetovana ograničenom pokretljivošću, dovela ga je do potištenosti i depresije. Premda postoji mogućnost da se u prizemlju kuće dogradi još jedna soba, što bi mu otvorilo mogućnost sudjelovanja u obiteljskom životu, ali i osiguralo ukljućenost u širu zajednicu obitelji je takva investicija neizvediva budući da nemaju materijalne mogućnosti.

Ured je savjetovao obitelj o mogućnostima rješavanja stambenog problema zasnovanog na uzajamnom djelovanju i suradnji institucija i tijela u lokalnoj zajednici uz pomoć i sudjelovanje udruga osoba s invaliditetom.

Primjer 3.:

Pravobraniteljici se obratila udruga osoba s invaliditetom s zamolbom za zamjenu stana njihovih članova – braćnog para koji su osobe s oštećenjem vida. Braćni par živi u malom vlastitom stanu na četvrtom katu zgrade bez dizala. S obzirom na svoje oštećenje te otežano kretanje odnosno pristupačnost do stana obratili su se gradu zamolbom za zamjenu svojeg stana za pristupačan stan koji je u istoj zgradi, ali u vlasništvu grada.

Kako bi se riješio navedeni problem, Ured je na prijedlog udruge gdje su braćni par članovi, uputio preporuku nadležnim službama grada da se omogući zamjena njihovog stana koji je pristupačan, a s kojim grad raspolaže, ali ga može dati samo u najam. Međutim, unatoč spremnosti grada da udovolji zahtjevu stranaka, zamjena stana nije bila izvediva jer nije postojala pravna osnova da se to realizira za konkretan stan koji je moguće dati u najam, ali ne i u vlasništvo obitelji. Temeljem navedenog preporučeno je udruzi da zajednički u suradnji s gradom i braćnim parom iznađu mogućnost osiguranja zamjene koji bi bio utemeljen na pozitivnim zakonskim propisima.

Primjer 4.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se osoba s 100% invaliditetom na donje ekstremitete, ističući problem nepristupačnosti u njenoj zgradi u Zagrebu. Imenovana zajedno sa suprugom koji je također osoba s invaliditetom stanuje u zgradi koja posjeduje neadekvatnu rampu pod kosinom od 45° pokraj koje su stepenice što im predstavlja arhitektonsku prepreku čime se onemogućava njihovo kretanje i krši niz prava.

S obzirom da je navedena rampa neupotrebljiva, imenovani mole da im se iz sredstava pričuve omogući ugradnja vertikalne platforme, čija ugradnja bi predstavljala poboljšanje u zgradi.

S obzirom da smo imali saznanja da u sredstvima pričuve ima dovoljno novčanih sredstava za kupnju podizne platforme, te da kupnja i ugradnja ne bi iziskivala neka značajnija financijska sredstva, istaknuli smo preporuku upravitelju zgrade da u što skorijem roku pristupi kupnji i ugradnji platforme. Budući da Konvencija o pravima osoba s invaliditetom neupitno nosi promjene na području stanovanja, kako na individualnoj, tako i na društvenoj razini, pitanje

pristupačnog stanovanja treba postati uz ostale preduvjete dio podizanja razine svijesti o potrebi pristupačnog okruženja. Drugim riječima, stambeni prostori kao i ostali javni prostori da bi bili u funkciji raznovrsnih potreba onih koji u njima prebivaju, uključujući i osobe s invaliditetom, trebaju biti projektirani i građeni na principima univerzalnog dizajna, odnosno na način da ih je jednostavnim građevnim zahvatima koji ne iziskuju osobita ulaganja, moguće učiniti maksimalno pristupačnim i osobama s invaliditetom.

ZAKLJUČAK:

Kako bi osobe s invaliditetom mogle uživati jedno od temeljnih prava, a to je pravo na pristupačnost, nužno je omogućiti svim osobama s invaliditetom neovisno o kojem se oštećenju radi i o kojim preostalim sposobnostima i mogućnostima, pristupačnost kroz razumnu prilagodbu i univerzalni dizajn te primjerenu razinu kvalitete življenja na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Potrebno je osigurati sudjelovanje samih osoba s invaliditetom u planiranju uklanjanja postojećih prepreka i omogućiti utjecanje na osiguranje elemenata pristupačnosti prilikom odobravanja projekata za izgradnju javnih građevina i površina te utjecanje na učinkovit inspekcijski nadzor i sankcioniranje u slučaju nepoštivanja propisa.

Osiguranje pristupačnosti treba biti koordinirano u planiranju i zajedničkom djelovanju osoba s invaliditetom, udruga koje djeluju u njihovu korist te predstavnika regionalne i lokalne samouprave kao i državnih tijela.

3.3. SUDJELOVANJE U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU

Jedno od područja u kojima ni gotovo nakon 5 godine od ratifikacije UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom 1. lipnja 2007. godine nije došlo do obveznog usklađivanja hrvatskog zakonodavstva s odredbama Konvencije je i područje sudjelovanja u političkom i javnom životu.

Preuzete obveze vezane uz izbornu zakonodavstvo sadržane su u članku 29 Konvencije-*SUDJELOVANJE U POLITIČKOM I JAVNOM ŽIVOTU* koji glasi:

Države potpisnice jamčit će osobama s invaliditetom njihova politička prava i moćnost njihova uživanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, te će:

(a) osigurati da osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti sudjelovati u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima, izravno ili putem slobodno izabраниh predstavnika, uključujući i pravo i moćnost da glasuju i budu birani, među ostalim:

(i) osiguravajući da glasački postupci, prostori i materijali budu prikladni, dostupni i laki za razumijevanje i uporabu,

(ii) štiteći pravo osoba s invaliditetom na tajno glasovanje na izborima i javnim referendumima, bez zastrašivanja, kao i pravo samostalnog kandidiranja na izborima i obnašanja dužnosti kao i obavljanja svih javnih funkcija na svim razinama vlasti, omogućavajući uporabu potpornih i novih tehnologija gdje je to primjereno,

(iii) jamčeći slobodu izražavanja volje osoba s invaliditetom kao birača, i u tu svrhu, gdje je to potrebno, na njihov zahtjev dopuštajući pomoć u glasovanju od strane osobe po njihovu vlastitom izboru.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u suradnji s Državnim izbornim povjerenstvom i udrugom GONG poduzela je niz radnji i održala niz sastanaka s nadležnim ministarstvima kako bi se osobama s invaliditetom unutar postojećih zakonskih okvira omogućilo veće korištenje biračkog prava na Izborima za zastupnike u Hrvatski sabor održanim 4. prosinca 2011. godine nego što je to bio slučaj na dotadašnjim izborima. Provođenje tih mjera ukazalo je na zabrinjavajuću činjenicu da ni nakon gotovo 5 godina od ratificiranja Konvencije nisu stvoreni zakonski preduvjeti kojima bi se moglo *osigurati da osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti sudjelovati u političkom i javnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugima*. Stoga je Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila preporuku Ministarstvu uprave za izmjenom izbornog zakonodavstva u svrhu omogućavanja ostvarivanja biračkog prava osoba s invaliditetom.

U nastavku donosimo pregled aktivnosti poduzetih kako bi se osobama s invaliditetom omogućilo veće ostvarivanje prava glasa unutar postojećih zakonskih okvira, a potom i bitne odrednice preporuke za izmjenu izbornog zakonodavstva i njegovim usklađivanjem s Konvencijom upućene Ministarstvu uprave.

U nastojanjima za omogućivanjem većeg ostvarivanja prava glasa osoba s invaliditetom na parlamentarnim izborima održanim 4. prosinca 2011. posebno ističemo i pohvaljujemo spremnost i suradnju Udruge Gong, Državnog izbornog povjerenstva na čelu s Brankom Hrvatinom, Ministarstva uprave i tadašnjeg Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi.

Državno izorno povjerenstvo konzultiralo je Pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom prilikom izrade Obvezatnih uputa broj VII o načinu glasovanja birača - osoba s invaliditetom, nepismenih birača, te birača koji ne mogu pristupiti biračkom mjestu. Neki od prijedloga Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uvršteni su, kako su objasnili u DIP-u, koliko je to bilo moguće s obzirom na zakonski okvir koji daje Zakon o popisima birača.

Poduzete su i određene mjere da se omogući glasovanje osobama s invaliditetom koje su smještene u ustanovama socijalne skrbi izvan mjesta prebivališta. Na zahtjev Pravobraniteljice Ministarstvo uprave pojasnilo je koje je radnje potrebno poduzeti kako bi se u okviru sadašnjeg izbornog zakonodavstva i tim osobama omogućilo glasovanje. Pravobraniteljica je također u suradnji s Državnim izbornim povjerenstvom i MZSS-om predložila i da se biračka mjesta pokušaju organizirati u domovima socijalne skrbi gdje god je to moguće s obzirom na tehničke mogućnosti.

Pravobraniteljica je zatražila od MZSS-a da o potrebnim radnjama obavijesti ustanove socijalne skrbi. Nadalje je preporučeno da se na jednaki način omogući glasovanje i za osobe smještene u domovima za psihički bolesne osobe kako se ne bi njihovim izdvajanjem podržavala stigmatizacija osoba s ovom vrstom invaliditeta.

MZSS je poduzelo sljedeće radnje vezane uz ostvarivanje biračkog prava korisnika skrbi izvan vlastite obitelji smještenih izvan mjesta prebivališta: Ministarstvo je uputilo dopis svim domovima socijalne skrbi koji imaju smještene poslovno sposobne korisnike (domovima za psihički bolesne odrasle osobe, domovima za starije i nemoćne osobe te domovima za tjelesno ili mentalno oštećene osobe) s ciljem ostvarivanja biračkog prava korisnika izvan mjesta prebivališta. Domovi socijalne skrbi upoznati su s radnjama potrebnim za ostvarivanje navedenog: podnošenje zahtjeva za izdavanje potvrde o upisu korisnika u popis birača nadležnoj službi za opću upravu prema mjestu prebivališta korisnika te nakon pribavljanja potvrde, podnošenje zahtjeva za privremeni upis u popis birača nadležnoj službi za opću upravu prema mjestu boravišta korisnika.

Nadalje, Ministarstvo je centrima za socijalnu skrb uputilo obavijest radi ostvarivanja privremenog upisa u popis birača u mjestu boravišta na prethodno opisani način za korisnike

skrbi izvan vlastite obitelji koji su smješteni u udomiteljskim obiteljima i obiteljskim domovima. U dopisu kojim je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi obavijestilo Pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom o poduzetim radnjama iz svoje nadležnosti, navodi se da je dio ustanova socijalne skrbi postupio sukladno Zakonu o popisima birača (NN, 19/07) te poduzeo sve potrebne radnje za privremeni upis korisnika u popis birača u mjestu boravišta. Ministarstvo također navodi da je popise korisnika za koje su ustanove socijalne skrbi (domovi za socijalnu skrb i centri za socijalnu skrb) obavili sve navedene radnje radi ostvarivanja biračkog prava u mjestu boravišta odnosno u mjestu gdje će se zateći na dan izbora dostavilo elektroničkom poštom Državnom izbornom povjerenstvu. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zatražila je od Ministarstva socijalne politike i mladih da se ti podaci dostave i njoj kako bi se dobio uvid u to kolikom broju osoba s invaliditetom je na taj način omogućeno ostvarivanje biračkog prava, kao i koje su ustanove socijalne skrbi poduzele radnje kojima se njihovim korisnicima omogućuje korištenje biračkog prava, a koliki broj to nije učinio ni nakon upute nadležnog Ministarstva. Do trenutka pisanja ovog izvješća taj podatak nismo dobili.

Prema informacijama Ministarstva socijalne politike i mladih, u domovima socijalne skrbi u RH na dan 31. prosinca 2010. godine (zadnji dostupni podaci) bilo je smješteno ukupno 24.308 korisnika. Od toga 1.050 djece i mladeži bez odgovarajuće roditeljske skrbi, 1.088 djece i mladeži s poremećajima u ponašanju, 14.919 starijih i nemoćnih osoba, 84 ovisnika o drogama i drugim opojnim sredstvima, 34 žrtava obiteljskog nasilja, 4.264 odraslih osoba s mentalnim oštećenjem (psihički bolesnih odraslih osoba), te 2.869 osoba s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjem. Od 2.869 osoba s tjelesnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjem, 782 je djece i 2.087 odraslih osoba. Međutim glasovanje ove skupine građana koji imaju poslovnu sposobnost i biračko pravo, a smještene su u tim ustanovama često izvan mjesta svog prebivališta i na dan izbora će biti izvan mjesta svog prebivališta nije zakonski regulirano kako je to učinjeno za druge grupacije birača koji se na dan izbora zateku izvan mjesta prebivališta. Tako u Članku 59. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN, br. 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 44/06) stoji:

Ministar obrane odredit će biračka mjesta za glasovanje birača na službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske.

Ministar pomorstva, prometa i veza odredit će biračka mjesta za glasovanje birača koji se kao članovi posade pomorskih i riječkih brodova pod hrvatskom zastavom na dan izbora zateku izvan granica Republike Hrvatske.

Ministar nadležan za poslove pravosuđa odredit će biračka mjesta za glasovanje birača lišenih slobode.

Izostankom regulacije glasovanja osoba s invaliditetom dovodi se osobe s invaliditetom smještene u ustanovama socijalne skrbi, vrlo često izvan mjesta prebivališta, u posebno neravnopravni, odnosno diskriminirajući položaj. Kao što je pokazala Analiza izbornog zakonodavstva koju je provela Udruga GONG, praksa u mnogim europskim državama je da se na takvim mjestima organiziraju biračka mjesta ili mobilni birački timovi. Međutim, hrvatska praksa je takva da se u diplomatskim predstavništvima organiziraju biračka mjesta za često nekolicinu birača dok je oko 18,000 hrvatskih građana osoba s invaliditetom ili starije životne dobi smještenih u domovima socijalne skrbi onemogućeno u ostvarivanju biračkog prava.

Nadalje, obvezne upute koje donosi Državno izborni povjerenstvo propisuje način glasovanja za osobe koje zbog svog motoričkog oštećenja ne mogu pristupiti biračkom mjestu. Međutim, kako bi se osiguralo njihovo poštivanje u praksi, te upute je potrebno uvrstiti i u izborni zakon. Udruga GONG je u svom izvješću navela kako je primijećeno da se dio biračkih odbora nije odazivao na pozive starih, nemoćnih i nepokretnih birača zbog

nedostatka kapaciteta ili neorganiziranosti pa je mišljenje Pravobraniteljice da bi se njihovim uvrštavanjem u zakon izbjegle takve situacije.

Iz udruga koje okupljaju osobe s intelektualnim teškoćama Pravobraniteljica je obaviještena o velikom nezadovoljstvu dijela njihovih članova koji su u potpunosti lišeni poslovne sposobnosti uslijed čega nemaju ni biračko prava unatoč tome što su lišavani poslovne sposobnosti kako bi se zaštitila njihova prava i interesi pri čemu njihova sposobnost odlučivanja na izborima nije utvrđivana već im sama činjenica da su potpuno lišeni poslovne sposobnosti onemogućava biračko pravo.

S tim u vezi se Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom priključila se prijedlogu za ocjenu ustavnosti odredba Zakona o popisima birača (NN 19/07) i Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11)., koji je Ustavnom sudu podnijela Udruga za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama“ Sjaj“.

Pravobraniteljica u izmjeni biračkog zakonodavstva traži da se ukine odredba kojom se osobama lišenim poslovne sposobnosti onemogućuje pravo glasa i to brisanjem dijelova (istaknuto u daljnjem tekstu) čl. 2 i 11 Zakona o popisima birača kojima se to utvrđuje.

Članak 2.

Popisi birača su državna evidencija u koju se upisuju hrvatski državljani koji su navršili 18 godina života, osim onih koji su pravomoćnom sudskom odlukom potpuno lišeni poslovne sposobnosti (u daljnjem tekstu: birači).

Upis u popis birača je uvjet za ostvarivanje biračkog prava na dan izbora.

Članak 11.

Iz popisa birača brišu se osobe koje su izgubile biračko pravo (smrću, prestankom hrvatskog državljanstva ili oduzimanjem poslovne sposobnosti) i birači koji su promijenili prebivalište na području grada ili općine za koje se popis birača vodi.

S tim u vezi, skrećemo posebnu pozornost na Preporuku o sudjelovanju osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu koju je 16. studenog 2011. godine zemljama članicama Vijeća Europe uputilo Vijeće ministara.⁵ Točka 3 Preporuke CM/Rec(2011)14 glasi: 3. Ne-diskriminacija u korištenju poslove sposobnosti Uzimajući u obzir odredbe Akcijske linije br. 12 'pravna zaštita' Akcijskog plana za invaliditet Vijeća Europe od 2006.-2015. i, na odgovarajući način članak 12. „Jednakost pred zakonom“ UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, zemlje članice trebaju osigurati da njihovo zakonodavstvo općenito ne diskriminira osobe s invaliditetom u političkom i javnom životu. One trebaju pružiti podršku osobama koje imaju za time potrebu u korištenju svoje poslove sposobnosti u različitim aspektima života, naročito u iskorištavanju njihovog biračkog prava, koje je univerzalno pravo, posebice u skladu sa člankom 29. UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom kao i drugim međunarodnim dokumentima kojima su zemlje članice stranke. Zemlje članice trebaju osigurati da njihova zakonodavstva, na svim razinama, ne sadrže odredbe koje lišavaju osobe s invaliditetom njihovog prava da biraju ili budu birani na izborima.

Sve osobe s invaliditetom, bilo da imaju tjelesna, senzorna ili intelektualna oštećenja, duševne smetnje ili kronične bolesti, trebaju imati biračko pravo na jednakoj osnovi s drugim građanima i ne smiju biti lišeni tog prava bilo kojim zakonom koji ograničava njihovu poslovnu sposobnost, kao niti sudskom ili drugom odlukom ili drugom mjerom koja se temelji

⁵ Preporuka CM/Rec(2011)14 Vijeća ministara zemljama članicama o sudjelovanju osoba s invaliditetom u političkom i javnom životu, usvojena od strane Vijeća ministara 16. studenog 2011. na 1126.-om sastanku zamjenika ministara.

na njihovom invaliditetu, kognitivnom funkcioniranju ili presumiranom kapacitetu. Sve osobe s invaliditetom imaju pravo kandidirati se za javnu funkciju na jednakoj osnovi s drugima i ne smiju biti lišeni toga prava bilo kojim zakonom koji ograničava njihovu poslovnu sposobnost, kao niti sudskom ili drugom odlukom ili drugom mjerom koja se temelji na njihovom invaliditetu, kognitivnom funkcioniranju ili presumiranom kapacitetu, ili na drugi način. Zemlje članice trebaju osigurati da se diskriminacija osoba s invaliditetom zabrani u svim područjima političkog i javnog života, pogotovo kada se radi o biračkom pravu, vršenju javnog mandata, aktivnom sudjelovanju u političkim strankama ili nevladinim organizacijama ili vršenju javnih dužnosti. Diskriminatorni su postupci i oni koji uključuju neispunjenje obaveze za pružanjem razumne prilagodbe za osobe s invaliditetom kako bi mogle u potpunosti uživati svoja politička prava.“

U neravnopravni položaj s obzirom na svoj invaliditet dovode se i osobe na temelju članaka 4 i 10 Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (NN 116/99, 109/00, 53/03, 69/03, 167/03, 44/06, 19/07, 20/09, 145/10, 24/11, 93/11, 120/11) pa predlažemo brisanje (u daljnjem tekstu označeno podebljano) dijelova članka 4 st. 1 i čl. 10 st. 2.

Članak 4. stavak 1.

Zastupnike u Sabor biraju, na temelju općeg i jednakoga biračkog prava, svi hrvatski državljani s navršениh 18 godina života, osim onih koji su pravomoćnom sudskom odlukom lišeni poslovne sposobnosti (u daljnjem tekstu: birači).

Članak 10. točka 2.

Zastupniku prestaje mandat prije isteka vremena na koje je izabran:

2. ukoliko mu je pravomoćnom sudbenom odlukom oduzeta poslovna sposobnost.

S obzirom na gore navedeno, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom preporuča:

-da se stvore zakonski preduvjeti u svrhu osiguravanja prilagodbe biračkih mjesta i potrebne podrške osobama s invaliditetom kako onima s motoričkim oštećenjima, oštećenjima vida i sluha tako i osobama s intelektualnim oštećenjima.

-potrebno je stvoriti zakonske preduvjete da se omogući ostvarivanje biračkog prava osobama smještenim u ustanovama socijalne skrbi na sličan način kako je to predviđeno za druge birače koji su na dan izbora izvan mjesta svog prebivališta

-potrebno je omogućiti kako aktivno tako i pasivno biračko pravo osobama koje su lišene poslovne sposobnosti u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.

Ministarstvu uprave također je preporučeno da prilikom rada na izmjeni izbornog zakonodavstva konzultiraju studiju o glasovanju osoba s invaliditetom u RH koju je u prosincu 2010. godine objavila Udruga GONG pod nazivom Kako do prava glasa?, Glasovanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj i preporuke za unaprjeđenje pravnog okvira, *Zaštita i ostvarivanje biračkog prava osoba s invaliditetom.*

Pravobraniteljica nadalje preporuča da se prilikom izmjene izbornog zakonodavstva posebna pozornost posveti mogućnosti korištenja potpornih i novih tehnologija te da se prilikom njihovog uvođenja vodi računa o njihovoj pristupačnosti osobama s invaliditetom.

3.4. ODGOJ I OBRAZOVANJE

3.4.1. PREDŠKOLSKI ODGOJ

Opredjeljenje Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje vidljivo je u pozitivnim zakonskim propisima iz područja odgoja i obrazovanja, u odredbama i mjerama koje predviđa Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007-

2015., a Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, koja je po svojoj snazi iznad zakona, obvezuje Republiku Hrvatsku na osiguravanje podrške djetetu s teškoćama u razvoju za lakše uključivanje u opći obrazovni sustav, stoga i predškolski sustav.

Primjer poteškoća djeteta sa smetnjama iz autističnog spektra kod uključivanja u redovni dječji vrtić pokazuje da unatoč opredjeljenjima za inkluziju, još uvijek postoji prostor za poboljšanje normi koje reguliraju uključivanje djece s teškoćama u redovne predškolske ustanove.

Primjer 1.:

Uredu se obratila majka dječaka s poremećajima iz autističnog spektra, koji je nakon višegodišnje rehabilitacije u posebnoj skupini, na preporuku rehabilitatora, upisan u redoviti dječji vrtić, najprije u trajanju od 2, a onda 4 sata dnevno. Nakon godinu dana boravka u vrtiću, majci je od strane rehabilitatora preporučeno da se pokuša produljiti vrijeme dnevnog boravka u vrtiću, obzirom da dječak u svim područjima razvoja dobro napreduje, a sudjelovanje u vrtiću potiče vještine socijalizacije i komunikacije. Vrtić prema navodima majke, nije pokušao sa duljim ostankom dječaka. Uz to, svake pedagoške godine majka je trebala obnoviti ugovor o uključivanju, koji je uvijek bio terminiran sa 30.6. Kako je kroz dvije godine boravka djeteta u Vrtiću iscrpljeno svako moguće shvaćanje pojma „pedagoške opservacije“, majka je ovo obnavljanje ugovora za novu pedagošku godinu doživljavala izrazito stresnim, jer se de facto radilo svaki puta o novoj odluci Vrtića o upisu djeteta. Terminiranje kalendarskog boravka djeteta u vrtiću s 30.6., ali i neke druge situacije utjecale su na njezino shvaćanje da se prema njezinom sinu u ovom vrtiću postupa drugačije nego prema ostaloj djeci,

Tek posljednjim ugovorom za šk.god. 2011/12. osiguran je boravak do kraja pedagoške godine, do 31.8, ali dnevno u vremenu od 8,00 do 12,00 sati, te se majka ponovo pritužuje tražeći da mu se omogući poludnevni boravak u vrtiću, koji prema Državnom pedagoškom standardu traje do 6 sati dnevno. Pri tom su priloženi nalazi specijalista rehabilitatora (psihijatar, logoped) koji preporučuju da se razmotri mogućnost „produljenja trajanja programa u redovnom vrtiću“, „razmotri mogućnost produljenja trajanja programa s ciljem razvijanja vještina i sposobnosti nužnih za školovanje“.

Povodom te pritužbe postupajući sukladno svojim ovlaštenjima, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zatražila je provođenje stručno-pedagoškog nadzora od strane Agencije za odgoj i obrazovanje sa preporukom da u okviru nadzora i u razgovoru sa djelatnicima i majkom utvrde razlozi zbog kojih ne bi bilo moguće barem postepeno produžavanje boravka dječaka u Vrtiću, u okviru poludnevnog boravka (do 6 sati dnevno), odnosno da se definiraju uvjeti potrebni za to. Nadalje zatražen je inspekcijski nadzor od strane Prosvjetne inspekcije Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, očitovanje dječjeg vrtića, održala sastanak s ravnateljicom dječjeg vrtića, te nakon tako provedenog postupka utvrđivanja činjenica i okolnosti uputila Upravnom vijeću vrtića preporuku za preispitivanjem diskriminirajuće odluke o trajanju dnevnog boravka dječaka u vrtiću.

Vrtić je dužan stvarati primjerene uvjete za rast i razvoj svakog djeteta, posebno djeteta s teškoćama u razvoju, u njegovom najboljem interesu. Princip jednakih prava podrazumijeva i pravo na jednako dostupne javne usluge i resurse. Obzirom na resurse Vrtića (uključeno 600-tinjak djece u oko 20 vrtićkih skupina, ekipiran je u potpunosti sa stručnim timom), te financijske resurse osnivača, smatramo da osiguravanje potrebnih oblika potpore uključivanju djeteta s teškoćama u razvoju u trajanju od 2 sata dužeg dnevnog boravka nego do sada, niti stručno, organizacijski i financijski ne bi predstavljao nerazmjern teret za

onoga tko je to dužan omogućiti sukladno specifičnim potrebama djeteta s teškoćama u razvoju.

Smatramo da je postupno produljenje dnevnog boravka prema preporukama rehabilitatora, u granicama pravnog standarda „razumne prilagodbe“.

Povodom ove preporuke Pravobraniteljica je zaprimila odgovor dječjeg vrtića u kojem je obaviještena da će vrtić produžiti vrijeme boravka djeteta na 6 sati dnevno do 31.3.2012. nakon čega će stručno-razvojna služba vrtića evaluirati dječakov napredak i u suradnji s majkom odlučiti o daljnjim koracima.

Prema navedenom odgovoru, dijete je tijekom boravka u vrtiću, zahvaljujući sustavnom radu odgojitelja i stručnih suradnika, postigao evidentan napredak. Osmišljeni individualizirani odgojno-obrazovni rad dao je vidljive rezultate na svim razvojnim područjima, te su se sada i postigle pretpostavke u razvojnoj liniji dječaka za promjene u dužini dnevnog boravka, a posebno u svjetlu činjenice da se pred polazak u školu s njim treba raditi na privikavanju na duži period odgojno-obrazovnog rada, te razvijanju tolerancije na promjene dnevnog ritma i rutine.

Uvjeti koji će zadovoljiti individualne potrebe djece s teškoćama u razvoju stvaraju se razumnim prilagodbama prostora, opreme, infrastrukture, organizacijom rada te na druge načine koji nisu nerazmjerni teret za određenu ustanovu predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovi „drugi načini“ na koje se također može činiti razumna prilagodba jesu odnosno trebali bi biti npr. kreativnost pristupa, senzibilitet, promjena osobnih stavova, timski rad između stručnih djelatnika vrtića, rehabilitatora i roditelja itd.

Iz pritužbi upućenih Uredu pravobraniteljice vidljivo je da se u manjoj mjeri nego prošle godine roditelji pritužuju zbog poteškoća sa upisom djeteta s teškoćama u dječji vrtić. Ured je, slučajnim odabirom, od 100 dječjih vrtića zatražio podatke o provođenju inkluzije djece s teškoćama u tim vrtićima, te njihova mišljenja i sugestije vezano uz inkluziju djece s teškoćama. Tražene podatke zaprimili smo od 58 vrtića.

Podaci o broju djece s teškoćama:

DJECA	UPISANI	UPISANI S TEŠKOĆAMA	NEUPISANI	NEUPISANI S TEŠKOĆAMA
UKUPNO	16792	1071	1267	18

Prema primljenim odgovorima, zapaženo je da vrlo mali broj djece s teškoćama u razvoju nije upisan. Što se tiče vrste teškoća neupisane djece, primijećeno je da je najveći broj neupisane djece s teškim teškoćama – višestrukim smetnjama (11), autizmom (3) i motoričkim teškoćama (3). Većina djece s teškoćama uključeno je u redovni program, a u posebnim skupinama raspoređeno je 52 djece.

Vrijedni su komentari i mišljenja nekih dječjih vrtića, a govore o iskustvima i poteškoćama u osiguravanju inkluzije djece s teškoćama.

Za neke nije prihvatljivo uključivanje djece s teškoćama u posebnu skupinu djece, jer osim stručnjaka određenog profila i boljih materijalnih uvjeta, u takvoj grupi ne može se postići kvalitetna socijalizacija djeteta, učenje zajedništva, razvoj osobnih kompetencija i sl.

Što se tiče oblika potpore, vrtići u manjoj mjeri koriste asistenta (u 18 vrtića), dok u 35 vrtića smanjuju broj djece u grupi ili koriste dodatnog odgajatelja. Kod asistenata postoji problem pronalaska i financiranja odgovarajućeg kadra i problem njihove educiranosti. Smanjivanja

broja upisane djece neki vrtići s razlogom ne prakticiraju, kako se ne bi stvorio animozitet prema djeci s teškoćama, te ih se smatralo preprekom za upis ostale djece.

U tom kontekstu naglašava se i problem normativa – broja i profila stručnih suradnika i odgajatelja u odnosu na broj djece. Za kvalitetnu inkluziju djece s teškoćama u razvoju treba osigurati dovoljan broj potrebnih djelatnika. Zbog materijalnih poteškoća pojedinih lokalnih zajednica, one ne mogu osigurati kvalitetan normativ stručnih djelatnika i potrebnog prostora, što rezultira neupisivanjem djece ili upisivanjem djece preko propisanih normativa. Dječji vrtići koji nemaju zaposlene stručne suradnike, te nepostojanje dodatne podrške djetetu u lokalnoj sredini (nedostatak stručnjaka i institucija za dijagnostiku i ranu intervenciju) postavlja vrtiću obaveze za koje on ne može preuzeti odgovornost. Tada se najčešće problem rješava entuzijazmom djelatnika vrtića, a to za djecu s teškoćama u razvoju nije dovoljno.

Neki vrtići naglašavaju nedostatnu suradnju sa drugim nositeljima rehabilitacije djeteta s teškoćama u razvoju. Sustav predškolskog odgoja normativno ne propisuje način povezivanja i suradnje vrtića sa drugim institucijama i obratno. Vrlo pozitivan primjer suradnje opisao nam je DV Remetinec: rehabilitator djeteta sa Sy Down provodio je dio programa stručnog rada u obitelji djeteta, a dio u vrtiću za vrijeme djetetova boravka. Međutim, prema riječima Vrtića „...bilo je nužno ishoditi pristanak svih sudionika, pisati zamolbe i nadati se pozitivnom rješenju (koje je srećom uslijedilo)“. Vrtić bi trebao imati mogućnost uspostavljanje suradnje sa drugim institucijama, kao primatelj pojedinih usluga, po uzoru na sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja.

Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (dalje MZOŠ), u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja u 2011. bilo je uključeno 5987 djece s teškoćama u razvoju utvrđenim nalazom i mišljenjem. Od tog broja, 1115 djece uključeno je u redovne skupine, a u posebne programe sufinancirane od MZOŠ uključeno je 623 djece. Ti se posebni programi provode u posebnim ustanovama ili u posebnim skupinama pri redovnim vrtićima. Sufinanciranje programa javnih potreba ovisi o duljini dnevnog boravka djeteta, pa se za primarni petosatni program sufinancira sa 400,00 kn po djetetu mjesečno, a za djecu u cjelodnevnom programu (8 – 10 sati dnevno), sa 800,00 kn po djetetu.

Oblici potpore koje koriste vrtići prilikom inkluzije djece s teškoćama u razvoju uglavnom se odnose na smanjivanje broja djece u skupini u koju je uključeno pojedino dijete s teškoćama u razvoju prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 60/08, 90/10) – (dalje DPS), odnosno, može se povećati broj djelatnika u skupini ili zaposliti pomoćnog radnika za njegu, skrb i pratnju.

Zaključno, djetetu s teškoćama u razvoju inkluzija u redovni dječji vrtić je imperativ u poticanju zdravog i cjelovitog razvoja. Za kvalitetno uključivanje potrebni su određeni preduvjeti – odgovarajući normativi kadrova i prostora, odgovarajuća stručna podrška unutar vrtića, ali i rehabilitacijska podrška izvan vrtića.

3.4.2. OSNOVNOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

U području odgoja i obrazovanja tijekom prošle godine pritužbe Uredu odnosile su se na iste one probleme koji su postojali i u 2010. godini. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom na njih je upozoravala MZOŠ kroz preporuke za rješavanje pitanja podrške inkluzivnom obrazovanju.

Temeljem odredbi Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11) – (dalje Zakon o obrazovanju) proizlazi obaveza donošenja podzakonskih akata kojima će se između ostalog detaljnije urediti ovo područje. Prije svega, to se odnosi na pravilnik kojim treba definirati vrste teškoća na temelju kojih učenik ostvaruje pravo na primjerene programe školovanja i primjerene oblike pomoći (čl. 65. Zakona). Rok za njegovo donošenje je godinu dana od stupanja na snagu ovog Zakona (čl.164.), a taj je rok već odavno istekao. Sada važeći pravilnici o određivanju oblika obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju (iz 1991.) nisu primjereni i ne osiguravaju ostvarivanje jednakih prava svih učenika u općem obrazovnom sustavu.

Ministarstvu je predloženo što hitnije donošenje kvalitetnih podzakonskih akata koji će jasno definirati realne i izvedive oblike potpore za učenike s teškoćama u razvoju. Trenutno čini se, najveća su očekivanja da će se budućim pravilnikom definirati uloga pomoćnika/asistenta u nastavi, njihovog radnopravnog statusa, kompetencija i programa osposobljavanja. Iskustvo je pravobraniteljice da se u praksi asistenti/pomoćnici u nastavi osiguravaju (uz prethodno odobrenje Ministarstva), sukladno financijskim mogućnostima, ali i opredjeljenjima lokalne samouprave koja za takav oblik potpore treba osigurati sredstva.

Ne manje važno je osigurati infrastrukturnu potporu učenicima s teškoćama u razvoju – školu bez arhitektonskih barijera, prilagođene udžbenike, pomagala, opremu, prijevoz, a posebno primjereno educiranog nastavnika.

Unatoč donesenoj mreži škola, ona često puta ne riješi problem kako to roditelji očekuju.

Primjer 1.:

Tako su se Uredu obratili roditelji djeteta koje je trebalo započeti školovanje u I razredu OŠ. Radi se o djetetu s cerebralnom paralizom, koje se može kretati jedino uz pomoć invalidskih kolica, a u nastavi će mu vjerojatno biti potreban pomoćnik. Škola kojoj dječak pripada prema prebivalištu nema lift i nije uopće arhitektonski prilagođena učenicima s motoričkim smetnjama.

Prilikom pregleda za upis u I. razred osnovne škole roditeljima je predloženo školovanje u redovnoj osnovnoj školi, te su se obratili drugoj OŠ u svojoj blizini, koja je arhitektonski prilagođena (ima lift). Međutim, roditelji su odbijeni od strane ravnatelja navedene škole iz razloga što škola navodno nema druge uvjete za prihvata ovog učenika (navode se uski hodnici, nedovoljno kabineta, druga djeca s teškoćama u razvoju, otežano kretanje ostale populacije po školskim prostorima kada te prostore koriste svi upisani učenici s motoričkim poteškoćama), te da je škola voljna prihvatiti dječaka tek s prelaskom na predmetnu nastavu. Povodom pritužbe uputili smo preporuku MZOŠ-u, koji je nakon obrade slučaja preporučio navedenoj školi da osigura upis djeteta, te da se navodi o uskim hodnicima i drugoj djeci s teškoćama ne mogu prihvatiti kao opravdanje za neupisivanje djeteta. Po navedenoj preporuci se nije postupalo jer je roditelj na kraju odustao i upisao dijete u školu prema prebivalištu, prvenstveno zbog osjećaja da će ono biti nedovoljno prihvaćeno u prilagođenoj školi zbog njihove pritužbe.

Primjer 2.:

U drugom slučaju roditelj se pritužio Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zbog navodnog neosiguravanja odgovarajućih uvjeta školovanja sina D. i postupanja ravnatelja povodom njihove zamolbe da se djetetu osigura provođenje nastave u prizemlju škole. Škola koju dječak pohađa nije arhitektonski prilagođena, ali djeca koriste Fibio gusjeničara, za kojeg ovaj roditelj smatra da nije prihvatljivi način zbog psihofizičkog stanja djeteta, te bojazni za pogoršanje zdravlja djeteta (EPI).

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zatražio je očitovanje navedenog Centra, a pravobraniteljica za osobe s invaliditetom osobno je posjetila Centar, razgovarala sa stručnom službom i ravnateljem, te izvršila uvid u prostore škole. Prilikom obilaska školskih prostora uvidjela je da oni nisu prilagođeni potrebama učenika s motoričkim poteškoćama, te se nastava i svi transferi učenika u invalidskim kolicima odvijaju zahvaljujući velikom trudu i naporu svih djelatnika škole i uz korištenje navedenog pomagala. Nastava u Centru organizirana je tako da se istovremeno koriste sve razine škole i ne može se limitirati samo na jednu razinu, odnosno prizemlje. Zbog svih tih razloga i poteškoća upravo se započinje izgradnja novog Centra koji će u smislu mobilnosti biti izgrađen prema najvišim standardima, a dovršetak se očekuje kroz dvije godine. Za to vrijeme, škola i njezinih gotovo 200 učenika moraju funkcionirati u okviru sadašnjih uvjeta. Roditelju je sugerirano da pokuša uz vlastitu prisutnost provjeriti rad gusjeničara, obzirom da ga sva ostala djeca nesmetano i bez ikakvih posljedica koriste. Ravnatelj škole obvezao se osigurati za tu školsku godinu dječaku nastavu u prizemlju do izgradnje novog Centra.

Jedno od najznačajnijih je pitanje kompetencija nastavnika u smislu usvajanja praktičnih znanja i vještina u radu sa učenicima s teškoćama u razvoju (npr. znakovni jezik), ali i podizanja svijesti o invaliditetu.

Učenik s teškoćama u razvoju s uključivanjem u školu treba prvenstveno biti prihvaćen od educiranog nastavnika ili nastavnik treba imati mogućnost odmah dobiti potrebna znanja u radu s učenicima s teškoćama u razvoju. Nastavnik provede najviše vremena s učenicima s teškoćama u razvoju i ima u nastavnom procesu najodgovorniju ulogu. To zahtijeva od njega prije svega poznavanje učenika s teškoćama i pozitivan odnos prema njegovim specifičnostima. Pored svojih stručnih kompetencija koje je dobio tijekom studija, potrebno je da svoje znanje dopunjuje sa spoznajama iz područja rada sa učenicima s teškoćama.

Nastavnik treba imati spoznaju o teškoći, karakteristikama, a naročito izradu individualnih i prilagođenih programa rada. Naime, često nam se obraćaju roditelji učenika pritužbom da se nakon donesenog rješenja o školovanju po individualiziranom programu oni izrađuju površno, a isto tako se i provode. Roditelji ne sudjeluju u njegovoj izradi, niti su sa tim programima upoznati, iako bi takav program nužno trebao obuhvaćati i područje rada učenika kod kuće. Problemi nastanu kod ocjenjivanja i vrednovanja znanja.

Smatramo da je nužno osigurati kontinuiranu edukaciju nastavnog osoblja o pitanjima koja se odnose na učenike s teškoćama u razvoju. Članak 99. Zakona nalaže obavezu stjecanja odgovarajućeg osposobljavanja suradnika u odgojno-obrazovnom i nastavnom radu koji pomažu nastavni rad ali nisu samostalni nositelji nastavne djelatnosti, prema programu kojeg donosi Ministarstvo. Program osposobljavanja još nije donesen.

Već smo ranije upućivali preporuke MZOŠ i Agenciji za odgoj i obrazovanje i Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih da se poduzmu mjere kako bi se osigurao kontinuitet osposobljavanja nastavnog osoblja, te da se izobrazba nastavnika za inkluzivno obrazovanje definira kao obaveza.

Smatramo da osim formalne edukacije treba koristiti sve mogućnosti i resurse na razini škole, zajednice i državnih institucija i službi. Iz kontakata sa nekim školama imamo saznanje da nastavnicima nedostaju informacije o svim mogućnostima koje školi stoje na raspolaganju u kvalitetnoj inkluziji učenika s teškoćama – resursi u zajednici, mobilni timovi, zakonske mogućnosti. Oni koji su sa njima upoznati imaju problem u realizaciji pri korištenju određenih resursa. Obzirom na zakonsku odredbu prema kojoj škola ostvaruje suradnju i primanjem usluga od strane ustanove socijalne skrbi odnosno zdravstvene ustanove, a

osobito u dijelu s rehabilitacijskim uslugama i sadržajima, nužna je očito veća suradnja s ministarstvom nadležnim za socijalnu skrb o kojem ovisi razvoj mreže usluga u zajednici, odnosno broj pružatelja određenih usluga.

3.4.3. SREDNJOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Učenicima s teškoćama u razvoju u srednjim školama, na jednaki način nedostaju oblici potpore - educirani nastavnik, stručna služba, pomagači, individualizirani i prilagođeni program, infrastrukturna potpora.

U prethodnoj godini pravobraniteljica je zaprimila veći broj pritužbi roditelja djece s teškoćama – polaznika srednjih škola, u kojima su svi navedeni problemi izraženi u još većoj mjeri. Srednje škole u manjoj mjeri imaju iskustvo inkluzivnog obrazovanja, u manjoj su mjeri ekipirane stručnim suradnicima raznih profila, a poteškoća proizlazi i iz nedovoljne specifične educiranosti profesora.

Više od godinu dana nije bio riješen slučaj učenice s teškoćama u razvoju u jednoj srednjoj školi, upisanoj prema mišljenju Službe za profesionalno usmjeravanje, za koju, prema pritužbama roditelja, nisu poduzete nikakve mjere potpore obrazovanju, te učenica nije uspijevala postizati pozitivne rezultate. Kao značajniju pritužbu majke ocjenjujemo to da za predmete s prilagođenim programom nije jasno definirano na koji je način taj program prilagođen teškoćama učenice, niti je majci jasno predloženo u čemu se sastoji prilagodba i individualizirani pristup u radu za svaki predmet.

U Nalazu stručno pedagoškog nadzora koji je provela Agencija za odgoj i obrazovanje također nije jasno utvrđeno na koji je konkretno način prilagođen program iz određenih predmeta sukladno rješenju o obliku obrazovanja u osnovnoj školi, niti na koji se način ostvaruje individualizirani pristup u radu, a posebno nije vidljiva primjena odredbi čl.5. Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (npr. pretežno usmeno ispitivanje i sl.). Veći dio navedenog nalaza posvećen je obrazlaganju zahtjevnosti nastavnog programa, te potrebnih kompetencija za zanimanje kozmetičar.

Obzirom da i sama škola navodi da poteškoće u radu sa učenicom dijelom proizlaze i iz nedovoljne educiranosti nastavnika u radu sa djetetom sa ovakvom specifičnom poteškoćom, nejasno je zbog čega se kao jedan od oblika potpore nastavnom osoblju i učenici nije koristila mogućnost ostvarivanja prava na integraciju temeljem Zakona o socijalnoj skrbi, putem kojeg nastavnici mogu ostvariti kontinuiranu stručnu podršku od strane posebnih ustanova obrazovanja i drugih pružatelja usluga (domovi socijalne skrbi, ustanove zdravstva i dr.). Ovakav oblik podrške držimo izuzetno korisnim za redovni sustav obrazovanja, jer se time kontinuirano osigurava stručna podrška nastavnom osoblju i djetetu od strane stručnjaka određene specijalnosti, ovisno o vrsti teškoće. Na taj način djelotvornije bi se proveo čl.6. Pravilnika o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (NN 86/92), koji predviđa da je prilagođeni nastavni program „izbor nastavnih sadržaja“ upotpunjen „posebnim metodama, sredstvima i pomagalima“, te da takve programe „ostvaruju nastavnici i defektolozi stručni suradnici, odnosno defektolozi odgovarajuće specijalnosti“.

Osim toga, i čl. 57. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08) predviđa da škola ostvaruje suradnju i primanjem usluga od strane ustanove socijalne skrbi odnosno zdravstvene ustanove, osobito u dijelu s rehabilitacijskim uslugama i sadržajima.

Isto tako, nije vidljivo da se potpora učenicima pokušala pružiti osiguravanjem učenika pomoćnika u nastavi radi prevladavanja komunikacijskih i motoričkih teškoća.

Stoga smo preporučili MZOŠ-u da se u daljnjim aktivnostima povodom ovog slučaja nedvojbeno utvrdi da li su do sada učinjene prilagodbe u nastavnom radu u skladu sa razvojnom teškoćom učenice, te da uputi školu u sve mogućnosti koje joj stoje na raspolaganju kako bi se učenici osigurali raspoloživi oblici potpore za osiguravanje inkluzivnog obrazovanja.

Nedostatak podzakonskih dokumenata otežava i proces upisa učenika s teškoćama u srednju školu, osiguravanja odgovarajućih programa, kao i primjenu Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole. Posebno je velike prigovore od strane roditelja izazvala ova Odluka za školsku godinu 2011./2012., kojom učenicima s teškoćama u razvoju upis u odgovarajuću školu ovisi o odluci ravnatelja škole, a nije im, kao do sada, omogućen direktan upis.

Ranijom odlukom učenici sa zdravstvenim teškoćama definirani su kao oni koji su školovanje u osnovnoj školi završili po redovnom nastavnom programu, a kojima su zdravstvene poteškoće i dulje liječenje utjecale na školski uspjeh. Oni su mogli upisati srednju školu i sa do 10 % manje bodova od najniže rangiranog na ljestvici poretka kandidata. Kandidati s osobito teškim zdravstvenim oštećenjima mogli su se upisati izravno. Odluku o takvom upisu u školu donosi ravnatelj škole po preporuci liječnika obiteljske medicine ili liječnika određene specijalnosti, a o poteškoćama kod upisa kojeg nije bilo moguće riješiti u školi, rješavao je nadležni županijski ured državne uprave ili Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa.

Prema novoj Odluci za 2011./2012., kandidati s teškoćama u razvoju definirani su kao oni s tjelesnim ili psihičkim oštećenjem koje je nastalo kao posljedica oštećenja zdravlja, a čije su teškoće imala značajan utjecaj na prethodno obrazovanje, a školu su završili po redovnom nastavnom programu uz individualizirani pristup ili po prilagođenome nastavnom planu i programu. Nadalje je određeno da učenici koji su osnovno obrazovanje završili po posebnim programima (a čak iznimno i po prilagođenim programima), nastavljaju srednje obrazovanje u posebnim programima obrazovanja ili posebnim odgojno-obrazovnim ustanovama, odnosno ustanovama socijalne skrbi.

Ovi kandidati imaju pravo izravnog upisa, a odluku o takvom upisu u školu donosi ravnatelj škole po preporuci liječnika obiteljske medicine, nadležnoga školskog liječnika i liječnika određene specijalnosti.

Više je razloga zbog kojih su navedene izmjene izazvale dvojbe kod roditelja ali i stručnjaka u sustavima obrazovanja ili upućenih na obrazovanje (npr. HZZ).

Najznačajnije su primjedbe roditelja učenika sa teškoćama u razvoju, za koje je direktan upis u srednju školu deklarativno naveden, ali je isto tako definirano i da odluku o takvom (direktnom?) upisu donosi ravnatelj škole po preporuci liječnika obiteljske medicine, školskog liječnika i liječnika određene specijalnosti. Jedan broj roditelja obraćao se Uredu uprave zbog problema u pribavljanju preporuke liječnika za direktan upis u pojedinu školu, a ostali su izražavali zabrinutost mogućnošću da ravnatelj onemogućiti upis djeteta i pozove se na ostala zanimanja sa popisa Službe za profesionalno orijentiranje.

Obzirom na značaj rada Službi za profesionalno usmjeravanje, održali smo dana 29.8.2011.g. sastanak sa Hrvatskim zavodom za zapošljavanje, Središnjom službom u Zagrebu. Tom sastanku prisustvovali su rukovodioci Odsjeka za profesionalno usmjeravanje, te Odjela pripreme za zapošljavanje u Središnjoj službi, kao i pročelnica Područne službe Zagreb. Glavne teme ovog sastanka odnosile su se na poteškoće u postupku profesionalnog

orijentiranja učenika s teškoćama u razvoju općenito, ali i u kontekstu primjene Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u školskoj godini 2011/12. Predstavnici ovog Ureda ukazali su pritom na saznanja o poteškoćama s kojima se susreće dio roditelja i djece upućene u postupak profesionalnog usmjeravanja. Poteškoća je u tome što su navedene Službe često puta roditeljima s većim teškoćama u razvoju sugerirale nastavak srednjoškolskog obrazovanja u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja u sustavu socijalne skrbi ili u „tipičnim“ zanimanjima namijenjenim određenoj vrsti razvojne poteškoće

O sličnom problemu Uredu je ukazala udruga iz Pule. Udruga provodi programe rehabilitacije i pruža usluge integracije djeci s većim teškoćama u razvoju koji se školuju na području Istarske županije. Obzirom da djecu poznaje, te obzirom na kontinuitet rada sa djecom, smatraju da za upis u srednju školu može dati kvalitetniju preporuku za nastavak školovanja i izbor budućeg zanimanja od Službe za profesionalno usmjeravanje. Stoga traže da Služba za profesionalno usmjeravanje uvaži njihov prijedlog nastavka školovanja za njihovog korisnika. Naglašeno je na sastanku da se svako mišljenje Službe za profesionalno usmjeravanje izdaje isključivo s obzirom na postojeće sposobnosti, motivaciju i kontraindikacije kandidata za svladavanje obrazovnog programa te prognozu njegove uspješnosti pri svladavanju istog. Što se tiče navedenog problema različitih prijedloga za nastavak obrazovanja učenika s teškoćama, predstavnice HZZ-a objasnile su postupak profesionalnog usmjeravanja koji se provodi pri područnim službama HZZ-a, u kojem je posebno istaknuta važnost dostavljanja relevantne dokumentacije učenika – medicinske, pedagoške i ostale. Mišljenje HZZ-a izdaje se isključivo obzirom na postojeće sposobnosti, motivaciju i kontraindikacije učenika za svladavanje obrazovnog programa, te prognozu njegove uspješnosti pri savladavanju istog, ali ne smije sadržavati naziv konkretne škole. Pri tome prijedlozi i obrazloženja škole koju je učenik pohađao, a posebno mišljenje dosadašnjeg rehabilitatora ima izuzetno značajnu ulogu za postupak davanja mišljenja.

U obrazovni program redovne škole upućuju su učenici za koje timovi za profesionalno orijentiranje ocijene da imaju takve razvojne i obrazovne sposobnosti da mogu uz prilagođeno izvođenje i dodatnu stručnu pomoć, postići minimalne ciljeve i standarde znanja potrebne za učenje prema predviđenom programu škole u koju se uključuje. Nakon uključivanja učenika potrebno je: predvidjeti individualizirane načine rada po predmetima, način izvođenja dodatne stručne pomoći (tko je može pružiti, koji stručnjaci, koje informacije i edukacije su potrebne nastavniku), način organizacije nastave, provjeravanja i ocjenjivanja znanja, napredovanja. Program treba omogućiti da se dosegne barem minimalni cilj i standarde znanja razreda u koji je uključen. U zajedničkoj raspravi zaključeno je da je inkluzivno obrazovanje u srednjim školama u nekim sredinama nedovoljno realizirano, a savjetodavci u procesu profesionalnog orijentiranja možda nedovoljno poznaju zakonske osnove za inkluzivno obrazovanje i sve mogućnosti koje učenik s teškoćama treba imati u okviru redovnih ustanova obrazovanja.

Smatramo da je nužno podići kvalitetu postupka profesionalnog usmjeravanja, kako bi učenici s teškoćama u razvoju svoje pravo na obrazovanje ostvarili na jednakoj osnovi s drugima, te kako bi od službi za profesionalno usmjeravanje dobili mišljenje koje će ih usmjeriti prema školovanju za zanimanja u kojima će prema svojim sposobnostima i mogućnostima moći ostvariti najveću moguću neovisnost i uključenost u sva područja života. Stoga je nužna edukacija svih savjetnika za profesionalno usmjeravanje u cilju što kvalitetnijeg profesionalnog usmjeravanja učenika s teškoćama u razvoju, a time i što

uspješnijeg provođenja Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednju školu.

Ured će u tom smislu nastaviti s aktivnostima koje su dogovorene, a odnose se prije svega na razvoj programa trajne edukacije stručnjaka u ovom procesu, te razvoj multidisciplinarnog pristupa u procjeni učenika, a Odluka o elementima upisa trebala bi kao i ranije, osiguravati direktan upis u željenu školu sukladno mišljenju službi za profesionalno usmjeravanje.

Obilasci odgojno-obrazovnih ustanova

U 2011. godini Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom posjetio je obrazovne ustanove u kojima se školuju djeca s teškoćama u razvoju i mladi s invaliditetom. Posjeti su provedeni unutar redovne aktivnosti obilaska ustanova. Posjeti su uključivali razgovore s ravnateljima, nastavnicima te drugim stručnim suradnicima, učenicima s teškoćama u razvoju ili mladima s invaliditetom i njihovim vršnjacima. Kao i u proteklom izvještajnom razdoblju, ravnatelji i stručni djelatnici obrazovnih ustanova kao najčešće probleme isticali su nepripremljenost učenika za inkluziju u redovan sustav, nedostatku financijskih sredstava za uklanjanje arhitektonskih prepreka kao i drugih prilagodbi te nedovoljnoj educiranosti nastavnika o specifičnostima različitih oštećenja i radu s njima. U razgovoru s učenicima vidljivo je da imaju potporu svojih vršnjaka. I dalje je izražen problem osobnih asistenata/pomoćnika u nastavi koje i dalje nije zakonski regulirano budući da još uvijek između ostalog nije donesen Pravilnik o školovanju djece s teškoćama u razvoju.

Obiđeni su i posjećeni sljedeće ustanove:

Osnovna škola „Eugen Kumičić“ u Velikoj Gorici, Centar za odgoj i obrazovanje „Ivan Štark“ u Osijeku, Osnovna škola „Milan Amruš“ u Slavanskom Brodu, Ekonomska škola u Rijeci, Centar za odgoj i obrazovanje Zagorska u Zagrebu, Centar za odgoj i obrazovanje „Tomislav Špoljar“ u Varaždinu, Srednja strukovna škola u Varaždinu.

U Izvješću o radu Ureda POSI za 2010. godinu opisan je slučaj privatne *Češke osnovne škole Jana Komenskog* u kojoj se školuju i djeca s teškoćama u razvoju. Učenik škole s teškoćama u razvoju tada je bio u četvrtom razredu i nastava je bila organizirana u prizemlju. Bio je upitan nastavak njegovog školovanja s vršnjacima zbog neizvjesnosti o tome hoće li biti izgrađen lift koji bi omogućio njegovo kretanje na drugim katovima gdje se odvija predmetna nastava od petog do osmog razreda. Nakon niza prepiski tijekom 2009. i 2010. godine obaviješteni smo da je lift u izgradnji. O tome nas je obavijestio i sam učenik: „*Evo da vam se javimo s jednom lijepom viješću. Lift u mojoj školi se radi i radovi su pri kraju. Trud se ipak isplatio. Ostalo je sve po starom. Idem u peti razred, odličan sam učenik. Volim ići u školu, volim svoje školske prijatelje i prijateljice i učitelje.*“

Centar za odgoj i obrazovanje „Ivan Štark“

Centar "Ivan Štark" polazi oko 170 učenika i odraslih korisnika s područja Osječko-baranjske županije. Struktura polaznika Centra, prema vrsti i stupnju teškoće u razvoju postupno se mijenjala u skladu s oživotvorenjem integracije učenika s teškoćama u razvoju u redovan odgojno-obrazovni sustav. Iz tih razloga, smanjuje se broj upisanih učenika s lakom mentalnom retardacijom i utjecajnim teškoćama u razvoju, a povećava broj učenika s umjerenom i težom mentalnom retardacijom, te s višestrukim teškoćama u razvoju.

Ipak doznajemo kako je uključivanje djece s teškoćama u razvoju u redovni osnovnoškolski sustav na području Osječko-baranjske županije tek u začecima i ne provodi se sustavno.

Veliki problem predstavlja i nedostatak defektologa u stručnim timova redovnih škola na području županije.

Centar za odgoj i obrazovanje unatoč provođenju integracije pohađa sve veći broj korisnika, odnosno povećava se broj onih s višestrukim teškoćama. Za učenike s većim teškoćama, nastava je organizirana prema specifičnim nastavnim sadržajima i predmetima, a defektolozima u radu pomažu dvije medicinske sestre - njegovateljice.

Pri Centru djeluje osnovna škola čiji su polaznici učenici od prvog do osmog razreda na stupnju lake mentalne retardacije s utjecajnim teškoćama u razvoju. U Centru "Ivan Štark" organiziran je produženi stručni postupak, a skupinu za radno osposobljavanje djevojke i mladići od 17. do 21. godine na stupnju umjerene i teže mentalne retardacije. Kroz programske sadržaje poput komunikacije, socijalizacije, brige o sebi, upoznavanja uže i šire okoline, tjelesno-zdravstvene kulture, likovne kulture, radnog odgoja i vjeronauka stječu vještine, znanja i navike potrebne za što samostalniji život i rad. Odrasle osobe s invaliditetom polaze dvije radionice za radno proizvodne aktivnosti. Osim rada u prostorijama Centra, nastava se provodi i izvan učionica, u prirodnom okruženju (izvan nastavne aktivnosti).

U razgovoru s ravnateljicom doznali smo o problemu njihovih korisnika koji nakon 21. godine više ne mogu koristiti usluge Centra, a na području Osijeka i cijele županije ne postoji usluga polu/dnevnog boravka. Izgradnjom centra za rehabilitaciju ovaj bi se problem riješio, međutim je za sada neizvjesno hoće li doći do planirane izgradnje centra.

3.4.4. VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

Glavne aktivnosti Ureda POSI, ali i glavnih aktera koji rade na poboljšanju uvjeta studiranja mladih s invaliditetom i povećanju osoba s invaliditetom koje se uključuju u visokoškolsko obrazovanje odnosio se na edukativne aktivnosti prema nastavnom i drugom osoblju pri visokoškolskim ustanovama. Pod akterima prvenstveno podrazumijevamo udruge studenata i mladih s invaliditetom koji su i dalje glavni pružatelji usluga podrške pri studiranju kao i na urede za studente s invaliditetom ustrojenim na svim sveučilištima u RH koji se sve više profiliraju u koordinacijska i savjetodavna tijela dok pružanje konkretnih usluga ostavljaju civilnom društvu. Prepreke na koje nailaze studenti s invaliditetom istaknute u proteklim izvještajnim razdobljima i dalje nisu riješena na sustavni način. Ministarstvo smatra da ih je riješilo kroz financiranje projekata udruga i osiguravanje sredstava u proračunima sveučilišta za ustrojavanje ureda. Uredi uglavnom zapošljavaju jednu osobu i s takvim kapacitetom ne mogu osigurati potrebne usluge pri čemu se oslanjaju na udruge dok se u udrugama žale na nedostatak kontinuiteta u financiranju usluga koje pružaju. Suradnja među tim akterima nije uvijek na zadovoljavajućoj razini, ali se i jedni i drugi slažu da je potrebno sustavno propisati vrste potrebne podrške i nadležne za njihovo pružanje u operativnom i financijskom smislu.

Pravilnik o organizaciji i djelovanju Ureda za studente s invaliditetom Sveučilišta u Zagrebu u članku 5 navodi između ostalog da je uloga Ureda *rješavanje specifičnih potreba pojedinih studenata s invaliditetom (osiguravanje prevoditelja za znakovni jezik, prilagodba literature na Brailleov tisak, osiguranje prijevoza, osiguranje osobnog asistenta, nabava pomagala i sl.)*. Upravo su te potrebe ključne za uspješno studiranje uz odgovarajući smještaj te pružanje zdravstvenih usluga i usluga njege studentima kojima su one svakodnevno potrebne. Međutim, Ured nikada nije kapacitiran u tom smjeru. U vrijeme kad je Pravilnik izrađen (2007. godine) predstavljao je, pa i danas predstavlja, sliku potrebne podrške i usluga. Međutim, nakon 5 godina provedbe potrebno ga je revidirati jer je praksa pokazala da uredi

za studente s invaliditetom ne mogu provoditi sve pravilnikom predviđene aktivnosti nego je nužna izrada smjernica i plana nakon analize postojećeg stanja o tome koje bi institucije pružale te usluge te kako bi se financirale te jasno definirati uloge svih aktera (ureda za studente s invaliditetom i sveučilišta, udruga studenata, Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i jedinica lokalne i regionalne samouprave).

U svrhu sagledavanja trenutnog stanja na području studiranja mladih s invaliditetom u veljači 2011. na inicijativu Saveza udruga mladih s invaliditetom (SUMSI) organizirana je tematska sjednica saborskog Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu na temu: *"Visoko obrazovanje osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj"*. Na sjednici su se okupili predstavnici gore navedenih dionika i saborski zastupnici, a u raspravi je sudjelovala i zamjenica pravobraniteljice. Svi sudionici složili su se s potrebom sustavnog uređenja područja.

Govoreći o konkretnim problemima, Božena Jermen, tajnica Saveza istaknula je da *nitko studentima ne radi usluge prilagođavajući im programe ili oslobađajući ih izvršavanja studentskih obveza*. Akademski standardi ne smiju se snižavati već osiguravanje prilagodbe znači iznalaženje drugačijih načina na koje će studenti usprkos svom oštećenju izvršiti predviđene obveze. Većina sudionika rasprave također se složila da se osiguravanje naknade za prijevoz studentima s invaliditetom ne može smatrati sustavnim rješenjem tog problema budući da studenti koji se kreću uz pomoć elektromotornih kolica ne mogu koristiti nijedan prijevoz osim prijevoz specijalno prilagođenim kombi vozilom.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom se kroz 2011. godinu uključivala u edukativne radionice za studente s invaliditetom i sveučilišne nastavnike i drugo osoblje na Sveučilištu u Zagrebu. Te radionice organizirali su u suradnji Udruga za promicanje obrazovanja mladih s invaliditetom Zamisli, Udruga studenata s invaliditetom Sizif i koordinatori za studente s invaliditetom na Ekonomskom fakultetu i Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Ti fakulteti i dalje prednjače u broju upisanih studenata s invaliditetom i prostornom i drugom pristupačnošću zbog koje se i veći broj studenata s invaliditetom i odlučuje na studiranje upravo na tim fakultetima.

Pravobraniteljica je održala sastanak s predsjednicom Povjerenstva za studente s invaliditetom na Sveučilištu u Zagrebu i stručnom suradnicom u Uredu za studente s invaliditetom. Studenti, ali i nastavnici se Uredu najviše obraćaju tražeći preporuke za individualizirani način polaganja ispita sukladno preporuci Senata. Prema podacima Ureda za studente s invaliditetom njihov broj na zagrebačkom Sveučilištu i dalje se kreće oko 200. Međutim, to je broj studenata koji su zatražili neku podršku tijekom studiranja dok je stvarno broj daleko veći. Ured posebno ohrabruje činjenica da mu se sve više obraćaju studenti s psihičkim poteškoćama koji do sada zbog straha od stigmatizacije nisu tražili podršku koja bi im olakšala ispunjavanje studentskih obveza. Iz Ureda su pravobraniteljicu izvijestili o provedbi Tempus projekta Sveučilišta u Zagrebu pod nazivom *Obrazovanje za jednake mogućnosti na hrvatskim sveučilištima-EduQuality*. U 2011. godini pokrenut je sveučilišni kolegij Vršnjačka potpora unutar kojeg bi studenti svojim kolegama s invaliditetom pružali podršku pri obavljanju studentskih obveza s kojima imaju teškoća. Zasad je polaznost kolegija slabija, ali će se njegova provedba nastaviti i iskustva uključenih studenata su vrlo pozitivna. Unutar projekta priređeni su materijali za objavu 7 edukativnih priručnika o prilagodbi akademskih aktivnosti potrebama studenata s invaliditetom koji će biti predstavljeni u travnju 2012. Organizirane su radionice za nastavno osoblje, ali i osoblje u stručnim službama pri čemu su educirani edukatori na svim sveučilištima kako bi edukacija o radu sa studentima s invaliditetom postala praksa. U završnoj fazi projekta izradit će se

prijedlog jedinstvenih nacionalnih standarda i smjernica za razvoj pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom RH.

Vezano uz uvjete studiranja na drugim sveučilištima Luka Zaharija iz Udruge za mlade i studente s invaliditetom Primorsko-goranske županije ZNAM opisao nam je studiranje studenata s invaliditetom na Sveučilištu u Rijeci. Trenutno je na riječkom Sveučilištu registrirano 18 studenata s invaliditetom koji su se obratili za podršku u studiranju dok je stvarni broj znatno veći no ti studenti se sami snalaze. Udruga studenata s invaliditetom ZNAM u stalnom je kontakt sa studentima s invaliditetom i informira ih o mogućnostima podrške, pomaže im u svakodnevnom snalaženju na fakultetima i u rješavanju problema tokom studiranja, organizira prijevoz studenata s invaliditetom, osigurava pomoć asistenata na nastavi koje je angažirala preko javnih radova, a pruža i usluge instalacije programa i podrške slijepim studentima. O Uredu za studente s invaliditetom osnovanom pri Sveučilištu početkom 2011. kaže da se više bavi administrativnim poslovima nego pružanjem konkretne pomoći studentima. Prije njegovog osnivanja sve poslove vezane uz studente s invaliditetom provodila je Udruga ZNAM u dogovoru sa Rektorom i Prorektorom za nastavu i opće poslove. Nakon osnivanja Ureda, Udruga i dalje pruža usluge kao što je to usluga prijevoza. Što se tiče arhitektonske prilagođenosti sastavnica Sveučilišta, samo neki fakulteti su prilagođeni dok su na Kampusu na koji se planira preseljenje svih fakulteta prostori prilagođeni, ali neki od njih neadekvatno. Vodila se briga o udovoljavanju zakonu da nešto mora biti prilagođeno no u nekim slučajevima prilagodbe su ispale neadekvatne jer nisu sudjelovale osobe s invaliditetom sa svojim praktičnim znanjem. u Rijeci općenito postoji problem studentskog smještaja. Donekle je prilagođen učenički dom Podmurvice, ali neadekvatno za osobe u invalidskim kolicima koje ovise o tuđoj pomoći jer nema nikakav oblik podrške stručnog osoblja.

Istaknuti su sljedeći problemi: nije sustavno riješeno financiranje prijevoza već ono svake godine ovisi o natjecajima, nema jedinstvene baze podataka studenata s invaliditetom Sveučilišta u Rijeci, nema plana rada ureda za studente s invaliditetom niti izvještaja o njegovom radu nedostatna je suradnja ureda i Sveučilišta s udrugom studenata s invaliditetom koji im zamjeraju ne uključivanje u donošenje važnih odluka ili rješavanja problema studenata s invaliditetom.

Temeljem iskustva stečenog u radu udrugu i završavanja studija s invaliditetom Luka predlaže da se odrede fiksni parametri i proračun za sve potrebne stavke koje se odnose na studente s invaliditetom kako se s njima ne bi manipuliralo već da se sredstva dodjeljuju po potrebi i mjerljivim, realnim parametrima. Nadalje, u procese rada Ureda za studente potrebno je uključiti same osobe s invaliditetom i izgraditi bolji odnos s njihovim udrugama. Smatra da bi, poštujući autonomiju sveučilišta, trebalo standardizirati neke od zadaća ureda za studente s invaliditetom na svim sveučilištima od strane Ministarstva obrazovanja ili nekog od nadležnih ministarstava i uvesti kontrolu tih zadaća kako ne bi došlo do neujednačene kvalitete u pružanju podrške studentima.

Evidentni su napori osiguravanja boljih uvjeta i pružanja podrške za uključivanje mladih s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje. Međutim, dosadašnja iskustva trebalo bi pretočiti u zakonodavni okvir koji bi jasno definirao potrebe, načine podrške i njihove pružatelje. Vjerujemo da bi jasnija zakonska regulativa pridonijela i boljoj suradnji dionika koji trenutno pružaju savjetodavne, koordinativne i konkretne usluge podrške.

3.5. PROFESIONALNA REHABILITACIJA I CJELOŽIVOTNO UČENJE

Profesionalna rehabilitacija za osobe s invaliditetom predstavlja područje od iznimne važnosti kako za one osobe koje nisu zasnivale radni odnos, tako i za one koje su bile zaposlene, ali je zbog bolesti ili ozljede nastupila profesionalna nesposobnost za rad. Prema navedenom, profesionalna rehabilitacija predstavlja preduvjet za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, u zaštićenim uvjetima ili za neki drugi model samo/zapošljavanja. Međutim, području profesionalne rehabilitacije ne posvećuje se ona pažnja koju zaslužuje, a to je za nezaposlene mogućnost povećanja izgleda za zapošljavanje, a za one koji su zbog ozljede ili bolesti onesposobljeni za posao koji su obavljali – pripremiti ih za povratak u svijet rada. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju načelno jamči osobama s invaliditetom pravo na profesionalnu rehabilitaciju, ali u ostvarivanju ovog prava osobe s invaliditetom imaju poteškoće o čemu govori više primjera na koji su ukazale osobe koje su se obratile Uredu. Na jedan slučaj ukazala je jedna udruga iz Zagreba:

Primjer 1.:

Stranka je nakon utvrđene profesionalne nesposobnosti za rad dobila poslovno uvjetovani otkaz, te se prijavila nadležnoj područnoj službi Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (dalje HZZ) zahtjevom za ostvarivanjem prava na profesionalnu rehabilitaciju. Po zahtjevu joj nije dostavljeno nikakvo rješenje, već samo mišljenje Odsjeka za profesionalno usmjeravanja i obrazovanje s popisom kontraindikacija za rad, te preporukom da svoj status regulira putem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, zatražila je pravnu pomoć udruge koja je o ovom slučaju upozorila ovaj Ured.

Na zahtjev Ureda da se očituje, HZZ u dostavljenom odgovoru u bitnome navodi da rješenje nije doneseno budući da stranka i nije podnijela zahtjev za priznavanje prava na profesionalnu rehabilitaciju, ali navode da su u ovom slučaju primijenili čl. 6. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02, 33/05 - u daljnjem tekstu Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji). U postupku je provedeno utvrđivanje preostale radne sposobnosti, provođenjem medicinsko psihologijske obrade, temeljem koje je doneseno spomenuto Mišljenje. Isto tako navode da medicinsku i drugu dokumentaciju ne mogu dostaviti pozivajući se na čl. 8. i 9. Zakona zaštititi osobnih podataka (NN, br. 103/03, 118/06 i 41/08), budući da stranka nije dala suglasnost za dostavu iste.

Spornim u ovom slučaju nalazimo činjenicu da HZZ nije postupio prema čl.7. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji koji regulira način ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju, tko pokreće postupak i rješava po žalbi protiv prvostupanjskog rješenja.

Ured je uputio preporuku Središnjoj službi HZZ-a da područnim službama uputi nedvosmislene i jasne upute o postupanju u slučajevima rješavanja o pravu na profesionalnu rehabilitaciju, uz poziv da Ured izvijeste o svim poteškoćama vezanim uz priznavanje i provođenje postupka rehabilitacije sukladno Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji.

Središnja služba HZZ-a u svojem očitovanju obrazlaže svoje postupanje primjenom čl. 26. Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN, br. 80/08, 121/10) čiji sadržaj detaljnije razrađuje mjere i aktivnosti koje obuhvaćaju postupak profesionalne rehabilitacije. Navedenim člankom, u stavku 2. navedeno je da u svrhu pripreme za zapošljavanje nezaposlenih osoba s invaliditetom Zavod može osobu uputiti na sljedeće postupke profesionalne rehabilitacije:

- utvrđivanje preostalih radnih i općih sposobnosti,

- profesionalno informiranje, savjetovanje i procjenu profesionalnih mogućnosti,
- radno osposobljavanje, prekvalifikaciju, dokvalifikaciju i programe održavanja i usavršavanja radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja,
- pojedinačne i skupne programe unapređenja radno-socijalne uključenosti u zajednicu.

Postojanjem postupka profesionalne rehabilitacije u dva propisa i dva različita sustava, zanemaruje činjenicu da u stvari sustavna i kvalitetna profesionalna rehabilitacija ne postoji. Središnja služba HZZ-a ne ukazuje na temeljne probleme na koje je upozorio gore opisani slučaj. Područje profesionalne rehabilitacije ostalo je neuređeno i nedorečeno, a razloge za to nalazimo u slijedećem:

- do sada nisu doneseni provedbeni akti koji bi definirali postupke i načine provođenja profesionalne rehabilitacije, te načine utvrđivanje preostalih radnih sposobnosti pa se ona za osobe s invaliditetom ili osobe smanjenih radnih sposobnosti svodila na profesionalno informiranje, savjetovanje i utvrđivanje kontraindikacija od strane Odsjeka za profesionalno usmjeravanje o čemu se donose mišljenja:

- nije uspostavljen sustav vještačenja prema čl.4.st.2. Zakona profesionalnoj rehabilitaciji
- nisu osnovane ustanove za profesionalnu rehabilitaciju, u kojima bi se kroz simulirane radne uvjete i na određeno vrijeme kontinuirano provodila kvalitetna multidisciplinarna procjena preostalih sposobnosti.

Ovo je na neki način potvrđeno i na sastanku održanom dana 9.12.2011. u Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Kvalitetno profesionalno osposobljavanje i rehabilitacija obuhvaća niz aktivnosti, koje uključuju analizu tržišta rada, mogućnosti zapošljavanja, razvoj programa za unapređenje radno-socijalne uključenosti u zajednicu, profesionalno učenje, poticanje motivacije za korištenje potrebnih tehnologija, planiranje i primjena odabrane tehnologije, savjetodavni prijedlozi o primjeni različitih tehnologija i tehnika u učenju i radu, tehničku pomoć, podršku, praćenje i procjenu rezultata, kako to predviđa čl.6. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji. Nadalje, profesionalna rehabilitacija je proces utvrđivanja preostalih radnih i općih sposobnosti, profesionalno informiranje, te radno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija i programi za održavanje i usavršavanje radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja.

S obzirom da se radi o tome da je sustav profesionalne rehabilitacije složen sustav, na sastanku je zaključeno da je za njegovu uspostavu najprije potrebna odluka o modelu, a onda i sama provedba i osiguravanje potrebnog institucionalnog i financijskog okvira.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom nalaže poduzimanje djelotvornih mjera za uspostavu programa rehabilitacije – programi trebaju biti multidisciplinarni, te ih treba započeti u najranijoj mogućoj fazi. Nužno je promicati programe strukovne i profesionalne rehabilitacije radi zapošljavanja, zadržavanja posla, te povratka na posao.

Člankom 33. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, definirani su poslovi koje Fond obavlja, a držimo da je jedna od značajnijih - provođenje politike razvitka i unapređivanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom. Područje profesionalne rehabilitacije ne možemo smatrati u praksi dobro uređenim, osim samo normativno. Stoga smatramo da je zadatak Fonda intenzivnije djelovati u smjeru stvaranja pretpostavki za puno provođenje aktivnosti navedenih u čl.6. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, a naročito:

- utvrđivanje preostalih radnih i općih sposobnosti,
- razvoj motivacije i osposobljavanje osobe s invaliditetom u korištenju odabrane tehnologije,

- procjenu mogućnosti izvođenja, razvoja i usavršavanja programa profesionalnog osposobljavanja,
 - radno osposobljavanje, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i programe za održavanje i usavršavanje radnih i radno-socijalnih vještina i sposobnosti u razdoblju do zapošljavanja.
- Provođenje mjera profesionalne rehabilitacije treba poduprijeti sudjelovanje i uključenje u zajednicu, prije svega uključivanjem u svijet rada i učenja. Stoga su obaveze naložene Konvencijom i trajna obuka stručnjaka u službama osposobljavanja i rehabilitacije, te promicanje dostupnosti tehnologija oblikovanih za osobe s invaliditetom koje su vezane uz osposobljavanje i rehabilitaciju. Da ovim segmentom ne možemo biti zadovoljni potvrđuju primjeri više osoba koje su se obratile Uredu.

Primjer 2.:

Osobno nam se obratila stranka rođ.1977.g., osoba koja je pred sam kraj studija na Tehnološko-tekstilnom fakultetu operirana zbog tumora na mozgu. Tijekom rehabilitacije doživjela je još i moždani udar i više drugih komplikacija, ali se nakon rehabilitacije relativno oporavila. Sada kao posljedicu ima lijevostranu hemiparezu, teškoće vida i 80% utvrđenog tjelesnog oštećenja. Unatoč svemu, nastavila je studij, položila nekoliko preostalih ispita, diplomirala i sada je tekstilno-tehnološki inženjer s visokom stručnom spremom. Obzirom na značajne promjene u njezinom zdravstvenom stanju i funkcioniranju, jasno joj je da u svojoj profesiji više nema u punu radnu sposobnosti. Obzirom da je mlada, te ima veliku motivaciju za rad i zapošljavanje sukladno svojim preostalim sposobnostima, obratila se Hrvatskom zavodu za zapošljavanje u Zagrebu da je upute što sada - za što je u stvari sposobna, može li raditi kao profesor u školi, koje prilagodbe bi joj trebale da bi to radila, na koje oglase za posao se može javiti...? Obratila se Uredu POSI obzirom da u HZZ-u navodno nije dobila nikakvu informaciju o mogućnostima koje joj stoje na raspolaganju, niti je upućena da podnese bilo kakav zahtjev.

Primjer 3.:

Obratila nam se udruga iz Šibenika u ime osobe s cerebralnom paralizom, sljedećim upitom: *„Radi se o 22-godišnjoj nezaposlenoj djevojci koja ima cerebralnu paralizu. Njezina je želja da živi što samostalnijim životom (zasad je uključena u organizirano stanovanje uz asistenciju) i da se zaposli. Budući da ima završeno samo osnovnoškolsko obrazovanje, voljela bi upisati i završiti neku srednju školu ili tečaj koji ima veze s informatikom i kojim bi podigla stupanj svoje stručne spreme na SSS i olakšala si kasnije traženje posla. Do sada nije uspjela pronaći ništa što bi mogla pohađati jer programi u pučkom učilištu traju dugo, financijski su preteški za njena primanja (invalidnina) i fizički su naporni. Zato me, kao njenu koordinatoricu, zanima znate li za neke opcije (ili me možete uputiti na nekoga tko o tome zna više) za stjecanje srednje stručne spreme tipa dopisne škole koje ne trebaju fizičko pohađanje nastave i koje ne bi bile financijski prezahtjevne“.*

Stranku smo uputili područnoj službi HZZ-a u kojoj osim savjetnika za zapošljavanje rade i predstavnici Odsjeka za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje, koji bi nakon procjene interesa i mogućnosti osobe s invaliditetom, psihofizičkog statusa, potreba tržišta rada, mogućnosti obrazovnog sustava i drugih okolnosti trebali donijeti rješenje o provođenju profesionalne rehabilitacije. Nakon toga će se zajedno sa savjetodavcem za zapošljavanje utvrditi na koji način se prijedlog daljnjeg školovanja može realizirati. Ovisno o tome da li je prihvatljivije srednjoškolsko obrazovanje ili samo neki kraći program osposobljavanja, dogovorit će se i daljnje aktivnosti.

Osobe s invaliditetom koje se obrate HZZ-u s pravom očekuju cjelovit pristup koji podrazumijeva provođenje ponovne procjene radnih sposobnosti, informiranje o zanimanjima za koja su radno sposobne, potrebi eventualne prekvalifikacije, dokvalifikacije, mogućnostima prilagodbe nekih radnih mjesta i tehnologijama, te da se to rješenjem i definira jednako kao i načini, ciljevi, mjesto i vrijeme izvedbe.

U pogledu ishoda ovih slučajeva izražavamo sumnju, s obzirom na odgovor HZZ-a iz kojeg se može zaključiti da je profesionalna rehabilitacija u praksi manjkava, što potvrđuju i brojke u sljedećoj tabeli:

Područna služba	Broj OSI	Zahtjevi za profesionalnu rehabilitaciju	Individualno i grupno profesionalno informiranje	Procjena profesionalne mogućnosti	Procjena preostale radne sposobnosti	Stručno osposobljavanje, dokvalifikacija, prekvalifikacija
Krapina	200	0	170	29	8	18
Požega	114	0	31	1	2	10
Šibenik	44	0	14	3	3	3
Slav. Brod	322	0	18	-	5	5
Vinkovci	120	0	12	-	-	3
Kutina	111	0	28	29	1	20
Zagreb	1728	0	158	-	-	83
Rijeka	369	0	85	6	-	-
Osijek	156	0	83	-	70	32
Sisak	214	0	434	241	5	6
Bjelovar	284	0	46	119	29	22
Pula	145	0	13	-	5	1
Gospić	23	0	23	11	-	3
Split	447	1	53	223	23	14
Varaždin	278	0	28	13	15	12
Križevci	198	0	216	1	-	8
Vukovar	37	0	6	74	-	-
Čakovec	154	0	72	273	12	62

Tri područne službe: Virovitica, Karlovac i Zadar dostavile su samo podatak nisu zaprimile niti jedan zahtjev za provedbu profesionalne rehabilitacije dok podatke o broju nezaposlenih te broju osoba obuhvaćenih nekom od mjera profesionalne rehabilitacije nisu dostavljeni. Iznenaduje podatak prema kojemu je u ukupno 21 područnoj službi u RH podnesen samo 1 (jedan) zahtjev za profesionalnu rehabilitaciju osobito stoga što zahtjev može sukladno čl. 7 st. 2 podnijeti sama osoba s invaliditetom, njezini roditelji, zakonski zastupnik, skrbnik, izabrani liječnik primarne zdravstvene zaštite, socijalni radnik ili defektolog.

Od svih područnih službi HZZ-a zatražili smo podatke o broju podnesenih zahtjeva za priznavanjem prava na profesionalnu rehabilitaciju sukladno čl. 6. i 7. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.143/02 i 33/05) te broju rješenja kojima se priznaje, odnosno odbija ovo pravo kao i podatke o poduzimanim mjerama i aktivnostima iz čl. 6 st. 2. citiranog Zakona.

Istovremeno je od Središnje službe HZZ-a kao drugostupanjskog tijela nadležnog za rješavanje po žalbama zatražen broj žalbi na prvostupanjska rješenja u predmetima ostvarivanja prava na profesionalnu rehabilitaciju zaprimljenih u 2011. godini.

Podaci Središnje službe u Zagrebu:

UKUPNO NEZAPOSLENI	5992
UKUPNO ZAPOSLENI	1 465
Aktivnosti profesionalnog informiranja	748
Aktivnosti profesionalnog savjetovanja	997
Oblici obrazovanja	337
Potpore sufinansiranja zapošljavanja	75
Potpore financiranja obrazovanja	127
Stručno osposobljavanje za rad	6
Program javnih radova	369
Potpora u samozapošljavanju	6
Mjere politike zapošljavanja	581

Unatoč činjenici da područne službe imaju ovlasti donositi rješenja o priznavanju prava na profesionalnu rehabilitaciju, ne postoji praksa donošenja rješenja u kojima će biti jasno sadržan način, sadržaj, mjesto, trajanje te ostalo od značaja za ostvarivanje prava na profesionalnu rehabilitaciju. Podaci u narednim stupcima tabele ukazuju na provedbu nekih mjera i aktivnosti koje čine sadržaj profesionalne rehabilitacije od kojih je daleko najbrojnija mjera individualnog odnosno grupnog savjetovanja (obuhvaćeno 997 osoba od čega njih 404 individualnim savjetovanjem, a 593 grupnim savjetovanjem) te profesionalnog informiranja, (obuhvaćeno 748 osoba s invaliditetom).

S obzirom da u područnim službama nije bilo zahtjeva pa niti rješenja za priznavanje prava na profesionalnu rehabilitaciju, razumljivo je da Središnja služba HZZ-a nije zaprimila niti jednu žalbu. Kako u svom odgovoru HZZ navodi da su izvršili potrebne pripreme za vođenje upravnog postupka za priznavanje prava na profesionalnu rehabilitaciju temeljem članaka 5., 6., i 7. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji primjenom upravnog postupka sukladno odredbama Zakona o općem upravnom postupku i Statuta HZZ-a i to na ujednačen način u svim područnim uredima, za očekivati je da će se otkloniti uočene manjkavosti. U HZZ-u navode da su jedan od partnera u provedbi projekta „Profesionalna rehabilitacija kao metoda integracije osoba s invaliditetom u hrvatsko tržište rada“ s ciljem razvijanja modela psihološko-medicinske obrade i uključivanja osoba s invaliditetom u obrazovne aktivnosti u budućim regionalnim centrima za profesionalnu rehabilitaciju prenoseći stručna iskustva Centra za profesionalnu rehabilitaciju BBRZ iz Linza. HZZ je u protekloj godini provodio niz mjera za poticanje zapošljavanja kroz mjere aktivne politike, IPA projekte, odnosno lokalna partnerstva te navode da je mjerama aktivne politike bilo obuhvaćeno 581 osoba s invaliditetom što je porast u odnosu na 2010. kada ih je bilo uključeno 349. Ukupno je 337 osoba s invaliditetom bilo uključeno u neke od oblika obrazovanja, a kroz program javnih radova bilo je zaposleno 369 osoba s invaliditetom.

Cjeloživotno obrazovanje koje pretpostavlja kontinuirano stjecanje i produbljivanje znanja i vještina ili stjecanje novih sve više postaje imperativ za sve građane, a njegova važnost za osobe s invaliditetom jednako je izražena. U tom segmentu kao i u drugim segmentima obrazovanja, nužno je osigurati razumnu prilagodbu osobama s invaliditetom o čemu govori i članak 24 Konvencije.

I na ovom području prednjače udruge osoba s invaliditetom koje kroz svoje aktivnosti za

svoje članove organiziraju radionice iz komunikacijskih vještina, vještina aktivnog traženja poslova, informatičkog opismenjavanja, stranih jezika ili auto-škole.

Članica Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara ovako opisuje svoje iskustvo učenja u koje se uključila zahvaljujući aktivnosti Udruge:

U rujnu 2011. uključila sam se u projekt Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara "Yes, I Can" koji je udruga provodila za svoje članove. Projektom su se nudili mnogi tečajevi, a mene je od svih najviše obradovao tečaj engleskog jezika. Oduvijek sam željela naučiti engleski jezik - zbog općeg znanja, želje za putovanjima i slobodnijom komunikacijom jer engleski je svuda oko nas. No, nama osobama s invaliditetom je nakon završenog obveznog školovanja daljnje učenje često onemogućeno i otežano. Najčešće zbog građevinskih barijera, novaca, komplikacija s prijevozom (nemam auto, a javni prijevoz je samo djelomično prilagođen za ljude u kolicima).

Zahvaljujući ovom projektu, odslušala sam 60 sati predavanja na Pučkom otvorenom učilištu Zagreb, što mi je pružilo osnovno znanje engleskog jezika. To mi je dalo poticaj za daljnje usavršavanje, tako da sam u veljači 2012. upisala nastavak tečaja, također na Pučkom, i namjeravam ga nastaviti sve dok engleski ne budem govorila tečno. Smatram da su ovakvi projekti izuzetno vrijedni i da bi ih se trebalo provoditi što više jer ljudima daju poticaj da ostvare svoje želje i potencijale koje na drugi način (bez podrške) ne bi mogli realizirati.

Zasad se cjeloživotno obrazovanje uglavnom provodi u neformalnim oblicima radionica i tečaja i za očekivati je da će se takav način obrazovanja sve više formalizirati i vrednovati. Pri tome je važno da se osobe s invaliditetom motiviraju na uključivanje i da se uklanjaju prepreke njihovom većem sudjelovanju posebice u smislu stjecanja novih vještina i kvalifikacija primjerenih potrebama tržišta rada i uz upotrebu potpornih tehnologija čiji razvoj omogućuje osobama s invaliditetom da obavljaju više poslova koje prije nisu mogli.

Jedan od takvih sustava koji se između ostalog može koristiti i u svrhu obrazovanja općenito pa tako i cjeloživotnog je Servus koji omogućuje osobama s oštećenjem motorike gornjih udova zadavanje naredbi preko računala. Pravobraniteljica aktivno sudjeluje u njegovom razvoju i primjeni.

3.6. RAD I ZAPOŠLJAVANJE

Na području zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom u 2011. godini ne bilježimo značajnije pomake. Problemi na koje smo ukazivali u prethodnom izvješću za 2010. ostali su i dalje aktualni. Unatoč iniciranju promjena temeljnog zakona koji regulira ovo područje, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05), u 2011. godini nije mijenjan, a niti su doneseni podzakonski akti koji bi uredili profesionalnu rehabilitaciju i otklonili uočene manjkavosti i nedorečenosti samog Zakona. Premda ovaj zakon jamči određena prava osobama s invaliditetom, u praksi su ona teško provediva iz razloga što nisu stvorene bitne pretpostavke kao što je nemogućnost ocjene radne sposobnosti ili neosnivanje regionalnih centara za profesionalnu rehabilitaciju ili stoga što izostaje učinkovita kontrola nad provođenjem pojedinih mjera (poticaja, plaćanja penala zbog neostvarivanja kvote i dr.).

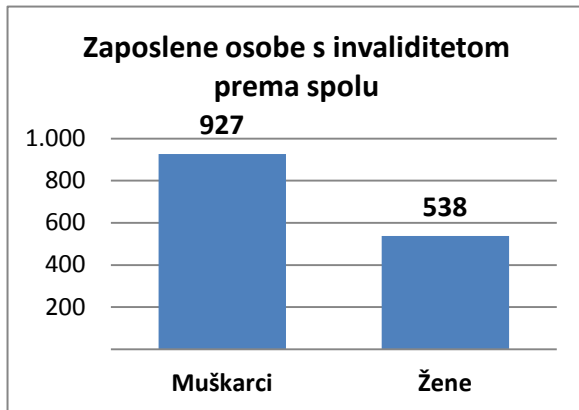

Dana 31.12.2011. u evidenciji HZZ-a bilo je registrirano ukupno 5 992 osoba s invaliditetom, što iznosi 1,9 % populacije nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciju Zavoda.

U razdoblju od 01. siječnja do 31. prosinca 2011. godine posredovanjem HZZ-a zaposleno je ukupno 1 465 osoba s invaliditetom, što čini samo 0.9 % ukupne populacije zaposlenih osoba s evidencije Zavoda. Međutim, u usporedbi s dvije prethodne godine u 2011, je zabilježen porast broja zaposlenih osoba s invaliditetom (2009. bilo je zaposleno 1028. osoba, a 2010. zaposlilo ih se 1 080).

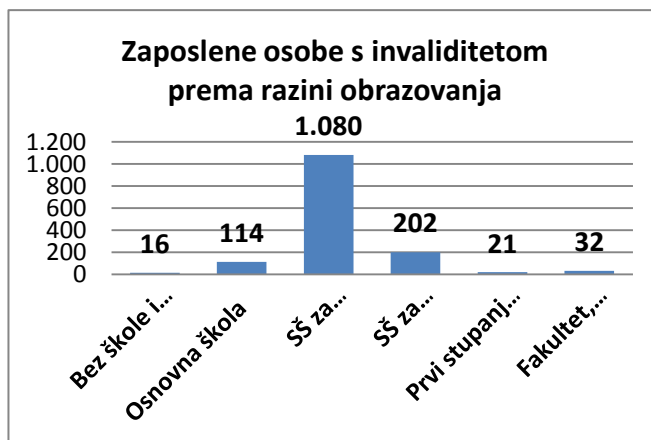
Podaci prema evidenciji HZZ-a za razdoblje od 1.01.-31.12.2011.

- Struktura zaposlenih osoba s invaliditetom s obzirom na **spol**

Prema evidenciji HZZ-a, zaposleno je 927 muškaraca (63,3%) i 538 žena s invaliditetom (36,7%).

- Struktura zaposlenih osoba s invaliditetom s obzirom na **razinu obrazovanja**

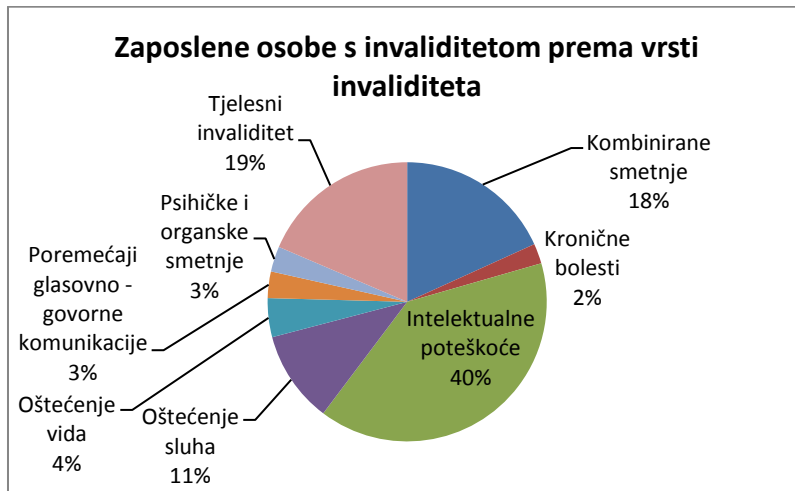

U 2011. godini je zaposlen najveći broj osoba s invaliditetom sa završenim srednjoškolskim obrazovanjem, točnije 1.282 osoba (87,5% od ukupnog broja zaposlenih osoba s invaliditetom), od toga 1.080 zaposlenih osoba s invaliditetom imaju završenu trogodišnju, a 202 osobe četverogodišnju srednju školu.

Ovi podaci se podudaraju s podacima iz sljedećih dviju tablica koje prikazuju zanimanja u kojima se najčešće zapošljavaju osobe s invaliditetom, obzirom na vrstu invaliditeta, odnosno s tablicom koja prikazuje zaposlenost prema stupnju obrazovanja. Razvidno je da je najbrojnija kategorija zaposlenih osoba s invaliditetom ona sa završenim srednjim obrazovanjem i to najčešće s trogodišnjim obrazovanjem – do razine osposobljavanja za pomoćna zanimanja. Prateći zapošljavanje u posljednje tri godine – nalazimo dosta ujednačene omjere po iskazanim obilježjima. Premda je broj zaposlenih sa završenim akademskim stupnjevima obrazovanja malen u ukupnoj brojci, njegov minimalni porast u odnosu na prethodne godine – ohrabruje.

- Struktura zaposlenih osoba s invaliditetom s obzirom na **vrstu invaliditeta**

Najveći broj zaposlenih osoba s invaliditetom spada u skupinu osoba s intelektualnim poteškoćama (582 ili 40%), slijede ih osobe s tjelesnim invaliditetom (272 ili 19%) i osobe s kombiniranim smetnjama (267 ili 18%).

Najčešća zanimanja u kojima su se tijekom 2011. godine zapošljavale osobe s invaliditetom su:

Zapošljavanje osoba s invaliditetom s evidencije Zavoda na temelju radnog odnosa prema deset najbrojnijih zanimanja i spolu tijekom 2011.			
Zanimanje (NKZ)	Ukupno	Muškarci	Žene
pomoćni kuhar	142	69	73
čistačica	81	8	73
kuhinjski radnik	46	13	33
administrativni službenik	45	17	28
radnik u održavanju	37	31	6
radnik na proizvodnoj liniji	36	20	16
vrtlarski radnik	33	32	1
pomoćni bravar	32	32	0
pomoćni cvječar	30	9	21
radnik niskogradnje	29	27	2
kuhar	29	13	16
prodavač	26	13	13
šumski radnik	24	17	7
pomoćni stolar	22	22	0
šivač tekstila	21	0	21
pomoćni vodoinstalater	19	19	0
skladišni radnik	19	19	0
ekonomski službenik	18	8	10
pomoćni soboslikar	16	16	0
poljoprivredni radnik	14	11	3

NEZAPOSLENOST OSOBA S INVALIDITETOM

Na dan 31. prosinca 2011. godine u evidenciji HZZ-a bilo je registrirano ukupno 5.992 osoba s invaliditetom, što iznosi 1,9% populacije nezaposlenih osoba prijavljenih u evidenciju Zavoda. U 2010. godini broj nezaposlenih u evidenciji HZZ-a iznosio je 6.255.

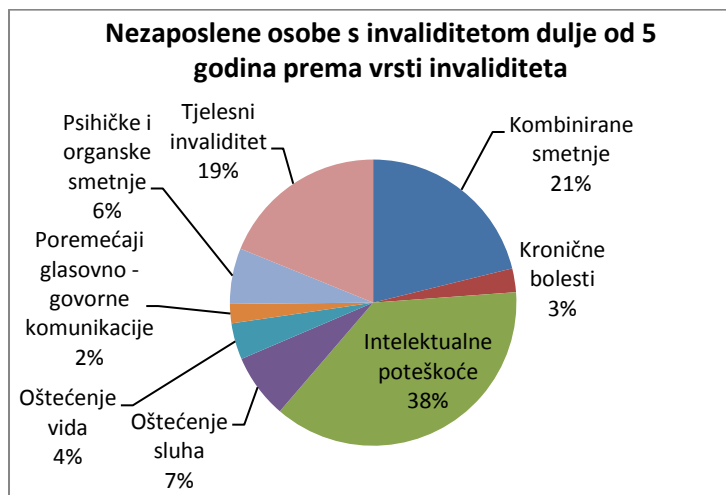

Najveći broj nezaposlenih osoba s invaliditetom iz evidencije Zavoda su muškarci (3.482 ili 58,11 %).

Nezaposlene osobe s invaliditetom najvećim dijelom su srednjoškolskog obrazovanja (4.904 ili 81,84%) od čega je 4.116 osoba završilo trogodišnju srednju školu, a 788 nezaposlenih osoba s invaliditetom ima završenu četverogodišnju srednju školu.

U evidenciji nezaposlenih osoba s invaliditetom HZZ-a dulje od 5 godina nalazi se 1.607 nezaposlenih osoba s invaliditetom, što je 26,81% od ukupno nezaposlenih osoba s invaliditetom iz evidencije Zavoda. S porastom godina nezaposlenosti, smanjuju se izgledi za zapošljavanje obzirom na neupitnost gubitka stečenih znanja i vještina pa ova kategorija iziskuje dodatna obrazovanja, odnosno doškolovanja ili prekvalifikacije kreiranjem posve određenih, konkretnih programa sukladno potrebama tržišta rada.

- **Struktura osoba s invaliditetom nezaposlenih dulje od 5 godina s obzirom na vrstu invaliditeta**

Najveći broj nezaposlenih osoba s invaliditetom spada u skupinu osoba s intelektualnim poteškoćama (602 ili 38%), slijede ih osobe s kombiniranim smetnjama (340 ili 21%) i osobe s tjelesnim invaliditetom (303 ili 19%).

Oblici usavršavanja i prekvalifikacije

Prema informacijama dobivenim od HZZ-a u cilju povećanja zapošljivosti tijekom 2011. godine 333 osoba s invaliditetom je bilo uključeno u neke od oblika obrazovanja putem mjere aktivne politike financiranja obrazovanja, lokalnih partnerstva ili IPA projekata.

Iz sredstava državnog proračuna financira se provedba mjera za poticanje zapošljavanja iz Nacionalnog provedbenog plana za poticanje zapošljavanja za 2011.-2012. godinu.

Dio mjera aktivne politike za sufinanciranje zapošljavanja koje provodi Hrvatski zavod za zapošljavanje odnosi se na poticanje integracije na tržište rada osoba koje se nalaze u nepovoljnom položaju tj. posebnih skupina nezaposlenih osoba s otežanim faktorima zapošljavanja u koju grupu pripadaju i osobe s invaliditetom. Osim mjera za sufinanciranje zapošljavanja Zavod potiče zapošljavanje i putem mjera za sufinanciranje i financiranje obrazovanja te mjera uključivanja u javne radove. Tijekom 2011. godine 132 osobe su upućene u obrazovanje putem mjera aktivne politike zapošljavanja, od ukupno 333 osobe s invaliditetom upućene u neki od obrazovnih programa posredstvom Zavoda.

Uvidjevši da su neke odredbe Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05) sporne, odnosno ostavljaju dvojbe oko tumačenja ili su jednostavno neprovedive, u prošlogodišnjem izvješću detaljno smo prikazali sporne dijelove spomenutog Zakona. Obzirom na saznanja o još nekim nedostacima koji su ostali nezapaženi pa nisu bili iskazani u prethodnom izvješću, u 2011. godini smo Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva dostavili nadopunu prijedloga izmjene Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom smatrajući da je moguće primijeniti dva pristupa: ili izmjena samoga zakona ili donošenje podzakonskog akta koji će detaljno i nedvosmisleno urediti pojedina područja zapošljavanja i profesionalne rehabilitacije.

Smatramo potrebnim ponovno istaknuti problem oko primjene čl. 10. st. 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05) koji je u stvarnosti neprovediv i neučinkovit kada se radi o pravnim osobama u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravnim osobama u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a u odnosu na tijela javne vlasti te ga treba izmijeniti. Mišljenja smo da je ono što je u pojedinom zakonu neprovedivo, istodobno i protuustavno. Kako bi se ostvarilo temeljno ustavno načelo vladavine prava, kao i načelo pravne sigurnosti zakon mora predvidjeti djelotvorna sredstva za ostvarenje ciljeva koji su u njemu navedeni i to u određenom roku. Ukoliko toga nema zakon ostaje deklaratoran što je protivno temeljnim načelima vladavine prava i pravne sigurnosti.

Članak 10. glasi:

„ZAPOŠLJAVANJE POD OPĆIM UVJETIMA

Članak 10.

(1) Tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, izvan proračunski fondovi, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su na primjerenom radnom mjestu prema vlastitom odabiru, u primjerenim radnim uvjetima imati zaposleno:

– do 31. prosinca 2005. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 50 zaposlenih,

– do 31. prosinca 2008. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 42 zaposlenih,

– do 31. prosinca 2011. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih,

– do 31. prosinca 2014. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 25 zaposlenih,

– do 31. prosinca 2017. i nadalje najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 20 zaposlenih.

(2) Obveza iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na poslodavca – fizičku ili pravnu osobu koji zapošljava manje od dvadeset radnika.

*(3) Poslodavci iz stavka 1. ovoga članka dužni su dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane **oglasom ili natječajem.***

Za tijela državne uprave, sudbene vlasti, jedinica lokalne i područne samouprave, javne službe te izvanproračunske fondove obveza propisivanja javnog natječaja proizlazi iz Ustava i

Zakona, dok pravne osobe (poduzeća) koja su u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave nemaju nigdje propisanu obvezu primanja novih djelatnika, odnosno zapošljavanja putem natječaja, odnosno nisu nijednim pravnim propisom obvezne pri popunjavanju radnih mjesta raspisati i objaviti oglas ili javni natječaj. Ističemo više problema vezanih uz ovu odredbu:

1. Prvi problem koji se za osobe s invaliditetom u ovom slučaju javlja je da, kako nema natječaja, oni ne mogu znati da li određena pravna osoba prima nove radnike. Iz ovog proizlazi da osobe s invaliditetom ne mogu ostvariti svoje pravo iz članka 10. stavak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05), odnosno ne mogu ostvariti svoju prednost pri zapošljavanju. Premda smo upozorili Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva na ovaj problem, njihov prijedlog mogućih rješenja je neprovediv. Naime, Ministarstvo je smatralo da bi problem bio rješiv odgovarajućim odlukama nadzornih i upravnih tijela spomenutih pravnih osoba kojima bi se one obvezale na propisivanje javnih natječaja za zapošljavanje. Međutim, prema „Uredbi o načinu provedbe javnog natječaja i uvjetima za članove nadzornih, odnosno upravnih odbora trgovačkih društava u kojima Republika Hrvatska ima dionice ili udjele (NN, br. 95/10), članove nadzornih, odnosno upravnih odbora ne postavlja Vlada RH (nisu bili državni dužnosnici), već su se birali putem javnog natječaja, te je kao jedini mogući način preostalo da se to učini Odlukom Vlade RH ili putem izmjene zakona.
2. Ako i saznaju da postoji potreba zapošljavanja, ne ostvaruju prednost, jer prema stajalištu Državnog inspektorata, ukoliko nije bio objavljen oglas ili natječaj ne može se niti primijeniti stavak 3. članka 10, Zakona.
3. Kada je propisan natječaj i kada se osoba s invaliditetom javi na isti, ali joj ne bude dana prednost kao osobi s invaliditetom, čime se krši spomenuta odredba zakona, državni inspektorat nema zakonsku ovlast da poništi natječaj, niti donijeti rješenje kojim će se utvrditi da sklopljeni ugovor o radu nema pravnog učinka. U tom slučaju inspektori mogu samo sastaviti optužni prijedlog zbog povrede prekršajno sankcionirane zakonske odredbe koji dostave prekršajnom sudu. U praksi često nastupi zastara ili prekršitelj plati prekršajnu kaznu, dok je osoba s invaliditetom i dalje bez posla.

Za razliku od Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, ova pitanja za hrvatske branitelje su decidirano uređena Zakonom o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, br. 174/04, 92/05, 107/07, 65/09, 137/09, 146/10 - OUSRH i 55/11) u članku 35. stavcima 10, 14. i 15. kojim je propisana prednost pri zapošljavanju branitelja.

4. Nejasnoća iz članka 10. stavka 3. ogleda se i u pitanju kada osoba s invaliditetom ostvaruje svoju prednost iz zakona? Većina državnih tijela tumači odredbu o prednosti pri zapošljavanju za osobe s invaliditetom iz članka 10. stavka 3. Zakona na neprimjeren način, odnosno na način da osoba s invaliditetom ima prednost iz zakona (ukoliko dođe do testiranja i intervjua), tek onda ukoliko ima jednak broj bodova kao i kandidat koji je sakupio najveći broj bodova (odnosno tumačili su Zakon na način koji osobi s invaliditetom priječi zapošljavanje, odnosno na negativan, ograničavajući način), jer ukoliko je potrebno da osoba s invaliditetom sakupi najveći broj bodova tada joj i nije potrebna prednost koju joj zakon daje. Naime, veoma je mala vjerojatnost da dvije osobe koje su ostvarile najbolje rezultate imaju jednak broj bodova.

5. Postojeća formulacija članka 10. stavka 3. kojim se daje prednost pri zapošljavanju osobama s invaliditetom, ne obvezuje poslodavce da kandidate obavijesti o izvršenom odabiru pa im je uskraćeno pravo prigovora. Državni inspektorat je pozivajući se na odredbe Zakona o radu mišljenja da poslodavci nisu obvezni dostavljati obavijesti ostalim kandidatima o svom izboru.
6. Različita tumačenja izaziva i odredba članka 10. stavka 1. Naime, neke javne službe tumače ovu odredbu na način da smatraju da ne moraju dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ako ispunjavaju gore propisanu kvotu (do 31. prosinca 2011. imaju najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih). Smatrajući da je to pogrešno tumačenje zakonske odredbe zatražili smo (neslužbeno) tumačenje Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva. Ministarstvo nam je svojim odgovorom potvrdilo da bez obzira što ispunjavaju kvotu prednost pri zapošljavanju moraju dati osobi s invaliditetom svi subjekti navedeni u stavku 1. čl. 10. Zakona. Druga pak državna tijela također smatraju da ne moraju dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom jer imaju zaposleno manje od 20 djelatnika, što smatramo također pogrešnim tumačenjem jer iz zakona proizlazi da oni nisu dužni ispuniti kvotu, a ne da nisu obvezatni dati prednost osobi s invaliditetom pri natječaju.

Kako bi se u što kraćem razdoblju riješili gore uočeni nedostaci ove odredbe Zakona koja se odnosi na davanje prednosti pri zapošljavanju osobama s invaliditetom predložili smo da se u što kraćem roku pristupi izmjeni i dopuni članka 10. navedenog Zakona (ukoliko nisu moguće skore izmjene cijelog zakona, odnosno donošenje novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom).

Obrazlažući prijedlog istakli smo i sljedeće:

S obzirom da načelo zakonitosti zahtjeva da svi pravni propisi budu jasni i nedvosmisleni to je neophodno pojasniti članak 10., odnosno odvojiti stavak 3. članka 10. Zakona u zaseban članak.

Potrebno je propisati kada, u kojem trenutku nastupa prednost pri zapošljavanju dana osobama s invaliditetom (koji se uvjeti trebaju ostvariti) propisana člankom 10. stavak 1. navedenim subjektima. Kome se osoba s invaliditetom može žaliti i u kojem roku ukoliko nije poštivana prednost koja je po zakonu pripada.

Osigurati učinkovite zaštitne mehanizme koji će omogućiti zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom bez diskriminacije.

Obvezatnost za pravne osobe u vlasništvu RH, lokalne i regionalne (područne) samouprave na zapošljavanje, odnosno popunjavanje slobodnih radnih mjesta putem javnog natječaja.

Budući da izmjene i dopune samo ovog članka ne ovise o donošenju jedinstvene liste oštećenja i osnivanju jedinstvenog tijela vještačenja, mišljenja smo da je predložene izmjene moguće provesti odmah u postojećem zakonu i prije donošenja novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom kako bi se povećali izgledi za zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Vladi Republike Hrvatske uputili smo prijedlog da se obvežu pravne osobe (državna poduzeća) u vlasništvu RH, lokalne i regionalne samouprave da u svojim Pravilnicima o unutarnjem redu propišu obvezatnost zapošljavanja, odnosno popunjavanja slobodnih radnih mjesta putem javnog natječaja, ali naš prijedlog nije usvojen.

Najveći broj pritužbi osoba s invaliditetom u 2011. odnosio se upravo na kršenja prava prednosti pri zapošljavanju koju imaju po članku 10. stavku 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju pa smo u brojnim slučajevima upozoravali poslodavce na prednost pri zapošljavanju koju ta osoba ostvaruje te da se navedeno poštuje.

U rješavanju po prigovorima koji su se odnosili na zakidanje prava iz rada u više navrata smo zatražili od Državnog inspektorata RH zaštitu prava osoba s invaliditetom.

Međutim, u većini slučajeva Državni inspektorat se stavio na stranu poslodavca a ne radnika tumačeći tako zakonske odredbe na štetu osoba s invaliditetom na primjer: nema objavljenog natječaja, pa nema prednosti za osobu s invaliditetom; nema priložene potvrde o statusu branitelja, već je priložena preslika iskaznice hrvatskog branitelja (isti je ujedno i osoba s invaliditetom i dr.).

Zapošljavanje na otvorenom tržištu rada

U nastavku iznosimo neke od primjera obraćanja stranaka Uredu:

Primjer: 1.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom se obratila majka mladića, osobe s invaliditetom koji se prijavio na javni natječaj za zaposlenje na radno mjesto pomoćnog djelatnika u kuhinji. Stranka je udovoljavala svim uvjetima natječaja te mu je javljeno da je dobio posao, uz uvjet prethodnog pribavljanja uvjerenja o radnoj sposobnosti radnika koje treba pribaviti od specijalistice medicine rada. Specijalistica medicine rada izdala je uvjerenje kako je isti sposoban obavljati poslove navedenog radnog mjesta, uz nadzor i ograničenje teškog fizičkog rada. Nakon predočenja takvog uvjerenja poslodavcu, isti ga je odbio primiti tvrdeći da uvjerenje nije valjano uvjetujući da se u uvjerenju navodi da je radnik sposoban za navedeni posao, bez ograničenja, ili da je nesposoban. Povodom ovakvog zahtjeva poslodavca, specijalistica medicine rada je, bez naknadnog obraćanja stranci i bez dodatnih pregleda ili uvida u dodatnu medicinsku dokumentaciju izdala novo uvjerenje, u kojem stoji da je isti nesposoban za obavljanje poslova navedenog radnog mjesta. Stranka je podnijela prigovor na takvu ocjenu zdravstvene sposobnosti Hrvatskom zavodu za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu. Međutim, ulaganje ovog prigovora ne odgađa daljnji tijek postupka zapošljavanja radnika te je za vrijeme rješavanja po prigovoru poslodavac mogao zaposliti drugog radnika.

Iako je imenovani osoba s lakšim intelektualnim oštećenjem te tjelesnim oštećenjem organa (urođena srčana mana od rođenja), uspješno je završio školovanje i stekao zvanje pomoćnog kuhara – slastičara. Za ovo zanimanje odlučio se sukladno preporuci Službe za profesionalnu orijentaciju Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Profesionalna orijentacija je postupak obavezan za sve učenike s teškoćama u razvoju nakon završene osnovne škole ukoliko nastavljaju obrazovanje ili osposobljavanje. Nekoliko godina prije pokušaja zapošljavanja obavlja ove poslove kod drugog poslodavca u svojstvu volontera te je od istoga dobio i preporuku za zaposlenje.

Pitanje koje se u ovom predmetu na samom početku postavilo bilo je koji bi imenovani drugi posao mogao obavljati ako ovaj za koji se školovao i koji sada predstavlja njegovo zanimanje nije u mogućnosti, odnosno za isti nije zdravstveno sposoban. Tko je pogriješio u procjeni – da li Služba za profesionalnu orijentaciju ili specijalistica medicine rada koja mu je izdala uvjerenje o nesposobnosti za obavljanje ovog posla. Drugo je pitanje profesionalnosti rada ovlaštene specijalistice medicine rada koja izdaje dva različita uvjerenja o radnoj sposobnosti

istoga. Treće i najvažnije je odgovornost poslodavca za moguću diskriminaciju osobe s invaliditetom.

Pozivajući se na odredbe članka 27. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja jamči pravo na rad osobama s invaliditetom, na jednakoj osnovi s drugima zatraženo je očitovanje poslodavca i dostava relevantnih podataka.

Kako u traženom roku nismo zaprimili očitovanje poslodavca s traženim podacima, upozorili smo na moguću diskriminaciju stranke s osnove invaliditeta, ukazavši na odredbe Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN, br.85/08) u kojem se navodi:

Diskriminacijom u smislu ovoga Zakona smatrat će se i propust da se osobama s invaliditetom, sukladno njihovim specifičnim potrebama, omogući:

- korištenje javno dostupnih resursa,
- sudjelovanje u javnom i društvenom životu,
- pristup radnom mjestu i odgovarajući uvjeti rada, prilagodbom infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjeran teret za onoga tko je to dužan omogućiti.

S obzirom na navedeno, zatražili smo očitovanje o razlozima zbog kojih bi „prilagodba infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način“ kojim bi se omogućilo zapošljavanje i odgovarajući uvjeti rada stranke na radnom mjestu pomoćnog djelatnika u kuhinji, uz ograničenje njegove radne sposobnosti kako je to u prvom izdanom uvjerenju napisala specijalistica medicine rada predstavljalo „nerazmjeran teret“ za poslodavca koji je to dužan omogućiti. Poslodavac je uputio svoje očitovanje Uredu u kojem se u bitnome navodi:

- kako stranka nije priložila dokaz o utvrđenom stupnju invaliditeta te se nije pozvala na prednost pri zapošljavanju;
- nakon što je utvrđeno da isti udovoljava svim uvjetima natječaja Povjerenstvo za provođenje postupka prijama obavilo je razgovor sa svim kandidatima i utvrdilo kako je imenovani prvi na listi s najvećim brojem bodova;
- da sukladno propisima osoba... „mora imati zdravstvenu sposobnost za obavljanje poslova radnog mjesta na koje se prima“ te je istome stoga uručena Uputnica za liječnički pregled pri medicini rada;
- da je Uvjerenjem o radnoj sposobnosti utvrđeno kako je isti sposoban obavljati poslove predmetnog radnog mjesta uz nadzor i ograničenje teškog fizičkog rada;
- međutim, budući da su na samom uvjerenju utvrđene mogućnosti ocjene radne sposobnosti i to : sposoban, privremeno nesposoban, nesposoban, poslodavac je zatražio od specijalistice medicine rada izdavanje uvjerenja s propisanim ocjenama zdravstvene sposobnosti te je izdano novo uvjerenje iz kojeg je razvidno da je isti nesposoban za obavljanje poslova radnog mjesta pomoćnog djelatnika u kuhinji;
- ističe se da nije bio stavljen u nepovoljniji položaj, već da mu je naprotiv dana prednost pred ostalim kandidatima imajući u vidu odredbe Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom;
- s obzirom da je imenovani izjavio žalbu, zastat će se s daljnjim postupkom prijema, do okončanja postupka pred Hrvatskim zavodom za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu.

Uvidom u dokumentaciju koju je pritužiteljica uputila ovom Uredu, razvidno je kako Uvjerenje o radnoj sposobnosti radnika (Obrazac RO-3) sadrži mogućnosti sljedećih utvrđenja: a) ocjena zdravstvene sposobnosti (sposoban, privremeno nesposoban, nesposoban); b) sposoban za radno mjesto uz ograničenja - upisuje se odgovarajuće

ograničenje (npr. rad na visini, dizanje teških tereta, rad u buci i sl.); c) radna sposobnost nije se mogla utvrditi – upisuju se razlozi zbog kojih se nije mogla utvrditi zdravstvena sposobnost radnika.

Nije stoga jasno iz kojeg razloga specijalistica medicine rada po ponovnom traženju poslodavca nije navela u rubrici 1. „sposoban“, a u rubrici označenoj pod 2. navela ograničenje (kako je to propisano obrascem), što bi zapravo odgovaralo njezinom prvom mišljenju, već je svoj stručni nalaz izmijenila u „nesposoban“.

Radi utvrđivanja odgovornosti specijalistice medicine rada zatražili smo njezino očitovanje o tome na temelju kojih utvrđenja je izdala prvo uvjerenje, a na temelju koje dokumentacije drugo uvjerenje, odnosno koje činjenice su bile odlučne za promjenu njezinog stručnog mišljenja.

Specijalistica medicine rada uputila je odgovor ovom Uredu kako nije došlo do promjene njezinog stručnog mišljenja, već poslodavac nije mogao prihvatiti prvo uvjerenje koje je izdala već je tražio uvjerenje samo sa ocjenom „sposoban“ ili „nesposoban“. Kako je zatražio izdavanje ovakvog stručnog mišljenja, ista je izdala uvjerenje o nesposobnosti jer nije udovoljavao traženim zahtjevima radnog mjesta po priloženoj uputnici.

S obzirom na navedeno zatražili smo od nadležnog tijela provođenje nadzora nad stručnim radom ordinacije medicine rada ukoliko se na temelju navedenog može zaključiti da je došlo do propusta u radu specijalistice medicine rada. Zaprimili smo obavijest kako je nadzor proveden, no ne i o rezultatima provedenog nadzora.

Drugostupanjsko povjerenstvo Hrvatskog zavoda za zaštitu zdravlja i sigurnost na radu povodom prigovora stranke na ocjenu zdravstvene sposobnosti jednoglasno je ocijenilo kako je isti zdravstveno sposoban za radno mjesto pomoćni djelatnik u kuhinji. Ishod ovog slučaja bio je povoljan budući da je imenovani primljen na posao kod istog poslodavca.

Primjer 2.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom se obratila majka mladića, osobe s invaliditetom (60%) po zanimanju PTT tehničar koji se prijavio poslodavcu HP za zaposlenje te mu je obećano radno mjesto kada poslodavac bude imao potrebu za zapošljavanjem.

Imenovani navodi da je putem Vlade RH, uputio zamolbu za posao u HP. Iz Vlade RH je upućen dopis poslodavcu i imenovani je na kućnu adresu dobio dopis da se javi kod poslodavca radi zaposlenja. Povodom javljanja od strane nadležne osobe mu je saopćeno da je stiglo odobrenje za njegovo zapošljavanje te da počinje raditi 30.06.2008. Nakon toga stranka daje otkaz te raskida ugovor sa dotadašnjim poslodavcem gdje je 7 godina radio na radnom mjestu zaštitara. Kada je odradio otkazni rok javio se ponovno u HP gdje mu je rečeno da se promijenilo vodstvo u HP i uslijedila je zabrana zapošljavanja do daljnjeg. Pokušao se vratiti na staro radno mjesto zaštitara ali nije uspio jer su se promijenili pravni propisi koji reguliraju zdravstvene uvjete za zasnivanje radnog mjesta zaštitara, te on nije uspio ishoditi na medicini rada potvrdu o zdravstvenoj sposobnosti. Od tada je nezaposlen te se ponovnom zamolbom obraća za posao u HP gdje mu je rečeno da čim se ukaže potreba za djelatnicima da će biti pozvan. Međutim, od tada ne samo da nije bio pozvan nego kako imenovani navodi, poslodavac HP je kroz 2010. godinu zaposlilo nove djelatnike/ce bez da se dala prednost pri zapošljavanju njemu kao osobi s invaliditetom.

Isto tako stranka je u svojoj pritužbi Uredu navela kako poslodavac nije poštivao odredbe članka 10. stavka 3. *Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05)*. Navedeni Zakon u članku 10. st. 3. navodi da su sva tijela državne vlasti, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu RH i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne)

samouprave dužne dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem.

Ured je upozorio poslodavca na odredbe spomenutog članka kao i na obveze koje za RH proizlaze potpisivanjem *Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom koja je usvojena zajedno s Fakultativnim protokolom (NN, MU br. 6/07)*, osobito odredbom čl. 27 koja jamči pravo na rad osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima i zabranu diskriminacije. Na traženo očitovanje o broju zaposlenih djelatnika od 30. 6. 2008. do sada i njihovoj kvalifikacionoj strukturi, HP dostavlja podatke iz kojih je razvidno da su u tom periodu zaposlili 59 djelatnika, a neki od zaposlenih nisu ispunjavali propisane uvjete za rad.

Nepoštivanje zakonskih odredbi nezapošljavanjem pritužitelja HP opravdava navodeći da su to psihički i fizički iscrpljujući poslovi, Napominjemo da je stranka zdravstveno sposobna za traženi posao PTT tehničara, ali nije niti pozvan na razgovor te nije niti dobio priliku provjere zdravstvene sposobnosti.

Obzirom na nepoštivanje zakonskih odredbi, slučaj smo prijavili Državnom inspektoratu koji je utvrdio nepravilnost te je zahvaljujući djelovanju Ureda i intervenciji inspektorata HP odlučio zaposliti pritužitelja.

Primjer 3.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom se obratila stranka, osoba s invaliditetom pritužujući se na jednu osnovnu školu koja je objavila natječaj uz poseban uvjet koji po zakonu nije smio biti istaknut, te nije poštivala njezino zakonsko pravo prednosti pri zapošljavanju.

Naime, škola je u objavljenom natječaju u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje za radno mjesto: PROFESOR/ICA POVIJESTI, kao uvjet za zasnivanje radnog odnosa istaknula i da je: „potreban stručni ispit“ koji po Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 87/08, 86/09, 92/10 i 105/10), ne spada ni u opće, kao ni u posebne uvjete za zasnivanje radnog odnosa u osnovnoj školi.

S obzirom da imenovana nema položen stručni ispit, na taj način unaprijed je onemogućena u podnošenju prijave na navedeni natječaj, te ujedno i u svojem zakonskom pravu na prednost pri zapošljavanju koju ima prema članku 10. stavak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05). Međutim, imenovana je ipak podnijela prijavu na navedeni natječaj pozivajući se na prednost sukladno navedenom Zakonu, ali nije izabrana. Na osnovu pritužbe imenovane zatražili smo očitovanje od navedene osnovne škole.

U svom odgovoru Osnovna škola navodi da imenovana nije podnijela druge dokaze o radnoj i profesionalnoj sposobnosti.

Međutim, uz opći uvjet za zasnivanje radnoga odnosa, propisan Zakonom o radu (NN, br. 149/09 i 61/11), osoba koja zasniva radni odnos u školskoj ustanovi mora ispunjavati i posebne uvjete za zasnivanje radnoga odnosa propisane člankom 105. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 87/08, 86/09, 92/10 i 105/10).

Kao supsidijarni zakon primjenjuje se Zakon o radu (NN, br. 149/09 i 61/11), te sukladno članku 21. i 22. Zakona o radu (čl. 21. St. 2.) „(2) Ministar će, uz suglasnost ministra nadležnog za poslove zdravstva, pravilnikom propisati poslove na kojima radnik može raditi samo nakon, prema posebnom propisu provedenog, prethodnog i redovnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti za obavljanje tih poslova.“ Taj Pravilnik je donesen i prema odredbi

članka 2. Pravilnika o poslovima na kojima radnik može raditi samo nakon prethodnog i redovnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti (NN, br. 70/10) koja glasi:

„Članak 2.

(1) Poslovi na kojima radnik može raditi samo nakon prethodnog i redovnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti su poslovi:

1) koji su prema propisima zaštite zdravlja i sigurnosti na radu utvrđeni kao poslovi s posebnim uvjetima rada,

2) na kojima prema drugim zakonima, propisima i kolektivnim ugovorima radnici mogu raditi samo nakon prethodnog i redovnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti,

3) koji su prema propisima o mirovinskom osiguranju utvrđeni kao osobito teški i za zdravlje i radnu sposobnost štetni te se na njima staž osiguranja računa s povećanim trajanjem.

(2) Zdravstvena sposobnost utvrđuje se na način propisan odredbama važećeg pravilnika o poslovima s posebnim uvjetima rada, drugih zakona i propisa, te kolektivnih ugovora.“

Zaključujemo da poslovi učitelja/ice povijesti ne spadaju pod stavak 1. točku 1. toga članka jer nisu navedeni kao poslovi s posebnim uvjetima rada (Pravilnik o poslovima s posebnim uvjetima rada (NN, br. 5/84), već bi se mogao podvesti pod točku 2. tog članka, odnosno ukoliko je drugim zakonima, propisima i kolektivnim ugovorom navedeno da radnici mogu raditi samo nakon prethodnog i redovnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti onda će se provjera zdravstvene sposobnosti izvršiti.

Znači nije potrebna posebna provjera zdravstvene sposobnosti već eventualno samo opća zdravstvena sposobnost.

Članak 105. točka 2. i 6. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi osim općih uvjeta (da kandidat ima najmanje petnaest godina starosti propisanih Zakonom o radu) kao posebne uvjete za zasnivanje radnog odnosa učitelja/ice propisuje: „*poznavanje hrvatskog jezika i latiničnog pisma u mjeri koja omogućava izvođenje odgojno-obrazovnog rada, odgovarajuću vrstu i razinu obrazovanja kojom su osobe stručno osposobljene za obavljanje odgojno-obrazovnog rada.*“

„*(6) Poslove učitelja predmetne nastave u osnovnoj školi može obavljati osoba koja je završila diplomski sveučilišni studij odgovarajuće vrste, ili diplomski specijalistički stručni studij odgovarajuće vrste, odnosno preddiplomski sveučilišni studij ili stručni studij na kojem se stječe najmanje 180 ECTS bodova i ima potrebno pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičko obrazovanje kojim se stječe 60 ECTS bodova (u daljnjem tekstu: pedagoške kompetencije) ako se na natječaj ne javi osoba koja je završila diplomski sveučilišni studij odgovarajuće vrste.*“

Zapreke za zasnivanje radnoga odnosa u školskoj ustanovi propisane su člankom 106. navedenog zakona prema kojemu radni odnos u školskoj ustanovi ne mogu zasnovati osobe koje su pravomoćno osuđene za neko od kaznenih djela protiv života i tijela, protiv slobode i prava čovjeka i građanina, protiv Republike Hrvatske, protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, protiv braka, obitelji i mladeži, protiv imovine, protiv sigurnosti pravnog prometa i poslovanja, protiv pravosuđa, protiv vjerodostojnosti isprava, protiv javnog reda, protiv službene dužnosti, osim ako je nastupila rehabilitacija prema posebnom zakonu. Radni odnos u školskoj ustanovi ne može zasnovati ni osoba protiv koje se vodi kazneni postupak za neko od navedenih kaznenih djela.

Radni odnos u školskoj ustanovi zasniva se s osobom koja ispunjava uvjete propisane člankom 105. Zakona i kod koje ne postoji ni jedna od zapreka za zasnivanje radnoga odnosa propisana člankom 106. Zakona.

S obzirom da je supsidijarni pravni propis koji se primjenjuje ukoliko nešto nije uređeno osnovnim zakonom, Zakon o radu (NN, br. 149/09 i 61/11), a on u svom članku 22. navodi:

„Članak 22.

(1) Prilikom sklapanja ugovora o radu, radnik je dužan obavijestiti poslodavca o bolesti ili drugoj okolnosti koja ga onemogućuje ili bitno ometa u izvršenju obveza iz ugovora o radu ili koja ugrožava život ili zdravlje osoba s kojima u izvršenju ugovora o radu radnik dolazi u dodir.“

(2) Radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti za obavljanje određenih poslova, poslodavac može uputiti radnika na liječnički pregled.

(3) Troškove liječničkog pregleda iz stavka 2. ovoga članka snosi poslodavac.“

Možemo zaključiti da poslodavac može uputiti radnika na liječnički pregled (opća zdravstvena sposobnost) za radno mjesto na kojem se zapošljava, te bi to trebalo stajati i u natječaju koji se objavljuje za to mjesto, odnosno ukoliko se traži Uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti za obavljanje poslova radnog mjesta, navedeno dostavlja izabrani kandidat tek po obavijesti o izboru, a prije donošenja rješenja o prijemu u službu.

Smatrajući da je došlo do povrede članka 10. stavka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom te tražeći da se nezakonitost ukloni. MZOŠ nas je svojim dopisom obavijestilo da je na naš poticaj obavljen inspekcijski nadzor u navedenoj osnovnoj školi te je utvrđeno i poduzeto sljedeće: nadzorom je utvrđeno da je škola u natječajnom postupku u potpunosti zanemarila pravo kandidatkinje na prednost pri zapošljavanju utvrđenu Zakonom te je Školi izdano rješenje kojim se, kao hitna mjera, osobi koja je zasnovala radni odnos po spornom natječaju zabranjuje obavljanje poslova temeljem ugovora o radu sklopljenog po tom natječaju. Škola je dužna ponoviti natječajni postupak.

Primjer 4.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom se pritužila stranka, osoba s invaliditetom ujedno i hrvatski branitelj, pritužujući se na državno poduzeće koje je objavilo natječaj, po završetku natječajnog postupka od strane Povjerenstva za izbor kandidata je ušao u krug 10 osoba izabranih za posao, ali je uprava (direktor) ignorirao izbor Povjerenstva te imenovani kao niti ostali izabrani od strane Povjerenstva nije dobio posao.

Ured je zatražio od poduzeća da poštuju zakonsko pravo na prednost pri zapošljavanju koje stranka ima kao osoba s invaliditetom, ujedno i kao hrvatski branitelj.

U obavijesti od 25. svibnja 2011. od strane Poduzeća, Sektora za pravne i opće poslove navodi se: „U odnosu na natječaj za radno mjesto blagajnika naplate cestarine na NP V., Sektor za naplatu cestarine, ističemo da je nakon provedene pred selekcije zamolba gospodina B. V. ušla u uži izbor jer je dostavio pravovremenu i urednu zamolbu s dokazima iz kojih proizlazi da udovoljava formalnim uvjetima oglasa, da je nezaposlen te da ostvaruje prednost temeljem pozitivnih pravnih propisa (status hrvatskog branitelja i osobe s invaliditetom s 80% tjelesnim oštećenjem), te će u svrhu daljnje selekcije biti pozvan na psihologijsko testiranje koje će se obaviti u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, Područna služba S.“

Stranka nam se ponovno javila dana 09. kolovoza 2011. tvrdeći da je nakon testiranja bio obaviješten od Komisije da je uzet u uži krug te da će dobiti posao jer je izabran u okviru 10 izabranih za navedeni posao blagajnika. Nakon nekog vremena, ponovno je zvao u kadrovsku

službu poduzeća te više nije mogao dobiti nikakve informacije, premda se imenovani raspitivao kada će dobiti službenu obavijest o primitku. Nikakvu obavijest o osobama koje su izabrane nije dobio. Tek je u kolovozu iz neslužbenih izvora doznao da su ugovori o radu već potpisani i da on nije izabran, da nitko sa liste koje je Povjerenstvo predložilo Upravi za izbor kandidata nije izabran već su izabrane neke druge osobe. Sumnji imenovanog u regularnost izbora kandidata pridonijeli su i novinski napisi kao; „Izbacio branitelje i invalide, zaposlio politički podobne“, o čemu su pisale skoro sve dnevne novine.

U svom očitovanju koje je također dao novinarima jednog časopisa predsjednik uprave poduzeća ističe kako je zakon poštivan te kako su zaposlene tri žene supruge hrvatskih ratnih vojnih invalida nesposobnih za rad?!. Međutim, po zakonu o braniteljima prednost redom imaju samo članovi obitelji smrtno stradalog hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata te navedene osobe ne spadaju pod zakonske odredbe o prednosti pri zapošljavanju.

Naime, prednost po članku 35. Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, br. 174/04, 92/05, 2/07, 107/07, 65/09, 137/09, 146/10 i 55/11) imaju redom:

- dijete smrtno stradaloga hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata bez obaju roditelja,
- HRVI iz Domovinskog rata,
- član obitelji smrtno stradaloga hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata,
- dragovoljac iz Domovinskog rata,
- hrvatski branitelj iz Domovinskog rata.

Kako stranka ima dvostruku prednost kao osoba s invaliditetom po članku 10. st. 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, te po članku 35. Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji smatrali smo da je navedeno trebalo poštivati u konkretnoj situaciji.

U daljnjem postupanju Ured je podnio prijavu Državnom inspektoratu, Odsjeku za nadzor u području radnih odnosa protiv poduzeća u državnom vlasništvu zbog osnovane sumnje da je njihovim protupravnim postupanjem prema stranci došlo do povrede zakonskih odredbi članka 10. stavka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05), te članka 35. Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, br. 174/04, 92/05, 2/07, 107/07, 65/09, 137/09, 146/10 i 55/11), odredbi Pravilnika o unutarnjem redu i internih pravnih propisa poduzeća. Međutim, u ovom predmetu Državni inspektorat odbio je imenovanog.

Dana 09.09.2011. stranka je primila od Državnog inspektorata, Područna jedinica Zagreb rješenje kojim se odbija njegov zahtjev (žalba) za stavljanja van snage sklopljenih ugovora o radu zbog nepoštivanja prava prednosti koju ima kao hrvatski branitelj, ujedno i kao osoba s invaliditetom pri zapošljavanju kod poslodavca.

Obrazlažući razlog zbog kojega je odbio zahtjev imenovanog Državni inspektorat navodi da prilikom predavanja zamolbe za posao nije priložio rješenje – potvrdu o statusu hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, već je umjesto potvrde priložio presliku Iskaznice hrvatskog branitelja i presliku osobne iskaznice. Iskaznica hrvatskog branitelja je i izdana radi dokazivanja statusa hrvatskog branitelja kako i piše na njenoj poleđini: „Ova iskaznica služi u svim slučajevima u kojima je potrebno dokazivanje statusa hrvatskog branitelja iz Domovinskog rata, a vrijedi samo uz predočenje osobne iskaznice.“ Presliku iskaznice hrvatskog branitelja umjesto potvrde priložio je zbog razloga što se Ured za obranu nalazi u izvan mjesta njegovog stanovanja te mu putni troškovi predstavljaju značajno financijsko opterećenje Međutim, u rješenju Državnog inspektorata nigdje se ne navodi što je sa prednošću koju imenovani ima kao osoba s invaliditetom. Zanimljivo je napomenuti da

spomenuto državno poduzeće (Hrvatske autoceste d.o.o.) u svom očitovanju od 25. 5. 2011. pobija navode inspektorata tvrdeći: „U odnosu na natječaj za radno mjesto blagajnika naplate cestarine na NP V., Sektor za naplatu cestarine, ističemo da je nakon provedene pred selekcije zamolba gospodina B. V. ušla u uži izbor jer je dostavio pravovremenu i urednu zamolbu s dokazima iz kojih proizlazi da udovoljava formalnim uvjetima oglasa, da je nezaposlen te da ostvaruje prednost temeljem pozitivnih pravnih propisa (status hrvatskog branitelja i osobe s invaliditetom s 80% tjelesnim oštećenjem), te će u svrhu daljnje selekcije biti pozvan na psihologijsko testiranje koje će se obaviti u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, Područna služba S“.

Iz ovog proizlazi da je imenovanom samo poduzeće priznalo valjanost zamolbe za posao ujedno i priloženih dokaza čiju valjanost mu sada Državni inspektorat uskraćuje pa smatramo da rješenje Državnog inspektorata koji nije uzeo u obzir niti prednost po članku 10 st. 3 Zakona profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju ide izravno na štetu pritužitelja.

3.6.1. RAD I RADNI ODNOSI

Primjer 5.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom putem elektronske pošte obratila se stranka navodeći: „...koje sve zakonske odredbe uređuju prava u slučajevima otkaza osoba s invaliditetom? odnosno, konkretan slučaj: ukida se postrojenje jednog državnog poduzeća i prestala je potreba za radnika-slijepu osobu te mu se nudi otkaz uz otpremninu. Koje su mogućnosti da on ipak ostane na tom radnom mjestu zbog dužine radnog staža u tom poduzeću i činjenice da mu se nudi zaposlenje od strane tog poduzeća u drugom gradu?“

Nakon što smo zaprimili upit, stranku smo najprije upozorili da nam nije navela u kojem poduzeću radi te da li postoji Kolektivni ugovor kojim se dodatno štite pojedina prava radnika, koliko godina već radi (mirovinski staž), što joj piše u ugovoru o radu te da li je donesen novi Pravilnik o radu u kojem su opisana nova radna mjesta i poslovi koje obuhvaćaju.

Bez obzira na nedostatke u upitu, stranku smo upoznali s odredbama članaka prema kojima poslodavac mora učiniti sve da bi joj pronašao drugo odgovarajuće radno mjesto. Ukoliko joj ponudi drugo radno mjesto koje ne odgovara njenim karakteristikama i radnim sposobnostima, tada mora uložiti prigovor poslodavcu na novi Ugovor o radu u roku od 15 dana, te ukoliko joj poslodavac u roku od daljnjih 15 dana ne odgovori ili ne ponudi drugo radno mjesto mora pokrenuti sudski postupak za ostvarenje svojih prava. Ukoliko ona ne prihvati taj novi ugovor o radu koji odgovara njenim mogućnostima i radnim sposobnostima tada gubi prava iz radnog odnosa. Ukoliko poslodavac uopće nema radnog mjesta na koje bi ju rasporedio tada ima mogućnost da joj uruči poslovno uvjetovani otkaz.

Članak 107. st. (4) Poslovno ili osobno uvjetovani otkaz dopušten je samo ako poslodavac ne može obrazovati ili osposobiti radnika za rad na nekim drugim poslovima, odnosno ako postoje okolnosti zbog kojih nije opravdano očekivati od poslodavca da obrazuje ili osposobi radnika za rad na nekim drugim poslovima.

Stranci smo dostavili i izvatke zakonskih odredbi kojima su regulirana određena prava radnika (izvadak čl. 78., čl. 79. i čl. 115. Zakona o radu).

Primjer 6.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se osoba s invaliditetom oštećena sluha navodeći da je 7 godina zaposlena u jednoj privatnoj tvrtci. Od siječnja 2011. ta tvrtka

prodana je jednoj drugoj tvrtci. Ona je baš u to vrijeme ostala u drugom stanju te je još uvijek na rodiljnom dopustu. Navodi da će njena tvrtka za mjesec dana biti zatvorena, neki radnici su prebačeni u novu tvrtku, a neki su dobili otkaz. Rečeno joj je da neće dobiti otkaz jer se nalazi na rodiljnom dopustu i jer je osoba s invaliditetom. Problem koji je muči je taj što još uvijek nije dobila nikakav odgovor, rješenje, ugovor, bilo kakav dokument od te nove tvrtke, tj. ne zna što će biti s njom. Doznake za bolovanje je uredno slala u svoju staru tvrtku, a sada joj kažu da ne znaju kome da preda doznaku. Moli za savjet kako da osigura svoju budućnost što se tiče posla nakon što joj istekne rodiljni dopust i kakva su joj prava kao osobi s invaliditetom.

Imenovanu smo upoznali s zakonskim mogućnostima te izvijestili (glede njenog upita o otkazu i prijelazu na rad u novo poduzeće) da dokle god je na bolovanju, odnosno na rodiljnom dopustu po Zakonu o radu (NN, br. 149/09 i 61/11) ne mogu joj dati otkaz ugovora o radu (članci od 67-73 Zakona o radu). S obzirom da staro poduzeće prestaje sa radom (gasi se) svi Ugovori o radu djelatnika prenose se na novog poslodavca po članku 133. Zakona o radu. Radnici kod prijenosa poduzeća ili dijela poduzeća (pogona) na novog poslodavca zadržavaju stečena prava u svezi sa radnim odnosom kod prijašnjeg poslodavca.

Također, kod prestanka radnog odnosa, zaštita koju daje zakon je vidljiva i u činjenici da se prijenos poduzeća ne smatra opravdanim razlogom za otkaz ugovora o radu. Pri tome je u potpunosti nebitno da li takav otkaz želi dati stari ili novi poslodavac, pa se nedopuštenost eventualnog otkaza u tome slučaju proteže kako na starog tako i na novog nositelja (poslodavca) prenesenog poduzeća. Imenovanu smo savjetovali da ne potpisuje ništa od onog što joj daju iz novog poduzeća bez da se savjetuje s odvjetnikom iz područja radnih odnosa.

Radnik u slučaju prijenosa ugovora o radu na novog poslodavca zadržava sva prava i u svezi s otkazom ugovora o radu, otkaznim rokovima i otpremninom, a na novog poslodavca se sa danom statusne promjene odnosno prenošenja poduzeća prenose i prava i obveze prema radnicima u prijašnjem obliku i opsegu (kao da i dalje rade kod starog poslodavca). Od tog trenutka novi poslodavac je isključivo odgovoran za obveze preuzetih ugovora o radu koje su radnici sklopili s prijašnjim poslodavcem.

Osim toga, poslodavac – prenositelj poduzeća dužan je pisano obavijestiti i radnike i radničko vijeće o prenošenju njihovih ugovora o radu na novog poslodavca – tzv. prihvatitelja poduzeća te je sukladno članku 149. Zakona o radu dužan se posavjetovati s radničkim vijećem.

Važan čimbenik sigurnosti prava radnika prilikom prijenosa poduzeća i ugovora o radu na novog poslodavca predstavlja svakako i trenutno zakonsko rješenje prema kojem kolektivni ugovor koji je sklopljen do trenutka prijenosa u poduzeću ili dijelu poduzeća koje je preneseno, vrijedi u nepromijenjenom obliku za radnike i novog poslodavca godinu dana nakon prijenosa.

Svojevrni jamac pravilnog postupanja poslodavca prilikom prijenosa poduzeća u odnosu na zaštitu prava radnika predviđenu člankom 133. Zakona o radu jest i činjenica da je povreda pravila o prijenosu ugovora o radu propisana člankom 294. točkom 56. istoga Zakona kao jedan od najtežih prekršaja, kažnjiv novčanom kaznom od 61.000,00 do 100.000,00 kn.

Imenovanoj smo dostavili izvadak članka 133. Zakona o radu („Prenošenje ugovora na novog poslodavca“).

Primjer 7.:

Stranka se obratila Uredu pritužujući se na poslodavca zbog nepoštivanja zakonskih odredbi koje se odnose na osiguravanje drugog zamjenskog radnog mjesta sukladno preostalim radnim sposobnostima stranke.

Na osnovu pritužbe stranke, upozorili smo poslodavca na ograničenja koja stranka ima zbog ozljede i utvrđene profesionalne nesposobnosti uslijed kojih ne smije obavljati poslove koji iziskuju penjanje na visinu te poslove koji pretpostavljaju veće statodinamičko opterećenje nogu. Kod profesionalne nesposobnosti za rad poslodavac je dužan prema odredbama članka 78. Zakona o radu (NN, br. 149/09 i 61/11) uzimajući u obzir nalaz i mišljenje ovlaštene osobe, odnosno tijela, ponuditi radniku sklapanje ugovora o radu za obavljanje poslova za koje je radnik sposoban. Radi osiguranja takvih poslova poslodavac je dužan prilagoditi poslove sposobnostima radnika, izmijeniti raspored radnoga vremena, odnosno poduzeti sve što je u njegovoj moći da radniku osigura odgovarajuće poslove.

Također, imenovani ostvaruje pravo i prema odredbama poglavlja XI. Solidarnost i članka 101. Kolektivnog ugovora koje je poslodavac sklopio sa sindikatom za 2011.

Stranka navodi da mu je ponuđen posao strojobravara koji on sukladno rješenju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje nije sposoban obavljati premda mu je prije 2 mjeseca obećano da će mu biti ponuđeno radno mjesto sukladno njegovim preostalim radnim sposobnostima, jer dana 26.06.2011. prestaje ugovor o radu radniku koji radi u autopraonici S., također dana 04.07.2011. prestaje ugovor o radu radniku koji radi u autopraonici Z. te da je on prvi na listi prioriteta za navedena radna mjesta. Unatoč obećanju i upražnjenim radnim mjestima koja odgovaraju njegovim preostalim sposobnostima, njemu je ponuđen Ugovor o radu za radno mjesto na kojem on prema rješenju nadležnog tijela nije sposoban raditi, čime se izravno krše zakonske odredbe na štetu imenovanog.

Od poslodavca smo zatražili da stranci omogući zapošljavanje na radnom mjestu sukladno njegovim preostalim radnim sposobnostima. Poslodavac je pozitivno odgovorio te je imenovani ostvario zatraženi posao.

ZAKLJUČAK

Unatoč Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, te mnogim drugim međunarodnim i nacionalnim dokumentima, akcijskim planovima i inicijativama, ali i Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, zapošljavanje osoba s invaliditetom nema onaj očekivani i prijeko potrebni uzlazni smjer premda ohrabruju podaci Središnje službe HZZ-a o porastu zapošljavanja osoba s invaliditetom u prethodnoj godini. Prepreke većem rastu zaposlenosti osoba s invaliditetom u našoj zemlji sve manje se očituju u stavovima poslodavaca. Sve je veći problem upravo u rigidnosti obrazovnog sustava koji još uvijek ne slijedi potrebe tržišta rada i potreba OSI te izostanku pravne regulative u značajnom području profesionalne rehabilitacije i uvođenja različitih modaliteta zapošljavanja, fleksibilnih oblika rada i poticanja samozapošljavanja. Ne smijemo pristati na često iskazivana opravdanja da je gospodarska situacija u zemlji kriva za tako veliki broj nezaposlenih te da osobe s invaliditetom čine relativno mali udio ukupno nezaposlenih. Ovakva stajališta prema kojima osobe s invaliditetom dijele sudbinu svih nezaposlenih predstavlja lažnu ravnopravnost i nosi opasnost održavanja postojećeg stanja i negiranja važnosti sudjelovanja osoba s invaliditetom u stvaranju dobara i usluga. Kako bi osobe s invaliditetom stvarno bile izjednačene s ostalim građanima na području zapošljavanja i rada, potrebna im je snažna potpora zajednice u otvaranju onih radnih mjesta koja odgovaraju

moogućnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom. Ova se potpora mora ogledati ne samo u projektima s ograničenim vremenskim trajanjem i nesigurne održivosti, već treba biti dobro strukturirana i zasnovana na multidisciplinarnom pristupu s jasnim ciljevima koji počivaju na temeljitoj procjeni kako sposobnosti tako i ograničenja uvjetovanih invaliditetom. Brojne molbe Uredu za zapošljavanje mladih, sve više obrazovanih i vrlo motiviranih osoba s invaliditetom dokaz su, da same osobe s invaliditetom postaju svjesnije potrebe da vlastitim radom mogu ostvariti osobnu i profesionalnu afirmaciju, razvijati vlastitu neovisnost, te ravnopravno participirati u životu zajednice. Konvencija nameće obvezu društvu da na zakonodavnoj razini osigura uvjete za zapošljavanje osoba s invaliditetom na način prilagođen njihovim mogućnostima. Gotovo svaka osoba, unatoč svom invaliditetu posjeduje sposobnosti za određenu vrstu, odnosno određeni oblik rada ako stvorimo one specifične uvjete u kojima njihov doprinos predstavlja doseg njihovih najboljih sposobnosti. Invaliditet se ne smije smatrati sinonimom za radnu nesposobnost. Rad osoba s invaliditetom nije samo njihov interes, već i interes države budući da ovaj rad umanjuje socijalne naknade. Rijetko postoji invaliditet uslijed kojega neka osoba ne može biti uključena u neki oblik rada. Trebamo biti svjesni da obrazovanje osoba s invaliditetom i njihovo zapošljavanje predstavlja temeljno ljudsko pravo, a ne neki ustupak. Obrazovni sustav treba onu fleksibilnost koja će pratiti gospodarske potrebe i razvojne planove, a na planu rada i zapošljavanja neminovno je urediti sustav procjene sposobnosti i ciljne profesionalne rehabilitacije uz razvijanje različitih modela zapošljavanja od otvorenog tržišta do zaštićenih uvjeta; od punog radnog vremena do fleksibilnog radnog vremena i prilagodljivih načina izvođenja radnih zadataka i aktivnosti. Ovakve promjene su moguće ako su zakonom i jasnim političkim odlukama zajamčene.

3.7. MIROVINSKO OSIGURANJE

Od prošlogodišnjeg Izvješća, u području mirovinskog osiguranja dogodile su se izmjene i dopune četiri važna zakona iz područja mirovinskog osiguranja.

Prema Zakonu o dopuni Zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje (NN, br.114/11) dana je mogućnost dosadašnjim korisnicima mirovine iz oba stupa da mogu podnijeti zahtjev za određivanje mirovine prema Zakonu o mirovinskom osiguranju samo u I. stupu i to na način da korisnik mirovine iz II. stupa može podnijeti navedeni zahtjev mirovinskom osiguravajućem društvu u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu Zakona o dopuni zakona o mirovinskim osiguravajućim društvima i isplati mirovina na temelju individualne kapitalizirane štednje (zakon je stupio na snagu dana 15.10.2011. i taj rok je protekao)

Zakonom o izmjeni Zakona o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (NN, br.114/11) dana je mogućnost svim osiguranicima koji su se u dobi od 40 do 50 godina života osim za I stup generacijske solidarnosti opredijelili i za izdvajanje u II. stup na temelju individualne kapitalizirane štednje, da mogu istupiti iz tog osiguranja (II. stupa), ako zahtjev za istup podnesu Središnjem registru osiguranika u poslovnica Fine izjavom u postupku ostvarivanja prava na mirovinu prema Zakonu o mirovinskom osiguranju.

Zakonom o dopuni Zakona o dodatku na mirovine ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju (NN, br.114/11) i Zakonom o dopuni zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br.114/11) dodatak na mirovine postao je sastavni dio mirovine.

Osnovni razlog ovih izmjena bili su nejednakost u ostvarivanju mirovinskih primanja između korisnika koji su ostvarili mirovine samo u I. stupu generacijske solidarnosti i onih koji su ostvarili mirovinu iz oba mirovinska stupa (I. i II.). Naime, primanja osiguranika koji su se osigurali u I. i II. stupu mirovinskog osiguranja u prosjeku su 30% niža od mirovinskih primanja osiguranika koji ih ostvaruju samo na temelju osiguranja u I. stupu tzv. generacijske solidarnosti.

Glavni razlozi niskih mirovina iz II. stupa koje financijski stručnjaci navode su nepriznavanje dodatka na mirovinu, slabi prinosi mirovinskih fondova, niske uplate, kratko razdoblje kapitalizacije i negativna kretanja na tržištu kapitala. Prema izvješću financijskih institucija samo jedan od četiri obvezna mirovinska fonda nije poslovao sa gubitkom u prošloj godini.

Učinjenim zakonskim izmjenama otklonjena je nepravda prema dijelu umirovljenika, ali nije ispravljena sustavna pogreška u mirovinskom osiguranju koja dovodi u pitanje sam smisao II. mirovinskog stupa. S obzirom da je II. stup mirovinskog osiguranja oblik obveznog (od strane države nametnutog) osiguranja (od 2002. za sve osiguranike koji su tada bili mlađi od 40 godina) država se mora brinuti i odgovorna je za njegovo provođenje.

Više se ovome može pročitati u članku *Zdravka Vukšića, „Mirovina iz prvog i drugog mirovinskog stupa“ Hrvatska pravna revija, rujan 2010.*, u kojem autor navodi primjer izračuna nalazeći da je zakonodavac propisao povoljniji način izračuna mirovinskih primanja za osiguranike I. stupa od osiguranika koji su se opredijelili ili su obvezni uplaćivati u I. i II. stup pogrešno računajući na prinose mirovinskih fondova koji su podbacili. Mirovine iz II. stupa usklađuju se prema indeksu potrošačkih cijena, što je u dužem razdoblju u prosjeku nepovoljnije od usklađivanja mirovina u I. stupu koje se usklađuju prema rastu prosječne plaće u RH i potrošačkim cijenama u omjeru 50:50.

Također u spomenutom članku autor upozorava na to da postoji razlika i prilikom isplate mirovinskih primanja iz II. stupa od strane mirovinskog osiguravajućeg društva gdje se na mjesečno izračunata mirovinska primanja prema čl. 14. st. 2. Zakona o porezu na dohodak (NN, br. 177/04, 73/08, 80/10, 114/11 i 22/12) i čl. 12. st. 1. Pravilnika o porezu na dohodak (NN, br. 95/05, 96/06, 68/07, 146/08, 2/09, 9/09-ispr., 146/09, 123/10 i 137/11) obračunava porez i prirez na mirovinsko primanje, za razliku od mirovinskih primanja koja se isplaćuju samo iz I. mirovinskog stupa gdje porez i prirez plaćaju samo oni kojima mirovinska primanja prelaze iznos od 3.200,00 kn.

Vidljivo je da je prilikom izračuna osnovne mirovine osiguranik stavljen u nepovoljan položaj u odnosu na korisnike koji primaju mirovinu samo s osnove generacijske solidarnosti (prvi mirovinski stup).

Smatramo da zakon ne smije uzrokovati nejednakost jedne grupe umirovljenika u odnosu na drugu. Također ističemo da zakon ne smije stvarati neravnopravnost osiguranika, odnosno stavljati u nepovoljan položaj s temelja ostvarenih prava iz mirovinskog osiguranja. (...)

Autor nadalje tvrdi da ovakvim postupkom izračuna osnovne mirovine dovodi se u pitanje načelo uzajamnosti čl. 3. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br. 102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07 – Odluka USRH, 79/07, 35/08, 40/10 - Odluka USRH, 121/10 i 61/11) koje znači da davanja iz mirovinskog osiguranja trebaju odgovarati ulaganjima osiguranika u to osiguranje tijekom njegova radnog vijeka. U mirovinskom osiguranju, primjena načela uzajamnosti ostvaruje se uzimanjem u obzir mirovinskog staža i plaće, (veća plaća - veći doprinosi - veća ulaganja), kao pokazatelja za izračun mirovine.

Za usporedbu navodimo iskustva nekih drugih zemalja (Latvija privremeno suspendirala uplate u II. stup, Argentina je ukinula II. stup, isto je učinila i Slovačka te također Češka o

tome razmišlja. Njemačka, čiji mirovinski sustav nam je i uzor nije ni uvela II. mirovinski stup kao obvezno mirovinsko osiguranje).

Zaključujemo, ukoliko su prinosi 3 od 4 obvezna mirovinska fonda II. stupa bili negativni i imali gubitke u 2011., postavlja se pitanje da li će povećanje stope obveznog doprinosa pomoći budućim umirovljenicima ili će samo pomoći fondovima za pokrivanje njihovih gubitaka.

Sve navedeno izravno se dotiče i osoba s invaliditetom koje su također dovedene u nepovoljan položaj uvođenjem II. obveznog mirovinskog stupa u odnosu na one osiguranike koji nisu imali tu obvezu već su ostali samo u I. mirovinskom stupu generacijske solidarnosti. Naime, ulaganje u II. stup mirovinskog osiguranja ne predviđa ostvarivanje prava osiguranika prema preostaloj radnoj sposobnosti. Sve osobe koje imaju profesionalnu nesposobnost za rad nemaju pravo na mirovinska primanja iz II. stupa sve dok ne odu u starosnu mirovinu ili punu invalidsku mirovinu zbog opće nesposobnosti za rad, čime su dovedeni u neravnopravan položaj u odnosu na one umirovljenike sa profesionalnom nesposobnošću za rad koji imaju punu mirovinu u I. mirovinskom stupu.

Time se ne poštuju odredbe članka 5. st. 1. i st. 2. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN, MU, br. 6/07, 3/08 i 5/08), kao i članka 28. st. 2. točka e. koji govori da države potpisnice priznaju pravo osobama s invaliditetom na socijalnu zaštitu i na uživanje tog prava bez diskriminacije na osnovi invaliditeta, te će poduzeti odgovarajuće korake kako bi zaštitile i promicale ostvarenje ovog prava, uključujući i mjere u svrhu: e) osiguravanja ravnopravnog pristupa osobama s invaliditetom programima i beneficijama mirovinskog osiguranja.

Osim toga, ne poštuje se odredba čl. 14. st. 2. Ustava Republike Hrvatske (NN, br. 85/10-pročišćeni tekst) o jednakosti sviju pred zakonom.

Najveći broj pritužbi u 2011. u području mirovinskog osiguranja odnosio se na ostvarivanje invalidske mirovine, naknade za tjelesno oštećenje, ostvarivanje prava na najnižu mirovinu, prevođenje na invalidsku mirovinu po službenoj dužnosti te prava na obiteljsku mirovinu.

Na temelju saznanja iz napisa u dnevnim novinama „Jutarnji list“, „Večernji list“ od 11. listopada 2011., ali i u drugim dnevnim novinama o korupciji u sustavu mirovinskog osiguranja, odnosno „kupovanju“ invalidskih mirovina za određene svote novca, Ured je preporučio Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje poduzimanje određenih mjera kako bi se spriječilo takvo nezakonito postupanje prema kojemu se priznaju prava na invalidske mirovine zdravim osiguranicima i osiromašuje mirovinski fond.

Zatražili smo očitovanje o mjerama koje su poduzeli i koje će u budućnosti poduzeti da se navedeno stanje popravi, te odgovore na slijedeća pitanja :

- da li se i kakva kontrola provodi nad radom vještaka u mirovinskom osiguranju te donesenim prvostupanjskim rješenjima o invalidnosti (profesionalnoj i općoj nesposobnosti za rad)
- koliko su unutarnjih revizija (kontrola) obavili u područnim službama, i koje su teme (sadržaj) tih revizija bile
- da li u područnim službama postoje unutarnji revizori (ukoliko ne preporuka je da se poveća broj unutarnjih revizora u Središnjoj službi ili da se oni zaposle u Područnim službama)
- koje revizije namjeravaju u budućnosti poduzeti, sukladno svojim zakonskim ovlastima te koje mjere predložiti ravnatelju HZMO-a kako bi se nepravilnosti u pojedinim područnim službama otklonile.

U svom odgovoru služba unutarnje kontrole i unutarnje revizije u Središnjoj službi HZMO-a navodi da su do sada obavljene dvije revizije postupka medicinskog vještačenja te ujedno da nisu u mogućnosti provesti našu preporuku koja se odnosila na povećanje učinkovitosti kontrole u radu vještaka, odnosno da nemaju mogućnosti postaviti unutarnje revizore po područnim službama.

Smatramo da od strane ovih službi u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje zapravo nema kontrole nad radom vještaka u područnim službama HZMO-a, ujedno niti predloženih mjera, odnosno kontrolnih mehanizama da se u postupku vještačenja invalidnosti onemogućuje nezakonitosti.

Na prijedlog udruga koje okupljaju i rade u korist osoba s invaliditetom, a koje su se pritužile na iznos koji osobe s invaliditetom moraju plaćati za uslugu vještačenja u postupanju po zahtjevu za utvrđivanje postotka tjelesnog oštećenja, a zbog prava/povlastica izvan sustava mirovinskog osiguranja (pravo na besplatan prijevoz autocestama, pravo na znak pristupačnosti, carinske povlastice, porezne olakšice i dr.) obratili smo se Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje s prijedlogom za izmjenu njihove interne odluke kojom je navedeno propisano.

Naime, Odlukom Upravnog vijeća Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o cijenama usluga vanjskim korisnicima utvrđeno je da samo vanjski korisnici, odnosno svi oni koji nisu u sustavu osiguranja plaćaju 305,00 kn za dobivanje rješenja o postotku tjelesnog oštećenja, dok oni koji privređuju (nalaze se u sustavu mirovinskog osiguranja) ne plaćaju nikakvu naknadu za utvrđivanje postotka tjelesnog oštećenja (ne plaćaju djeca, osiguranici i korisnici mirovina).

Na poticaj udruga istaknuli smo prijedlog iz razloga što su ovu uslugu obvezne plaćati u većini osobe s invaliditetom koje nemaju financijska sredstva niti za podmirivanje svojih primarnih potreba.

Nadalje, Pravobraniteljica za OSI ukazala je Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva da izostanak naknadne kontrole izdanih rješenja o postotku tjelesnog oštećenja zbog ostvarivanja prava izvan sustava mirovinskog osiguranja (oslobađanje od plaćanja autocesta, pravo na besplatno parkiranje, prava iz zdravstvenog osiguranja i sl.) može dovesti do mogućih zlouporaba jer nakon izdavanja ova rješenja više nitko nikada ne provjerava.

U svom odgovoru HZMO ističe i sljedeće: „*Prema važećoj listi tjelesnih oštećenja u Zakonu o listi tjelesnih oštećenja koja je prilagođena isključivo za tjelesna oštećenja nastala zbog profesionalnih uzroka, ne postoji pravni temelj za priznanje prava na novčanu naknadu zbog tjelesnog oštećenja prema članku 57. ZOMO-a ako je tjelesno oštećenje nastalo kao posljedica izvan rada ili bolesti.*

Međutim, pojedinim odredbama posebnih zakona iz raznih društvenih područja (zdravstva, prometa, poreznog sustava i drugih) koji su naknadno doneseni omogućeno je na temelju rješenja Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje o tjelesnom oštećenju, ostvarivanje prava na određene povlastice izvan sustava mirovinskog osiguranja (npr. oslobađanje od plaćanja cestarine, carinskih povlastica, poreznih olakšica i sl.). (...)

Budući da je Lista tjelesnih oštećenja iz Zakona o listi tjelesnih oštećenja prvenstveno namijenjena za potrebe rješavanja o pravima iz mirovinskog osiguranja, inicirano je još 2006. godine od strane pojedinih udruga osoba s invaliditetom kod Povjerenstva za zdravstvo Hrvatskog sabora predlaganje nove (šire) Liste tjelesnih oštećenja, kako bi se mogla zadovoljiti i potreba rješavanja o pravima vanjskih korisnika propisanih posebnim propisima, izvan sustava mirovinskog osiguranja, na nivou Republike Hrvatske koja će obuhvatiti, s obzirom na pojedine dijagnoze bolesti, rješavanje funkcioniranja osoba s invaliditetom. (...)

Što se tiče ostalih navoda napominjemo da je Vlada Republike Hrvatske, prateći preko svojeg Povjerenstva za osobe s invaliditetom potrebe osoba s invaliditetom, donijela Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN broj 63/07), u kojoj se u odjeljku 2.5. koji nosi naziv Socijalna skrb i zapošljavanje utvrdila ciljeve i mjere za unaprjeđenje prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj i to između ostalog mjere 7. i 8. , i to izrada jedinstvene liste tjelesnih oštećenja za sve kategorije osoba s invaliditetom, neovisno o načinu i uzrocima nastanka, utvrditi jedinstveno tijelo vještačenja, te predložiti dodatne mjere za unaprjeđenje provedbe profesionalne rehabilitacije.

Međuresorna radna skupina izradila je prijedloge jedinstvene liste tjelesnih oštećenja, u kojoj su usklađeni postoci tjelesnih oštećenja za oštećenja organizma te funkcioniranja osobe. Također je u sklopu programa gospodarskog oporavka usvojila Plan provedbe aktivnosti ubrzanja realizacije mjera 7. i 8. iz Nacionalne strategije za osobe s invaliditetom o utvrđivanju jedinstvene liste tjelesnih oštećenja za sve sustave te unaprjeđenju sustava profesionalne rehabilitacije, a proveden je i pilot projekt mogućnosti jedinstvenog tijela vještačenja i u tijeku je analiza rezultata pilot projekta.“

Moramo upozoriti i u ovom izvješću na još uvijek aktualan problem koji je potenciran još više potpisivanjem Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Naime, važeći Zakon o listi tjelesnih oštećenja ne primjenjuje se na kategoriju osoba s intelektualnim, odnosno mentalnim oštećenjima pa one ne mogu dobiti rješenje o postotku oštećenja što ih dovodi u nepovoljan položaj u odnosu na osobe s tjelesnim oštećenjem.

Predložili smo Središnjoj službi kao drugostupanjskom tijelu da suprotno dosadašnjoj praksi vraćanja predmeta na rješavanje prvostupanjskom tijelu (područnim službama), uvede novu praksu u rad Središnje službe HZMO-a kao drugostupanjskog tijela te da Središnja služba uvijek kada poništi rješenje sama riješi stvar sukladno članku 10. i članku 117. Zakona o općem upravnom postupku, kad god se utvrdi:

- 1. da su u prvostupanjskom postupku činjenice nepotpuno ili pogrešno utvrđene,*
- 2. da se u postupku nije vodilo računa o pravilima postupka koja bi bila od utjecaja na rješavanje stvari,*
- 3. da je izreka pobijanog rješenja nejasna ili je u proturječnosti s obrazloženjem,*
- 4. da je pogrešno primijenjen pravni propis na temelju kojega se rješava stvar.*

U svom odgovoru HZMO, Središnja služba ističe kako je u konkretnom slučaju drugostupanjski organ procijenio da će prvostupanjsko tijelo brže i ekonomičnije otkloniti utvrđene nedostatke te je poništio navedeno rješenje Područne službe u Zagrebu radi ponovnog utvrđivanja činjeničnog stanja i donošenja novog rješenja.

Međutim, dešava se da Područne službe ne provode rješenja Središnje službe, te je na taj način stranci nametnuta dodatna obveza ponovnog pokretanja već jednom provedenog postupka po istoj stvari, što nije u skladu sa zahtjevima koje postavlja načelo ekonomičnosti i pravičnog vođenja upravnog postupka.

U nastavku iznosimo neke slučajeve pritužbi Uredu:

Primjer 1.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se stranka, pritužujući se da mu nije priznato pravo na najnižu braniteljsku mirovinu od strane HZMO-a, Područne službe u B.

Na osnovu dostavljenih nam preslika rješenja Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje (u daljnjem tekstu HZMO-a), Područna služba u B. i HZMO-a, Središnja služba u Zagrebu, u postupku ostvarivanja prava na uvećanu mirovinu sukladno njegovom braniteljskom statusu utvrđeno je da je imenovani u tom postupku zaknut za pravo na povoljniju mirovinu (a to je u ovom slučaju „najniža mirovina“ prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (u daljnjem tekstu ZOPHBDR-a),(NN, br. 174/04). Naime, stranka je podnijela žalbu protiv rješenja HZMO-a, Područne službe u B., navodeći da mu je pogrešno izračunato sudjelovanje u Domovinskom ratu, a time i smanjen dodatak na mirovinu te zahtijevao da mu se odredi najniža mirovina sukladno ZOPHBDR-a (NN, br. 174/04) Drugostupanjsko tijelo, odnosno Središnja služba HZMO-a u Zagrebu uvažilo je žalbu samo djelomično, i to glede članka 152. ZOPHBDR-a, a nije glede prava na najnižu mirovinu tvrdeći: „Naime, pravo na najnižu mirovinu prema čl. 31. ZOPHBDR-a (NN, br. 174/04) može ostvariti hrvatski branitelj kojemu je priznato pravo počevši od 1.1.2005. ili kasnije, odnosno od kada je ZOPHBDR-a (NN 174/04) stupio na snagu, a čl. 163. ZOPHBDR-a (NN, br. 174/04) je propisano da ovaj Zakon stupa na snagu 01.01.2005. godine.“

Naime, drugostupanjski organ nije valjano utvrdio činjenično stanje jer je naveo da je stranci pravomoćnim rješenjem od 30.09.2004. nastao trajni gubitak radne sposobnosti (opća nesposobnost za rad) dijelom uzrokovana 30% bolešću kao neposrednom posljedicom sudjelovanje u obrani suvereniteta Republike Hrvatske, a djelomice 70% bolešću izvan tih okolnosti. Ova okolnost nije točna, jer se stranka na navedeno rješenje pravovremeno žalila te je pravomoćno rješenje doneseno tek od strane drugostupanjskog organa HZMO-a, Središnje službe u Zagrebu dana 26. siječnja 2005.

Članak 122. st. 1. i 2. Zakona o mirovinskom osiguranju (u daljnjem tekstu ZOMO-a) kaže:

„ Članak 122. (1) Pravomoćno rješenje može se izmijeniti novim rješenjem ako je prvim rješenjem povrijeđen zakon ili opći akt Zavoda na štetu osiguranika, odnosno osigurane osobe.

(2) Novo rješenje donijet će se i onda kada se sazna za nove činjenice koje utječu na pravo osiguranika, odnosno osigurane osobe, a koje su nastale nakon donošenja rješenja o pravu.“

S obzirom da je kod stranke došlo do promijenjenih okolnosti koje se sastoje u tome da je donesen novi Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN 174/04) te je po tom zakonu uveden institut: „najniže mirovine“ hrvatskom branitelju, smatramo da je trebalo postupiti po članku 122. stavku 1. ZOMO-a te po njegovom novom podnesenom prijedlogu donijeti novo rješenje kojem će mu se utvrditi najpovoljnija mirovina, odnosno najniža mirovina prema članku 31. ZOPHBDR-a, a sukladno članku 152. ZOPHBDR-a kojim je propisano da stupanjem na snagu ovog Zakona izvršit će se prevođenje prava na obiteljsku mirovinu, novčanu naknadu u iznosu obiteljske mirovine i invalidske mirovine, a koja su ostvarena prema Zakonu o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i drugim propisima koji su bili na snazi do stupanja ovog Zakona na odredbe ovoga Zakona, ako je to za njih povoljnije.

„Članak 158. (1) Prevođenje priznatih prava iz članka 152. do 155. ovoga Zakona izvršit će Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovoga

Zakona.

(2) Postupci započeti prema propisima koji su važili do stupanja na snagu ovoga Zakona, a nisu okončani pravomoćnim rješenjem okončat će se po odredbama ovoga Zakona ako je to hrvatskom branitelju iz Domovinskog rata povoljnije.“

Naime, kako se imenovani na prvostupanjsko rješenje koje je doneseno dana 30.09.2004. pravovremeno žalio te je drugostupanjsko rješenje doneseno 26. siječnja 2005. te je ono

protekom zakonski određenog vremena postalo pravomoćno u 2005. godini, što bi značilo nakon stupanja ZOPHBDR-a na snagu. Ovakvim postupanjem nije poštivana odredba člana 158. ZOPHBDR-a, odnosno na pogrešno utvrđeno činjenično stanje pogrešno je primijenjena zakonska norma materijalnog prava.

Stoga smo uputili stranku da u obnovljenom postupku putem odvjetnika ostvari svoja prava na „najnižu mirovinu“ kao najpovoljniju mirovinu za njega na koju polaže pravo na osnovu važećih zakonskih odredbi ZOPHBDR-a.

Primjer 2.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratio se samostalni poljoprivrednik iz K. sa zahtjevom da mu pomognemo oko ostvarivanja prava na mirovinska primanja.

Uvidom u dokumentaciju nalazimo da imenovani po zakonskim odredbama ne ispunjava uvjete za odlazak u mirovinu (pravo na mirovinska primanja), bilo invalidsku bilo starosnu.

Po članku 52. Zakona o mirovinskom osiguranju da bi osiguranik mogao ostvariti pravo na invalidsku mirovinu moraju biti ispunjena 2 uvjeta: *postojanje invalidnosti te 1/3 radnog vijeka pokrivenog mirovinskim stažem.*

Ovaj uvjet ne moraju ispuniti osobe kod kojih je invalidnost nastala zbog ozljede na radu ili profesionalne bolesti, gdje pravo na invalidsku mirovinu osiguranik stječe bez obzira na dužinu mirovinskog staža i mirovina se određuje mu na temelju 40 godina mirovinskog staža (odnosno kao da je već odradio cijeli radni vijek). Kao radni vijek uzima se broj punih godina od dana kada je osiguranik navršio 20 godina života do dana nastanka invalidnosti.

Bitno je napomenuti da se razdoblje radnog vijeka skraćuje za vrijeme koje je osiguranik proveo na odsluženju vojnog roka i bio prijavljen kao nezaposlena osoba na Zavodu za zapošljavanje.

S obzirom da imenovani nije bio prijavljen kao nezaposlena osoba na Zavodu za zapošljavanje nema potreban broj godina mirovinskog staža za odlazak u invalidsku mirovinu. Tvrdnju da je uplaćivao i ranije doprinose mora i dokazati (uplatnicama, izvodom uplata sa bivših općinskih uprava društvenih prihoda, odnosno porezne uprave) na Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje jer oni u svojoj evidenciji pod njegovim imenom imaju uplaćeno samo 3 god. 4 mjeseca i 7 dana mirovinskog staža.

S obzirom na članak 52. stavak 1. Zakona o mirovinskom osiguranju, kod poljoprivrednika se ne može utvrditi profesionalna nesposobnost za rad, već samo opća nesposobnost za rad iz razloga što definicija invalidnosti uključuje nemogućnost obavljanja bilo kojih poslova koji odgovaraju tjelesnim i psihičkim sposobnostima osiguranika, a smatraju se odgovarajućim njegovim dosadašnjim poslovima.

Sukladno zakonskim odredbama rješenjem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, Područna služba u K. od 16.07.2009. utvrđena mu je opća nesposobnost za rad, te povodom njegove žalbe opća nesposobnost za rad potvrđena rješenjem HZMO-a, Središnje službe u Zagrebu od 08.12.2009. Na isto rješenje u zakonskom roku uložio je tužbu Upravnom sudu RH te očekuje presudu Upravnog suda. Još uvijek je u radnom odnosu jer rješenje o invalidskoj mirovini nije postalo pravomoćno. U međuvremenu imenovani je dana 30.04.2010. imao ozljedu na radu koju je uredno prijavio te je ona kao ozljeda na radu i priznata od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu. Postupak pred Upravnim sudom nije okončan.

Bitno je naglasiti da za ostvarivanje starosne mirovine po članku 30. Zakona o mirovinskom osiguranju imenovani niti za dvije godine kada napuni 65 godina također neće ispunjavati uvjet za dobivanje mirovine jer je uvjet za starosnu mirovinu 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža.

Na osnovu svega iznesenog, preporučili smo stranci da s osnova invalidnosti, ukoliko ispunjava određene pretpostavke ostvari određena prava koja ga pripadaju sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, br.73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07). Prikaz ovog slučaja govori o nedovoljnoj upućenosti građana o uvjetima za ostvarivanje mirovinskih primanja te svojevrsnom ponekad neopravdanom nepovjerenju prema rješenjima prvostupanjskih i drugostupanjskih tijela u sustavu mirovinskog osiguranja.

Ured se u rješavanju po pritužbama susreće ponekad sa situacijom u kojoj stranka dostavi manjkavu dokumentaciju tvrdeći da je zakinuta u nekom pravu ili dostavi samo dokumentaciju za koju procijeni da bi joj mogla ići u prilog o čemu svjedoči i naredni primjer.

Ponekad stranka zbog propuštanja rokova na koje je bila pravodobno upozorena bude uskraćena za pravo iz mirovinskog osiguranja kao što govori slijedeći primjer.

Primjer 3.:

Pravobraniteljici se pritužila stranka na nezakonitost u radu HZMO, Područna služba u V. navodeći da je zakinuta za svoja prava iz mirovinskog osiguranja.

Iz dostavljene nam dokumentacije proizlazi da je imenovanoj rješenjem bivše Samoupravne interesne zajednice mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, Područne službe O. od 01.02.1989. zbog profesionalne bolesti nastupila neposredna opasnost od invalidnosti, te joj je od 01.02.1989. priznato pravo na zaposlenje s punim radnim vremenom na drugom odgovarajućem poslu osim na poslovima gdje se traži izloženost štetnostima dišnih putova. Također, imenovana je primala zbog utvrđene profesionalne bolesti 100% iznos mjesečne naknade što se vidi iz rješenja od 01.02.1989.

Nakon toga, imenovana je primala naknadu na teret bivšeg Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja RH, a od 1992. naknadu, odnosno mirovinu od strane parafonda: RSK, PIO, filijala V., preko kojeg je primala mirovinu sve do 1997. godine, što se vidi iz izvadaka o mirovini.

Dana 18.03.1999. godine u zakonskom roku, imenovana je podnijela Republičkom fondu mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, Područna služba u V. zahtjev za nastavak isplate invalidske mirovine, međutim nije dobila nikakvu obavijest, ni rješenje sve do 13.10.2000. godine kada dobiva rješenje o prestanku prava na raspoređivanje na druge odgovarajuće poslove od strane Republičkog fonda mirovinskog i invalidskog osiguranja radnika Hrvatske, Područna služba O.

S obzirom da imenovana navodi da je njezina invalidska mirovina u stvarnosti cijelo vrijeme priznata i isplaćivana od strane parafonda: RSK, PIO, filijala Vukovar, preko kojeg je primala mirovinu sve do 1997. godine, priznata i prevedena po članku 1. Zakona o konvalidaciji (NN, br. 104/97), te da njenu mirovinu prima druga osoba koja ne živi u RH, zatražili smo očitovanje od Središnje službe HZMO-a u Zagrebu.

Također, za očitovanje smo zamolili i njezino bivše poduzeće B. iz V. te zatražili dostavu preslike njezine radne knjižice ili presliku dokumenta iz kojeg se vidi datum zaključivanja njenog radnog odnosa, odnosno radnog staža.

Na osnovu dostavljene nam dokumentacije i očitovanja može se zaključiti da stranka nije koristila pravnu pomoć odnosno pomoć odvjetnika kako bi ostvarila određena prava iz mirovinskog osiguranja, a sama nije posjedovala nužna pravnička znanja. Naime, bez obzira što su zakonom propisana i dana pojedina prava, sve osobe neće ih ostvariti. Kako bi se ista ostvarila najprije je potrebno da imamo saznanja da je zakonodavac dao određenoj kategoriji osoba mogućnost da ostvare određena financijska prava, zatim da ispunimo određene

zahtjeve koje je zakonodavac propisao za ispunjenje tih prava, a najzad ono najvažnije i da ih pismenim putem zatražimo i priložimo odgovarajuće dokaze da ispunjavamo propisane uvjete za ostvarenje pojedinih prava.

Međutim, u konkretnom slučaju njezin zahtjev za nastavak isplate mirovine koji je podnijela dana 18.03.1999. nije bio valjan, nije se pozvala na činjenicu da je njoj invalidska mirovina u stvarnosti cijelo vrijeme priznata i isplaćivana od strane parafonda te zahtjev nije potkrijepila dokazima o isplaćivanoj mirovini u parafondu: RSK, PIO, filijala V., preko kojeg je primala mirovinu sve do 1997. godine. Također nije se pozvala na Zakon o konvalidaciji (NN, br. 104/97), odnosno na članak 1. navedenog Zakona, po kojem se svi pojedinačni akti i odluke donijete ili izdane od strane raznih tijela ili pravnih osoba koje imaju javne ovlasti, donijeti ili izdani u predmetima sudbene i upravne naravi na područjima Republike Hrvatske koja su bila ili koja sada jesu pod zaštitom ili upravom Ujedinjenih naroda, konvalidiraju (pravno osnažuju, potvrđuju) se ovim Zakonom, u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o ljudskim pravima i slobodama i o pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj i zakonima Republike Hrvatske.

Prema tom Zakonu bez obzira na zakonitost ili nezakonitost otkaza poduzeća „B.“, s obzirom da je mirovina priznata i isplaćivana od strane tijela koje ima javne ovlasti, kao takva ona se trebala prevesti u skladu sa hrvatskim Zakonom o mirovinskom osiguranju na invalidsku mirovinu zbog profesionalne nesposobnosti za rad.

Uredba za provođenje zakona o konvalidaciji za upravno područje rada, zapošljavanja, mirovinskog i invalidskog osiguranja, doplatka za djecu, socijalne skrbi i zaštite vojnih i civilnih invalida rata (NN, br. 51/98 i 74/08), članak 5. stavak 3. i 4. propisuje:

Članak 5.

„(1) Osobama u radnom odnosu, odnosno koje su bile u radnom odnosu kod raznih tijela, pravnih ili fizičkih osoba, fizičkim osobama koje obavljaju djelatnost samostalnog privrednika ili samostalno obavljaju profesionalnu djelatnost te individualnim poljoprivrednicima, vrijeme provedeno u radnom odnosu, odnosno obavljanju djelatnosti, priznaje se u mirovinski staž kao staž osiguranja, pod uvjetom da su imali status osiguranika evidentiran u odgovarajućim evidencijama tijela mirovinskog i invalidskog osiguranja koja su djelovala na područjima iz članka 1. ove Uredbe.

(2) Rješenje o priznatom stažu osiguranja donosi i upisuje u novu radnu knjižicu nadležni fond mirovinskog i invalidskog osiguranja, na zahtjev zainteresirane osobe.

(3) Na zahtjev osobe kojoj je aktom tijela iz stavka 1. ovoga članka priznato određeno pravo iz mirovinskog i invalidskog osiguranja ili pravo na doplatu za djecu, nadležni fond mirovinskog i invalidskog osiguranja donijet će novo rješenje o priznatom pravu, u skladu s propisima o mirovinskom i invalidskom osiguranju Republike Hrvatske.

(4) Zahtjev za donošenje rješenja iz stavaka 2. i 3. ovoga članka zainteresirana osoba može podnijeti u roku od 30 dana od dana prijave prebivališta, a najkasnije u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ove Uredbe, s time da se isplata novčanih primanja priznaje od prvog dana slijedećeg mjeseca od dana podnošenja zahtjeva.(...)“

Što bi značilo da ukoliko nije postavila zahtjev za konvalidaciju, odnosno zahtjev za donošenjem novog rješenja o invalidskoj mirovini navedeno rješenje joj neće biti ni doneseno. S obzirom da isto nije učinila te je prošao prekluzivni rok za konvalidaciju, bilo je moguće samo u sudskom postupku utvrditi nezakonitost otkaza koja se javlja kao prethodno pitanje za utvrđivanje prava na invalidsku mirovinu i bez čijeg utvrđivanja nije ni moguće da ostvari invalidsku mirovinu.

Budući da je sama vodila žalbeni postupak na rješenje HZMO u kojemu se nije pozivala na relevantne činjenice i zakonske propise, žalba joj nije uvažena. Također, propustila je sa svim ostalim bivšim radnicima poduzeća „B.“ na vrijeme potpisati Sporazum o uređenju radno-pravnog statusa radnika bivšeg kombinata „B.“, koji se potpisivao u 2007, 2008. godini, već ga je potpisala tek pri kraju 2010. godine. Nije pokrenula ni vodila sudski spor zbog nezakonitosti odluke poduzeća „B.“ o otkazu svim radnicima koji su ostali u B. Pojedini radnici bivšeg poduzeća „B.“ koji su sudskim putem utvrđivali nezakonitost otkaza zbog skrivljenog ponašanja radnika, su dobili sudski spor.

Zbog svega navedenog došlo je do sadašnjeg stanja da imenovana ne ostvaruje invalidsku mirovinu.

U svojim očitovanjima poduzeće „B“ i Središnja služba HZMO-a navode da je imenovanoj prestao radni odnos s 31. 12. 1991, ali je političkom pogodbom između navedenog poduzeća i Udruge bivših radnika uz koordinaciju Vlade RH i HZMO potpisan 18. 5. 2007. Sporazum kojim je otvorena mogućnost priznanja radnog staža od 4. 12. 1991. do 31. 3. 2003; ista mogućnost bila je pružena imenovanoj, ali je odbila potpisati Sporazum koji se odnosio na 2951 radnika te je naknadno potpisan Aneks sporazuma 15. 9. 2010., kojim je obuhvaćeno još 176 radnika te je njime zaključen program. Premda je imenovana u propisanom roku odbila potpisati sporazum, po isteku roka poslala je antidatiranu izjavu koju HZMO nije uvažio.

HZMO navodi u svom odgovoru da su izvršili uvid u predmetni spis te da nisu mogli primijeniti odredbe članka 174. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br. 130/10 – pročišćen tekst), budući da imenovana u vrijeme stupanja na snagu Zakona o mirovinskom osiguranju, na dan 01. siječnja 1999. nije bila korisnica prava na temelju preostale radne sposobnosti, jer joj je radni odnos prestao 03. prosinca 1991. godine.

S obzirom da HZMO tumači odredbe zakona na način da je imenovanoj radni odnos prestao uslijed njene volje, a ne uslijed ratnih zbivanja to prethodno pitanje ispravnosti takvog tumačenja prestanka radnog odnosa morala je, kako smo već i ranije naveli, riješiti jedino u sudskom postupku ili potpisivanjem „Sporazuma“ zajedno sa svim ostalim bivšim radnicima poduzeća „B“.

Ured je imenovanu izvijestio o jedinoj preostaloj mogućnosti ostvarivanja mirovinskih primanja, a to je stjecanjem uvjeta na starosnu mirovinu, odnosno 2013. godine.

Sljedeći primjer ukazuje na to da Republika Hrvatska s nizom zemalja ima sklopljene međunarodne ugovore o reciprocitetu ostvarivanja prava iz sustava mirovinskog osiguranja pri čemu je važno istaknuti da mnoge zemlje određena prava iz sustava osiguranja priznaju pod uvjetom ako korisnik tih prava živi na području zemlje koja mu ta prava priznaje.

Temeljem nekoliko pritužbi upućenih Uredu, stječe se dojam da određeni broj osoba s invaliditetom koje su živjele u nekoj drugoj zemlji nije upoznat s uvjetom da se određena prava vezuju uz prostor države koja ih priznaje pa često preseljenje u drugu državu ima za posljedicu gubitak nekih prava što je regulirano međunarodnim sporazumima u čiji sadržaj osobe često nisu upućene.

Primjer 5.:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se stranka pritužujući se da joj se više ne isplaćuje naknada za tjelesno oštećenje koju je ostvarila u Sloveniji.

Na temelju njenog upita i putem elektronske pošte dostavljene nam dokumentacije izvršili smo uvid te došli do sljedećih zaključaka.

Zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje Republike Slovenije (Zavod za pokojinsko in invalidsko zavarovanje Slovenije) imenovanoj ne isplaćuje naknadu za tjelesno oštećenje koju je primala dok je živjela u Republici Sloveniji zbog zakonskih razloga koji se nalaze u stavku 3. članka 186. Zakona o pokojinskom in invalidskom zavarovanju (ZPIZ-1), (Uradni list RS, št. 106/1999, od 23. 12. 1999., sa izmjenama 72/2000, 124/2000 i 109/2001). To je novi Zakon koji je na snazi u Republici Sloveniji od 01.01.2000. i kojim su se postrojila pojedina prava iz mirovinskog osiguranja u Republici Sloveniji. S obzirom da imenovana nije prije 01.01.2000. godine predala zahtjev za naknadu za tjelesno oštećenje potpada pod odredbe novog zakona koje u svom članku 186. stavku 3. određuje da se državna mirovina, zaštitni dodatak, dodatak za pomoć i njegu, opskrbnina i invalidnina ne isplaćuju osobi koja ima stalno prebivalište u inozemstvu, odnosno ne prebiva na području Republike Slovenije (nije nam dostavila nikakvu dokumentaciju koju posjeduje prije 18.12.2002.)

O navedenom govori i međunarodni Sporazum između Republike Hrvatske i Republike Slovenije (Zakon o potvrđivanju Sporazuma o socijalnom osiguranju između Republike Hrvatske i Republike Slovenije (NN, br.16/97)) koji u svom članku 5. navodi:

„Članak 5. Isplata davanja

(1) Ako ovaj sporazum ne određuje drugačije mirovine i druga davanja, na koja postoji pravo prema pravnim propisima jedne države ugovornice, ne smiju se smanjivati, mijenjati, staviti u mirovanje, oduzeti ili plijeniti zbog toga što korisnik prebiva na području druge države ugovornice.

(2) Državljanima druge države ugovornice, koji prebivaju u trećoj državi, isplaćuje prva država ugovornica mirovine i druga davanja pod jednakim uvjetima kao i svojim državljanima koji tamo prebivaju.

(3) Zaštitni dodatak, doplatak za pomoć i njegu, novčane naknade koje osobe primaju u svezi s invalidnošću, naknada za nezaposlenost i druga davanja koja ovise o cenzusu prihoda, ne isplaćuju se u drugu državu ugovornicu. „

O gore navedenom govori i Radni i socijalni sud u Ljubljani (Delovno in socijalno sodišče v Ljubljani) u svojim presudama u kojima je odbio tužbeni zahtjev imenovane za priznavanje prava na naknadu za tjelesno oštećenje iz razloga što nije priložila dokaze (Zavoda za zdravstveno osiguranje) da je oštećenje posljedica profesionalne bolesti koja je nastala uslijed rada u „žagalnici“ u „B.“, te također nije podnijela nikakav dokaz da joj je to pravo priznato (odluka ili rješenje nadležnog tijela mirovinskog osiguranja) i isplaćivana naknada za tjelesno oštećenje po ranijem Zakonu o mirovinskom i invalidskom osiguranju koji je bio važeći u Republici Sloveniji prije 01.01.2000.

Zbog svega navedenog došlo je do sadašnjeg stanja da imenovanoj isplata naknade (po slovenskom „invalidnine“ ili „invalidnine za telesno okvaro“) miruje dokle god ima prebivalište izvan Republike Slovenije.

ZAKLJUČAK

Nema učinkovite sustavne kontrole donesenih rješenja o invalidnosti u sustavu mirovinskog osiguranja, te nikakve naknadne kontrole donesenih rješenja o postotku tjelesnog oštećenja.

Za sve osobe, pa tako i za osobe s invaliditetom osnovni problem današnjice su sve manja mirovinska primanja koja ne pokrivaju ni minimum životnih potreba, ali je njihov položaj još teži budući da invaliditet iziskuje i specifične troškove (lijekova, ishrane, pomagala).

Ovom je problemu pridonijela mirovinska reforma temeljena na rastu društvenog bruto proizvoda koji je izostao.

Posljedice kapitaliziranog mirovinskog osiguranja, koje se od 2002. provodi u Hrvatskoj imaju negativan utjecaj za osobe s invaliditetom jer u II. stupu mirovinskog osiguranja koje se zasniva na osobnim računima osiguranika, nema zaštite u slučaju invalidnosti već samo starijih osiguranika i onih sa duljim mirovinskim stažem dok će mlađi osiguranici moći svoja prava ostvarivati samo u I. mirovinskom stupu generacijske solidarnosti bez obzira koliko su izdvajali u II. i eventualno III. stup mirovinskog osiguranja. Za III. stup dobrovoljnog mirovinskog osiguranja još uvijek nisu regulirani i predviđeni načini ostvarivanja prava zaštite od invalidnosti te bi se hitno trebalo preispitati ovakav oblik izdvajanja za slučaj invalidnosti u Republici Hrvatskoj.

Na osnovu svega navedenog predlažemo da se izvrši izdvajanje i osnivanje posebnog sustava osiguranja za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti s posebnim nositeljem te izdvajanjima u osiguranim slučajevima kao što je to u većini zapadnoeuropskih država (neke unutar sustava imaju i naknadu štete koja je nastala kao posljedica nesreće na poslu (odštetne rente).

Također predlažemo da se ujednače prava osoba s invaliditetom koja proizlaze iz mirovinskog osiguranja kako je to postavljeno u Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (NN 63/07) gdje su kao ciljevi osim ostalih navedeni i:

- „omogućiti svim osobama s invaliditetom jednaki pristup socijalnim potporama (socijalnim uslugama i novčanim davanjima) osigurati pretpostavke primjerenoga životnog standarda osobama s invaliditetom
- unaprijediti prava osoba s invaliditetom u sustavu mirovinskog osiguranja
- osigurati pretpostavke za izmjenu postojećih propisa iz mirovinskog osiguranja i način financiranja
- osigurati posebnu valorizaciju povrede na radu i profesionalne bolesti u sustavu osiguranja
- proširiti prava osobama s invaliditetom s obzirom na uzrok invaliditeta u sustavu mirovinskog osiguranja
- uvesti sustav posebnog osiguranja od profesionalnih rizika
- *uskладiti propise o profesionalnoj rehabilitaciji u svim sustavima u kojima se provodi*
- *osigurati dodatna financijska sredstva s ciljem stvaranja uvjeta za zapošljavanje osoba s invaliditetom“*

3.7.1. PRAVO NA DOPLATAK ZA DJECU

S obzirom da se pravo na doplatak za djecu obrađuje u sustavu mirovinskog osiguranja u narednom tekstu sažeti ćemo ukratko jedan od bitnih problema s kojim smo se susreli i na koji smo upozoravani od strane roditelja djece s teškoćama u razvoju tijekom cijele 2011. godine.

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratili su se roditelji djece s teškoćama u razvoju koji su odbijeni u svom zahtjevu za ostvarivanjem dječjeg doplatka za svoju djecu koja imaju teže oštećenje zdravlja nakon navršene 27. godine, te time stavljeni u neravnopravan položaj naspram onih roditelja koji su to pravo ostvarili do 01.01.2002. godine i kojima po spornom članku 38. Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07. i 61/11) pripada doplatak za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.

Naime, po članku 17. prijašnjeg Zakona o doplatku za djecu iz 1999. (NN, br. 77/99, 145/99, 25/00, 41/00. i 64/00), djetetu koje je postalo nesposobno za život i rad prije navršene 15. godine života pripada doplatka za djecu za sve vrijeme trajanja te nesposobnosti, te za sve vrijeme osposobljavanja za život i rad bez obzira na životnu dob, što znači da nije limitirano dobnom granicom.

Novim Zakonom o doplatku za djecu (u daljnjem tekstu ZDD) ukinuto je pravo na doplatka za djecu djetetu navršavanjem 27. godine života unatoč postojanju nesposobnosti za samostalan život i rad, jer je po članku 12. novog zakona doplatka za djecu sa težim oštećenjem zdravlja ograničen do 27. godine, ali je napravljen izuzetak člankom 38. novog zakona koji u prijelaznim odredbama govori: *„Korisnicima koji su ostvarili doplatka za djecu s težim oštećenjem zdravlja, utvrđenom prema propisima iz socijalne skrbi, do dana primjene ovog Zakona, pripada pravo na doplatka za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.“*

Na osnovu toga članka Uredu su pristizale pritužbe na diskriminaciju svih novih korisnika doplatka za djecu sa težim oštećenjem zdravlja koji imaju pravo na doplatka za djecu samo do 27. godine, naspram prijašnjim korisnicima koji imaju pravo na doplatka za djecu i nakon 27. godine života, stoga jer nije donesen poseban zakon koji bi uklonio ovu nejednakost. Odnosno država se obvezala donijeti zakon o osobama s invaliditetom (koji već 10 godina nije donijela) u kojem bi na jednaki način za sve bila regulirana naknada (primanja) s osnova težeg oštećenja zdravlja koja bi bila supstitut za doplatka za djecu nakon navršene 27. godine života.

Zbog navedenog razloga pokrenut je pred Ustavnim sudom postupak za ocjenu suglasnosti sa Ustavom članka 12. novog Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07 i 61/11), kojim se ukida dotadašnje pravo djeci s težim oštećenjem zdravlja na doplatka za djecu nakon 27. godine. Međutim, Ustavni sud svojim rješenjem broj: U-I-1812/2006, nije prihvatio prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom članka 12. ZDD-a, s obzirom da je po ocjeni Ustavnog suda prijedlog neosnovan jer: *„...zakonodavac, prema stajalištu Ustavnog suda, ima pravo mijenjati zakonske uvjete uređenja socijalnih i drugih odnosa u društvu, pod pretpostavkom da su te izmjene u skladu sa zahtjevima koje pred njega postavljaju načela vladavine prava i socijalne pravde, propisana člankom 3. Ustava...“* Međutim, ta socijalna politika ne smije davati istoj skupini osoba nejednaka prava, odnosno diskriminirati jedne u odnosu na druge. Zbog navedenog Ustavni sud je donio Izvješće te ga uputio Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske.

Izvješćem Ustavnog suda Republike Hrvatske koji je donesen 19. studenog 2008. uz rješenje broj: U-I-1812/2006 i dostavljen Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske upoznat je Hrvatski sabor i Vlada Republike Hrvatske o neodrživosti prijelazne odredbe članka 38. Zakona o doplatku za djecu (NN, br.94/01, 138/06, 107/07 i 61/11).

Članak 38. ZDD-a glasi:

„Korisnicima koji su ostvarili doplatka za djecu s težim oštećenjem zdravlja, utvrđenom prema propisima iz socijalne skrbi, do dana primjene ovog Zakona, pripada pravo na doplatka za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.“

Ustavni sud navodi:

„Taj članak po svojoj je pravnoj naravi prijelazna zakonska odredba, kojoj je svrha urediti ostvarivanje doplatka za djecu, priznatog na temelju zakona koji je prestao važiti, a u

razdoblju prijelaza s jednog pravnog režima na drugi. On je privremene naravi jer proizvodi pravne učinke „do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom“.

U odnosu na učinke članka 38. ZDD-a, Ustavni sud primjećuje da višegodišnje nedonošenje „posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom“, a time i višegodišnje produljenje važenja članka 38. ZDD-a, kao privremene (prijelazne) odredbe, nije ustavnopravno prihvatljivo budući da će u prijelaznom razdoblju – do donošenja posebnog propisa – jednoj skupini korisnika iznimno i privremeno priznati pravo na doplatku i nakon što im dijete navrší 27. godina života.

Vremenska neodređenost članka 38. ZDD-a, u dijelu kojim je propisano „do donošenja posebnog propisa“, bila bi prihvatljiva pod uvjetom da je nadležno tijelo u nekom „razumnom roku“ donijelo predviđeni propis. Međutim, taj propis još uvijek nije donesen, što praktički znači da se jedna skupina korisnika doplatka za djecu nalazi u povoljnijem zakonskom položaju od 01. siječnja 2002., dakle već gotovo 7 godina. Ta činjenica u cijelosti narušava opravdanost i prihvatljivost zakonskog uređenja u prijelaznom razdoblju, koje po svojoj pravnoj naravi treba biti privremeno.

Budući da je Ustavni sud, sukladno članku 129. Ustava Republike Hrvatske i članku 105. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske, utvrdio da nadležno tijelo nije donijelo propis za izvršenje odredaba Ustava i zakona, koji propis je bilo dužno donijeti, Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske upućuje se ovo izvješće.“

Ovo izvješće je Ustavni sud uputio Vladi RH 2008. godine, od čega je prošlo skoro 3 godine, a da nadležno Ministarstvo, odnosno Vlada RH nisu poduzeli ništa kako bi ispravili nezakonitost, što znači da poseban propis nije i dalje donesen već 10 godina, premda je posljednja izmjena Zakona o doplatku za djecu bila 20. svibnja 2011. (NN, br. 61/11), sporni članci 12. i 38. nisu mijenjani.

Posve je prihvatljiva konstatacija koju naglašava i Ustavni sud da svaka država pa tako i Republika Hrvatska ima ovlast, sukladno svojim gospodarskim prilikama i mogućnostima samostalno uređivati svoju socijalnu politiku, odnosno djelokrug i načine ostvarivanja prava pojedinih skupina osoba s invaliditetom.

Ustavni sud podsjeća da je na temelju članka 2. stavka 4. alineje 1. Ustava Hrvatski sabor ovlašten samostalno odlučivati o uređivanju gospodarskih, pravnih i političkih odnosa u Republici Hrvatskoj.

U tom je smislu nesporno da zakonodavac ima ustavnu ovlast mijenjati zakonsko uređenje podsustava doplatka za djecu radi njegova prilagođavanja promijenjenim gospodarskim i socijalnim prilikama u zemlji, što uključuje i redefiniranje kataloga prava osiguranih u sustavu mirovinskog osiguranja.

Međutim, u ovom dijelu je socijalna politika države bila posve nekonzistentna: zakon koji regulira pravo djeci s težim oštećenjem zdravlja mijenja se svake 2 godine, najprije im se prizna pravo na uvećani doplatku (50%) ali uz imovinski cenzus Zakon o doplatku za djecu (NN, br. 44/77, 52/85, 8/90, 40/90, 58/90, 26/93 i 88/98), te nakon toga pravo na doplatku za djecu trajno nesposobnu za život i rad određivao se neovisno o ukupnom dohotku po članu kućanstva mjesečno (o čemu nije postojala javno dostupna informacija) koji je trajao samo godinu dana. Zakon o doplatku za djecu (NN, br. 77/99, 145/99, 25/00, 41/00 i 64/00), po kojem se doplatku za djecu trajno nesposobnu za život i rad određivao neovisno o ukupnom dohotku po članu kućanstva mjesečno, te se isplaćivao dokle god ta nesposobnost traje, a koji se počeo primjenjivati od 01.10.2000. i trajao do 01.01.2002. od kada se

primjenjuje posljednji (trenutno važeći) Zakon o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07 i 61/11) po kojem se doplatka za djecu s težim oštećenjem zdravlja određivao neovisno o ukupnom dohotku po članu kućanstva mjesečno, ali sada samo do kraja 27. godine.

Drugim riječima, samo onim osobama koje su do kraja samo 2001. godine podnijele zahtjev za doplatka za djecu s težim oštećenjem zdravlja pripada po članku 38. pripada pravo na doplatka za djecu i nakon navršene 27. godine života, odnosno doživotno, dok svima ostalima pripada samo do 27. godine života.

Nedvojbeno je da postupanje nadležnih tijela na temelju spomenute zakonske odredbe dovodi do nejednakosti u stjecanju novčanog prava, kao što je pravo na doplatka za djecu između osoba s težim oštećenjem zdravlja, utvrđenom prema propisima iz socijalne skrbi, koje su doplatka za djecu ostvarivale u 2001. godini i svih koji su pravo na doplatka za djecu stekli poslije 01.01.2002. godine. Naime, ovi prvi i nakon 27. godine imaju pravo na doplatka za djecu, dok ovi drugi to pravo nemaju. Ne bi bilo ništa sporno da zakonodavac nije to njihovo pravo vezao donošenjem novog zakona o osobama s invaliditetom kojim će biti regulirano novčano primanje koje će primati djeca s težim oštećenjem zdravlja nakon završetka školovanja (27. godine) i koje bi zamijenilo doplatka za djecu. S obzirom da i nakon 10 godina zakonodavac navedeni zakon nije donio to se nepravedno podržava nejednaki položaj ove dvije skupine među kojima je učinjena razlika koji se ogleda u nejednakom položaju glede financijskih primanja.

Razvidno je, nadalje, da u konkretnom slučaju nije riječ o diskriminaciji po osnovi invalidnosti koju prepoznaje hrvatsko zakonodavstvo već o nejednakosti unutar iste skupine osoba s invaliditetom i s istim stupnjem invalidnosti. Njih u ostvarivanju navedenog prava jedino razlikuje vrijeme podnošenja zahtjeva za doplatka za djecu, suglasno kojem kriteriju se prema njima različito postupa.

Zbog svega gore navedenog zatražili smo od nadležnih tijela da se postupi po Izvješću Ustavnog suda, da se pristupi žurnoj promijeni spornog zakona, da se ukine članak 12., te da se pravo iz članka 38. protegne na sve slučajeve djece s težim oštećenjem zdravlja (teškoćama u razvoju) ili da se žurno donese jedinstveni zakon koji će regulirati prava osoba s invaliditetom kako to i stoji u članku 38. ZDD-a.

Vlada Republike Hrvatske je zahtjev pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prosljedila tadašnjem Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi.

Dok nam se Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi nije očitovalo, nadležno Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti u svom odgovoru navodi: „U cilju unaprjeđenja ciljeva i svrhe doplatka za djecu kao obiteljskog davanja, a na osnovu praćenja promjena pravne stečevine EU (doplatka za djecu je socijalno pravo na koje se po pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji izravno primjenjuju odgovarajuće uredbe EU), izmjena propisa u zadnjih 10 godina vezanih uz uvjet za ostvarivanje prava na doplatka, socijalnog i populacijskog učinka, uz uvažavanje i gore spomenutog Rješenja Ustavnog suda Republike Hrvatske, ocijenjeno je potrebnim pokretanje inicijative za izmjene i dopune Zakona o doplatku za djecu, odnosno pokretanjem inicijative za izradu i donošenje novog Zakona o doplatku za djecu.“

U svom odgovoru istaknuli smo da je takav odgovor neprimjeren jer je doplatka za djecu socijalno pravo koje je izričito vezano uz socijalnu politiku svake države te usklađivanje nije vezano uz priznavanje ili nepriznavanje samog prava na doplatka za djecu i godine života do

kojih se priznaje jer je to stvar socijalne politike države kao što to u svom rješenju navodi i Ustavni sud, već uz protezanje takvog prava danog hrvatskim državljanima na strane državljanje, odnosno na strance i azilante sa boravkom u Republici Hrvatskoj.

Zakon o doplatku za djecu je već usklađen sa propisima EU i izmijenjen 2007. kako bi omogućio stjecanje tog socijalnog prava i strancima prema EU pravilima o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti (čl. 4. i 7. Zakona o doplatku za djecu). Uredba EU br. 883/2004 ističe u svojim uvodnim odredbama: „(4) Potrebno je poštivati posebne značajke nacionalnih zakonodavstava o socijalnoj sigurnosti te izraditi samo sustav koordinacije. (5) U okviru takve koordinacije potrebno je unutar Zajednice jamčiti jednakost postupanja na temelju različitih nacionalnih zakonodavstava prema osobama na koje se odnose.“

Također Odredbe Zakona o doplatku za djecu su izmjenama u 2011. usklađene su s Direktivom Vijeća 2004/83/EC, pa tako u članku 2. navodi se: „(3) *Korisnik može biti i stranac koji ima odobren azil, odnosno stranac kojem je odobrena supsidijarna zaštita, kao i članovi njihove obitelji prema propisima o azilu.*“

S obzirom na odgovor Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti koji je za nas bio nezadovoljavajući, ponovno smo uputili dopis Vladi Republike Hrvatske uz prijedlog da se postupi po Izvješću Ustavnog suda, odnosno da se pristupi žurno promijeni spornog zakona, da se ukine članak 12., te da se pravo iz članka 38. protegne na sve slučajeve djece s težim oštećenjem zdravlja (teškoćama u razvoju) na način da im se omogući ostvarivanje prava na doplatku za djecu nakon navršene 27. godine života i to dok se (ili da se žurno) donese jedinstveni zakon koji će regulirati prava osoba s invaliditetom kako to i stoji u članku 38. ZDD-a i kojim bi to pravo bilo zamijenjeno nekim drugim davanjem koje bi bilo za sve takve osobe (djecu s teškoćama u razvoju) nakon 27. godine života.

Prilikom pisanja ovog izvješća dobili smo očitovanje Ministarstva socijalne politike i mladih koje u dopisu opravdava nepostojanje socijalne politike Ministarstva vezane uz doplatku za djecu s težim oštećenjem zdravlja kao i uz procjenu i mogućnosti donošenja Zakona o osobama s invaliditetom već 10 godina koja se očitovala u besmislenosti i nezakonitosti odredbe članka 38. Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07 i 61/11), te najzad i u zanemarivanju izvješća Ustavnog suda na način da Ministarstvo nije donijelo propis za izvršenje odredaba zakona koji je trebalo donijeti jer se na to samo obvezalo važećom odredbom zakona.

ZAKLJUČAK

Smatramo da su novi korisnici doplatka za djecu s težim oštećenjem zdravlja stavljeni u neravnopravan položaj prema prijašnjim korisnicima koji imaju pravo na doplatku za djecu i nakon 27. godine života, jer nije donesen poseban zakon koji bi regulirao jednako za sve novčano primanje koje nakon 27. godine pripada djetetu s težim oštećenjem zdravlja. Spornim nalazimo to što se država obvezala (još i danas važećom) zakonskom odredbom donijeti propis o osobama s invaliditetom (koji već 10 godina nije donijela) u kojem će biti regulirano novčano primanje koje će primati djeca s težim oštećenjem zdravlja nakon završetka školovanja (27. godine) i koje bi zamijenilo doplatku za djecu.

3.8. SOCIJALNA ZAŠTITA

U području socijalne skrbi, jednim od najznačajnijih sustava za osobe s invaliditetom 2011.g. bila je naročito značajna zbog donošenja novog Zakona o socijalnoj skrbi (NN 57/11), koji je se primjenjuje od 2.6.2011.

U procesu izrade novog Zakona, a i ranije, pravobraniteljica je uputila niz preporuka i prijedloga za poboljšanje odredbi koje nisu bile usklađene s načelima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Sama javna rasprava trajala je prekratko u svim fazama izrade, nadležno je Ministarstvo ostavljalo vrlo malo vremena za dostavljanje komentara, što svakako nije u skladu sa Kodeksom savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata.

U postupku donošenja novog Zakona o socijalnoj skrbi Ured pravobraniteljice aktivno je sudjelovao na više načina. Održan je sastanak sa tadašnjim državnim tajnikom za socijalnu skrb i njegovim suradnicima, sastanak sa ravnateljicom uprave socijalne skrbi, a dostavljeni su komentari i prijedlozi na Nacrt prijedloga Zakona.

Ured je u svojim primjedbama i prijedlozima bio usmjeren na prava značajna za osobe s invaliditetom i njihovu stvarnu usklađenost sa socijalnim modelom kako ga definira Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Navedena Konvencija obvezuje na osiguravanje jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom, kako bi se osiguralo njihovo puno i učinkovito sudjelovanje i uključivanje u društvo. Na to smo posebno upozoravali kod prijedloga odredbi koje se odnose na osobnu invalidninu, tražeći da se osobna invalidnina priznaje neovisno od ostvarenih prihoda ili imovine, isključivo u odnosu na težinu invaliditeta i potrebe za uključivanjem u život zajednice, odnosno „podmirivanjem izdataka vezanih za invaliditet“, kako to navodi Konvencija.

Uz članak 76. kojim se definira pravo na osobnu invalidninu upozoravali smo na sljedeće: Definicija ovog prava u neskladu je s odredbom čl.78. st.2. koji definira uvjete za ostvarivanje ovog prava prema materijalnom i imovinskom cenzusu. Prema definiciji iz čl.76. osobna invalidnina je novčana potpora *u svrhu zadovoljavanja njezinih potreba za uključivanje u svakodnevni život zajednice na ravnopravnoj osnovi s drugima*. Invaliditet povećava životne troškove osobe i njegove obitelji. Stoga bi osobna invalidnina trebala osigurati da osobe s invaliditetom budu u istoj početnoj poziciji kao i osobe bez invaliditeta. Smatramo da je člankom 76. u st.1. samo formalno deklarirana namjera da se osobama s invaliditetom osigura izjednačavanje njihovih šansi s drugima. Osobna invalidnina treba biti isključivo vezana uz težinu invaliditeta, a ne imovinsko stanje osobe.

Ishod: Prijedlog nije uvažen.

U novom Zakonu uz materijalni cenzus ugrađen je i imovinski cenzus, što osobe s invaliditetom stavlja u još teži položaj nego do sada.

Kao jedno od značajnijih prava koja ostvaruju djeca s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom, za koje smo zaprimili značajan broj pritužbi građana je pravo na status roditelja njegovatelja. Najučestalije se pritužbe i dalje odnose na nemogućnost ostvarivanja ovog prava roditelja djece s teškim intelektualnim teškoćama, duševnim smetnjama, gluhošljepoćom, ali i nekim drugim teškim oštećenjima.

Prijedlog izmjene čl.86. Zakona koji regulira ovo pravo odnosio se na definiranje težine oštećenja (invaliditeta) djeteta. Naime, cijele grupacije osoba s invaliditetom zakinite su načinom na koji se definira krug osoba koje mogu ostvariti ovo pravo. Sporna odredba čl. 86.

st. 2. glasi: „Pravo na status roditelja njegovatelja ima i jedan od roditelja djeteta s teškoćama u razvoju odnosno osobe s invaliditetom, zbog kojih je u potpunosti nepokretna i uz pomoć ortopedskih pomagala, te roditelj djeteta s teškoćama u razvoju odnosno osobe s invaliditetom s više vrsta teških oštećenja (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih), zbog kojih je potpuno ovisno o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.“

Ponovno čvrsto ostajemo kod našeg prijedloga da se kao uvjet težine oštećenja na strani djeteta definira svaki teški invaliditet zbog kojeg je dijete/osoba u potpunosti ovisna o tuđoj brizi, njezi i pomoći. Kao primjer navodimo sljedeće kategorije osoba s invaliditetom koje sadašnja odredba stavlja u nepovoljan položaj. Npr. osoba s teškom mentalnom retardacijom (intelektualnim oštećenjem) može se kretati, ali nema sposobnost samostalnog korištenja te funkcije, pa joj je potrebna pomoć i njega kod najjednostavnijih motoričkih radnji (npr. održavanje osobne higijene nakon toaleta, uzimanje hrane), a uz to joj je potrebna neprekidna intenzivna briga druge osobe. Isto je kod npr. gluhoslijepe osobe koja se, unatoč motoričkoj sposobnosti organa za kretanje, ne može bez pomoći druge osobe kretati izvan stana, komunicirati, usvajati i primati informacije, niti obavljati najjednostavnije radnje i poslove, a unutar stana ne može se samostalno obući i svući, pripremiti i uzeti hranu, održavati kućanstvo i dr. Nadalje, što se tiče autizma, ove osobe također unatoč motoričkoj sposobnosti trebaju zbog svojeg stanja potpunu i neprekidnu brigu, pomoć a ponekad i njegu druge osobe. Često puta nisu sposobne niti za najjednostavniju brigu o sebi u smislu samozbrinjavanja, kretanja, komunikacije i osiguravanja osnovne sigurnosti. Isto tako, kad se radi o teškim psihičkim bolesnicima, oni unatoč tome što istovremeno nisu nepokretni niti imaju intelektualne teškoće, zbog »promjene osobnosti u ponašanju i u reakcijama s progresivnim oštećenjem u intelektualnom, emocionalnom i socijalnom funkcioniranju" potpuno su ovisni o brizi druge osobe. Ovo su samo najjednostavniji primjeri osoba, koje prema sadašnjoj formulaciji ne bi mogle ostvariti pravo na obiteljskog njegovatelja.

Uvjetovanje postojanja više vrsta teških oštećenja stavlja u nepovoljniji položaj veliki broj osoba s najtežim oštećenjem/invaliditetom, jer podzakonskim aktom Pravilnikom o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN, br. 64/02, 105/07, 145/11) teško oštećenje zdravlja je definirano i ono se odnosi i na tjelesna i mentalna oštećenja i psihičke bolesti. Smatramo da je pozivanje na definiciju invaliditeta sukladno odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u uvodnom dijelu Zakona samo formalno, a u stvari, opasno blizu prevladanog stava da su osobe s teškim invaliditetom samo nepokretne osobe, odnosno osobe s tjelesnim invaliditetom.

Ishod: nije uvaženo.

Nadalje, predlagali smo da se stavkom 3. utvrdi mogućnost ostvarivanja prava na status njegovatelja i ako djetetu s teškoćama u razvoju odnosno osobi s invaliditetom nije moguće osigurati zadovoljavanje njegovih životnih potreba uključivanjem u programe boravka u smislu ovoga Zakona, te ako mu za vrijeme tog boravka nije osigurava potrebna usluga pomoći i njege“, a ne kao što je bilo do sada „... ako zbog težine oštećenja ili bolesti nije moguće osigurati djetetovo zbrinjavanje.

Ovakvom izmjenom omogućilo bi se ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja i u slučaju kada nije moguće osigurati osobi zbrinjavanje zbog nerazvijene mreže usluga (npr. ruralna područja), a uključuje naravno i nemogućnost osiguravanja dnevnog programa i zbog težine invaliditeta.

Ishod: Uvaženo.

Uredu su se obratili roditelji koji nisu mogli ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja zbog činjenice da su korisnici starosne mirovine, obzirom da je ranijim Zakonom o socijalnoj skrbi definirano da ovo pravo roditelj ostvaruje „najdulje do dana ispunjenja uvjeta za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu“. Uvjet za stjecanje prava na starosnu mirovinu propisan čl.30. Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br.102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10, 121/10), a to je 15 godina radnog staža i 60 godina života. (Prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br.121/10, stupio na snagu 1. studenog 2010, za ženu je to u 2011.g. 60 godina i 3 mj.). Međutim, ovi uvjeti trebaju biti kumulativno ispunjeni, pa je u praksi bio čest slučaj da roditelj mnogo stariji od 60 godina života i dalje ostvaruje pravo na status roditelja njegovatelja, ukoliko do trenutka stjecanja prava na status nije imao dovoljno radnog staža. Međutim, Uredu su se pritužili roditelji koji jesu u starosnoj mirovini, ali žele ostvariti pravo na status, prvenstveno zbog povoljnijeg iznosa novčanih sredstava koja pri tom mogu ostvariti. Navedenim zakonskim određenjem roditelji smatraju da nisu u izjednačenom položaju jer postoji mogućnost da jedan roditelj i u dobi od npr. 70 godina života, ukoliko je psihofizički sposoban, ostvaruje pravo na status roditelja njegovatelja, dok roditelj koji je već u starosnoj mirovini, neovisno o životnoj dobi, to ne može.

Stoga smo predložili da se ovo ograničenje jasno definira za sve korisnike (ili potencijalne) korisnike prava na status njegovatelja na način koji među njima neće stvoriti razlike, ili definiranjem gornje granice životne dobi korisnika ovog prava za sve ili kao što je to bilo u prvotnom prijedlogu Nacrta: omogućiti korištenje ovog prava dok traje potreba, bez ograničenja dobi na strani roditelja ukoliko ispunjava ostale uvjete psihofizičke sposobnosti i druge uvjete).

Ishod: Uvaženo.

Isto tako, predlagali smo ranije da se pravo na status njegovatelja ne ograniči samo na roditelja djeteta, nego da se iznimno prizna i drugom članu obitelji ukoliko djetetu pruža stvarnu pomoć, njegu i brigu. Iz iskustva ovog Ureda za status obiteljskog njegovatelja obraćale su se osobe u sljedećim slučajevima:

- Pomajke – npr. dijete je povjereno ocu, majka ne živi s djetetom, o njemu ne brine, a pogotovo ga ne njeguje, otac privređuje za obitelj
- Sestre/braća – kad roditelja nema (nije živ), ne brine o djetetu i ne živi s njim, zbog osobnog psihofizičkog statusa roditelja (bolest, invaliditet) ne može njegovati bolesno dijete
- Drugi članovi obitelji, npr. šogorica njeguje suprugovu sestru – roditelji nisu živi.

Obzirom da takvih slučajeva vjerojatno nema puno, smatramo opravdanim proširiti krug mogućih korisnika ovog prava, ukoliko članovi obitelji stvarno brinu o osobi s invaliditetom, a roditelja nema, nije živ ili nije sposoban o djetetu brinuti.

Ishod: Uvaženo.

U poglavlju „Osnovni pojmovi“ u dijelu teksta koji obrazlaže pojam „Osnovne životne potrebe“, predložili smo proširiti pojam osnovnih životnih potreba za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju, jer se u kontekstu socijalne sigurnosti i minimalnih potreba, te prema principu „izjednačavanja mogućnosti“ ne mogu jednako procjenjivati „minimalne životne potrebe“ za osobe s invaliditetom i osobe bez invaliditeta.

Ishod: Uvaženo.

Ubrzo nakon donošenja Zakona Uredu su se počeli obraćati osobe s invaliditetom i roditelji djece s teškoćama u razvoju, koji iz raznih razloga nisu bili u jednakom položaju unatoč postojanju težine invaliditeta.

Primjer:

Uredu se obratio roditelj koji unatoč utvrđenoj težini oštećenja zdravlja djeteta sukladno čl. 86.st. Zakona, ne može ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja, jer dijete boravi u redovnoj obrazovnoj ustanovi duže od 4 sata dnevno, ali postoji problem duljine boravka djeteta na godišnjoj razini. Ukoliko dijete u školi boravi više od 4 sata dnevno, ali roditelj školske sate dijeli sa svim radnim danima u godini, a ne samo brojem dana školske godine, ispada da gotovo 3 mjeseca u godini dijete nije „zbrinuto“. Stoga smo u više navrata ukazivali na nužnost jasnijeg definiranja „dnevnog boravka“ u kontekstu ostvarivanja prava na status roditelja njegovatelja odnosno ostvarivanja prava na osobnu invalidninu.

Isto tako, nakon što je već donesen Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 57/11), Ured je kontaktiralo nekoliko roditelja pritužujući se na odredbe koje se odnose na osobnu invalidninu. Spornim držimo da se nejednako tretira mirovina u odnosu na prihod iz rada. Novim Zakonom osobna invalidnina utvrđuje se kao razlika između prihoda i imovine i iznosa osobne invalidnine, a u prihod se ne uračunava mirovina do iznosa mirovine ostvarene za 40 godina mirovinskog staža.

Smatramo da umjesto riječi „mirovina“ treba stajati „prihod“, jer bi prema sadašnjem prijedlogu osobe koje ostvaruju plaću bile u neravnopravnom položaju u odnosu na one koje ostvaruju mirovinu i što bi bilo demotivirajuće za uključivanje osoba s invaliditetom na tržište rada.

Ponavljamo da je pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i ranije predlagala da se osobna invalidnina ne umanjuje za ostvareni prihod. Osobna invalidnina je novčana naknada koja služi uključivanju u svakodnevni život u zajednici stoga je ona nadoknada za posebne/povećane potrebe osobe s invaliditetom, kako bi se njihov položaj izjednačio sa osobama bez invaliditeta. Propisivanjem prava na osobnu invalidninu neovisno o prihodu potaknulo bi se uključivanje osoba s invaliditetom u svijet rada, a ne kao što je bila dosadašnja praksa, namjernog prekida školovanja u svrhu ostvarivanja „sigurnije socijalne naknade“.

Primjer:

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratila se osoba pritužujući se na postupanje centra za socijalnu skrb, u pogledu ostvarivanja prava na pomoć za uzdržavanje za njezinog brata, koji nakon smrti roditelja živi kod nje.

U svojem podnesku imenovana navodi da je njezin brat osoba s teškim invaliditetom (umjerene intelektualne teškoće), pod skrbištvom Centra za socijalnu skrb, te da ostvaruje pravo na osobnu invalidninu. Navodi također da njezin brat nema nikakav prihod, da i sama živi u teškoj materijalnoj situaciji, te se obratila zahtjevom da se njezinom bratu odobri stalna novčana pomoć, odnosno pomoć za uzdržavanje, ali joj u tome nije udovoljeno. Osim toga, za skrbnika njezinom bratu imenovan je djelatnik Centra koji se zbog očite kolizije uloga ne zalaže za njegovo pravo na pomoć za uzdržavanje, jer svojem štićeniku na osigurava sredstva za uzdržavanje na koju ima pravo kao osoba bez prihoda. Pritužiteljica u svojem podnesku također navodi (imenom i prezimenom) slučajeve svojih sugrađana koji u potpuno identičnoj situaciji ostvaruju pomoć za uzdržavanje, iz čega proizlazi zaključak da se zakonske odredbe različito tumače i primjenjuju u različitim centrima za socijalnu skrb, odnosno zavodima.

Povodom podneska imenovane, Ured pravobraniteljice zatražio je očitovanje od Centra za socijalnu skrb nadležnom prema prebivalištu njezinog brata, a zaprimili smo i očitovanje njoj nadležnog centra za socijalnu skrb, o prilikama u kojima živi imenovana. Navedeni Centar u svojem odgovoru navodi da „obzirom da Josip i nadalje živi u zajedničkom kućanstvu sa sestrom i njezinom obitelji, a obzirom na socioekonomske prilike obitelji njegove sestre, vidljivo je da on ne živi sam u kućanstvu, te stoga ne može ostvariti pomoć za uzdržavanje kao samac“.

Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 57/11) utvrđuje termin „kućanstvo“ kao svaku obiteljsku ili drugu zajednicu osoba koje zajedno stanuju i zajedno podmiruju troškove života, bez obzira na srodstvo. Pravo na pomoć za uzdržavanje, prema odredbama ovog Zakona, ima samac ili članovi kućanstva za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba.

Mišljenja smo da u ovom slučaju osoba ne podmiruje troškove života u kućanstvu jer za to nema osigurana sredstva. Njegova sestra nije obveznik uzdržavanja, ona mu pruža potrebnu njegu i brigu nakon smrti roditelja, ali ne može nauštrb članova svoje obitelji bratu osiguravati sredstva za osnovne životne potrebe.

Smatramo dvojbenom odredbu Zakona kojom se utvrđuje tko čini kućanstvo. Kada srodnik nije u mogućnosti uzdržavati osobu s invaliditetom (ili to jednostavno ne želi!), socijalna skrb najčešće izabire institucionalni oblik skrbi, koji je za društvo najskuplji. Smatramo da se ovakvom odredbom ne podržava načelo supsidijarnosti, individualizacije, uključenosti korisnika u zajednicu i pravodobnosti, ako ih zajedno možemo shvaćati kao principe kojima se svakoj osobi osigurava individualan pristup u rješavanju životnih poteškoća, poštujući pravo izbora, te primarno podržavanje svake mogućnosti ostanka osobe u obitelji.

Moramo napomenuti da Ured pravobraniteljice ima saznanja i o drugim ovakvim slučajevima u kojima se osobe s invaliditetom na isti način smatraju članovima kućanstva svojih srodnika a da među njima ne postoji obveza uzdržavanja, te im se stoga ne osiguravaju sredstva za uzdržavanje. Isto tako imamo i saznanja da se u nekim drugim centrima za socijalnu skrb, unatoč življenju „pod istim krovom“ odrasle radno sposobne osobe tretiraju kao samostalna kućanstva.

S obzirom na navedeno, predloženo je da nadležno Ministarstvo razmotri ovaj problem, te Zavodima za socijalnu skrb uputi naputak/mišljenje o primjeni zakonskih odredbi u ovakvim slučajevima, posebno što se tiče izraza „kućanstvo“, kako bi se osiguralo jednako postupanje i jednaka primjena zakonskih odredbi u cijeloj zemlji, sa preporukom da se kao korisnik prava iz socijalne skrbi odredi obitelj, odnosno srodnici između kojih postoji obveza uzdržavanja.

U svojem odgovoru, Ministarstvo socijalne politike i mladih ostaje kod definicije pojma „kućanstvo“ koja se dosljedno u praksi centara treba i primjenjivati. Međutim, u izradi budućeg Zakona, razmotrit će prijedlog Ureda.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zaprimila je i pritužbe osoba s invaliditetom vezane uz ostvarivanje prava na naknadu do zaposlenja, te ima saznanja o poteškoćama koje već više mjeseci postoje u ostvarivanju ovog prava, a koje su nastale donošenjem novog Zakona o socijalnoj skrbi (NN, br. 57/11). Prema sadašnjem zakonskom uređenju, zahtjev za ostvarivanje ovog prava podnosi se Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom u Zagrebu, a može se podnijeti i Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Tako je postupak za potencijalne korisnike ovog prava otežan. One se obraćaju Fondu, nadležnom centru za socijalnu skrb ili HZZ-u, koji se mjesecima neuspješno usklađuju u svojem postupanju. HZZ ne preuzima zahtjeve za naknadu već ih prosljeđuje Fondu, koji zaprimljene zahtjeve upućuje na centre za socijalnu skrb. Oni trebaju prikupiti

dokumentaciju te dati prijedlog rješenja za ostvarivanje novčane naknade, a na kraju Fond donosi rješenje i vrši isplatu naknade.

Fond za profesionalnu rehabilitaciju je javna ustanova osnovana uredbom Vlade Republike Hrvatske sa sjedištem u Zagrebu. Osnovne aktivnosti Fonda propisane su čl. 33.st.5. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, a odnose se na provođenje politike razvitka i unaprjeđivanja profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, financiranje ustanova za profesionalnu rehabilitaciju i radnih centara, isplate novčanog poticaja, financiranje programa i projekata za poticanje zapošljavanja i za održavanje zaposlenosti osoba s invaliditetom i druge poslove predviđene uredbom o osnivanju Fonda i statutom Fonda.

Iz ovoga proizlazi da Fond po svojoj zakonom definiranoj ulozi i svojem ustroju nema kapacitete ni mogućnosti za provođenje postupka ostvarivanja prava na naknadu do zaposlenja. Sve aktivnosti Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom usmjerene su podizanju razine društvene svijesti o potrebama i mogućnostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, te njihovog uspješnog uključivanja na tržište rada provođenjem i financiranjem konkretnih mjera.

Prema statističkim podacima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi do kraja 2010. g. bilo je 3 609 korisnika novčane naknade do zaposlenja. Prema trenutno važećim odredbama, naknadu do zaposlenja može ostvariti i osoba koja je radno nesposobna. Zakonsko uređenje prema kojem isplata ove naknade tereti sredstava navedenog Fonda s toga stanovišta je upitna, jer troškovi financiranja naknade značajno umanjuje raspoloživa sredstva Fonda namijenjena poticanju zapošljavanja osobama s invaliditetom i njihovom zadržavanju u svijetu rada.

Zbog navedenog, predložili smo da Vlada RH preispita odredbe koje se odnose na ostvarivanje naknade do zaposlenja, te zajedno sa nadležnim ministarstvima i Fondom za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom osigura redovito ostvarivanje i praćenje ostvarivanja ovog prava, dostupnost institucije nadležne za njegovo ostvarivanje, te racionalnost i svrhovitost raspolaganja sredstvima iz Državnog proračuna namijenjenim poticanju zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom nalaže da se osobama s invaliditetom osigura primjereni životni standard i socijalna zaštita. Kada se osoba zbog svojeg invaliditeta ne može zaposliti, te tako stjecati sredstva potrebna za život, dužnost je države da tim osobama i njihovim obiteljima osigura odgovarajući životni standard, te stalno unapređenje životnih uvjeta. Dužnost je države osigurati da osobe ostvare pomoć kako ne bi živjele u uvjetima siromaštva dok podmiruju izdatke vezane uz invaliditet. Preambula Konvencije konstatira da „većina osoba s invaliditetom živi u uvjetima siromaštva“, te je nužno donositi mjere za ublažavanje negativnog učinka siromaštva na osobe s invaliditetom. Na sustav socijalne skrbi upućene su sve osobe s invaliditetom koje svoju materijalnu sigurnost ne mogu ostvariti vlastitim radom, stoga je i zadaća ovog sustava osigurati primjerena prava ovim osobama i članovima obitelji na koje su upućene, uvažavajući njihove sposobnosti i potrebe i težinu invaliditeta.

3.8.1. JEDNAKOST PRED ZAKONOM

Tijekom protekle godine pravobraniteljica je zaprimila određeni broj pritužbi osoba lišenih poslovne sposobnosti koje su se prituživale na način zaštite njihovih (najčešće imovinskih) prava i interesa, način na koji je proveden postupak lišenja poslovne sposobnosti, kao i na njihov položaj u tom postupku, a zaprimljen je i određeni broj pritužbi drugih osoba u vezi vršenja dužnosti skrbnika. Posebno su značajne pritužbe koje su se odnosile na neposredno skrbništvo centra za socijalnu skrb.

Tijekom 2010. godine Ured je na temelju podatka o udjelu osoba u potpunosti lišenih poslovne sposobnosti u ukupnom broju lišenih poslovne sposobnosti, na temelju pojedinačnih pritužbi te na temelju saznanja o položaju osoba s mentalnim i intelektualnim oštećenjem u Republici Hrvatskoj stečenih na druge načine započeo s radom na promicanju primjene članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Pri tome smo ukazivali na nedostatke uočene u praksi postupanja svih sudionika u samom postupku lišenja poslovne sposobnosti, kao i na nedosljedno provođenje onih odredbi Obiteljskog zakona koje predstavljaju zaštite mehanizme koji sprječavaju zlouporabu i prekomjerno i nepotrebno zadiranje u ljudska prava osoba lišenih poslovne sposobnosti kao i onih za koje je postupak tek pokrenut ili se planira pokrenuti. Tako je Ured svim centrima za socijalnu skrb uputio preporuke vezano uz dosljednu primjenu onih odredbi ObZ koje već sada osiguravaju poštivanje prava osoba lišenih poslovne sposobnosti, a Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da osigura provođenje redovne revizije skrbništva. (Više u Godišnjem izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2010.)

Međutim, uvidjeli smo kako samostalno niti jedan od ključnih segmenata instituta skrbništva ne može donijeti zaokret u pogledu osiguravanja jednakosti pred zakonom osobama s invaliditetom u smislu članka 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Stoga smo došli do zaključka kako postoji nužnosti promjene sustava skrbništva u RH, a što uključuje i promjene Obiteljskog zakona (dalje ObZ). Također svjesni činjenice da će ovaj proces potrajati, odlučili smo posebnu pažnju posvetiti unaprjeđenju prakse u postupanju, na način da se sadašnje zakonske odredbe počnu provoditi dosljedno i da ih se u primjeni tumači na način da se najmanje ograničava temeljna ljudska prava osoba s invaliditetom, kako u postupku samog lišavanja poslovne sposobnosti, tako i tijekom skrbi o osobama lišenima poslovne sposobnosti.

Iz tih razloga Ured je u 2011. započeo rad na organizaciji stručnog skupa koji bi obuhvatio sve sudionike u postupku lišenja poslovne sposobnosti i skrbništva, s ciljem njihovog upoznavanja s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, njezinim značenjem i dužnošću primjene u svakodnevnom radu, te mogućnostima unaprjeđenja sadašnje prakse. No krajnji i najvažniji cilj ovog skupa bio je usmjeren na formiranje prijedloga o mogućnostima reforme cijelog instituta skrbništva iz sustava zamjenskog odlučivanja u sustav odlučivanja uz podršku.

Za izlagače iz Hrvatske pozvali smo stručnjake iz područja pravnih i medicinskih znanosti, te dugogodišnje praktičare iz centara za socijalnu skrb, suce i sudske vještake te liječnike psihijatre. Oni su u svojim izlaganjima ukazali na potrebu i mogućnost poboljšanja trenutne prakse kroz dosljednu primjenu pozitivnih zakonskih odredbi koje garantiraju zaštitu ljudskih prava u procesu lišavanja poslovne sposobnosti i skrbništva, te mogućnostima da se u praksi

implementiraju načela i odredbe Konvencije. Na stručnom skupu sudjelovali su kao izlagači i inozemni stručnjaci s područja zaštite prava osoba s invaliditetom koji su predstavili sustav skrbništva u svjetlu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, odnosno prisutne upoznali sa sustavom podrške odlučivanju kao alternativom sustavu skrbništva, ali i praksom u drugim europskim zemljama.

Na stručnom skupu okupili smo na jednom mjestu 340 sudionika odnosno sve one koji sudjeluju u postupku za lišenje poslovne sposobnosti: socijalne radnike, vještake i suce jer smo smatrali iznimno važnom međusobnu razmjenu iskustva i ukazivanje na nužnost međusobne suradnje koja je manjkava u dijelu kritičnog preispitivanja odluka s aspekta ljudskih prava.

Stručni izlagači na skupu, svatko iz svojeg rakursa, dokazivali su kako institut skrbništva definiran sadašnjim zakonskim odredbama nije samo zaštitni mehanizam kroz koji se osoba štiti, nego je istovremeno i institut koji ograničava ljudska prava osoba s invaliditetom. Isto tako, utvrđeno je da je mali broj imperativnih normi u Obiteljskom zakonu, što znači da se sve odredbe mogu tumačiti i primjenjivati na način da što manje ograničavaju ljudska prava osoba s invaliditetom, a da se i dalje te iste norme ne krše.

Mogućnost unaprjeđenja prakse dana je iz perspektive svih najvažnijih aktera u procesu lišavanja poslovne sposobnosti i skrbništva: centra za socijalnu skrb, liječnika psihijataru, sudskih vještaka i sudaca, ali i iz perspektive samih osoba koje se lišava poslovne sposobnosti, odnosno predstavnika udruga koje zastupaju njihova prava.

Na samom skupu donijeti su određeni zaključci, u skladu s ciljevima skupa:

- potrebno je reformirati sustav skrbništva kroz izmjene zakonodavstva kako bi se sustav zaštite prava i interesa osoba s intelektualnim i mentalnim oštećenjima uskladio s načelima Konvencije; dok se postojeći sustav ne reformira, potrebno je unaprijediti praksu;
- nužno je ustanoviti suradnju između socijalnog radnika, posebnog skrbnika i vještaka u postupku lišavanja poslovne sposobnosti te uvesti multidisciplinarno vještačenje (uključuje psihologa, defektolog/rehabilitatora!);
- preporuča se provoditi kontinuiranu edukaciju vještaka za vještačenja poslovne sposobnosti, kao i edukaciju sudaca i socijalnih radnika u smislu upoznavanja s praksom Europskog suda za ljudska prava, kako bi se znalo tumačiti Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koju su sva tijela dužna primjenjivati u svakodnevnom radu;
- nužno je hitno preispitati sva skrbništva koja nisu preispitana u posljednje 3 godine;
- skrbništvo je potrebno prevenirati kroz jačanje kapaciteta osobe prije samog pokretanja postupka i razvoj sustava izvanbolničke rehabilitacije;
- predlaže se profesionalizacija skrbništva;
- upoznati svakog sudionika uključenog u postupak lišavanja poslovne sposobnosti da je primjena odredbi Konvencije obavezna za svakoga tko obavlja stručne poslove vezane uz skrbništvo.

Skup je potvrdio da je većina sudionika slabo upoznata s Konvencijom i zaokretom paradigme koju je Konvencija unijela, a posebno obvezama države koje proizlaze iz članka 12 Konvencije („Jednakost pred zakonom“). Stručni skup koji je na jednom mjestu okupio tako veliki broj praktičara, ali i predstavnika ministarstava nadležnih za izradu zakona znatno je pridonio podizanju razine svijesti o Konvenciji i principu poštivanja ljudskih prava u postupcima prema osobama s intelektualnim i mentalnim (psiho-socijalnim) invaliditetom.

Svaki sudionik stručnog skupa dobio je mini-katalog – brošuru tiskanu u boji i uvezanu, sa sažetim preporukama za unaprjeđenje prakse svakog od izlagača. Željeli smo da brošura postane trajni praktični podsjetnik na promjenu paradigme koju je donio članak 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom odnosno drugačijeg shvaćanja instituta skrbništva kojeg treba promijeniti u sustavnu i učinkovitu potporu za „osiguravanje potrebne pomoći osobama s invaliditetom za ostvarivanje poslovne sposobnosti“.

Nakon tiskanja Zbornika svih radova sa skupa u cjelini, svi stručnjaci koji su u neposrednom radu na ovim poslovima, u onim dijelovima postupanja koji je u njihovoj nadležnosti, imat će mogućnost da u svojem praktičnom radu kontinuirano primjenjuju stečena znanja i nove spoznaje.

Na kraju, najznačajniji cilj ovog skupa bilo je upućivanje poruke predstavnicima nadležnih ministarstava o nužnosti izmjena sadašnjeg ObZ-a u dijelu koji se odnosi na skrbništvo nad punoljetnim osobama. Promjena zakona podrazumijeva transformaciju instituta skrbništva i njegovo usklađivanje sa zahtjevima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, o čemu su gotovo svi stručnjaci – predavači na ovom skupu imali svoje prijedloge.

Po okončanju stručnog skupa, Ured je nastavio s provođenjem aktivnosti kako bi se oživotvorili doneseni zaključci. Tako smo tadašnjem Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, a onda i Ministarstvu socijalne politike i mladih uputili preporuku da osiguraju da svi centri za socijalnu skrb provedu postupak preispitivanja odluka o lišenju poslovne sposobnosti ukoliko to nije učinjeno unazad 3 godine.

Nadalje, preporučili smo da Ministarstvo stručnjacima centara za socijalnu skrb dostavi stručne upute o tome kako primjenjivati odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, te kako se sadašnje odredbe Obiteljskog zakona trebaju primjenjivati na način da se u najvećoj mogućoj mjeri istovremeno poštuju ljudska prava osoba lišenih poslovne sposobnosti.

Ministarstvu socijalne politike i mladih upućena je preporuka o nužnosti izmjena sadašnjeg ObZ-a u dijelu koji se odnosi na skrbništvo nad punoljetnim osobama. Preporučeno je da Ministarstvo osnuje radnu skupinu sastavljenu od stručnjaka, praktičara, predstavnika udruga, te kroz široku stručnu i javnu raspravu započne proces transformacije ovog sustava, kako bi se on zakonodavno i institucionalno ustrojio po principima Konvencije.

Skup je ujedno pokazao kako je potrebno nastaviti s aktivnostima edukacije o ljudskim pravima i načelima Konvencije o pravima osoba s invaliditetom na svim razinama: od djelatnika centara za socijalnu skrb, sudaca, sudskih vještaka i liječnika psihijatar, ministarstava, ali i udruga koje djeluju u korist i interes osoba s invaliditetom, uz što veće uključivanje samih osoba s invaliditetom. U tom smislu pravobraniteljica za osobe s invaliditetom nastavit će s aktivnostima.

U kratko vrijeme nakon održanog stručnog skupa na temu skrbništva, Ured je zaprimio nekoliko podnesaka centara za socijalnu skrb iz kojih je vidljivo da djelatnici centara promišljaju o implementaciji odredbi Konvencije u praksu centara. Oni u svojim podnescima ukazuju na neke poteškoće u primjeni zakonskih odredbi ObZ-a u svjetlu Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Primjer 1. :

Od strane jednog centra za socijalnu skrb upozoreni smo na problem sa ostvarivanjem potrošačkog kredita u Hrvatskoj poštanskoj banci (dalje HPB) osobe potpuno lišene poslovne sposobnosti. Radi se o osobi koja je u potpunosti lišena poslovne sposobnosti i stavljena pod neposredno skrbništvo centra za socijalnu skrb, a dužnost skrbnika povjerena je stručnoj radnici centra. Skrbnica je u dogovoru sa štićenicom i uz odobrenje organa skrbništva centra za socijalnu skrb, zatražila od službenika Banke informaciju o uvjetima za dobivanje kredita za kupnju perilice rublja za štićenicu, kako bi centru mogla podnijeti zahtjev za odobrenje da može u ime i za račun štićenice sklopiti ugovor o kreditu za tu kupnju. Međutim, službenici poslovnice informirali su je da je politika Hrvatske poštanske banke d.d., da ne odobrava kredite osobama koje su lišene poslovne sposobnosti i stavljene pod skrbništvo.

Povodom dobivenih informacija, zatražili smo očitovanje o ovom slučaju i općenito o politici konkretne banke vezanoj uz odobravanje kredita osobama lišenima poslovne sposobnosti.

Povodom ovog pojedinačnog slučaja želeći istražiti praksu postupanja banaka u slučaju podnošenja zahtjeva za odobrenje kredita osobama lišenima poslovne sposobnosti, zatražili smo očitovanje od većeg broja banaka u RH.

Od svih banaka zaprimili smo očitovanje kako nema nikakve zapreke da osobi bude odobren kredit samo zato što je lišena poslovne sposobnosti te da ne dolazi do njihovog dovođenja u nepovoljniji položaj prilikom procjene banke za odobravanjem kredita.

Od Hrvatske poštanske banke u našem konkretnom slučaju zaprimili smo očitovanje kako se radilo „o nesporazumu u komunikaciji službenika i skrbnika“ te da nema zapreke za realizacijom kredita.

U međuvremenu stranka je kredit realizirala u drugoj banci.

Primjer 2.:

Od strane Centra za socijalnu skrb Vukovar upozoreni smo na poteškoće u primjeni članka 160. i 165. ObZ-a, odnosno poteškoće u suradnji s liječnicima primarne zdravstvene zaštite. Poteškoća proizlazi iz odredbi prema kojima je liječnik primarne zdravstvene zaštite dužan dostaviti centru za socijalnu skrb mišljenje o stanju zdravlja štićenika s obzirom na razlog lišenja poslovne sposobnosti. U svom podnesku Centar navodi lošu suradnju s liječnicima koji nakon pisanog traženja mišljenje dostavljaju tek nakon dodatnih telefonskih poziva i požurnica. Nadalje se navodi kako su mišljenja uopćena i nejasna, kako se liječnici oglašuju na zamolbe socijalnih radnika koji upućuju zamolbe za izlaskom na teren u slučaju kada osoba zbog narušenog zdravstvenog stanja ne može pristupiti ordinaciji liječnika. Centar za socijalnu skrb dostavio nam je neka od liječničkih mišljenja zatražena sukladno članku 165. ObZ-a koja ćemo ovdje citirati.

„Imenovani je moj pacijent, ali je na pregledu bio 10.02.2000. zbog želučanih tegoba, i od tada ga nisam pregledala, samo je u nekoliko navrata iste godine zatražio da se prepíše preporučena antiulkusna terapija. Drugih saznanja nemam.“

„Uvidom u zdravstveni karton o dosadašnjem liječenju i utvrđene dijagnoze, pacijentica je u potpunosti ovisna o tuđoj njezi i skrbi. U ambulantu je dovodi i skrbi o njoj majka.“

„Pacijent boluje od toksične (alkoholne) bolesti jetre, arterijske hipertenzije, kroničnog gastritisa, kroničnog etilizma te je zbog toga nesposoban za samostalan život i rad.“

„Pacijent je upisan u moju ambulantu. Liječi se od kronične bolesti, redovito troši preporučenu terapiju i redovito se kontrolira“

Iz ovog slučaja jasno je vidljivo kako citirana odredba ObZ-a zapravo uopće nije primjenjiva. Stoga ju je potrebno izmijeniti ili na način da se ove procjene uklone iz nadležnosti liječnika opće/obiteljske medicine ili provođenjem njihove sustavne edukacije.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom nastavit će s aktivnostima promicanja Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u dijelu u kojem se ona odnosi na poslovnu sposobnost te će i dalje ukazivati na nužnost reforme cijelog instituta skrbništva i izmjena odredbi ObZ-a koje se odnose na lišenje poslovne sposobnosti i skrbništvo nad punoljetnim osobama. Također ćemo i nadalje ukazivati na potrebu provođenja edukacije svih sudionika procesa te unaprjeđenje prakse u postupanju.

3.8.2. NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU

Uključenost u zajednicu i neovisno življenje jedno je od značajnijih područja koja regulira Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, a koje u najvećoj mjeri utječu na kvalitetu života svake osobe s invaliditetom i njezine obitelji. Pri tome je od najvećeg značaja osigurati pristup različitim uslugama i službama potpore osobama s invaliditetom koje su usmjerene na mogućnost samostalnog življenja, sprečavanja institucionalizacije i povratka smještenih osoba u njihove matične sredine. Takve potpore usmjerene su sprečavanju segregacije iz zajednice, odnosno izolacije.

Izvršće o provedbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. analizira stanje u 2010., te u području *Život u zajednici* prikazuje podatke o zadržavanju broja smještenih osoba s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem u institucijama gotovo na razini 2009., ali se i povećao broj pružatelja izvaninstitucionalnih usluga za osobe s invaliditetom. Pružatelji ovih usluga uglavnom su domovi socijalne skrbi i udruge za osobe s invaliditetom.

Jedna od značajnijih oblika podrške neovisnom življenju je svakako usluga osobnog asistenta. U odnosu na 2009. broj korisnika usluge osobnog asistenta porastao je sa 338 na 554 korisnika, što znači da je više od 200 novih osoba s invaliditetom postalo korisnik ove usluge. Ipak, u tom području još uvijek postoji više problematičnih točaka koje proizlaze iz nedostatka zakonske regulative, te nedostatka financijskih sredstava za širi obuhvat korisnika.

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratilo se tijekom proteklih godina više osoba s invaliditetom zbog poteškoća u ostvarivanju usluge osobnog asistenta. Najveći broj pritužbi odnosio se na poteškoće u ostvarivanju ove usluge putem udruge.

U 2011. veći je broj obraćanja osoba s intelektualnim ili mentalnim oštećenjima, čiji su se roditelji ili oni osobno obraćali pravobraniteljici ukazujući na nejednaki položaj u odnosu na osobe s motoričkim oštećenjima kada se radi o osiguravanju usluge koja na najbolji način osigurava potporu življenju u zajednici.

Primjer 1.:

Obratila nam se sestra i skrbnica osobe s mentalnim i intelektualnim teškoćama, koja sama brine o svojem bratu, te bi joj osobni asistent omogućio da dio dana netko drugi preuzme brigu o njezinom bratu, kako bi za to vrijeme ona mogla zadovoljiti i neke vlastite potrebe (npr. odlazak liječniku i sl.). U lokalnoj udruzi za osobe s invaliditetom rečeno joj je da takva

mogućnost ne postoji obzirom na vrstu teškoća. U ovim slučajevima asistencija druge osobe olakšala bi obitelji brigu i skrb za osobu s invaliditetom, što je posebno značajno kad se radi o roditeljima starije životne dobi, narušenog zdravlja i sl.

Primjer 2.:

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratila se osoba i koja je nakon pretrpljenog moždanog udara nepokretna i u potpunosti ovisna o pomoći druge osobe. Međutim motivirana je da se što više osamostali, pa čak i vrati u svijet rada. Obratila se i tadašnjem Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti zahtjevom za ostvarivanje osobnog asistenta, pri čemu je upućena da se isto može ostvariti samo putem udruge. Putem svoje udruge nije mogla aplicirati za osobnog asistenta, budući da joj je u udruzi rečeno da se oni „time ne bave“. Razlozi za takvu odluku udruge su sadržani u nedostatku potrebnih kapaciteta i sredstava za provođenje ovog projekta. Udruga drži da „pilot-projekt“ osobnog asistenta nakon više od četiri godine provođenja nužno treba prerasti u „pravo“, za čiju provedbu treba osigurati institucionalni okvir i odrediti ustanovu – nositelja ostvarivanja ovog prava.

S obzirom na vrstu oštećenja, ova osoba nije mogla pronaći odgovarajuću udruhu putem koje bi pokušala ostvariti osobnog asistenta. Napokon, učlanila se u Društvo invalida cerebralne i dječje paralize, ali uz postojeće korisnike usluge asistenta, ova je udruga zaprimila 11 novih prijava, a ona je među njima zauzela 10.-to mjesto.

Na određene poteškoće u provođenju projekta ukazale su i same udruge koje su nositelji projekta osobnog asistenta – ističu problem kontinuiteta isplate plaće osobnim asistentima, fluktuacije asistenata, njihovih prava iz radnog odnosa, nemogućnost kontrole poštivanja nekih propozicija natječaja, odlazak osobe s invaliditetom iz članstva u udruzi tijekom ostvarivanja prava na osobnog asistenta, promjena statusa osobe korisnika asistenta (npr. tijekom ostvarivanja usluge lišen poslovne sposobnosti) i dr.

Također, niz drugih primjedbi osoba s invaliditetom u proteklom razdoblju ukazuju na neke nedostatke u provođenju ovog projekta. Najviše pritužbi odnosi se na nemogućnost da osobe s intelektualnim (i nekim drugim osim motoričkim) teškoćama ostvare ovakvu mogućnost.

Prema sadašnjim kriterijima projekta uslugu osobnog asistenta može koristiti samo osoba koja može biti poslodavac, dakle preuzeti osobnu odgovornost i samostalno ne može udovoljavati osnovnim životnim potrebama. Isto tako, činjenica da se trenutno projekt osiguravanja osobnog asistenta odnosi na osobe koje imaju poslovnu sposobnost, nedovoljan je argument velikom broju osoba sa psihičkim smetnjama i roditeljima osoba s intelektualnim teškoćama koji smatraju da bi i njima neka vrsta asistencije olakšala svakodnevno funkcioniranje i u velikoj mjeri podigla kvalitetu života.

S obzirom da usluga osobnog asistenta kao jedna od usluga sustava podrške direktno prevenira institucionalizaciju i omogućava neovisniji život osobi s najtežom vrstom invaliditeta u zajednici i lakše funkcioniranje u obitelji, a i samoj obitelji koja o toj osobi brine, smatramo potrebnim razmotriti mogućnost da pravo na određene oblike asistencije ostvare i osobe s različitim vrstama teškog invaliditeta, osobe koje ne moraju biti članovi udruge, te da se administrativni dio ovog procesa povjeri i nekim drugim pružateljima/organizacijama. Vjerujemo da je moguće iznaći prihvatljivo rješenje koje bi bilo u skladu s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, te načelom slobode izbora.

Dugoročno gledajući, predlažemo da se donese Zakon o ostvarivanju prava na asistenciju, kojim bi se omogućila sustavna i kontinuirana podrška razne vrste asistencije osobama s

invaliditetom neovisno o vrsti njihovih oštećenja, već na temelju jedinstvenih kriterija težine invaliditeta i individualne procjene potreba, te smo u tom smislu uputili preporuke Ministarstvu socijalne politike i mladih (dalje MSPM).

Uz osobnog asistenta, za stvaranje mogućnosti neovisnog življenja najznačajnije je područje razvijanja usluga u zajednici. Iz nekih obraćanja Uredu, proizlazi da i dalje nedostaju pružatelji nekih izvaninstitucionalnih usluga, posebno je nedostatna regionalna pokrivenost. Potencijalni problem sa pružateljima određenih usluga mogao bi ugroziti napredak procesa deinstitucionalizacije, a posebno prevencije institucionalizacije.

Već spomenuta skrbnica bratu, obzirom da za njega nije mogla ostvariti uslugu osobnog asistenta, zatražila je ostvarivanje prava na stručnu pomoć u obitelji (patronaža). Centru za rehabilitaciju koji postoji u njezinoj sredini uputili smo upit o mogućnosti da ovoj obitelji pruže uslugu stručne pomoći u obitelji. Ustanova je odgovorila da prema MASTER PLANU (Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016. (2018.) oni ustanovu trebaju transformirati do 2016.: smanjiti određeni broj smještenih korisnika, te započeti sa pružanjem drugih izvaninstitucionalnih usluga, dnevnog i poludnevnog boravka, patronaže i rane intervencije. Do zadanog roka ustanova će biti u mogućnosti pružati navedenu uslugu. *Postavlja se pitanje, što se do zadanog roka (2016.) može i treba činiti?*

Prema podacima MSPM za listopad 2011. (posljednji objavljeni podaci) uslugu stručne pomoći u obitelji (patronažu) ostvarivalo je 259 korisnika, uslugu integracije 357, a uslugu rane intervencije 287 korisnika. Tako minimalni broj korisnika ovih usluga zasigurno je posljedica nedostatka pružatelja tih usluga. Od tadašnjeg MZSS zatražili smo podatke o broju pružatelja usluga stručne pomoći u obitelji (patronaža), rane intervencije i pomoći pri uključivanju u programe odgoja i obrazovanje (integracija). Do završetka ovog izvješća nismo dobili tražene podatke.

Primjer 3.:

Stručna pomoć u obitelji predstavljala bi kvalitetno rješenje i u slučaju na kojeg nam je ukazala defektologinja iz Zagreba:

„...na području župe živi djevojka (s lakom mentalnom retardacijom) koja je početkom godine ostala iznenada bez majke, otac je vrlo star, slabo pokretan i kronični neliječeni alkoholičar. Djevojka se iznenada našla u niz poteškoća jer se ne snalazi u svakodnevnim situacijama te svakodnevno kontaktira sa mnom i po desetak puta i žali mi se na svoju situaciju koja nije nimalo zavidna. Postala je i metom susjeda koji se žele domoći njene imovine, ima poslovnu sposobnost, a boji se i mamine sestre, koja ima pola kuće, koja joj želi kupiti garsonijeru, no ista nema prihod osim 350,00 kn tzv. naknadu do zaposlenja. Otac svoju malu mirovinu zapije, tako da su gladni. Od Centra za socijalnu skrb prima i jednokratnu pomoć a Caritas joj povremeno plaća režije. Djevojci bi bila potrebna pomoć u vidu savjetnika ili ne to slično, to sam do sad bila ja ali s obzirom da se više neću baviti karitativnim radom zbog drugih obveza, molim da mi dadete savjet kako pomoći djevojci. Bila sam danas s njenom socijalnom radnicom ali nisam naišla na razumijevanje da se više zauzme, jer mi je odgovorila da djevojka ima rodbinu i da se tu teško može nešto učiniti, a ja postavljam pitanje a što ako ta rodbina želi iskoristiti jadnu djevojku?

U ovom slučaju uznemiruje činjenica da se radi o području Grada Zagreba koji zasigurno ima široku mrežu pružatelja ili potencijalnih pružatelja usluge stručne pomoći u obitelji. Takva

usluga ovoj bi djevojci bila alternativa lišavanju poslovne sposobnosti, na koju po inerciji upućuje centar za socijalnu skrb upitan o mogućim rješenjima ove situacije.

Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011. - 2016. definira mjere, nositelje i rokove provedbe zacrtanih ciljeva među kojima su prioriteti:

- povećati djelotvornost sustava socijalnih pomoći
- povećati dostupnost i kvalitetu socijalnih usluga uz regionalnu ravnomjernost
- zaustaviti trendove institucionalizacije, te provesti deinstitutionalizacija i transformaciju domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba
- osnaživati ulogu lokalne zajednice u procesima planiranja usluga na lokalnoj razini
- unaprijediti integritetnost socijalnih usluga i poticati suradnju na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini u pružanju usluga.

Članak 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom nalaže pristup širokom rasponu usluga koje različite službe potpore pružaju osobama s invaliditetom u njihovom domu, uključujući osobnu asistenciju potrebnu za potporu življenju i za uključenje u zajednicu.

Za osiguravanje neovisnog življenja potrebno je uspostaviti baze podataka, izraditi analize potreba i sustav praćenja potreba i korisnika, te zakonodavnim mjerama uspostaviti zadovoljavajući okvir. Zatim je potrebno više suradnje između različitih državnih sustava, te između države lokalne/područne samouprave, a u prijelaznom periodu do dovršetka procesa transformacije ustanova, nužno je osigurati i potrebna sredstva, koja u Državnom proračunu za ovu namjenu nisu osigurana.

Zbog nepostojanja sustava podrške neovisnom življenju u zajednici, mlađe osobe kod kojih dođe do invaliditeta uslijed prometnih ili drugih nesreća i bolesti smještavaju se u domove za starije i nemoćne osobe. Teškoću situacije takvih osoba i posljedično kršenje njihovih brojnih prava opisujemo u nastavku kroz postupanje Ureda POSI u slučaju mlađe osobe s teškim tjelesnim invaliditetom.

3.8.3. OSOBE S INVALIDITETOM U DOMOVIMA ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE

Primjer:

Kroz slučaj žene u dobi od 45 godina kojoj su uslijed posljedica moždanog udara oduzeta pokretljivost ruku i nogu, a uslijed tzv. lock-in sindroma ne može ni glasovno komunicirati s okolinom, Ured POSI je postupao po više pritužbi kroz koje je stekao uvid u teškoće na koje svakodnevno nailaze osobe s najtežom vrstom tjelesnog invaliditeta.

Stranka svoj položaj opisuje ovako: „Imam 45 god., žrtva sam moždanog udara, s locked-in sindromom. Dakle 100% invalid bez mogućnosti govora, unaprijed otpisani slučaj bez nade da ću ikad načiniti koji korak. U 4 mukotrpe godine uspjela sam se donekle oporaviti, za mene je to mnogo, iako je to ustvari drugim ljudima ništa. Zauvijek ću ovisiti o tuđoj pomoći i njezi, za koju mi je država odobrila isplatu punog iznosa od 500 kn (možda dovoljno da mi netko veže žnirance mjesec dana). Također mi je moja država, kao 100% invalidu, s oko 25 g. radnog staža, omogućila mirovinu od slovima: tisuću devetsto dvadeset pet kuna i brojkama: 1.925,00 kn (1.725,00+200,00 zaštitni dodatak=1.925,00 kn). Kako sam ja živjela kao samac i nemam nikog u obitelji tko bi brinuo o meni, a pošto sam pred kraj rehabilitacije pripadala Krapinsko-zagorskoj županiji, Centar za socijalni rad velikodušno bi me smjestio u Novi Marof (čitaj: grobnica), tamo bih ležala i čekala smrt. Da bi se to izbjeglo, firma u kojoj sam radila, na brzinu nalazi i plaća mi jedan od skupljih privatnih domova za stare i nemoćne, da bih imala kakav-takav dom, krov nad glavom, potrebnu osnovnu njegu i terapiju, da bih živjela kao čovjek, dokle će to moći, ne zna se...“

Stranka se obratila Uredu tražeći pomoć zbog nemogućnosti da ostvari prijevoz specijaliziranim kombi vozilom ZET-a. Prijevoz joj je neophodan za odlazak na potrebne rehabilitacijske postupke i liječničke preglede, ali i za povremeno obavljanje svakodnevnih životnih aktivnosti poput kupovine ili sudjelovanja u kulturnom životu. Istaknula je problem što sama ustanova u kojoj je smještena nema osiguran prijevoz za svoje korisnike, a nije im u mogućnosti osigurati niti potrebnu pratnju. Prije obraćanja Uredu POSI više od mjesec dana bezuspješno je pokušavala ostvariti to pravo kontaktiranjem više institucija pri čemu je dobivala kontradiktorne informacije o tome da treba pribaviti određene potvrde ili da s obzirom na svoju situaciju nema niti pravo na tu uslugu. Iz Odjela za prijevoz osoba s invalidnošću odgovoreno joj je da se zahtjevi za prijevoz upućuju isključivo telefonskim putem, a ne i elektronskom poštom, a to je s obzirom na invaliditet jedino moguće sredstvo komunikacije za osobu s tim oštećenjem.

Povodom pritužbe na nemogućnost ostvarivanja prava na prijevoz kombi vozilom ZET-a Ured je kontaktirao Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, Odjel za prijevoz osoba s invalidnošću ZET-a i socijalnu radnicu ustanove što je već prije napravila i sama pritužiteljica, ali bez rezultata. S obzirom na veliki pritisak na ovu uslugu, pritužiteljica je dobila termin polaska u 11,15, a povratak u 17,15 dok je na rehabilitaciji trebala biti od 13,15 do 14,45. Ovakvo pružanje usluge za nju bi značilo da mora provesti 6 sati bez mogućnosti obavljanja fizioloških potreba za koje joj treba pomoć druge osobe, a ustanova joj na toliko vrijeme ne može osigurati pratnju. Zbog toga je ipak naručen sanitetski prijevoz koji nije došao na vrijeme pa jedna od predviđenih pretraga nije ni obavljena.

Svoju frustraciju takvim stanjem stvari opisala je riječima: *„Zar mi nije dovoljno teško to što mi se dogodilo, dovoljno teško što moram biti u takvoj ustanovi sa duplo starijima od sebe, ako sam zaključana u svom tijelu, moram li cijeli život provesti "zaključana" u ovoj ustanovi? Godinu i pol, gledam u isto dvorište i u ista četiri zida i da sluša svaki dan iste priče! To što sam smještena u privatni dom je moja velika sreća, dobra volja i humanost mog privatnog poslodavca, koji se brine o meni već uskoro 4 godine od moje bolesti, što je, priznat ćete, u najmanju ruku, neuobičajeno u našim prilikama. On me spasio da me naše društvo nije strpalo u Novi Marof, gdje bih još barem 20-30 god. ležala i čekala smrt!“*

Stranka se Uredu pritužila i na nepovoljan položaj smještenih koje su time automatski isključene iz mogućnosti da ostvaruju pravo na druge usluge unutar sustava socijalne skrbi namijenjene neovisnom životu u zajednici kao što su osobna invalidnina i usluge osobne asistencije jer se pretpostavlja da se te usluge ostvaruju unutar ustanove. Prema zakonskim odredbama, dom korisniku osigurava sve što mu je potrebno od njege, zdravstvene zaštite do organizacije slobodnog vremena i uključivanja u svakodnevni život.

Međutim, kao što se pokazalo iz razgovora s tom strankom, drugim osobama s invaliditetom u sličnoj situaciji i djelatnicima dvaju domova socijalne skrbi, jednog privatnog i drugog državnog, ustanove te usluge nisu u mogućnosti pružati s obzirom na svoje kapacitete i normative u skladu s kojima rade. Smještenoj osobi ne može se osigurati veći stupanj rehabilitacijskih usluga kao i usluga pratnje i asistencije. Kako sama kaže: *„Zato sam i došla bliže gradu - radi mogućnosti rehabilitacije, prijevoza, asistencije, jer sam sama. Ne bi li sada bio red na ovu državu da pokaže mrvicu svoje socijalne osviještenosti i omogući mi da kraj sebe, barem malo, imam mladog čovjeka makar za razgovor o stvarima iz izvanjskog života, pomoć oko privatnih potreba koje starački domovi ne obavljaju.“*

Iz udruge u koju je učlanjena objasnili su razloge zbog kojih nije uključena u projekt Osobnog asistenta: *„U pravilu se dodjeljuje svega nekoliko osobnih asistenata svakoj udruzi, a mi imamo oko 600 članova od kojih bi većem broju ljudi trebao osobni asistent. Na ovaj način*

kojim se još uvijek provodi projekt osobnog asistenta, mi bismo trebali odlučivati kome je on potreban, što bi dovelo do velike nepravde prema velikom broju preostalih članova koji ga ne bi mogli ostvariti“. Osim toga, usluga osobne asistencije nije namijenjena osobama koje su smještene u neki od domova.

Stranka ovako objašnjava neprihvatljivost odredbe da se osobni asistent dodjeljuje osobama koje žive u obitelji, a da one u domu to ne mogu ostvariti: *„Radi takve moje situacije (da sam u domu za stare, i to privatnom, ne na trošak države) ja sa tako teškim-gotovo najtežim motoričkim deficitom (tetrapareza), uz nemogućnost govora, ne mogu, prema stavu Ministarstva, ući u projekt za dobivanje osobnog asistenta. Tako sam višestruko kažnjena. Asistenti su za one što žive u obitelji da se lakše integriraju u društvo! Oprostite, ali to je sa mojeg stajališta, upravo smiješno, da nije tužno. Onaj tko ima tu sreću da ostane u svojoj obitelji koja se brine o njemu, ima sigurno i veću mogućnost socijalizacije, nego ja koja sam potpuno sama i ne samo da sam zaključana u svom tijelu, nego i stalno u istom prostoru, među istim ljudima, koji svi imaju neki hendikep, gdje tjelesni nije najveći.“*

Korisnik usluge smještaja dužan je sudjelovati u troškovima tog smještaja svojim приходima i imovinom, od obveznika uzdržavanja, a troškove do pune cijene pod određenim uvjetima podmiruje nadležno ministarstvo. Kako su privatni domovi znatno skuplji u odnosu na državne, a kvaliteta usluge ne opravdava uvijek takvu razliku u cijeni, stranci smo savjetovali da u kontaktu s nadležnom socijalnom radnicom pokuša zatražiti smještaj u nekom od državnih domova. Međutim, smještajni kapaciteti domova za starije i nemoćne u Zagrebu su takvi da je izrazito teško dobiti smještaj. Nakon što smo obišli jednu od ustanova koja ima odjel za smještaj osoba s invaliditetom, došli smo do zaključka da su prostorni uvjeti smještaja uistinu znatno nepovoljniji od onih u privatnom domu što ćemo detaljnije opisati u nastavku, mjesta u njima nema, a ni korisnici ni djelatnici doma nisu zadovoljni mogućnostima pružanja usluga osobama s invaliditetom smještenim u ustanovi kao što su rehabilitacija, prijevoz te pratnja prilikom prijevoza i obavljanja liječničkih pregleda. Odlazak na neku rekreativnu ili kulturnu aktivnost je luksuz koji se ne može ostvariti.

Zaključno, glavni je problem što ne postoje službe podrške u zajednici koje bi mogle zadovoljavati intenzivne potrebe za medicinskom njegom i rehabilitacijom i konstantnu gotovo 24-satnu podršku pri svim oblicima samozbrinjavanja poput osobne higijene, hranjenja, oblačenja kao i drugih aktivnosti svakodnevnog života. Pružanje takvog opsega skrbi gotovo isključivo pada na teret obitelji. Provođenje pilot projekta osobnog asistenta uvelike je pridonio neovisnijem životu osoba s najtežim stupnjem i vrstom invaliditeta i oterećenju obitelji. Međutim, za određen broj osoba obitelji nemaju dovoljne kapacitete pa se te osobe moraju smjestiti u neki od domova socijalne skrbi.

Ne postoje specijalizirane ustanove za smještaj osoba mlađe životne dobi s teškim tjelesnim invaliditetom pa se one smještaju u domove za starije i nemoćne. Jasno je da sadržaji koji se nude osobama starije životne dobi nisu primjereni mlađim osobama, a posebnih standarda i normativa koji bi uzimali u obzir specifične potrebe mlađih osoba s invaliditetom unutar takvih ustanova nema. U svjetlu težnji i zakonske obveze ostvarivanja principa nezavisnog života u zajednici u skladu s Konvencijom za prava osoba s invaliditetom, nije ni prihvatljivo da se za takve osobe grade posebne ustanove već treba težiti stvaranju smještajnih uvjeta koji bi bili prostorno prilagođeni osobama u njihovim vlastitim domovima, dok bi se potrebna podrška trebala pružati u zajednici, a ne da se osobe zbog pružanja njege i podrške izdvaja iz zajednice i izolira u ustanovama, čak i da su njihovi normativi i prateće usluge prilagođene njihovim potrebama. Dok se takav sustav ne uspostavi, trebalo bi unutar postojećih rješenja

prepoznati specifičnosti osoba s teškim motoričkim oštećenjima i sukladno tome utvrditi i osigurati potrebne standarde usluga.

Obilasci ustanova u kojima su smještene osobe s invaliditetom

Zbog nedostatnog broja službi podrške u njihovom domu, osobe s invaliditetom različitih oštećenja (tjelesnih, intelektualnih i mentalnih) nemaju mogućnost odabrati gdje i s kim će živjeti i živjeti nenametnutim načinom života kako to predviđa Konvencija u pravima osoba s invaliditetom u članku 19. Neovisno življenje i uključenost u zajednicu. Nasuprot tome, kao što smo pisali i u proteklim izvješćima, liste čekanja na smještaj u neku od ustanova socijalne skrbi i dalje rastu.

Sukladno čl. 18. Poslovnika pravobranitelja za osobe s invaliditetom (NN, br. 103/08), pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i njezini suradnici vrši obilazak ustanova u kojima borave, rade ili su privremeno ili trajno smještene osobe s invaliditetom. S obzirom da je tadašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi donijelo Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. – 2016. (2018.) prilikom obilazaka posebna pozornost se pridaje planovima i aktivnostima koje su pojedine ustanove poduzele u svrhu transformacije svojih ustanova u pružatelje potrebnih usluga osobama s invaliditetom tamo gdje žive kao i pripremi korisnika za samostalni život u zajednici.

U razdoblju za koji se podnosi ovo Izvješće izvršen je obilazak sljedećih ustanova socijalne skrbi:

Dom za starije i nemoćne osobe Trešnjevka na lokaciji Derenčinova

Tijekom obilaska održan je sastanak s vršiteljicama dužnosti ravnateljice Doma na lokaciji Derenčinova i voditeljice Doma na lokaciji S. Penkala kao i socijalnom radnicom ustanove.

Kao veliki problem tijekom razgovora je istaknut nedostatak stručnog osoblja prvenstveno defektologa i psihologa čije su zapošljavanje barem na pola radnog vremena u više navrata tražili od nadležnog ministarstva, ali ono nije odobreno.

Ustanova nema pratitelja kao što je to predviđeno mjerilima za smještaj osoba s tjelesnim oštećenjem prema *Pravilniku o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući* (NN 64/09), a obrazloženje je nadležnog ministarstva da ova ustanova nije klasificirana kao ustanova koja bi pružala smještaj i skrb osobama s teškim motoričkim oštećenjima. Takvo obrazloženje je tim paradoksalnije zbog činjenice da ustanova koja bi pružala smještaj i skrb osobama s teškim motoričkim oštećenjima izvan obitelji u Republici Hrvatskoj nema. Spomenuta su najavljena obećanja o gradnji specijalizirane ustanove za osobe s motoričkim oštećenjima koje za posljedicu ima nemogućnost kretanja i samostalne brige o osnovnim životnim potrebama uslijed čega je tim osobama potrebna stalna njega i skrb druge osobe. Ustanova tog tipa usprkos jasno identificiranoj potrebi do sad nije izgrađena pa su osobe s invaliditetom smještene u domove za starije i nemoćne osobe bez normativa koji bi odgovarali njihovim specifičnim potrebama. Umjesto toga, na njih se primjenjuju normativi u pogledu primjerice njege i prehrane kakvi su ustanovljeni za osobe starije životne dobi što je potpuno neodgovarajuće.

Djelatnici Doma taj normativni nedostatak nastoje prevladati na različite načine pa se tako pratnja osobama prilikom posjeta liječniku osigurava preraspodjelom osoblja koje radi na

poslovima njegovatelja čime se ti poslovi ne mogu adekvatno obavljati. Teško je osigurati prijevoz i pratnju za obavljanje liječničkih pregleda, a da ne govorimo o drugim sadržajima. Prilikom obilaska velik broj ih je ležao u svojim sobama odmarajući se nakon ručka, ali je i sama socijalna radnica napomenula da su uglavnom neaktivni i da neki od njih često borave u krevetu. Navedeni su primjeri osoba koje su sadržajno ispunile svoje vrijeme, ali prvenstveno zahvaljujući osobnom angažmanu. Vidljivo je da im djelatnici Doma maksimalno izlaze u susret i podržavaju ih u njihovim aktivnostima. Spomenuto je i organiziranje vrtnih zabava, druženje korisnika s udrugama osoba s invaliditetom, druženje s korisnicima iz drugih domova, odlazak na izlete i aktivnosti radne terapije. Međutim, stječe se dojam i vidi iz izloženih slika da se takve aktivnosti organiziraju uglavnom za osobe starije životne dobi koje su u dobroj formi dok nije vidljivo na koji način je organizirano slobodno vrijeme osoba s invaliditetom mlađe životne dobi. Osoblje je upozorilo i na manjak svoje educiranosti o pravima korisnika koji su smješteni u njihovu ustanovu pri čemu prvenstveno misle na prava koja mogu ostvariti kao osiguranici Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje.

Osoblje koje radi u Domu su: medicinske sestre, njegovateljice, fizioterapeuti. Na 284 korisnika dolazi 2 terapeuta, a na lokaciji S. Penkale na 338 korisnika 3 i liječnik fizijatar kojeg Dom plaća da jednom mjesečno prepíše adekvatnu terapiju posebice kad osobe ne idu na rehabilitaciju u specijalne bolnice (nego čekaju da budu upućeni u Domu).

Djelatnici u Domu smatraju da bi osobama s invaliditetom smještenim u Domu bio potreban asistent koji bi u konačnici bio i jeftinije rješenje. Njegovatelji ne mogu pružiti svu skrb koja je osobi s invaliditetom potrebna posebno ne individualizirani pristup. Iako se radi individualni plan za svakog korisnika stječe se dojam da se on uz postojeće kapacitete, odnosno broj osoblja ne može provoditi.

Izvršen je obilazak posebnog odjela za osobe s invaliditetom koji je u prizemlju i sastoji se od 16 jednokrevetnih soba, zajedničke kuhinje, kupaonice, muškog i ženskog WC-a i prostora za dnevni boravak. Na odjelu je trenutno 15 muškaraca i jedna ženska osoba. Obavljen je duži razgovor s korisnikom s paraplegijom koji u domu živi 20 godina. Ističe da je zadovoljan životom u domu iako navodi česte sukobe s osobljem. Jedan od korisnika je pod skrbništvom zato jer zbog svog invaliditeta ne može govoriti. Odjel je premali za Grad Zagreb.

Osoblje posebno upozorava na normative u prehrani: nema posebnih normativa za osobe s invaliditetom, nego vrijede normativi prilagođeni osoba starije životne dobi kojima je uglavnom potrebne manje hrane nego osobama mlađe životne dobi. Zbog toga se osobe s invaliditetom često žale na premalu količinu hrane koju dobivaju, a osoblje im nije u mogućnosti osigurati više hrane.

Centar za rehabilitaciju Rijeka

Prilikom obilaska Centra naročito nas se pozitivno dojmio način na osoblje Centra potiče promjenu svijesti u vezi osoba s invaliditetom kao osobama koji mogu i trebaju doprinijeti zajednici vlastitim radom umjesto poticanja okoline na humanitarne donacije. Pohvaljujemo nadalje i nastojanja Centra da određene štíćenike pripreme za samostalan život u zajednici uz podršku. Preostaje još posao i nastojanje da se u suradnji s centrom za socijalnu skrb i nadalje potiče uključivanje osoba s intelektualnim teškoćama na otocima i ostalim izoliranim, ruralnim sredinama u život zajednice, za početak njihovim uključivanjem u programe boravka u jedinici na Krku.

Centar za rehabilitaciju Komarevo

Ustanova je započela s radom prije dvije godine, skrbi o osobama s intelektualnim i višestrukim teškoćama te osigurava stalni i tjedni smještaj kao i usluge poludnevnog i povremenog boravka. Ustanova trenutno na smještaju ima 33 korisnika (kapacitet je 39), na poludnevnom boravku nalazi se 13 korisnika, a 8 korisnika je na povremenom boravku.

Centar se do nedavno tek popunjavao potrebnim kadrovima. Imaju zaposlenog socijalnog radnika, defektologa rehabilitatora, likovnog terapeuta i kineziterapeuta, 4 medicinske sestre i 5 njegovatelja. Centar ima 2 liječnika suradnika – psihijatra i fizijatra, ukupno po 8 sati mjesečno. Prema zaprimljenim podacima Centra, na stručnim poslovima i poslovima njege zaposleno je 17 djelatnika, svi s odgovarajućom stručnom spremom, a dodatno zapošljavanje odvijat će se sukladno popunjenosti i potrebama ustanove.

Centar je izgrađen po najmodernijim standardima i pristupačan je osobama koje se kreću u invalidskim kolicima. Sobe su dvokrevetne i jednokrevetne, svaka ima kupaonicu i WC i opremljena specijalnim krevetima i drugom potrebnom opremom. U odjelu smještaja pružaju uslugu njege, fizikalne terapije i brige o zdravlju. U tom dijelu svi se oblici rehabilitacije (fizikalna), njege i medikoterapije provode u skladu s mišljenjem specijaliste psihijatra i fizijatra. Centar ima dvoranu za sportske aktivnosti i vanjsko igralište. To je mala ustanova, arhitekturom uklopljena u okoliš, s velikim potencijalom za razvoj aktivnosti voćarstva, povrtlarstva, hortikulture, što se i planira ostvariti u narednom razdoblju. U centru se provode radne aktivnosti (cvjećarstvo, vrtlarstvo, voćarstvo i sl.), likovne i sportsko-rekreativne aktivnosti. Razvija suradnju sa zajednicom, korisnici često odlaze u obližnju ekofarmu, sudjeluju u njihovim aktivnostima. U svim aktivnostima sudjeluju i smješteni korisnici (ukoliko su pokretni) zajedno sa „vanjskim“ korisnicima u dnevnom programu.

Ustanova cjelokupnu djelatnost provodi u skladu sa Standardima kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi. Što se tiče transformacije ustanove, Centar je opredjeljena za model B – specijalizirani smještaj uz pružanje izvaninstitucionalnih usluga, s obzirom da su mala ustanova, opremljena za skrb o osobama s težim invaliditetom. Što se tiče modela A, smatraju da još uvijek nemaju dovoljno iskustva niti potreban broj i profil djelatnika za pružanje isključivo usluga u zajednici, međutim, namjeravaju se razvijati u tom smjeru.

Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zemunik

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom iz medija je doznala o projektu Doma za psihički bolesne odrasle osobe Zemunik: izgradnji objekta za samostalno stanovanje uz podršku. Kako je to jedini oblik ovakvog zbrinjavanja osoba s mentalnim teškoćama na području Dalmacije, pravobraniteljica je posjetila štíćenike i Dom Zemunik radi uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom.

U razgovoru s ravnateljicom doznajemo kako je projekt financiran iz pretpristupnih fondova EU. Sastoji se od prizemnog objekta smještenog u krugu Doma Zemunik gdje samostalno, ali uz potporu stručnog tima Doma živi ukupno sedam štíćenika Doma, 3 muškaraca i 4 žene. Zajednički koriste prostor kuhinje i dnevnog boravka, a svatko od njih ima svoju sobu sa kupaonicom, odgovarajuće veličine i primjereno namještenu. Dnevni raspored zaduženja zalijepljen je na vratima svake sobe, kako bi se znalo kad je ustajanje, obavljanje osobne higijene, čišćenje vlastitog prostora, kuhanje i druge aktivnosti. Ovakav oblik stanovanja predstavlja pripremu za samostalan život štíćenika u zajednici te će se prema procjeni stručnog time četvero od njih uskoro preseliti u stan koji je Dom dobio u vlasništvo od Doma zdravlja, a Zadarska županija dodijelit će sredstva za njegovo uređenje. Stan se nalazi u samom mjestu Zemunik pa će štíćenici živjeti uklopljeni u društvenu zajednicu i integrirani s mještanima. Krajnji cilj je resocijalizacija i povratak u svoje obitelji, odnosno u svoju sredinu.

Cijeli prostor Doma, uključujući i okoliš, lijepo je uređen. Okolišem dominira mediteransko bilje, masline, smokve, začinsko bilje i cvijeće. Dom se sastoji od više odvojenih manjih zgrada od 2 ili 3 kata koje su sve adaptirane i primjereno uređene izvana, kao i iznutra. Sobe su primjerene veličine, sa po 3 ili 4 krevete, sanitarni čvorovi su zajednički. Na svakom katu nalazi se dnevni boravak za druženje štićenika i serviranje obroka, a raspolažu i s prostorom za radnu terapiju. Veliki ponos Doma je i branje i obrada maslina od kojih dobivaju vlastitom maslinovo ulje, koje je dobitnik i zlatne medalje za kvalitetu. Jedna zgrada u potpunosti je prilagođena osobama s invaliditetom, s ugrađenim liftom. Prostor u kojem se nalaze nepokretni štićenici je uredan i održavan.

Dom ukupno ima 150 korisnika, od kojih je tridesetak lišenih poslovne sposobnosti.

Na listi čekanja je oko 100 osoba, tako da se može reći da je potražnja za ovim oblikom smještaja velika. Doznajemo i kako je mreža udomitelja za psihički bolesne odrasle osobe na području Zadarske županije slabo razvijena.

Centar za rehabilitaciju Josipovac – Dubrovnik

Centar za rehabilitaciju ustanova je u vlasništvu RH, koja skrbi za osobe s mentalnom retardacijom i višestrukim smetnjama u razvoj za odrasle osobe. Ustanova pruža usluge smještaja i dnevnog boravka. Ustanova pruža usluge stalnog smještaja za 30 korisnika i boravka za 22 korisnika. Nalazi se na području općine Župa dubrovačka, malo izvan naselja.

Tijekom 2011.g. Ured pravobranitelja z osobe s invaliditetom zaprimio je više anonimnih prijava zbog navodnog zlostavljanja i zapuštanja korisnika, te je povodom toga Ured zatražio od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi provođenje inspekcijskog nadzora. Iz Izvješća o provedenom nadzoru proizlazi da su navedene prijave neutemeljene, a usluge korisnicima pružaju se sukladno pravilima struke. Isto tako, iz razgovora s ravnateljicom ustanove proizlazi da je u ustanovi povodom tih prijava provedena i financijska inspekcija i revizija poslovanja, te da niti u jednom od nadzora nisu utvrđene nepravilnosti u poslovanju ustanove.

Tijekom posjeta Ureda navedenoj ustanovi izvršen je obilazak prostora ustanove, razgovor sa djelatnicima i korisnicima, te roditeljima korisnika. Tijekom navedenog obilaska i korisnici i roditelji nisu referirali o nepravilnostima, nezakonitim radnjama ili zapuštanju korisnika. Raspravljena su određena pitanja vezana uz kućni red ustanove (npr. vrijeme posjeta), ali roditelji nisu potvrdili poteškoće u realnom odvijanju kontakata obitelji sa smještenim korisnicima ili neke druge značajnije poteškoće.

Ustanova svojim kapacitetom odgovara potrebama stanovništva ovog područja. Dio kapaciteta ustanove smatraju da je nužno predvidjeti za smještaj određenog broja osoba s težim invaliditetom koji zbog dobi i zdravstvenog stanja svojih roditelja i drugih obiteljskih okolnosti, nemaju mogućnost ostanka u obitelji. Kapacitet doma za dnevni program, također je odgovarajući, s obzirom da je to jedina državna ustanova na ovom području koja osigurava dnevno zbrinjavanje osoba s invaliditetom.

Centar za rehabilitaciju Silver

Tijekom obilaska izvršen je uvid u metode rada, razgled prostorija i opreme, pregled dokumentacije, te je izvršen razgovor s djelatnicima i korisnicima, te s ravnateljem ustanove.

Na temelju navedenog, između ostalog utvrđeno je sljedeće:

Centar za rehabilitaciju Silver u 2010. godini počeo je provoditi program poludnevnog boravka za osobe sa tjelesnim i/ili intelektualnim oštećenjem te program (re)habilitacije djece s teškoćama u razvoju i program (re)habilitacije sa terapijskim psom te je u pripremi program senzorne integracije djece s višestrukim oštećenjima uz terapijskog psa.

U 2011. godini nije došlo do značajnog povećanja korisnika u odnosu na 2010. godinu, jer nije bilo zapošljavanja neophodnih stručnih djelatnika, nije se provodio program aktivnosti svakodnevnog života, a poteškoće će biti i u ustrojavanju programa u sklopu ranih intervencija (senzorne integracije), za koji je SILVER dobio sredstva putem RTL zaklade.

Centar u svome stručnom radu koristi suvremene metode rada, jedinstvene u svome pristupu u radu s osobama s invaliditetom te je redovito prisutan medijski u pozitivnom smislu, animirajući javnost za svoje programe. Također vrlo uspješno provodi programe iz djelatnosti, unatoč manjku stručnog kadra i zalažući se maksimalno za korisnike i pridržavajući se zakonskih odredbi u skladu sa svojim mogućnostima stručnog kadra.

Nedostatak djelatnika ustanova pokušava djelomično prevladati putem javnih radova i stručnog osposobljavanja bez zasnivanja radnog odnosa, kako bi se omogućilo funkcioniranje ustanove, iako takav rad samo djelomično zadovoljava s obzirom na zakonske propise iz djelokruga sustava socijalne skrbi, Zakona o radu i Kolektivnog ugovora za djelatnost socijalne skrbi. Kao najveći problemi istaknuta su dežurstva u vrijeme boravka korisnika u Ustanovi i obavljane redovitog poslovanja u skladu sa svojom djelatnošću te prekovremeni rad djelatnika i pokrivanja u slučaju bolovanja, godišnjeg odmora i slično.

Rješenjem Ministarstva zdravstva i socijalne skrb, Klasa: UP/I-550-06/08-03/56, Ur. broj: 534-49-211-10-9 od 12. travnja 2010. godine utvrđeno je da „Centar za rehabilitaciju SILVER, Zagreb, Štefanovec 34, ispunjava uvjete prostora i opreme utvrđene Pravilnikom o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući (NN, br.64/09) i drugim propisima, za pružatelje usluga skrbi izvan vlastite obitelji, te je u skladu s odredbama citiranog Pravilnika potrebno je još osigurati sljedeće radnike:

1 socijalni radnik, 1 psiholog, 1 rehabilitator, 1 rehabilitator - peripatolog, 2 radna instruktora za korisnike u dnevnom/poludnevnom boravku, 1 radni instruktor za orijentaciju, mobilitet i integraciju slijepih osoba uz pomoć psa vodiča, 2 njegovateljice i 1 medicinska sestra.“

S obzirom na veliki značaj koji ustanova SILVER ima i može pružiti korisnicima s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju, s obzirom na specifičnost programa i metoda rada, te potencijalni kapacitet i neiskorištene resurse ustanove, smatramo neophodnim omogućiti zapošljavanje gore navedenog potrebnog broja i profila stručnih radnika, sukladno gore citiranom rješenju nadležnog Ministarstva. Također držimo nedostatnim financirati stručne radnike samo putem javnih radova ili stručnog osposobljavanja, s obzirom na značaj kontinuiteta i timskog rada koji se na takav način ne može osigurati.

Centar je višestruko usmenim i pismenim putem na sastancima osnivača 2009., 2010. i 2011. godine upozoravao na probleme s manjkom stručnog kadra, ali osnivač dosad nije osigurao sredstva za zapošljavanje.

U tom smislu, a na temelju članka 12. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07) osnivačima - Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, Gradu Zagrebu i Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet je upućena preporuka za zapošljavanjem potrebnog broja stručnih radnika radi iskorištavanja u cijelosti svih resursa ustanove.

Povodom preporuke Grad Zagreb se očitovao kako se u proteklom periodu između suosnivača odvijalo više sastanaka i dogovora, u cilju rješavanja formalno-pravnih odnosa te se smatra da je učinjeno mnogo. Tijekom 2012. godine intenzivno će se nastaviti sa usuglašavanjem vezanim uz donošenje međusobnog sporazuma o svim pitanjima vezanima uz financijska ulaganja i dugovanja. To će omogućiti rješavanje niza međusobno otvorenih pitanja. Reguliranje i rješavanje statusno-pravnih i drugih pitanja o kojima se moraju usuglasiti svi suosnivači, omogućit će nastavak nesmetanog i urednog poslovanja ustanove.

Centar za radnu terapiju i rehabilitaciju "Sv. Vinko Paulski" – Oborovo

Osnivač ustanove je Caritas Zagrebačke nadbiskupije, a sada je u nadležnosti Sisačko-moslavačke nadbiskupije. Ustanova odraslim osobama s tjelesnim i mentalnim oštećenjem pruža usluge smještaja, boravka, prehrane, njege i brige o zdravlju, medicinske i psihosocijalne rehabilitacije, usluge radne terapije te organiziranog provođenja slobodnog vremena. Trenutno je ukupno 73 osobe na stalnom smještaju. Korisnici su heterogeni obzirom na vrsti i stupanj invaliditeta. Od ukupnog broja smještenih od kojih najmlađi dječak ima 5 godina, a najstarija osoba 60 godina najbrojnija dobna skupina su osobe u dobi od 22. do 45. godine života (ukupno 48). Najbrojnija je kategorija osoba s višestrukim težim oštećenjima (intelektualnim i tjelesnim) s potrebom kontinuirane njege i zdravstvene skrbi, te je u strukturi djelatnika prevladavajući broj njegovateljica odnosno medicinskih sestara. Od ukupno 29 djelatnika uključenih u neposredan rad s korisnicima, 19 je njegovateljica i 3 medicinske sestre, 3 radna terapeuta te jedan glazbeno - likovni terapeut. Dva fizioterapeuta djeluju puno radno vrijeme u centru premda su zaposlenici centra za pružanje usluge pomoći i njege u kući. Zdravstvenu brigu provodi liječnik opće medicine u Domu zdravlja Dugo Selo, a u istoj ustanovi postoji i stomatolog koji skrbi o primarnoj stomatološkoj zaštiti.

Ustanova je smještena u samom središtu sela udaljenog 40-ak km od Zagreba. Iako se ustanova nalazi u samom mjestu, zbog strukture korisnika i organizacije rada djeluje izolirano. Prostor ustanove je pristupačan za kretanje osoba u invalidskim kolicima. Zgrada ima dizalo i prilagođene kupaonice i sanitarni čvor. U radnoj terapiji korisnici izvode uobičajene aktivnosti izrade ukrasnih predmeta, a djeluje i plesna, vrtlarska i kuharska sekcija. Ustanovu često posjećuju strani volonteri koji se za vrijeme boravka intenzivno uključuju u njegu najtežih korisnika.

Sobe su uglavnom dvokrevetne, odgovarajuće opremljene i održavane, sa ormarima za osobne stvari korisnika. Kreveti pretežito ležećih šticićenika opskrbljeni su antidekubitalnim madracima pa niti jedan korisnik nema dekubitus. Postoje dva kreveta s visokom preprekom (mekana mreža) u kojima leže osobe koje su zbog izrazitog nemira sklone ozljeđivanju. Prostori na katu u kojima spavaju i borave korisnici imaju željezne rešetke, ugrađene zbog sigurnosnih razloga nakon što je jedan korisnik u noći pao s prvog kata i povrijedio se.

Nekolicina korisnika s kojima smo razgovarali izjavljuje da bi željeli živjeti u svojim obiteljima i da im one nedostaju, ali da se one o njima ne mogu brinuti zbog njihovog zdravstvenog stanja. Jedna korisnica rječito opisuje svoju vezanost za obitelj - kada korisnici odlaze na izlet u blizini njezinog mjesta, ostave je doma i u povratku se vrate po nju, pa ona tako ima priliku cijeli dan provesti sa svojom obitelji i to bira radije nego izlet. U njezinoj socijalnoj anamnezi napisanoj u postupku upućivanja na smještaj navedeno je da potječe iz višečlane obitelji skromnih materijalnih i stambenih prilika, zbog čega je „opravdano njezino upućivanje na skrb izvan vlastite obitelji“.

U razgovoru s zamjenicom predstojnice doznajemo da je u zadnje 3 godine iz ustanove 10 osoba otišlo u oblik organiziranog stanovanja i mišljenja je da bi u ovom trenutku još toliki broj bio spreman za neki od alternativnih oblika zbrinjavanja utemeljenih u zajednici, odnosno za samostalno ili potpomognuto stanovanje. Ustanova nije donijela vlastiti plan deinstitucionalizacije, niti standarde kvalitete, a ne planira razvijati neke druge usluge ili alternativne oblike skrbi.

Za odlazak korisnika iz ustanove potrebni su preduvjeti u obitelji i sredini iz koje dolaze, a za to je potrebna intenzivna suradnja i koordinacija ustanove i nadležnog centra za socijalnu skrb.

3.8.4. AUTIZAM

Centar za autizam

Gotovo od samog početka rada, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zabrinut je zbog problematike osoba s autizmom, kategorije osoba čija se prava ne poštuju. Većina propisa ne priznaje posebnost autizma, ne utvrđuje specifično njihova prava, osobe s autizmom zbog svoje specifičnosti ne mogu biti neimenovana skupina osoba u cjelokupnoj populaciji osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Iako se u Hrvatskoj prije više desetljeća počelo sustavno baviti autizmom, čini se da je zamah trajao kratko i umjesto da do sada napredujemo, gradimo kvalitetniji sustav brige za osobe s autizmom i pratimo svjetske trendove, zaostali smo na području ranog otkrivanja, dijagnostike, rehabilitacije, a posebno u skrbi za odrasle osobe s autizmom.

Povijesni pregled skrbi o osobama s autizmom u RH

(Prema: "Službena zabilješka o potrebama skrbi za djecu s autizmom", Uprave za školstvo MZOŠ od 8.9.2000.)

U Republici Hrvatskoj do 1979. godine nije postojala sustavna skrb za osobe s autizmom. Djeca i odrasle osobe s autizmom nisu bile obuhvaćene organiziranim oblikom stručnog rada. Uglavnom su bila smješteni u institucije za osobe s većim intelektualnim teškoćama. Tako nisu niti postojale mogućnosti da se poteškoće djeteta ublaže i da se dijete postepeno socijalizira. Uvažavajući specifičnosti djece s autizmom i potrebe specifičnog programa rada s ovom populacijom, donesena je odluka da se osnuje Centar za autizam, koji je započeo s radom 1983. godine. Obzirom da je to bio jedini takav centar za područje cijele RH, bilo je nužno za dio odraslih osoba iz ostalih dijelova Hrvatske osnovati i stacionar, a on bi bio i jedna od mogućnosti kasnije skrbi za odrasle osobe s autizmom koji se neće moći integrirati u vlastitu obitelj i samostalan život. Bilo je zamišljeno da takav oblik skrbi (stacionar) bude u nadležnosti ministarstva nadležnog za socijalnu skrb.

Centar za autizam upisan je u sudski registar kao ustanova za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju autistične djece, omladine i osoba po programima za autističnu djecu. U Elaboratu o društveno-ekonomskoj opravdanosti osnivanja takve radne organizacije utvrđeno je da postoji krajnja društvena potreba za osnivanjem, te su sredstva za njezin rad osigurana iz sustava predškolskog odgoja, osnovnog obrazovanja, usmjerenog obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite.

U cilju daljnjeg unapređenja kvalitete skrbi za osobe s autizmom, sklopljen je Sporazum o financiranju izgradnje i organizacije rada Odjela za autizam djece i omladine između tadašnjeg SIZ-a specijalnog odgoja i obrazovanja SRH i Psihijatrijske bolnice Jankomir. Tim se sporazumom Bolnica obvezala da će provoditi zdravstvenu skrb za autističnu djecu za vrijeme dok se Bolnica bude nalazila na sadašnjoj lokaciji, te dok za obavljanje djelatnosti bude postojalo medicinsko i društveno opravdanje. Bolnica će osigurati potreban kadar. Godine 1993. su HZZO i Centar za autizam potpisali Ugovor o provođenju Programa zdravstvene zaštite Centra za autizam kojim se uređuju međusobna prava i obveze u provođenju Programa, a koji obuhvaćaju: praćenje psihomotornog statusa djece s autizmom – korisnika Centra, terapijski program prilagođen djeci i odraslima s autizmom, te nadzor sa 2 djelatnika Centra u slučajevima specifične patologije (agresija, autoagresija i sl.) dok je dogovoreno da će Program provoditi 1 neuropsihijatar i 17 medicinskih sestara. Ovaj se Ugovor produžavao za svaku kalendarsku godinu. Godine 1995. Centar je obaviješten da nije moguće daljnje potpisivanje ovog Ugovora, s obzirom da prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti

nije moguća takva suradnja zdravstvene i nezdravstvene ustanove, te da će korisnici Centra za autizam zdravstvenu zaštitu ostvarivati kao i svi ostali osiguranici. Konačno, 27.4.1995. prestaje svaka suradnja dvije ustanove na način da su se dvije medicinske sestre vratile u Bolnicu Jankomir, a dvije defektologinje iz Bolnice vratile su se u Centar za autizam. Sa značajem ovog Ugovora, kao i posljedicama eventualnog raskida bili su upoznati tadašnji ministar zdravstva, ministrica prosvjete, potpredsjednik Vlade, te pomoćnica ministra zdravstva. Održano je nekoliko međuresornih sastanaka na kojima je trebalo pronaći rješenje za financiranje zdravstvenog programa Centra za autizam, ali pisanim odgovorom ministra zdravstva u bitnome se navodi:

-prema zakonu zdravstvena djelatnost može obavljati samo u ustanovama zdravstva i privatnoj praksi zdravstvenih djelatnika

- djeca i osobe s autizmom u slučajevima potrebe zdravstveno će se zbrinuti kao i svi drugi osiguranici

- djeca s autizmom bolnički se mogu zbrinuti u Specijalnoj bolnici za psihijatriju djece i mladeži Kukuljevićeva.

Centar za autizam i dalje je u nizu prepiski ukazivao da je ovakva odluka na štetu djece i osoba s autizmom i predstavlja nazadovanje u jedinstvenom programu skrbi za ovu populaciju. Tadašnja Vlada RH uputila je ministarstvima za područje zdravstva, prosvjete i socijalne skrbi preporuku za izradu cjelovitog programa brige o osobama oboljelim od autizma, te preporuku da se takav prijedlog uputi Koordinaciji Vlade za društvene djelatnosti. Međutim, od 1995. do danas takav cjeloviti državni program nije donesen.

Što se tiče dijela podrške osobama s autizmom koja se pruža kroz sustav socijalne skrbi, iste 1995. Centar za autizam uputio je Promemoriju o problematici autizma Ministarstvu rada i socijalne skrbi tražeći da Ministarstvo prihvati da je socijalna skrb sastavni dio interdisciplinarnog pristupa i rehabilitacije svih polaznika Centra, te da se u okviru djelatnosti Centra verificira program socijalne skrbi kao zaseban program, te nastavi s financiranjem tog programa. Ministarstvo je odgovorilo da u sustavu socijalne skrbi ne postoji kategorija osoba s autizmom te da oni sva prava mogu ostvarivati pod jednakim uvjetima kako su definirana propisima iz socijalne skrbi, a da cjelokupni program ustanove financira onaj sustav u čijoj je nadležnosti ustanova, te ne postoji zakonska mogućnost plaćanja dijela programa neke ustanove (?). Iako su od 1995. donesena 3 Zakona o socijalnoj skrbi sa 7 izmjena, do danas u navedenom sustavu ne postoji autizam kao specifična kategorija osoba s invaliditetom čije su potrebe i način pružanja skrbi bitno drugačije od primjerice osoba s intelektualnim teškoćama.

Do 1994. godine u sustavu socijalne skrbi, u Centru „Juraj Bonačić“ Split postojao je odjel za djecu s autizmom, koji je ukinut promjenom ravnateljice ustanove. Ova je odluka obrazložena „stručnim opredjeljenjem da se unutar ustanove neće njegovati segregirani pristup, već će se težiti svakog korisnika uključiti u sadržaje koji mu odgovaraju.“ 1997. otvorena je u Splitu podružnica Centra za autizam, ali bez stacionara. Godine 1996. u Trgovački sud upisana je Podružnica Centra za autizam u Rijeci, nakon što je izvršeno usklađivanje sa Zakonom o ustanovama i obavljeno razvrstavanje poslovnog subjekta prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NN, br. 98/94), iako sukladno Zakonu o školstvu osnovna škola može imati samo područne razredne odjele, a ne i podružnicu.

Kao rezultat takvih propusta u politici prema skrbi o osobama s autizmom danas smo suočeni sa situacijom da ministarstvo nadležno za obrazovanje financira cjelokupnu djelatnost Centra za autizam za osobe s autizmom iz cijele Hrvatske kroz odluke koje su pravno dvojbene. Sadašnji ustroj Centra za autizam u velikom dijelu nije u skladu s propisima iz sustava obrazovanja budući da:

- osnovna škola ne može imati učenički dom – stacionar
- osnovna škola ne može provoditi zdravstvenu i socijalnu zaštitu
- osnovnu školu mogu pohađati djeca najduže do 21. godine života.

U nizu inspekcijskih nadzora od 1995. do danas ove su nepravilnosti utvrđene, ali tolerirane u cilju nastavka rehabilitacijskog procesa i skrbi za djecu i osobe s autizmom, a u očekivanju sustavnog rješenja problema. Uz nezakonitost, tu su kroz godine narasli i financijski, kadrovski, organizacijski i stručni problemi koji do danas nisu riješeni, a za posljedicu imaju teška kršenja prava osoba s autizmom, posebno onih iznad 21. godine života koji su smješteni u potpuno neodgovarajućim prostornim uvjetima i nedostatnom stručnom potporom uslijed čega su česti incidenti teškog narušavanja zdravlja osoba s autizmom smještenih u Centru. Nadležno ministarstvo financira velike troškove prijevoza i smještaja učenika i osoba iz drugih područja zemlje, a da ne postoji niti zakonsko niti stručno opravdanje ni interes da se ovakva situacija održi.

Sadašnje stanje

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom od sredine 2009. godine intenzivno prati rad Centra za autizam (dalje CZA) aktivno sudjelujući u iniciranju promjena neophodnih za promjenu statusa ove ustanove. Izravni povod angažmana Ureda na problematici centra za autizam bio je incident iz lipnja 2009. u kojem je od strane djelatnika Centra teško opečen jedan štitićenik. Obilaskom Centra utvrđeno je da djeca, a posebno odrasle osobe s autizmom borave (a neki i žive) u krajnje neprivačnim i neprimjerenim prostorima, prenapučenim sobama, bez potrebnih kabineta za senzornu integraciju i druge terapijske postupke. Dosadašnje aktivnosti Ureda na rješavanju složene problematike ne samo CZA nego i skrbi o osobama s autizmom u RH ukratko se navode u nastavku:

Ured pravobraniteljice je u 2011. održao niz sastanaka s roditeljima odraslih korisnika Centra za autizam, na kojima su oni izrazili veliko nezadovoljstvo organizacijom i načinom rada Centra. U svim susretima izražavaju nezadovoljstvo prostornim uvjetima ustanove, brojem i profilom zaposlenika, normativnim okvirima koji uvjetuju kadrove, te izostankom primjerene multidisciplinarnе stručne potpore korisnicima. Roditelji nas informiraju da u Centru rade djelatnici neodgovarajućeg profila (srednja sprema različitih profila s položenim tečajem za njegovatelje, s nedovoljno stručnih djelatnika u neposrednom radu s korisnicima, neprovođenjem individualnih programa rada, te nepostojanjem sustavnog uređenja prava osoba s autizmom na državnoj razini.

Održano je i više razgovora i sastanaka s djelatnicima Centra koji redovito ukazuju na težak položaj u kojem se nalaze, s obzirom da djeluju u okviru sustava odgoja i obrazovanja, te zbog neodgovarajućih kadrovskih i normativnih uvjeta unutar kojih rade nisu u mogućnosti osigurati zadovoljavajuće standarde utemeljene na psiho-mediko-socijalnom pristupu različitih profila stručnjaka kroz primjenu stručnih rehabilitacijskih programa. Drže da je ovakav problem moguće riješiti drugačijim načinom financiranja ustanove, na način da se osigura tzv. trojno financiranje (kroz sustave odgoja i obrazovanja, socijalne skrbi i zdravstva), kako bi se osigurao potreban standard rada s osobama s ovako složenim oštećenjem.

Na inicijativu ovog Ureda održan je još u srpnju 2010. sastanak s predstavnicima Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i šport Grada Zagreba, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi (dalje MZSS), Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (dalje MZOŠ), Vladinog ureda za ljudska prava, Centra za autizam, Edukacijsko rehabilitacijskom fakulteta i Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom s temom postizanja dogovora o hodogramu aktivnosti za konačno uređenje statusa ove ustanove. Unatoč uloženom naporu, napredak nije postignut.

Ured je uputio preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, te Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi da se što je moguće prije utvrde razlozi zbog kojih još uvijek nije dovršen preustroj ove ustanove.

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi navodi da je 2004. godine jedan od prijedloga bio proširenje djelatnosti Centra i na djelatnost socijalne skrbi, da bi se kasnije utvrdilo da bi optimalnije rješenje bilo dio Centra za autizam registrirati kao djelatnost socijalne skrbi, čime bi se i zakonski podržala stvarna djelatnost ustanove u skrbi za odrasle osobe s autizmom, a to je smještaj, čuvanje, njega i briga o zdravlju, radne aktivnosti i psihosocijalna rehabilitacija. Time bi se osigurali normativi i standardi prostora, opreme, kadrova i načina pružanja skrbi, kako je to predviđeno propisima iz socijalne skrbi. Problem na koji upozoravaju roditelji i djelatnici CZA je u tome što u sustavu socijalne skrbi nisu razrađeni odgovarajući stručni i prostorni normativi za rad o osobama s autizmom. Uz to, predviđeno je odvajanje podružnica Centra u Rijeci i Splitu, za što je bilo potrebno izmijeniti Statut Centra za autizam. Još jedan slučaj ozljeđivanja korisnika CZA potaknuo je daljnje aktivnosti Ureda, nakon zaprimljenog nalaza Uprave za inspekcijske poslove MZOŠ u kojem se kao problem spominje upravo neusklađenost djelatnosti ove ustanove s propisima, te navodi da „...nadzor nad cjelokupnom djelatnošću provodi prosvjetna inspekcija, iako ista nije kompetentna za provedbu nadzora u području zdravstvene njege i socijalne skrbi, te ne može niti poduzimati mjere koje bi učinkovito utjecale na promjenu postojećeg stanja u Centru“. Držimo posve neodrživim stanje u kojem su korisnici taoci sustava koji ne može zadovoljiti njihove potrebe, pa čak niti učinkovito nadzirati kvalitetu njihova zbrinjavanja! O ovome smo izvijestili Hrvatski Sabor u izvješću za 2010. godinu.

Nakon toga Ured se obratio i Odboru za ljudska prava i nacionalne manjine, te predložio sazivanje tematske sjednice na kojoj bi se trebalo rasvijetliti prepreke preustroja ove ustanove. Sjednica je održana dana 13. srpnja 2011. na temu „Skrb o osobama s autizmom“. Na Sjednici su doneseni zaključci o daljnjim obavezama i koracima koje je potrebno poduzeti u smislu reorganizacije Centra za autizam kroz koju bi se najhitnije riješio status osoba s autizmom iznad 21. godine života.

Zaključci Odbora su sljedeći:

1. Odbor, kao i predstavnici svih zainteresiranih institucija zauzeli su jedinstveno stajalište da se pitanje reorganizacije Centra za autizam mora što žurnije riješiti
2. Odbor preporuča Vladi RH da kroz potrebna normativna rješenja te koordiniranjem rada nadležnih ministarstava ubrza postupak transformacije Centra za autizam te riješi status osoba s autizmom starijih od 21. godine života, kako bi se osigurali potrebni uvjeti za njihovu skrb te odgovarajuća stručna potpora
3. Odbor ocjenjuje iznimno važnim da se sve potrebite radnje na transformaciji Centra za autizam provedu vremenski usklađeno kako tijekom postupka ne bi došlo do diskontinuiteta u zbrinjavanju osoba s autizmom, osobito sadašnjih korisnika Centra, te preporuča Vladi RH da zaduži nadležna ministarstva da osiguraju koordiniran rad svih institucija uključenih u ovaj proces.

Dana 28. listopada 2011. zatraženo je od Vlade RH da pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom izvijesti o svim radnjama koje su poduzete do tada u smislu transformacije Centra za autizam, odnosno provođenja navedenih zaključaka.

Na naveden zahtjev objedinjeno se očitovalo tadašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Očitovanje se može sažeti kako slijedi:

- MZOŠ je smatralo da je ujednačenosti kvalitete rada i dostupnosti odgoja i obrazovanja učenicima s autizmom osigurano kroz sve pravne dokumente koji reguliraju područje odgoja i obrazovanja, sukladno međunarodnim preporukama i konvencijama, posebno princip

inkluzivnog obrazovanja, na način da se djeca predškolske dobi s poremećajima iz autističnog spektra uključuju u redovite ili posebne odgojno-obrazovne skupine, prema mreži predškolskih ustanova na lokalnoj i regionalnoj razini; učenici školske dobi uključuju se u redovite ili posebne razredne odjele pri redovitim školama, te posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja, a odrasle osobe s autizmom iznad 21. godine u ustanove u sustav socijalne skrbi.

- Sukladno takvim prijedlozima, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prihvatilo je preuzimanje skrbi o odraslim korisnicima s autizmom, te je bilo dogovoreno da je prva etapa formalno-pravno odvajanje dislociranih jedinica u Rijeci i Splitu, za što je potrebna izmjena Statuta Centra za autizam.

- U međuvremenu, na zahtjev Grada Rijeke za osnivanje doma socijalne skrbi za odrasle osobe s autizmom Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi donijelo je rješenje o odobrenju za osnivanje doma socijalne skrbi za odrasle osobe s autizmom za pružanje usluga smještaja za 5 odraslih osoba s autizmom i dnevnog boravka za 35 korisnika.

- U Splitu treba dovršiti odjel Centra „Juraj Bonačić“, za 25 korisnika. Nakon dovršetka radova i pribavljanja potrebnih dozvola, pristupit će se premještanju odraslih osoba s autizmom s područja Splita i Splitsko-dalmatinske županije, te s područja Dalmacije.

- U Zagrebu Centar za autizam trebao bi se ustrojiti u jednom dijelu kao ustanova za skrb o odraslim osobama, koji bi Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi preuzelo u potpunosti, uključujući objekte, opremu, radnike.

Nakon toga, dana 8.12.2011. održan je sastanak Ureda u Centru za autizam na kojem su ravnatelj ustanove, djelatnici i predsjednica Udruge za autizam Hrvatske izrazili bojazan smjerom u kojem se namjerava ići u restrukturiranju Centra. Pri tome su naglasili da uključivanje osoba s autizmom u ustanove socijalne skrbi zajedno sa osobama s intelektualnim teškoćama znači zanemarivanje njihove specifičnosti. Stav da bi se cjelokupni problem zbrinjavanja osoba s autizmom mogao riješiti jednostavnim „premještanjem“ tih osoba u ustanove za rehabilitaciju i smještaj za osobe s intelektualnim teškoćama nije prihvatljiv, on ponovo ukalupljuje osobe s autizmom u samo jedan sustav, iako se radi o kompleksnom oštećenju koje traži i cjeloviti sustav skrbi, koji obuhvaća područje zdravstva, obrazovanja i socijalne skrbi.

Beskrajna prepiska i nebrojeni sastanci na svim razinama, nisu tijekom 2011. polučili nekakav vidljiv rezultat. Svi sudionici slažu se u sljedećem:

- Sveobuhvatna skrb za osobe s teškoćama iz autističnog spektra, zbog normativnih razloga ne može se organizirati samo u okviru sustava odgoja i obrazovanja
- Socijalna skrb je sustav koji normativno pokriva područje rane intervencije, područje rehabilitacije, njege, usluge u domu korisnika, poludnevne i dnevne rehabilitacijske programe od predškolske do odrasle dobi, mobilne timove (npr. pravo na integraciju), stalni institucionalni smještaj, organizirano stanovanje čime u većoj mjeri potencijalno pokriva sveobuhvatne potrebe ove kategorije osoba. Međutim, s obzirom da autizam ne postoji kao posebna kategorija oštećenja, postoji vjerojatnost da se niti u ovom sustavu osobama s autizmom neće osigurati zadovoljavanje njihovih specifičnih potreba.

Socijalna skrb ne poznaje autizam kao posebnu kategoriju oštećenja niti u Zakonu o socijalnoj skrbi, Pravilniku o sastavu i načinu rada tijela vještačenja, niti u Pravilniku o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući (NN 64/09). U Pravilniku o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, ovisno o utvrđenoj potrebi, usluge skrbi izvan vlastite

obitelji mogu se pružati korisniku kao stalni, tjedni i privremeni smještaj, cjelodnevni, poludnevni i povremeni boravak te organizirano stanovanje.

Dom za tjelesno ili mentalno oštećenu djecu i mladež ili odrasle osobe osniva se kao:

- Centar za odgoj i obrazovanje,
- Centar za rehabilitaciju i
- Dnevni centar za rehabilitaciju.

Ako za svaki od ovih organizacijskih oblika pogledamo normative stručnih djelatnika za najtežu kategoriju osoba s mentalnom retardacijom, vidjet ćemo da ti normativi nisu odgovarajući za osobe s autizmom. Npr. u domovima za odrasle osobe s umjerenom, težom i teškom mentalnom retardacijom – smještaj, uslugu psihosocijalne rehabilitacije pruža – jedna osoba sa diplomskim sveučilišnim studijem edukacijske rehabilitacije u mjerilu 1 na 30 osoba, dok kod djece s istom težinom invaliditeta u mjerilu 1 na 8 – 10 korisnika. (*Prema Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 23/91) predviđa da jedna skupina djece s autizmom broji 3 djece*).

Stoga je opravdana bojazan roditelja osoba s autizmom, udruga i stručnih djelatnika koji rade sa ovom kategorijom osoba osobama s invaliditetom, da bi prelazak u sustav socijalne skrbi predstavljao sličan problem kao i do sada, samo u drugom sustavu.

U već spomenutim ranijim prepiskama bilo je prijedloga da se u postojećim ustanovama u sustavu socijalne skrbi za skrb o osobama s intelektualnim teškoćama osnuju posebni odjeli za skrb o osobama s autizmom. To bi mogao biti početak definiranja i posebnih normativa prostora, opreme i stručnih djelatnika za ovu kategoriju osoba. Međutim, nestajanje specijalizirane institucije koja se bavi autizmom kao nositeljem multidisciplinarne, sustavne i kontinuirane skrbi za ove osobe, može biti smjer prema gubitku vidljivosti ove specifične i posebne kategorije, kako u smislu praćenja broja ovih osoba, tako i u smislu jedinstvenog pristupa u dijagnostici i rehabilitaciji, edukaciji stručnjaka, razvijanju novih programa i standarda stručnog rada i sl.

Stručnjaci koji poznaju autizam, djelatnici Centra za autizam, ali i UNDP-ov Prijedlog transformacije Centra za autizam jedinstveni su u stavu da jedinstvena ustanova kao „centar autizma“ nužno treba postojati, treba biti ustrojena na razini države a ne jednog grada, te biti uslugom dostupna u svim regijama države. Takva bi ustanova imala zadatak praćenja položaja osoba s autizmom od dijagnostike i rane intervencije do krajnje životne dobi na cjelokupnom području RH. Dosadašnji neuspjeli primjeri „integracije“ osoba s poremećajima iz autističnog spektra zajedno s osobama s intelektualnim teškoćama govore u prilog prijedlozima da u RH trebaju postojati 4 jaka regionalna centra za dijagnostiku i podršku osobama s autizmom (trenutno nedostaje odgovarajuća podrška na području Slavonije).

U uvodu je navedeno da do 1979. nije postajala sustavna skrb za osobe s autizmom, stoga se zbog izrazitog društvenog interesa krenulo u osnivanje specijalizirane ustanove – Centra za autizam. Tijekom godina i niza besmislenih pa i protuzakonitih poteza nadležnih, dovedeni smo u situaciju da kršimo ljudska prava ove specifične kategorije osoba, držeći ih u protuzakonitom položaju u obrazovnoj ustanovi u vlasništvu jednoga grada, čija je nadležnost odgoj i obrazovanje, zatvarajući oči da je autizam kompleksan medicinsko-neurološki poremećaj, a osobe s autizmom u velikoj su mjeri ovisne o zdravstvenom, pedagoškom i socijalnom aspektu, koje postojeći Centar uz najbolju volju ne može osigurati. Zabrinjavajuće je zanemarivanje zdravstvene komponente autizma. Nove spoznaje o uzrocima autizma, nove metode dijagnostike autizma mogu se razvijati u sustavu zdravstva ili zajedno sa zdravstvom. Postojanje posebnog odjela pri Psihijatrijskoj bolnici Jankomir u ono vrijeme mogao je predstavljati početak ustroja „ambulante za autizam“, koja bi se trebala ustrojiti regionalno, a koja bi se multidisciplinarno bavila dijagnostikom i praćenjem

zdravlja osoba s autizmom, pa bi uz ostale nužne profesije morala obuhvaćati neuropedijatre, dječje psihijatre i ostale potrebne profesije.

Nužni početak rada sa djecom sa autizmom predstavljaju rane intervencije i predškolski odgoj. U prošloj godini pravobraniteljica za osobe s invaliditetom signalizirala je nedostatak dijagnostike i rane intervencije u području autizma, povodom slučajeva djece iz Labina i Rijeke. Odgovori tadašnje Vlade RH predstavljaju negiranje težine problema.

Odgoj i obrazovanje osigurani su sukladno Zakonu o predškolskom odgoju i naobrazbi, te odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, kojima je osiguran odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u redovnim uvjetima, sukladno sposobnosti djeteta.

Pitanje odraslih osoba s autizmom potpuno je neriješeno, kao što to proizlazi iz svega navedenog. Ideja jednostavnog „prebacivanja“ odraslih u ustanove socijalne skrbi ne potvrđuje se kao dobra. To potkrepljuje i sljedeći slučaj:

Primjer:

Ured pravobraniteljice zaprimio je krajem 2011. pritužbu roditelja odraslog djeteta s autizmom uključenog u poludnevni boravak u okviru ustanove za osobe s intelektualnim teškoćama gdje boravi u grupi sa 16 korisnika. U svojem podnesku roditelj opisuje postupanje prema njezinom sinu za vrijeme boravka u ustanovi koje smatra nestručnim i neprihvatljivim: nema strukturiranja dnevnih aktivnosti, u mnogim aktivnostima ne sudjeluje, nema programa rada usmjerenog na smanjivanje nepoželjnih oblika ponašanja. Stoga on često ima agresivne ispade, koji se događaju isključivo za vrijeme njegova boravka u ustanovi, te je zaključeno zajedno sa Stručnim timom ustanove, da bi bilo nužno osigurati mu osobnog asistenta koji bi s njim radio.

Iz ovoga proizlazi da i sama ustanova smatra da, s obzirom na svoje kadrovske i stručne potencijale, nije kompetentna za skrb o osobi s teškoćama iz autističnog spektra! Zahtjev za odobravanje osobnog asistenta Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi otklonilo je s obzirom da se radi o ustanovi čija je djelatnost skrb o osobama s višestrukim teškoćama, te da je za tu djelatnost osiguran dovoljan broj djelatnika. S druge strane, djelatnici ustanove tvrde da nedostaje odgovarajući prostor, da je grupa prevelika (16 korisnika), te da im nedostaje edukacija za rad sa osobama s autizmom. Zbog svega navedenog, roditelji smatraju da su im povrijeđena prava u odnosu na druge osobe s invaliditetom, jer smatraju da s obzirom da se radi o poremećaju iz autističnog spektra, stručni djelatnici navedene ustanove nisu stručno osposobljeni za stručni rad s tom vrstom oštećenja, a s druge strane im nije omogućeno ostvarivanje prava na osobnog asistenta čime bi se moguće nadomjestio nedostatak stručnog znanja i kvalitete rada stručnih djelatnika.

Ured je povodom ove pritužbe preporučio hitno pružanje stručne pomoći navedenoj ustanovi, ali je zatraženo i očitovanje o standardima prostora i opreme, kadrova te programa multidisciplinarnog stručnog rada propisanim za rad sa osobama s autizmom.

Ministarstvo je tijekom inspekcijskog nadzora naložilo ustanovi izradu konkretiziranog individualnog plana rada s korisnikom, koji se temelji na strogo strukturiranom provođenju aktivnosti, a kojeg će provoditi multidisciplinarno. Provođenje navedenog programa kontinuirano će se pratiti unatoč činjenici što ne postoje standardi rada za osobe s autizmom.

Iako vjerujemo da će ubuduće rasti kvaliteta skrbi za konkretnog korisnika, ne možemo biti zadovoljni činjenicom da u okviru centara za rehabilitaciju u sustavu socijalne skrbi ne postoji u normativnom smislu kategorija osoba s autizmom, pa stoga ni specifični pristup i metode stručnog rada koje su nužne ovoj kategoriji osoba.

Na kraju ne možemo zaobići pitanje stručnosti, edukacije kadrova, stručnih kompetencija, individualnih planova rada s korisnikom, jer je kroz cijelo proteklo razdoblje Ured upozoravan i na ovu značajnu dimenziju cjelokupnog problema skrbi za osobe s autizmom. Postavljalo se pitanje specifičnih edukacija stručnjaka za provođenje različitih terapijskih postupaka, u području tretmana autizma. Iz podataka o zaposlenim djelatnicima Centra za autizam uočeno je da sa korisnicima u neposrednom radu sudjeluje veliki broj zaposlenika sa srednjom stručnom spremom različitih profila, koji uz osnovnu edukaciju (npr. drvni tehničar) imaju položen tečaj za njegovatelja u trajanju od 130 sati. Za neposredni rad sa 74 odrasle osobe s autizmom u Zagrebu raspoređeno je 10 djelatnika sa visokom i višom stručnom spremom, 4 profesora rehabilitatora, 6 djelatnika odgojitelja predškolske djece, zdravstvenih radnika i odgojitelja sa SSS, te 7 djelatnika SSS različitih profila sa položenim tečajem za njegovatelja.

Podzakonskim aktom trebalo bi svakako propisati minimalne standarde stručnog rada - normative kadrova, tehnike i metode rada, edukacije, licence i potrebna znanja stručnjaka za provođenje rehabilitacije osoba s autizmom, veličina grupe korisnika s autizmom i dr.

ZAKLJUČAK

Autizam je specifična neurološko-biološka razvojna smetnja, koja obuhvaća široki spektar poremećaja od blagih do teških stupnjeva. Autizam se može očitovati u različito teškim oblicima smetnji na području socijalne komunikacije, socijalne interakcije, govora, senzomotoričkih sposobnosti. Opisuje ih se kao osobe koje su "u svom svijetu". Autizam se razvija postepeno, nakon naizgled uobičajenog razvoja djeteta, pa roditelji često ne uoče ili ne pridaju odmah značaj promjena u djetetovu ponašanju. Neka autistična djeca usvoje motoričke vještine, nauče govoriti, međutim, s vremenom se smanjuje njihova komunikacija i interakcija s drugima, i općenito na svim područjima počinju nazadovati.

Za dijagnozu autizma trebaju biti prisutne smetnje na tri područja:

- u komunikaciji (npr. ponavljanje riječi ili izostanak verbalne komunikacije)
- socijalnoj interakciji (npr. izostanak kontakta očima, očita distanciranost, izostanak odgovora na verbalne zahtjeve, izbjegavanje fizičkog kontakta, inzistiranje na rutini, moguće nanošenje ozljeda samom sebi ili agresivno ponašanje prema ostalima) i
- ponašanju i promjenama osjeta (stereotipno ponašanje, ponavljanje radnji, opsesivno-konvulzivno ponašanje, manjak odgovora na bol ili pretjerano reagiranje na nešto što izgleda nebitno, preosjetljivost na vanjske podražaje i dr.).

Većina osoba s autizmom istovremeno ima i neku drugu razvojnu smetnju (epilepsiju, intelektualne teškoće, cerebralnu paralizu, smetnje vida i dr.). Smetnje autizma traju cijeli život, spoznaja o izlječenju nema, a uzrok autizma je nepoznat.

Takvo složeno oštećenje značajno otežava njihovo uključivanje u društvo, a postavlja izuzetno visoke zahtjeve na resurse njihovih obitelji, stoga potpora obitelji treba biti sastavni dio rehabilitacije osoba s autizmom od najranije dobi.

S rehabilitacijom je potrebno započeti što ranije, kako bi osobe s autizmom postale što neovisnije u svom funkcioniranju u društvu. Stoga je značajno i rano otkrivanje ovog poremećaja. Temeljni cilj rehabilitacije je što više smanjiti neprihvatljive oblike ponašanja, a povećati usvajanje socijalnih vještina, odnosno socijalno prihvatljivo funkcioniranje.

Zbog složenosti ovog oštećenja potrebno je osigurati multidisciplinarni pristup što znači da je neophodno sudjelovanje različitih ustanova i sustava. Potrebno je osigurati ranu dijagnostiku i intervenciju, planiranje individualnih programa rehabilitacije usmjerenih na potrebe djeteta, njihovo obrazovanje. Važno je da se rehabilitacija i skrb osiguraju u sredini u kojoj djeca žive

kako se ne bi izdvajali iz obitelji te je nužno osigurati primjereno stanovanje i ostvarivanje prava.

U RH se ne provodi multidisciplinarna i djetetu dostupna rana dijagnostika i rana intervencija. Roditelji stoga previše vremena gube u postavljanju dijagnoze, s obzirom da i nema ustanove u kojoj se takva dijagnoza postavlja. Centar za autizam, kao ustanova odgoja i obrazovanja, nema zakonske pretpostavke za provođenje dijagnostičkih postupaka, budući da mu za kvalitetnu dijagnostiku nedostaju potrebna sredstva, kadar i prostor. Neke udruge realizirale su projekte za provođenje dijagnostike i rane intervencije u autizmu, ali tu se ne može govoriti o standardima i sustavnom rješavanju. Prepustiti tako značajan segment cjelokupne skrbi za djecu s autizmom nevladinom sektoru nikako ne može biti zadovoljavajuće. U dijagnosticiranju autizma potrebna je stručna klinička analiza, te je zdravstveni sustav u tom dijelu nezaobilazna.

Ovisno o sposobnostima, djeca s poremećajima iz autističnog spektra integriraju se u odgojno-obrazovne ustanove, u redovni ili posebni program, međutim nedostaje rehabilitacija nakon 21. godine života i odgovarajući oblici smještaja. Rad s roditeljima trebao bi biti značajan dio rehabilitacije djeteta s autizmom, ali sustavnog rada s roditeljima nema.

Za organiziranje kvalitetne skrbi za osobe s autizmom trebaju drugačije politike. Nedopustivo je da je skrb za djecu i odrasle s autizmom prepuštena samo jednom sustavu i jednoj ustanovi, koja zakonski i organizacijski ne može udovoljiti zahtjevima kvalitetne skrbi za ove osobe.

Ustav RH jamči posebnu skrb i zaštitu invalidnih osoba i njihovu uključivanju u društveni život. Stoga je za osobe s autizmom, shvaćajući njihovu specifičnost, potrebno osigurati na svim razinama preduvjete za posebnu skrb koja im je potrebna. Kako bi se to ostvarilo, nužne su određene promjene zakonodavstva i to ne samo unutar jednog sustava, već svih sustava od značaja za skrb za osobe s autizmom.

U sustavu zdravstva nužno je razviti ambulante za praćenje ranog razvoja djeteta koje će biti utemeljene na interdisciplinarnom pristupu. Propisima treba odrediti potrebne stručnjake, dijagnostičke i terapijske postupke te potrebnu institucionalnu mrežu.

U sustavu odgoja i obrazovanja uz već donesenu zakonsku regulativu, treba osigurati oblike potpore uključivanju djece s teškoćama iz autističnog spektra, te omogućiti različite stupnjeve integracije ovisno o individualnim potrebama djeteta.

U sustavu socijalne skrbi potrebno je definirati autizam u normativnom dijelu od propisa temeljem kojih se utvrđuje vrsta invaliditeta, do propisa koji definiraju normative prostora, opreme, kadrova, potrebnih edukacija stručnjaka kao i propisa kojima se definiraju prava osoba s invaliditetom.

Svi sustavi zajedno trebaju uspostaviti međusobnu komunikaciju, te na svim organizacijskim razinama treba osigurati dovoljan broj educiranih stručnjaka, a edukacija treba biti kontinuirana. Treba osigurati mobilnost stručnjaka, a ne zahtijevati „mobilnost“ djeteta prema postojećim institucijama.

Sve buduće promjene sustava treba provesti uz suradnju stručnjaka na ovom području, te respektiranje mišljenja roditelja i najnovijih svjetskih spoznaja o autizmu.

Na razini države svakako je značajno postojanje specijalizirane ustanove – Centra za autizam, koji će se ustrojiti na način da predstavlja „centar autizma“ (ili metodološki centar, prema prijedlogu UNDP-a), i osigurati da na cijelom teritoriju RH svako dijete s autizmom i njegova obitelj imaju sveobuhvatnu podršku, u svim fazama života, u svojoj sredini i sukladno individualnim potrebama.

Važno je napomenuti da u rješavanju problema Centra za autizam i sustavnog rješavanja

skrbi o osobama s autizmom u Republici Hrvatskoj ima puno zainteresiranih strana i da su često puta interesi različitih skupina (roditelja, stručnjaka, predstavnika vlasti) sprječavali donošenje odluka i na neki način usporavali procese promjena. Donošenje odluka dodatno su otežavali i različiti stavovi unutar iste skupine (različita mišljenja samih stručnjaka, različiti stavovi roditelja), ali i izostanak koordinacije i suradnje nadležnih ministarstava bez čijeg usklađenog i zajedničkog djelovanja se potrebne promjene ne mogu ostvariti. Upravo su ti sukobi i različita mišljenja svima postali alibi za nečinjenje i izostanak nužnih promjena. Pokušaj da se problem riješi „linijom manjeg otpora“ i polovičnim rješenjima, neprihvatljiv je. Vjerujemo da je moguće jedino na razini Vlade uspostaviti skupinu eminentnih stručnjaka iz područja medicinskih te socijalnih znanosti, edukacijske rehabilitacije i obrazovanja, koji će izraditi smjernice za izradu programa odgoja i obrazovanja za različite stupnjeve integracije, potrebne standarde prostora, opreme, potrebne edukacije stručnjaka, programe kontinuirane edukacije odgajatelja, učitelja, roditelja, dijagnostičke i terapijske postupke, te predlože nužne izmjene propisa.

Te bi smjernice trebale biti konačna podloga za nužno potrebnu uspostavu cjelovitog sustava skrbi za osobe s autizmom, kako bi se prekinulo sadašnje stanje u kojem je veliki dio potreba osoba s autizmom zanemaren i uzrokuje teška kršenja njihovih prava.

3.9. PRISTUP PRAVOSUĐU

Tijekom 2011. godine pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zaprimila je više pritužbi vezanih uz duljinu trajanja sudskih postupaka. Pritužitelje smo u ovim slučajevima savjetovali kako im na raspolaganju stoji mogućnost podnošenja zahtjeva radi zaštite prava na suđenje u razumnom roku pred neposredno višim sudom, ali isto tako smo i od sudova zatražili informacije koji su razlozi nerazumno dugog trajanja sudskog postupka. Osobe s invaliditetom obraćale su nam se zbog nerazumno dugog trajanja sudskog postupka u različitim predmetima, ali uglavnom su to bili postupci radi naknade štete pred općinskim sudovima.

Primjer 1:

Uredu se obratila majka i zakonska zastupnica osobe s invaliditetom, mladića u dobi od 16,5 godina, s najtežim oblikom cerebralne paralize. Kao tužitelji pokrenuli su postupak protiv KBC Zagreb 1998. godine, radi naknade štete zbog teškog oštećenja zdravlja sina koje je nastupilo pri porodu. U ponovljenom postupku predmet je od 2007. godine. Prema navodima stranke, prošla je godina dana od posljednjeg vještačenja, a nije zakazana nova rasprava niti je donesena odluka. U svom podnesku imenovana je nadalje navela kako ona i sin žive u teškim materijalnim prilikama te ne mogu zadovoljiti osnovne životne potrebe, a posebno ne povećane potrebe koje njezin sin ima zbog svog invaliditeta.

Pravobraniteljica je preporučila da se poduzmu mjere radi što skorijeg dovršetka postupka, odnosno da se izvijesti iz kojeg razloga ne dolazi do zakazivanja nove rasprave. Od suda je zaprimljen odgovor u kojem je navedeno da je rasprava zakazana, da se radi o složenom predmetu naknade štete te je u proteklih godinu dana provedeno vještačenje i zatražena dopuna mišljenja.

Nerazumno dugo vođenje postupaka pred nacionalnim sudovima je činjenica koja je nesporna, što dokazuju i brojne odluke o dosuđenim novčanim naknadama, koje se isplaćuju iz sredstava Državnog proračuna, a radi povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Stoga su osobe s invaliditetom u istom položaju kao i svi ostali građani glede pristupa pravosuđu.

Osobe s invaliditetom u svojstvu tužitelja često se pojavljuju u svezi naknade štete radi invaliditeta koji je nastao kao posljedica liječničke pogreške. Takvi postupci redovito su kompleksni i dugotrajni, a dosuđeni novčani iznosi tužiteljima predstavljaju materijalna sredstva koja su im neophodna za zadovoljavanje potreba koje proizlaze iz invaliditeta, a često i osnovnih životnih potreba jer mnogi od njih zbog invaliditeta ne mogu radom ostvariti sredstva za život. Stoga je od iznimne važnosti da se isti postupci dovršavaju u što je moguće kraćem roku.

Osobe s invaliditetom često se obraćaju Uredu radi zastupanja odnosno davanja savjeta vezanih uz imovinsko-pravne odnose, često vezano uz zemljišnoknjižne postupke, podjelu bračne stečevine, itd. U takvim slučajevima mnoge stranke očekuju zastupanje pred sudom, odnosno pravne savjete u smislu odvjetničke pomoći. U ovakvim slučajevima Ured ih upućuje na besplatnu pravnu pomoć i kako je mogu ostvariti.

BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

U Izvješću Europske komisije o napretku Republike Hrvatske za 2010. i 2011. stoji:

„U području besplatne pravne pomoći izmijenjeni su i dopunjeni provedbeni propisi kako bi se pojednostavio postupak i povećale pristojbe za odvjetnike koji preuzimaju slučajeve pravne pomoći.

Postupci za dobivanje besplatne pravne pomoći ostaju komplicirani i sveukupna pružena pomoć je niska. U praksi, dostupnost sudstva za ranjive osobe s nedovoljnim sredstvima i dalje je teška. Odredbe Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći još uvijek se restriktivno tumače i ne primjenjuju se jednako u dvadeset županijskih ureda odgovornih za provedbu. Broj zahtjeva za besplatnom pravnom pomoći znatno je niži od očekivanog. Između veljače 2009. i travnja 2010. primljeno je ukupno 5 152 zahtjeva, od kojih je 3 536 odobreno. (...)“

U potpunosti se slažemo sa izvješćem Europske komisije o besplatnoj pravnoj pomoći.

Nevjerojatnom smatramo činjenicu da nam se pritužuju osobe s invaliditetom koje su se obraćale županijskim uredima državne uprave za besplatnu pravnu pomoć te su odbijene usmenim putem na zamolbu da im se pomogne ispuniti zahtjev za besplatnom pravnom pomoći sa navodima da na nju nemaju pravo, bez da im je omogućeno popunjavanje zahtjeva, obrazloženim rješenjem odlučeno o pravu te zašto ne ispunjavaju uvjete. Ovime su stranke uskraćene na osnovno zakonsko pravo na pravni lijek koji ih pripada po čl. 12. Zakona o općem upravnom postupku (NN, br. 47/2009), ujedno i na ustavno pravo na pristup sudu. Time se od strane djelatnika županijskih ureda državne uprave svjesno krše odredbe članka 22. Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (NN, br.62/08 i 81/11) pretpostavljajući da su to neuke stranke koje se nemaju kome žaliti, te nisu ni ispunile zahtjev za besplatnu pravnu pomoć.

U mjesecu lipnju dostavljen nam je na mišljenje Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. S obzirom da smo smatrali kako se navedenim prijedlogom neće poboljšati sustav besplatne pravne pomoći dostavili smo Ministarstvu pravosuđa, ujedno i Vladi RH Mišljenje na Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, te smo kroz dostavljene amandmane između ostalog predlagali:

- da se briše pojam egzistencijalnog pitanja jer besplatnu pravnu pomoć treba osigurati svim građanima koji nemaju dovoljno financijskih sredstava, odnosno sposobnosti da se sami zastupaju u sudskim ili upravnim postupcima (ovo upravo stoga što su odredbe čl. 5. o egzistencijalnom pitanju ukinute od strane Ustavnog suda RH kao neodređene i neprecizne

te na taj način dozvoljavaju subjektivnost u odobravanju besplatne pravne pomoći od strane Ureda državne uprave). S obzirom da smatramo što je i stav Ustavnog suda da se besplatna pravna pomoć treba osigurati u svim sudskim postupcima to smatramo da ne treba posebno nabrajati i postupke u kojima se besplatna pravna pomoć odobrava. Prema praksi Europskog suda, je li u postupku pred sudom koji odlučuje o pravima građanske naravi ili o osnovanosti kaznene optužbe nužno osigurati besplatnu pravnu pomoć ocjenjuje se uvijek u svjetlu okolnosti konkretnog slučaja, uzimajući u obzir pravnu složenost predmeta i postupka u kojem se pravo ostvaruje, njegovo značenje za podnositelja zahtjeva i sposobnost da se sam zastupa)

- da uputnice, odnosno rješenja ne treba donositi za primarnu pravnu pomoć
 - da se zbog jednostavnosti ostvarivanja besplatne pravne pomoći od dokumentacije potražuje samo ono što je do sada tražila i Hrvatska odvjetnička komora radi ostvarivanja prava na punomoćnika za zastupanje bez prava na nagradu
 - da se primarna pravna pomoć ograniči samo za davanje pravnih savjeta, a da sekundarna pravna pomoć obuhvaća; „sastavljanje podnesaka, zastupanje u postupcima pred javnopravnim tijelima, zastupanje u sudskim postupcima, pravnu pomoć u mirnom rješenju spora.“
 - da se uvjeti za odbijanje pružanja besplatne pravne pomoći moraju izričito navesti u zakonu kroz odredbe koje predviđaju iznimne slučajeve neodobravanja pravne pomoći ili koje besplatnu pravnu pomoć isključuju u slučaju vjerojatnosti obijesnog parničenja.
- Prijedlozi Ureda nisu prihvaćeni.

3.9.1. OSOBNA SLOBODA I SIGURNOST

Člankom 14. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom (NN, MU, br. 6/07, 3/08, 5/08) propisano je da ukoliko osobe s invaliditetom budu lišene slobode u bilo kojem postupku, države potpisnice osigurat će da im se na jednakopravnoj osnovi s drugim osobama zajamče prava u skladu s međunarodnim pravom koje obuhvaća ljudska prava i s njima će se postupiti u skladu s ciljevima i načelima ove Konvencije, uključujući osiguravanje razumne prilagodbe.

U skladu s Konvencijom, pravobraniteljica je radi praćenja zaštite prava i interesa osoba s invaliditetom koje se nalaze na izdržavanju kazne zatvora, ali i radi praćenja provedbe nacionalnog zakonodavstva kao i preporuka međunarodnih institucija koje propisuju standarde poštivanja prava osoba koje se nalaze na izvršavanju kazne zatvora izvršila obilazak više penalnih ustanova. Tako je izvršen obilazak Zatvora u Zagrebu, Kaznionice u Lepoglavi i Zatvorske bolnice u Zagrebu.

Obilazak Kaznionice u Lepoglavi

U Kaznionici u Lepoglavi izvršavaju se kazne zatvora izrečene osuđenim punoljetnim muškarcima. Kaznionica je prekapacitirana što je općenito problem hrvatskog zatvorskog sustava. U kaznionici se nalaze 2 sobe prilagođene za osobe s invaliditetom na odjelima u prizemlju. Spomenute sobe nisu u potpunosti prilagođene osobama s invaliditetom. Unatoč djelomičnoj prilagođenosti, u navedenim sobama ne može boraviti osoba s najtežim invaliditetom, pa smo tako na bolničkom odjelu koji se nalazi na katu zgrade kaznionice zatekli zatvorenika s dijagnozom tetraplegije, koji se kreće uz pomoć invalidskih kolica. Na bolničkom odjelu je prostor nešto prilagođeniji, no ostaje problem prava ovog konkretnog, a i svih ostalih bolesnika smještenih na bolničkom odjelu - izlazak na svjež zrak. Naime, lift u zgradi ne postoji, tako da je jedini način za spuštanje u krug zatvora silazak po strmim i uskim stepenicama. Zatvorenik je ovisan o pomoći drugih zatvorenika koji ga moraju nositi. U

razgovoru s upraviteljem kaznionice doznajemo kako je zgrada zaštićena kulturna baština (stari pavlinski samostan) te da nije moguća ugradnja lifta, a premještanje bolničkog odjela u prizemlje također je neizvedivo. Zatvorske ćelije se ne mogu dodatno proširivati, odnosno manji broj zatvorenika u ćeliji kako bi imali više prostora se u sadašnjim uvjetima ne može postići zbog općenite prekapacitiranosti i nedostatka penalnih ustanova u RH. Fizikalna terapija zatvorenicima osigurava se na način da fizioterapeut iz Doma zdravlja Varaždinske županije (na temelju ugovora sklopljenog između Kaznionice i Doma zdravlja) dolazi u poslijepodnevnim satima u Kaznionicu, na nekoliko sati. Terapiju dnevno može dobiti najviše 5 zatvorenika, a 50-ak je onih koju fizikalnu terapiju trebaju. Osim nedostatka stručnih radnika Kaznionica je suočena i s problemom opreme i prostora. Od opreme bolnički odjel Kaznionice raspolaže s nekoliko uređaja za terapije ultrazvukom, strujom i magnetom dok se fizioterapijski postupci ne provode. Ovaj problem se rješava tako da se osobe s invaliditetom podučavaju vježbama koje trebaju sami izvoditi. Međutim, kod osoba s teškim invaliditetom koji ne mogu samostalno izvoditi vježbe, problem niti na koji način nije riješen. Doznajemo kako je ovaj problem moguće riješiti povremenim odlascima u Zatvorsku bolnicu u kojoj je stalno zaposlen liječnik specijalist fizikalne medicine na ciklus fizikalnih terapija no i ta bolnica je neprilagođena. Na upit da li bi se mogla organizirati fizikalna terapija za zatvorenike na način da se angažira neka od ustanova za fizikalnu terapiju u kući, doznajemo kako jedina takva ustanova u Lepoglavi ne može zadovoljiti niti potrebe domicilnog stanovništva pa ta opcija ne dolazi u obzir.

Obilazak Zatvora u Zagrebu

Kapacitet zatvora je ukupno 580 pritvorenika/zatvorenika. Na dan 25.05.2011. g. u Zatoru je bilo 1 009 osoba, što govori o prekapacitiranosti Zatoru. Ukupno je 10 osoba s tjelesnim invaliditetom. U Zatoru se nalazi jedna soba „prilagođena“ za osobe s invaliditetom sa 6 kreveta. Kupaonica (za tuširanje) je jedna i zajednička je za sve zatvorenike na istom odjelu. Djelomično je prilagođena za osobe s invaliditetom. Fizikalna terapija unutar Zatoru nije organizirana, no obavlja se u Domu zdravlja u Sigetu.

Obilazak Zatorvske bolnice

Zatorvska bolnica u Zagrebu ustrojstvena je jedinica Uprave za zatorvski sustav Ministarstva pravosuđa i jedina je takva ustanova u RH. U istoj se provodi liječenje bolesnih zatvorenika te izvršavanje sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i liječenja od ovisnosti. Zatorvska bolnica suočena s istim problemima kao i cjelokupan zatorvski sustav, a to su: prekapacitiranost, nedostatak stručnih radnika i potrebne opreme te neprilagođenost prostora osobama s invaliditetom. Zgrada se sastoji od ukupno 3 etaže, bez ugrađenog dizala što uzrokuje brojne probleme za osobe koje nisu samostalno pokretne jer ne mogu ostvariti pravo na svjež zrak i šetnju ili posjete obitelji jer se prostorija za posjete nalazi u prizemlju zgrade. U razgovoru s jednim zatvorenikom, osobom s invaliditetom koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica doznajemo kako se za pomoć u iznošenju iz zgrade radi šetnje mora obratiti medicinskim tehničarima ili pravosudnim policajcima. Prema riječima zatvorenika, medicinski tehničari ga nose niz stepenice. Na svakoj etaži nalazi se po jedan sanitarni čvor samo djelomično prilagođen za osobe s invaliditetom.

Zakonom o izvršavanju kazne zatoru (NN, br. 190/03 – pročišćeni tekst, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11; dalje: Zakon), propisano je kako zatvorenik ima pravo na smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima. Posebno se u članku 75. Zakona ističe kako se zatvorenicima – osobama s invaliditetom osigurava smještaj primjeren vrsti i stupnju njihove invalidnosti. U poglavlju „zaštita zdravlja“ navedeno je kako se zatvoreniku

osigurava liječenje te mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite kvalitetom i opsegom određenim u javnom zdravstvu za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

U ocjenjivanju stanja Pravobraniteljica je uzela u obzir i Europska zatvorska pravila iz 2006. godine koja je prihvatio Odbor ministara Vijeća Europe preporukom Rec (2006) od 11. siječnja 2006. godine, naročito III. dio Europskih zatvorskih pravila – Zdravlje, u dijelu „Organizacija zdravstvene zaštite u zatvoru“ i „Osiguravanje zdravstvene zaštite“.

Ustavni sud svojom odlukom broj U-III/64744/2009 od 03. studenog 2010. godine usvojio je ustavnu tužbu podnositelja E.M., utvrdivši kako je istome tijekom izdržavanja pritvora i kazne zatvora u Zatvorskoj bolnici od 05. rujna 2008. do 05. ožujka 2010. neodgovarajućim smještajem bilo povrijeđeno ustavno pravo na čovječno postupanje i poštivanje dostojanstva, zajamčeno člankom 25. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske. Na temelju članka 31. stavka 4. i 5. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske naloženo je Vladi Republike Hrvatske da:

- U primjerenom roku, ne duljem od tri godine, omogućiti nesmetano kretanje zatvorenika s posebnim potrebama u Zatvorskoj bolnici u Z.;
- Uspostavi i djelotvorno provodi nadzor nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu.

S obzirom na navedeno, zatraženo je očitovanje Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o poduzimanju gore navedenih mjera naloženih od strane Ustavnog suda RH.

U zaprimljenom očitovanju navodi se kako Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi provodi zdravstveno inspekcijski nadzor nad pružanjem zdravstvene zaštite u zatvorskom sustavu RH. U skladu s tim tijekom 2010. i 2011. godine izvršeni su izvanredni inspekcijski nadzori u Odgojnom domu Turopolje, Kaznionici u Glini, Zatvoru u Zagrebu i Puli i Zatvorskoj bolnici u Zagrebu. O rezultatima provedenog nadzora i eventualno utvrđenim propustima nismo obaviješteni. Također je navedeno kako će službe zdravstvene inspekcije u Plan zdravstveno-inspekcijskog nadzora razmjerno mogućnostima uvrstiti i redovite nadzore nad pružanjem zdravstvene zaštite u zatvorskom sustavu.

Od Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa zaprimljeno je očitovanje kako se u 2012. godini planira započeti i dovršiti radove izgradnje dizala u Zatvorskoj bolnici.

U svom Izvješću o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2010. godinu (iz srpnja 2011. godine) Ministarstvo pravosuđa vrlo kratko i bez posvećivanja posebne pažnje ovoj naročito ugroženoj skupini građana u zatvorskom sustavu – osobama s invaliditetom posvećuje kratki odjeljak u kojem se navodi kako su „ *uvjeti smještaja osoba s invaliditetom nešto bolji u kaznionicama u kojima se sobe i zajedničke prostorije nalaze u prizemlju objekta. Takav je slučaj s Kaznionicom u Valturi i Kaznionicom u Lipovici-Popovači. Osobe s invaliditetom tako nisu izdvojene od drugih zatvorenika, potpuno su integrirane u sustav dnevnih aktivnosti u kojima mogu ili žele participirati. Kako se radi o jednoj poluotvorenoj i jednoj otvorenoj kaznionici, tako je moguće zatvorenike razvrstavati u ove dvije ustanove sukladno drugim kriterijima, a ne samo na temelju njihove invalidnosti Određeni problemi postoje tamo gdje su sobe za osobe s invaliditetom na katu objekta, a ne postoji lift kao što je to slučaj sa Zatvorskom bolnicom. Iskustava govore da osoba s invaliditetom u jednoj sredini potiče druge na razvoj razumijevanja, empatije i društvene odgovornosti za pružanje pomoći*“.

Nigdje se u izvješću međutim ne navodi kako sobe načelno nisu prilagođene za osobe s invaliditetom, npr. u Kaznionici u Lepoglavi, a pogotovo sanitarni čvorovi za osobe s

invaliditetom zapravo nisu prilagođeni osobama s visokim stupnjem invaliditeta, pa se konkretno osobe s takvim invaliditetom u Kaznioni u Lepoglavi moraju smještavati na kat objekta gdje su prostorije kao i sanitarni čvorovi prilagođeni. Kako Kaznionica u Lepoglavi, a niti Zatvorska bolnica nemaju dizalo, dolazi do kršenja prava zatvorenika na provođenje vremena na svježem zraku. Nošenje osoba s invaliditetom niz stepenice od strane osoblja kaznionice ili drugih zatvorenika smatramo neprihvatljivim rješenjem, a upitno je da li se isto i provodi.

Iako su poduzete određene mjere u smislu djelomične prilagodbe prostornih uvjeta za boravak osoba s invaliditetom, te mjere su nedostatne da bi se zadovoljile potrebe zatvorenika s invaliditetom, naročito onih sa visokim stupnjem invaliditeta.

Konstatacija iz gore navedenog izvješća Ministarstva pravosuđa kako prisustvo osobe s invaliditetom u zatvorskom sustavu potiče druge na razvoj razumijevanja, empatije i društvene odgovornosti za pružanje pomoći ne može biti opravdanje za nepoduzimanje potrebnih mjera radi ostvarivanja prava koja su osobama s invaliditetom zajamčena Ustavom, Zakonom o izvršavanju kazne zatvora te obvezujućim međunarodnim ugovorima, kao i međunarodnim standardima i smjernicama. Osobe s invaliditetom ne smiju biti osuđene na milosrđe i ovisnost o pomoći drugih, već im se mora osigurati izjednačavanje mogućnosti s osobama bez invaliditeta, koliko je to god moguće. Možemo govoriti o društvenoj odgovornosti, ali ne u smislu pružanja pomoći od strane drugog pojedinca, već o odgovornosti države da se osobama s invaliditetom razumnom prilagodbom omogući uživanje osnovnih ljudskih prava i spriječi stvaranje osjećaja poniženosti, odnosno povrede dostojanstva.

Iako se pravobraniteljici pritužilo više osoba s invaliditetom na neprimjerenu zdravstvenu zaštitu, u većini nismo utvrdili da bi ona bila ispod razine koja se pruža osobama u sustavu javnog zdravstva. Međutim, iz pisanih pritužbi osoba s invaliditetom zaprimljenih u Uredu te iz podataka koje smo dobili prilikom obilazaka zatvora doznali smo o posebnom problemu nedostatne i neprimjerene fizikalne terapije koja bi se trebala pružati osobama s invaliditetom.

Primjer:

Prilikom obilaska Kaznionice u Lepoglavi zaprimljena je usmena pritužba osobe s invaliditetom, mlađe životne dobi, s dijagnozom tetraplegije. Osoba navodi kako je zbog svog iznimno teškog invaliditeta smješten na bolnički odjel iste Kaznionice, no međutim zbog nepostojanja dizala nema mogućnosti izlaska na svježi zrak, već ga drugi zatvorenici moraju nositi niz stepenice. Činjenica da mora moliti ostale zatvorenike da ga nose niz stepenice kod njega stvara osjećaj poniženosti. Također se pritužio na nepostojanje fizikalne terapije, posljedica čega je značajno pogoršanje njegovog zdravstvenog stanja, što je razvidno iz medicinske dokumentacije tako da će morati biti podvrgnut operativnom zahvatu. Navodi da mu primjerena fizikalna terapija nije bila pružena niti u Zatvoru u Zagrebu, kao niti u Zatvorskoj bolnici. Također navodi kako mu je sanitarni čvor i na ovom odjelu nije u potpunosti prilagođen, kako mu je onemogućen odlazak u kantinu, knjižnicu te informatičku radionicu i kino zbog nemogućnosti fizičkog pristupa tim sadržajima što je drugim zatvorenicima omogućeno.

U razgovoru s liječnikom Kaznionice u Lepoglavi utvrđeno je kako se zatvoreniku s ovako teškim invaliditetom doista ne može unutar Kaznionice pružiti potrebna fizikalna terapija.

S obzirom na navedeno, Središnjem uredu Uprave za zatvorski sustav upućena je preporuka da se u slučaju konkretnog zatvorenika hitno poduzmu mjere kako bi mu se pružio primjeren smještaj i potrebna zdravstvena zaštita.

U odgovoru na preporuku zaprimljenom od Kaznionice u Lepoglavi navodi se kako je kaznionica u više navrata adaptirana i preuređivana, a sve u svrhu poštivanja općih ljudskih i zatvoreničkih prava. Nadalje se navodi kako se problem prekapacitiranosti mora riješiti na razini države, a do tada će zatvorenici koji su osobe s invaliditetom kaznu zatvora izdržavati na postojeći način, s time da će se truditi poboljšati im uvjete.

Vežano uz slučaj konkretnog zatvorenika, navedeno je kako je isti zbog narušenog zdravstvenog stanja i težeg oblika invaliditeta predlagan za premještanje u Kaznionicu u Glini, ali navedeno nije realizirano dok se ne osposobi soba za osobe s invaliditetom.

Po upozorenju pravobraniteljice, konkretnom zatvoreniku osigurana je individualna terapija uz pomoć fizioterapeuta, isključivo za njegove potrebe. U dokumentaciji priloženoj očitovanju koja je izdana od Odjela zdravstvene zaštite zatvorenika Kaznionice u Lepoglavi navodi se kako će kvaliteta navedene terapije u kućnom posjetu fizioterapeuta odgovarati onoj koju bi imao na slobodi.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je na temelju obilazaka te pritužbi zatvorenika zaključila da unutar zatvorskog sustava dolazi do povrede prava zatvorenika s invaliditetom, na što je upozorila upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i zatražila poduzimanje mjera kojima bi im se omogućilo korištenje pravima zagwarantiranim kako međunarodnim ugovorima i preporukama, tako i nacionalnim zakonodavstvom, prvenstveno vezano uz uvjete smještaja i dostupnost primjerene zdravstvene zaštite.

U odgovoru Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa navodi se kako će se od 2012. do 2015. godine osigurati prilagođenost većeg broja kaznenih tijela Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa RH osobama s invaliditetom, a koja obveza je preuzeta na temelju Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine.

U odnosu na Kaznionicu u Glini navedeno je kako je nova zgrada u potpunosti prilagođena osobama s invaliditetom - opremljena je rampom, liftom, a oko 5 % ćelija i sanitarnih čvorova također je prilagođeno. Omogućit će se nadalje i nesmetani pristup posjetiteljima - osobama s invaliditetom. Navedeno se planira dovršiti tijekom veljače 2012. godine. Za 2012. godinu planira se započeti i dovršiti radove ugradnje lifta u Zatvorskoj bolnici.

Vežano uz dogradnju novog objekta Zatvora u Zagrebu, u izvješću se navodi kako je objekt projektiran sukladno propisima koji reguliraju pristupačnost osobama s invaliditetom. Radovi bi trebali biti dovršeni do kraja 2013. godine. Izgradnja Kaznionice i Zatvora u Šibeniku nalazi se u fazi pripremanja Okvirnog ugovora o sufinanciranju od strane razvojne banke Vijeća Europe. Tijekom faze projektiranja vodit će se računa o poštivanju propisa vezano uz pristupačnost. Izgradnja objekta trebala bi biti dovršena 2016. godine.

U izvješću se također navodi kako će se provesti edukacija većeg broja trenutačno zaposlenih službenika kaznenih tijela o postupanju s osobama s invaliditetom te se predviđa uvođenje predmetne edukacije kroz temeljni tečaj za vježbenike tijekom 2012. godine.

Vežano uz liječenje navedeno je kako se zatvorenicima osigurava liječenje te mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite kvalitetom i opsegom određenim u javnom zdravstvu za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Posebno vezano uz fizikalnu terapiju, provođenje iste omogućava se provođenjem u kaznionici, odnosno zatvoru gdje se

zatvorenik nalazi, odnosno Zatvorskoj bolnici. Za slučaj da kazneno tijelo nema zaposlenog službenika koji obavlja poslove fizikalne terapije, navedeno se sukladno mogućnostima osigurava sklapanjem ugovora o pružanju usluga sa osobama izvan kaznenog tijela.

Također se u izvješću navodi kako će se početkom 2012. godine proslijediti upitnik svim kaznenim tijelima radi utvrđivanja tehničkih mogućnosti i prioriteta u prilagođavanju prostora kaznenih tijela potrebama zatvorenika s invaliditetom. Navodi se nadalje kako u Državnom proračunu za 2011. godinu i u projekciji istoga za 2012. godinu nisu bila osigurana sredstva za tu namjenu u okviru Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa RH. U novom državnom proračunu Uprava će predložiti osiguravanje sredstava za predmetnu namjenu.

Uvidom u Prijedlog Državnog proračuna RH za 2012. godinu i projekcije za 2013. i 2014. godinu utvrđeno je kako u proračunu za 2012. ponovno nisu predviđena sredstva za ugradnju lifta u Zatvorsku bolnicu. Ista sredstva nalaze se u projekciji za 2013. godinu. Također nisu predviđena sredstva za Kaznionicu u Šibeniku. Ista se planiraju tek u proračunu za 2013. godinu. Prijedlogom Državnog proračuna za 2012. godinu predviđena su sredstva za dogradnju zgrade Zatvora u Zagrebu, a također su predviđena i sredstva za izgradnju, sanaciju i opremanje zgrade Kaznionice u Glini.

3.10. ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

1) Statistički podaci

Uspoređujući podatke iz 2009., 2010. i 2011. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u 2009. zaprimila je dvadeset i četiri (24) pritužbe, u 2010. zabilježen je rast broja pritužbi te je zaprimljena pedeset i jedna (51) pritužba dok je u razdoblju za koje se dostavlja ova evidencija (01.01.2011. – 31.12.2011.) zaprimljeno dvadeset i pet (25) pritužbi na diskriminaciju.

Iz navedene usporedbe vidljivo je da je u 2010. bilo zaprimljeno najviše pritužbi osoba s invaliditetom – pojedinaca i udruga zbog nejednakog postupanja na temelju uzroka nastanka invaliditeta vezano uz ostvarivanja povlastice na oslobađanje naknade za korištenje javnih cesta. U tim slučajevima postupano je po Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom, međunarodnim dokumentima i Ustavu RH jer Zakon o suzbijanju diskriminacije ne poznaje uzrok nastanka invaliditeta kao osnovu koja u kombinaciji s postupanjem rezultira diskriminacijom.

Od dvadeset pet pritužbi koje su zaprimljene u 2011., a u kojima pritužitelji izrijekom spominju riječ 'diskriminacija' odnosno smatraju da su diskriminirani, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom utvrdila je sumnju na diskriminaciju u četiri (4) pritužbe u kojima je i postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije. U ostalim pritužbama radilo se o eventualnim povredama prava iz nekog drugog razloga, te je u tim slučajevima postupano sukladno Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom.

6 pritužbi odnosilo se na područje pravosuđa i uprave, 4 pritužbe odnosile su se na područje rada i radnih uvjeta, 5 na područje socijalne skrbi, 2 na pristup dobrima i uslugama te po jedna na područje mirovinskog, športa i zdravstvene zaštite dok se 5 pritužbi odnosilo na diskriminaciju općenito.

Evidencija iskazana u tablicama (Prilog 2. na kraju izvješća) odnosi se na četiri (4) pritužbe u kojima je postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije u 2011. godini ili je postupanje nastavljeno u 2012. godini.

Također u 2011. godini je postupano u ukupno sedam (7) pritužbi na diskriminaciju iz 2009. i 2010. godine. Od toga broja jedna (1) je pritužba iz 2009., a šest (6) ih je iz 2010. godine. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom okončao je rad po šest (6) pritužbi; jednoj (1) iz 2009. i pet (5) iz 2010. godine, a još uvijek radi na jednoj (1) pritužbi iz 2010. godine. Ove pritužbe prikazane su u evidencijama o slučajevima diskriminacije za prethodna evidencijska razdoblja (2009. i 2010. godinu.) i ne čine sadržaj ove evidencije.

U prvoj tablici „Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po pritužiteljima/cama“ među fizičkim osobama evidentirali smo dvije (2) žene/pritužiteljice i dva (2) muškarca/pritužitelja. Među navedene dvije (2) žene/pritužiteljice nalazi se jedna (1) majka djeteta s teškoćama u razvoju koja je kao njegova zakonska zastupnica podnijela pritužbu. Kao što se može vidjeti iz preostalih tablica, u 3 pritužbe pritužena osnova diskriminacije bila je invaliditet dok se u jednoj radilo o zdravstvenom stanju. Pritužene su jedna pravna osoba, jedno pravosudno tijelo i dvije pravne osobe s javnim ovlastima. Prituženo područje diskriminacije u jednom slučaju bilo je područje socijalne skrbi, u jednom slučaju pritužba se odnosila na područje pravosuđa, a u dva na pristup dobrima i uslugama. Nadalje u 2 slučaja radilo se o izravnoj diskriminaciji, u jednom o uznemiravanju, a u jednom o propuštanju razumne prilagodbe kao obliku diskriminacije.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom po svim je pritužbama na diskriminaciju (njih dvadeset i pet (25)) postupao sukladno ovlastima iz čl. 13. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Navedeno znači da su po zaprimanju pojedine pritužbe na diskriminaciju ispitivani navodi iste primjenom odgovarajućih zakonskih propisa koji reguliraju područje prava na koji se diskriminatorski postupanje odnosi. Nadalje, temeljem tako stečenih saznanja, tražila su se očitovanja, izvješća, podaci i dokumenti od suprotne strane/prituženika koji prituženim postupanjem, radnjom odnosno propustom moguće čini diskriminaciju. Ukoliko je Ured nakon ovog postupka i dalje sumnjao da je razlog povrede određenog prava diskriminacija (u četiri (4) pritužbe) pokušao bi, tamo gdje je to bilo moguće s obzirom na okolnosti slučaja i pristanak stranaka, provesti (barem neformalni) postupak mirenja. Tamo gdje to nije bilo moguće, Ured bi reagirao upozorenjima, prijedlozima i preporukama prema onima koji čine diskriminaciju s ciljem sprječavanja odnosno otklanjanja iste.

Tako je u prvoj od četiri (4) pritužbe u kojem se sumnjalo na uznemiravanje već i gore opisani tzv. ispitni postupak u kojem je od potencijalnog počinitelja/prituženika diskriminacije traženo podnošenje izvješća, imao u određenoj mjeri pozitivan učinak s obzirom da nas pritužitelj nije više kontaktirao u smislu da je i dalje izvrgnut diskriminaciji. Po drugoj pritužbi u kojoj je Ured sumnjao na izravnu diskriminaciju uspješno je proveden neformalni postupak mirenja na zadovoljstvo pritužitelja i prituženika diskriminacije. U trećoj je pritužbi već tijekom ispitnog postupka prituženik diskriminacije korigirao svoje ponašanje u pogledu propuštanja razumne prilagodbe u korištenju javno dostupnog resursa, no Ured je smatrao da to još uvijek nije dovoljno te je prituženiku uputio preporuku da svoja postupanja prilagodi traženjima pritužiteljice, koja su po mišljenju Ureda sukladna pravnom standardu „razumne prilagodbe“. Što se četvrte pritužbe tiče, s obzirom na datum zaprimanja iste (studen 2011.), Ured je proveo dio ispitnog postupka nakon kojeg i dalje sumnja na diskriminaciju.

Primjer:

Majka djeteta s teškoćama u razvoju iz autističnog spektra obratila se Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zbog poteškoća s uključivanjem i boravkom svojeg sina u redovnom dječjem vrtiću. Dječaku je bez prihvatljivih argumenata onemogućen boravak u vrtiću dulje od 4 sata. Uz to, svake pedagoške godine ugovor o uključivanju dječaka uvijek je bio terminiran s 30.6. tekuće godine, iako je zakonsko trajanje pedagoške godine do 31.8.

Povodom te pritužbe postupajući sukladno svojim ovlaštenjima, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zatražila je provođenje stručno-pedagoškog nadzora od strane Agencije za odgoj i obrazovanje, inspekcijskog nadzora od strane Prosvjetne inspekcije Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, očitovanje dječjeg vrtića, održala sastanak s ravnateljicom dječjeg vrtića te nakon tako provedenog postupka utvrđivanja činjenica i okolnosti uputila Upravnom vijeću vrtića preporuku za preispitivanjem diskriminirajuće odluke o trajanju dnevnog boravka dječaka u vrtiću.

Iz dječjeg vrtića tijekom ispitnog postupka nije predočeno da su poduzete mjere razumne prilagodbe potrebama djeteta kako bi se pokušalo produžiti dječakov dnevni boravak uz dodatne oblike potpore kao što su primjerice veći broj odgajatelja u grupi, manji broj djece u grupi, kontakt sa specijalistima-rehabilitatorima vezano uz preporuke za dulje uključivanje dječaka, ostvarivanje prava na pomoć pri integraciji temeljem Zakona o socijalnoj skrbi i sl. Dodatnu težinu ovom slučaju dala je činjenica da je ovakvo postupanje vrtića trajalo kroz duži vremenski period od dvije godine kroz koje je bio ograničen boravak djeteta i dnevno i kalendarski. U svojoj preporuci Pravobraniteljica je na temelju čl. 9. st. 1. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07.) i čl. 13. Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN, br. 85/08.), preporučila ustanovi da prekine s diskriminatornim postupanjem zbog propuštanja razumne prilagodbe u korištenju javno dostupnog resursa, te preispita diskriminirajuću odluku o boravku djeteta s teškoćama u razvoju u vrtiću u trajanju od 4 sata dnevno s ciljem da mu se omogući boravak u vrtiću u trajanju od 6 sati dnevno, makar i postupno.

Vrtić je upozoren da je na temelju čl. 1. i 4. st. 2. Zakona o suzbijanju diskriminacije, osnova diskriminacije invaliditet, a oblik diskriminacije propuštanje razumne prilagodbe onemogućavanjem korištenja javno dostupnog resursa prilagodbom infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjern teret za onoga tko je to dužan omogućiti.

Onemogućavanjem korištenja javno dostupnog resursa koji je u ovom slučaju bio boravak u dječjem vrtiću u trajanju od 6 sati dnevno, dječak je osnovom svojeg invaliditeta kao dijete s teškoćama u razvoju stavljen u nepovoljniji položaj u odnosu na ostalu djecu i to propuštanjem razumne prilagodbe kao oblikom diskriminacije.

U preporuci Pravobraniteljice istaknuto je da je vrtić dužan stvarati primjerene uvjete za rast i razvoj svakog djeteta, posebno djeteta s teškoćama u razvoju, u njegovom najboljem interesu. Princip jednakih prava podrazumijeva i pravo na jednako dostupne javne usluge i resurse. Obzirom na resurse vrtića te financijske resurse lokalne zajednice kao njegovog osnivača, istaknuli smo da smatramo kako osiguravanje potrebnih oblika potpore uključivanju djeteta s teškoćama u razvoju u vidu 2 sata dužeg dnevnog boravka nego do sada niti stručno, organizacijski niti financijski ne bi predstavljalo nerazmjern teret za onoga tko je to dužan omogućiti (vrtić i osnivač) sukladno specifičnim potrebama djeteta s teškoćama u razvoju.

Navedeni su i kriteriji za procjenu je li tražena prilagodba u granicama pravnog standarda razumne prilagodbe sukladno europskoj Direktivi 2004/78/EZ: financijski i ostali troškovi koji

nastaju prilagodbom; veličina i raspoloživa sredstva organizacije ili poduzeća; te mogućnost pokrivanja troškova prilagodbe iz javnih fondova ili raspoloživost nekih drugih sredstava pomoći.

Na temelju tako utvrđenog stanja, donijeli smo mišljenje prema kojem je makar postupno produljenje dnevnog boravka dječaka u vrtiću do 6 sati dnevno, sukladno preporukama rehabilitatora, u granicama pravnog standarda razumne prilagodbe.

Ishod: Povodom ove preporuke Pravobraniteljica je zaprimila odgovor dječjeg vrtića u kojem je obaviještena da će vrtić produžiti vrijeme boravka djeteta na 6 sati dnevno do 31.3.2012.g. nakon čega će stručno-razvojna služba vrtića evaluirati dječakov napredak i u suradnji s majkom odlučiti o daljnjim koracima.

(Detaljnije o samom predmetu može se naći u dijelu Izvješća o području *Odgoja i obrazovanja*.)

2) Opća ocjena pojava diskriminacije temeljem invaliditeta (i zdravstvenog stanja)

Kao što smo naglasili i u proteklom izvještajnom razdoblju, osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju su već samom činjenicom postojanja invaliditeta stavljene u nepovoljniji položaj u odnosu na druge osobe bez invaliditeta u svim usporedivim životnim situacijama. U usporedivim situacijama, primjerice, uključivanja u sustav odgoja i obrazovanja, rada i stanovanja zbog svog invaliditeta obrazuju se, rade i stanuju u segregiranim uvjetima odnosno u specijaliziranim ustanovama odvojeni od osoba bez invaliditeta. Iako Zakon o suzbijanju diskriminacije širinom svojih odredbi zabranjuje segregaciju i navodi je kao oblik diskriminacije, veliki je jaz između situacije koje Zakon zabranjuje i realnosti s kojom su suočene osobe s invaliditetom, djeca s teškoćama u razvoju i njihove obitelji. Veliko je pitanje kako bi se u takvim situacijama mogla iskoristiti zaštita koju pruža zakon kad je diskriminatorno ponašanje uvjetovano višestrukim strukturalnim razlozima koji se u prvom redu očituju u nedostatku alternativnih oblika sustava podrške, ali i u stavu cjelokupnog društva koje nije spremno na prihvaćanje osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju u svojim radnim i životnim sredinama. Sve su učestalije pritužbe Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom da i u situacijama kad se djeca s teškoćama u razvoju uključe u redovno obrazovanje, nailaze na netrpeljivost i nerazumijevanje ostale djece i njihovih roditelja. Jednako tako osobe s intelektualnim teškoćama uključene u program stanovanja u zajednici često su izložene ruganju i drugim oblicima uznemiravanja od strane okoline. U slučajevima uznemiravanja kojem su osobe s invaliditetom izložena primjerice na javnim mjestima od slučajnih prolaznika s kojima dođu u kontakt teško je utvrditi protiv koga bi se mogle poduzeti mjere kojima bi se takvo ponašanje suzbilo osim općenitog nastojanja za senzibilizacijom građana na prihvaćanje različitosti.

Kako bi se izjednačile mogućnosti za osobe s invaliditetom i spriječilo da oštećenje dovede do invaliditeta, i Zakon o suzbijanju diskriminacije propisuje obvezu osiguravanja razumne prilagodbe prilagodbom infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjern teret za onoga tko je to dužan omogućiti te propuštanje takve prilagodbe na vrlo širokom području korištenja javno dostupnih resursa, sudjelovanja u javnom i društvenom životu, te pristupu radnom mjestu i odgovarajućim uvjetima rada smatra diskriminacijom.

Međutim, ni same osobe s invaliditetom nisu u dovoljnoj mjeri upoznate s pojmom razumne prilagodbe i činjenicom da je njezin izostanak oblik diskriminacije. Poseban je problem utvrđivanje nerazmjernog tereta. To nije samo hrvatska specifičnost nego se na

međunarodnoj razini od sudske prakse očekuje da utvrdi koji to modeli prilagodbe osobama s invaliditetom ne bi predstavljali nerazmjerni teret pružateljima usluga. Takav način promišljanja stran je i hrvatskom pravnom sustavu pa se o njemu dodatno trebaju educirati i suci i odvjetnici. Usprkos tome što su diskriminatorna postupanja vrlo često izravna, konkretnih pritužbi osoba s invaliditetom na diskriminaciju je vrlo malo, a gotovo da se nitko ne odlučuje na traženje sudske zaštite. Razlozi za takvu situaciju zajednički su općenito niskoj razini prijavljivanja diskriminacije i po svim ostalim osnovama u hrvatskom društvu i leže u neinformiranosti o mogućnostima zaštite, nepovjerenju u institucije, osjećaju da se ništa neće promijeniti i da se prituživanjem ne bi ništa dobilo nego bi si osoba još više otežala situaciju i izložila se i materijalnim troškovima koje ne može snositi. Za osobe s invaliditetom specifična je još opća iscrpljenost stalnim zdravstvenim izazovima i borbom za osiguravanje osnovnih predujeta za osiguranje minimalne egzistencije koja ni njima ni njihovim obiteljima ne ostavlja prostora za veći angažman u ostvarivanju svojih prava.

U prošlom izvještajnom razdoblju posebno smo se osvrnuli na učestale pritužbe osoba s invaliditetom na diskriminaciji po osnovama koja nisu propisane ZSD-om, odnosno uzroku i vrsti invaliditeta. Pritužbe na stavljanje u nepovoljniji položaj različitih kategorija osoba s invaliditetom s obzirom na vrstu invaliditeta prisutne su i u ovom izvještajnom razdoblju. Iako prema ZSD-u takvo razlikovanje nije zabranjeno budući da vrsta invaliditeta nije jedna od diskriminacijskih osnova, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je institucije koje su svojim aktima i postupanjima različito tretirale osobe s invaliditetom s obzirom na vrstu njihova invaliditeta upozorila na takva postupanja.

U nastavku navodimo dva primjera postupanja Ureda po pritužbama grupacije osoba s invaliditetom na stavljanje u nepovoljniji položaj u odnosu na osobe s drugim vrstama invaliditeta u usporedivoj situaciji koja se po ZSD-u ne smatraju diskriminacijom.

Tijekom donošenja Zakona o socijalnoj skrbi pravobraniteljica je uputila preporuku nadležnom ministarstvu da se u odredbama Zakona koje se odnose na pravo na status roditelja njegovatelja izbjegne svako razlikovanje po osnovi vrste invaliditeta. Naime, pravobraniteljica je zaprimila znatan broj pritužbi koje su se odnosile na pravo roditelja djece s intelektualnim teškoćama, duševnim smetnjama, ali i nekim drugim težim oštećenjima koji ne mogu ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja samo zbog činjenice da njihovo dijete nema „težinu oštećenja zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala ili kod djeteta postoji više vrsta težih oštećenja, zbog čega je potpuno ovisno o brizi roditelja“.

Osporavana odredba Zakona o socijalnoj skrbi propisuje da roditelj može ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja ukoliko je:

- djetetu potrebno pružanje medicinsko-tehničkih zahvata radi održavanja kvalitete života
- dijete u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala
- dijete ima više vrsta težih oštećenja zbog kojih je potpuno ovisno o brizi roditelja.

Jasno je, dakle, da je osnova za odobravanje roditeljima prava na status roditelja njegovatelja – teže oštećenje zdravlja. Međutim, da bi roditelji djece s tjelesnim oštećenjem dobili taj status dovoljan je samo kriterij težine oštećenja uslijed kojeg je dijete potpuno nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala, dok kod ostalih vrsta oštećenja ta težina njihovog oštećenja nije više dovoljna, nego je potrebno postojanje dvije vrste težih oštećenja.

Ovakvim razlikovanjem osobe s teškim fizičkim oštećenjem automatski definirane kao „najteže“ oštećene osobe, dok ostale osobe s drugim vrstama oštećenja (prvenstveno intelektualnim i psiho-socijalnim) trebaju imati dva takva oštećenja da bi prema Zakonu ispunili kriterije za dobivanje prava na status roditelja njegovatelja iako su zbog težine svog oštećenja u potpunosti ovisne o brizi roditelja.

Drugim riječima, roditelj djeteta s težim oštećenjem zdravlja ne može ostvariti pravo na status roditelja njegovatelja ukoliko dijete nema točno određenu vrstu težeg oštećenja zdravlja – potpunu nepokretnost. Time su osobe s primjerice teškim intelektualnim oštećenjima, koje su zbog težine oštećenja nesposobne uspostaviti socijalne odnose s drugim osobama zbog čega su u potpunosti ovisne o brizi druge osobe stavljene u nepovoljniji položaj.

Sukladno tome, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozorila je nadležno ministarstvo da predložene odredbe zakona stavljaju u nepovoljniji položaj posebice osobe s teškim intelektualnim, psiho-socijalnim oštećenjem, autizmom i osobe s gluho-sljepoćom.

Drugi primjer stavljanja u nepovoljniji položaj, odnosno nejednakog postupanja u kojem nema ZSD-om propisane diskriminacijske osnove tiče se ostvarivanja prava na dječji doplatk za dijete s težim oštećenjem zdravlja nakon navršene 27. godine života. Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom obratilo se više roditelja djece s teškoćama u razvoju koji su odbijeni u svom zahtjevu za ostvarivanjem dječjeg doplatka za svoju djecu s težim oštećenjem zdravlja nakon navršene 27. godine. Iako se sukladno ZSD-u takvo razlikovanje ne može smatrati diskriminacijom budući da nema odgovarajuće osnove, pritužitelji smatraju da su diskriminirani u odnosu na one koji su to pravo ostvarili do 01.01.2002. godine pa im pripada doplatk za djecu i nakon navršene 27. godine života.

Naime, po članku 17. prijašnjeg Zakona o doplatku za djecu iz 1999. (NN, br.77/99, 145/99, 25/00, 41/00. i 64/00), djetetu koje je postalo nesposobno za život i rad prije navršene 15. godine života pripada doplatk za djecu za sve vrijeme trajanja te nesposobnosti. Novim Zakonom o doplatku za djecu (u daljnjem tekstu ZDD- NN, br.94/01, 138/06, 107/07. i 61/11), ukinuto je pravo na doplatk za djecu istekom godine u kojoj dijete navršava 27. godinu života, unatoč postojanju težeg oštećenja zdravlja utvrđenim prema propisima iz socijalne skrbi. Člankom 38. novog ZDD definiran je Izuzetak: „*Korisnicima koji su ostvarili doplatk za djecu s težim oštećenjem zdravlja, utvrđenom prema propisima iz socijalne skrbi, do dana primjene ovog Zakona, pripada pravo na doplatk za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.*“

Obzirom da taj propis još uvijek nije donesen (a proteklo je već više od 10 godina), to se u nepovoljnijem položaju nalaze osobe koje prije 2002.g. iz različitih razloga nisu ostvarile pravo na dječji doplatk po osnovu težine oštećenja zdravlja utvrđenoj u sustavu socijalne skrbi, iako takva težina postoji od rođenja.

U izvješću Ustavnog suda Republike Hrvatske koji je donesen 19. studenog 2008. uz rješenje broj: U-I-1812/2006 i dostavljen Hrvatskom saboru i Vladi Republike Hrvatske navodi se:

„Taj članak po svojoj je pravnoj naravi prijelazna zakonska odredba, kojoj je svrha urediti ostvarivanje doplatka za djecu, priznatog na temelju zakona koji je prestao važiti, a u razdoblju prijelaza s jednog pravnog režima na drugi. On je privremene naravi jer proizvodi pravne učinke „do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.“

U odnosu na učinke članka 38. ZDD-a, Ustavni sud primjećuje da višegodišnje nedonošenje „posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom“, a time i višegodišnje produljenje važenja članka 38. ZDD-a, kao privremene (prijelazne) odredbe, nije ustavnopravno prihvatljivo budući da će u prijelaznom razdoblju – do donošenja posebnog propisa – jednoj

skupini korisnika iznimno i privremeno priznati pravo na doplatak i nakon što im dijete navrší 27. godina života. Vremenska neodređenost članka 38. ZDD-a, u dijelu kojim je propisano „do donošenja posebnog propisa“, bila bi prihvatljiva pod uvjetom da je nadležno tijelo u nekom „razumnom roku“ donijelo predviđeni propis. Međutim, taj propis još uvijek nije donesen, što praktički znači da se jedna skupina korisnika doplatka za djecu nalazi u povoljnijem zakonskom položaju od 01. siječnja 2002., dakle već gotovo 7 godina. Ta činjenica u cijelosti narušava opravdanost i prihvatljivost zakonskog uređenja u prijelaznom razdoblju, koje po svojoj pravnoj naravi treba biti privremeno“.

Razvidno je da u konkretnom slučaju nije riječ o »klasičnoj« diskriminaciji po osnovi invaliditeta budući da se radi o nejednakosti unutar iste skupine osoba s istim stupnjem invaliditeta. Njih u ostvarivanju navedenog prava jedino razlikuje vrijeme podnošenja zahtjeva za doplatak za djecu, sukladno čemu se prema njima različito postupalo.

Za opću ocjenu pojava diskriminacije temeljem invaliditeta važno je navesti da je gore opisan pojedinačni slučaj primjer šireg diskriminatornog postupanja temeljem invaliditeta i zdravstvenog stanja u području obrazovanja na svim razinama od predškolske, preko osnovno i srednjoškolske do visokoškolske i cjeloživotnog obrazovanja. Taj primjer kao i drugi primjeri iz prakse Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ukazuju na, s jedne strane, proklamirani inkluzivni pristup predškolskom odgoju i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju, a s druge strane sustavno propuštanje da se djeci s teškoćama u razvoju sukladno njihovim specifičnim potrebama omogući korištenje javno dostupnih resursa, kao što su to vrtići i škole, prilagodbama koje nisu nerazmjerni teret za te ustanove nego štoviše predstavljaju njihovu obavezu. U slučajevima kad se radi o potrebi ugradnje dizala i drugim financijski zahtjevnim prilagodbama, moglo bi se raspravljati o nerazmjernom teretu. Međutim, vrlo često se prilagodbe mogu napraviti na načine koji ne iziskuju znatna financijska sredstva pa tako svjedočimo primjerima škola koje su se prilagodile organiziranjem nastave na katu koji je dostupan i učenicima koji koriste invalidska kolica. Uvjeti koji će zadovoljiti individualne potrebe djece s teškoćama u razvoju stvaraju se razumnim prilagodbama prostora, opreme, infrastrukture, organizacijom rada te na druge načine koji nisu nerazmjerni teret za određenu ustanovu predškolskog odgoja i obrazovanja dječje vrtiće i škole, primjerice. Ovi „drugi načini“ na koje se također može činiti razumna prilagodba jesu odnosno trebali bi biti npr. kreativnost pristupa, senzibilitet, promjena osobnih stavova, timski rad između stručnih djelatnika vrtića, djeteta i roditelja itd. Upravo ti i takvi „drugi načini“ prilagodbi, često puta nevidljivi, jednako su važni kao i oni vidljivi (u smislu prilagodbi prostora, opreme itd.) s tom razlikom što ovi prvi ne koštaju ništa, pa time niti mogu biti nerazmjerni teret za onoga tko je i na taj „drugi način“ dužan omogućiti korištenje javno dostupnog resursa, dječjeg vrtića.

3) Preporuke

- 1) Potrebno je deklarirano inkluzivno/uključujuće obrazovanje od predškolskog do cjeloživotnog obrazovanja za djecu s teškoćama u razvoju i osobe s invaliditetom stvarno i provesti poštujući time, pored ostalih međunarodnih i domaćih propisa, Zakon o suzbijanju diskriminacije u dijelu njegovih odredbi koje uređuju institut razumne prilagodbe i to kroz donošenje propisa koji će sustavno riješiti pitanje podrške za uključivanje djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom u sustav redovnog obrazovanja kao preduvjet njihovom zapošljavanju i neovisnom životu u zajednici.

- 2) Preporuča se Vladi da prilikom donošenja zakonskih akata i propisa te prilikom njihovih izmjena i dopuna ima u vidu da je Konvencija o pravima osoba s invaliditetom kao osobe s invaliditetom nedvosmisleno definirala osobe s invaliditetom kao osobe s tjelesnim, senzoričkim, intelektualnim i mentalnim oštećenjima te da je nedopustivo stavljanje u nepovoljniji položaj osoba s različitim vrstama invaliditeta
- 3) Potrebno je prava osoba s invaliditetom temeljiti na individualnoj procjeni potreba i ne podržavati razlike u pravima s obzirom na uzrok i vrstu invaliditeta
- 4) Potreban je daleko veći angažman na promicanju dostojanstva osoba s invaliditetom i suzbijanju neželjenih ponašanja koja uzrokuju strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju. S tim u vezi preporuča se da se u predloženi školski predmet Građanski odgoj i obrazovanje obavezno uvede tema o invaliditetu kao dijelu ljudske različitosti i da se po mogućnosti provedu kampanje u svrhu promicanja pozitivnog i podržavajućeg pristupa osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju i nužnosti poštivanja invaliditeta kao ljudske različitosti
- 5) Potrebno je osigurati proračunska sredstva za osiguravanje pristupačnosti dobrima i uslugama za osobe s invaliditetom unatoč nepovoljnim gospodarskim kretanjima jer su ona preduvjet ostvarivanju ljudskih prava osoba s invaliditetom.

3.11. ŽENE S INVALIDITETOM

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (NN, MU, br. 6/07, 3/08, 5/08) predstavlja obvezujući međunarodni dokument u kojem se prvi puta izrijekom priznaje kako su žene s invaliditetom izložene višestrukoj diskriminaciji. Ratifikacijom Konvencije države članice obvezuju se posebnu pažnju posvetiti zaštiti prava upravo žena s invaliditetom, kao posebno ranjive skupine unutar osoba s invaliditetom.

Već u preambuli Konvencije utvrđuje se kako su djevojčice i žene s invaliditetom često izloženi riziku od nasilja, ozljeđivanja, zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili izrabljivanja, kako u svojim domovima, tako i izvan njih.

U članku 3. Konvencije kao jedno od općih načela navodi se i načelo jednakosti između muškaraca i žena, dok se u članku 8. utvrđuje obveza država potpisnica u podizanju razine svijesti, borbe protiv stereotipa, predrasuda i štetnih postupaka prema osobama s invaliditetom na svim područjima života, uključujući one utemeljene na spolu i dobi.

Međutim, poseban naglasak je dan u čl. 6 Konvencija koji govori o ženama s invaliditetom te obvezuje države članice da poduzmu sve odgovarajuće mjere kako bi žene i djevojke s invaliditetom uživale ravnopravno sva ljudska prava i temeljne slobode, ali i osiguranje punog razvoja i napretka te osnaživanje njihovog položaja.

Žene s invaliditetom posebno su istaknute i u Akcijskom planu Vijeća Europe za promicanje prava i potpuno sudjelovanje u društvu osoba s invaliditetom - poboljšanje kvalitete življenja osoba s invaliditetom u Europi od 2006. -2015., koji sadrži 15 smjernica za unaprjeđenje svih temeljnih područja djelovanja od interesa za osobe s invaliditetom na načelima nediskriminacije, jednakih mogućnosti, uključivanja u društvene procese i procese odlučivanja; jedna od tih smjernica odnosi se posebno na žene i djevojke s invaliditetom.

Republika Hrvatska članica je Europskog koordinacijskog foruma za praćenje *Akcijskog plana Vijeća Europe za osobe s invaliditetom od 2006. do 2015. godine (CAHPAH)*, čiji se redoviti sastanci održavaju jednom godišnje. Na sastanku održanom u rujnu 2010. godine u Strasbourgu za 2011. godinu najavljeno je osnivanje *Odbora za zaštitu i unaprjeđivanje prava žena i djevojaka s invaliditetom (CAHPAH-WGD)*. Zadatak Odbora bio je sagledavanje situacije na području zaštite i promicanja prava djevojčica i žena s invaliditetom u zemljama članicama Vijeća Europe kroz usmena i/ili pisana očitovanja te izrada analitičkog izvještaja na osnovu tih očitovanja i davanje preporuka zemljama članicama na temelju izvješća.

Odlučeno je kako će Odbor imati mandat od jedne godine – do 31. prosinca 2011. godine. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sudjelovala je kao predstavnica Republike Hrvatske u radu Odbora Vijeća Europe za zaštitu i unaprjeđivanje prava žena i djevojaka s invaliditetom, uz još sedmero stručnjaka iz Azerbajdžana, Bugarske, Italije, Moldavije, Norveške, Portugala i Rumunjske. Kao predstavnica Hrvatske u tom Odboru pravobraniteljica je prisustvovala prvom od tri sastanaka Odbora koji se održao 11. i 12. travnja u Strasbourgu. Predstavnica Republike Hrvatske dobila je zadatak istražiti i izvijestiti Odbor o položaju djevojčica i žena s invaliditetom u zemljama članicama Vijeća Europe u *području sudjelovanja u javnom i političkom životu te donošenja odluka*. Na temelju dobivenih rezultata, bilo je potrebno donijeti i određene preporuke s ciljem promicanja i unaprjeđenja njihovih prava. Zemljama članicama poslani su upitnici s ciljem stjecanja uvida u stanje prava žena i djevojčica s invaliditetom u ova dva konkretna područja.

Postavljena su dva pitanja:

1. Koliko žena s invaliditetom ima aktivnu ulogu u političkom i javnom životu na svim razinama u vašoj zemlji?
2. Molimo navedite podatke o razini uključenosti osoba s invaliditetom, uključujući žene i djevojčice s invaliditetom u razvoju, implementaciji i evaluaciji važne zakonodavne regulative i politike (članci 1-4 Konvencije o pravima osoba s invaliditetom)

Odgovori koji su zaprimljeni uglavnom su se odnosili na položaj osoba s invaliditetom općenito bez prikazivanja specifičnosti žena s invaliditetom odnosno njihovog sudjelovanja u javnom i političkom životu. Iz rečenog je vidljivo kako zemlje ne posjeduju relevantne podatke, statističke ili druge, kao i da nema sustavnog istraživanja o položaju i uopće prisutnosti i utjecaju žena s invaliditetom na javni i politički život.

Od 47 poslanih upitnika zaprimljeni su odgovori 11 zemalja (Belgija, Finska, Hrvatska, Rumunjska, Bugarska, Moldavija, Bosna i Hercegovina, Španjolska, Portugal, Latvija i Azerbajdžan).

Iz zaprimljenih odgovora proizlazi kako je sudjelovanje žena s invaliditetom u javnom i političkom životu nedostavno unatoč postojanju strategija i sličnih dokumenata u pojedinim zemljama koji sadrže određene mjere i aktivnosti usmjerene promicanju i poticanju sudjelovanja žena s invaliditetom u političkom i javnom životu zajednice. Nadalje, i u samim politikama ne ističe se posebnost žena s invaliditetom u odnosu na muškarce s invaliditetom. Sve zemlje jamče svojim građanima jednakost pred zakonom u smislu da svi imaju pravo birati i biti birani, osim onih kojima je to pravo oduzeto na osnovi zakona (lišeni poslovne sposobnosti). Isto tako uočeno je kako nema posebnih propisa kojima je zajamčeno pravo ženama s invaliditetom da ostvaruju ova svoja prava. Osobe s intelektualnim i mentalnim oštećenjima, kako žene tako ni muškarci, gotovo uopće ne sudjeluju u donošenju odluka putem izbora na svim razinama, nisu informirani ili zbog oduzete poslovne sposobnosti ne mogu sudjelovati. U pojedinim zemljama nije omogućena tehnička podrška ili drugi oblici podrške kako bi osobama s invaliditetom oba spola bili dostupni dokumenti (npr.

jednostavan tekst sa slikovnim prikazom za osobe s intelektualnim oštećenjem) od značaja za političko sudjelovanje na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini ili pristup političkom odlučivanju (izbori).

Uobičajeno se aktivnost žena s invaliditetom iscrpljuje kroz profesionalni angažman ili kroz poslove vođenja u udrugama osoba s invaliditetom. Međutim podzastupljene su kako u parlamentima, tako i u tijelima lokalne i regionalne vlasti.

Žene s invaliditetom najčešće su predstavljene u javnosti kada se želi istaknuti problemi, odnosno teškoće koje proizlaze iz invaliditeta općenito ili kada se vrijednost neke zajednice želi potvrditi kroz uspjeh osobe s invaliditetom unatoč njezinom invaliditetu, neovisno da li se radi o sudjelovanju u političkom ili javnom životu. Afirmacija kroz prikazivanje žena s invaliditetom u izvođenju različitih aktivnosti svakodnevnog života kako bi se uklanjale predrasude i promicala svijest o sposobnostima žena s invaliditetom i dalje je nedostatna.

Jedan od problema naveden u Izvješću za uklanjanje diskriminacije žena s invaliditetom u društvu iz 2003. godine (Maria Leonor Beleza), a koji je još uvijek prisutan je i nemotiviranost žena s invaliditetom za uključivanjem i sudjelovanjem u političkom i javnom životu. Najčešći razlozi za to su: nisko samopoštovanje, sram, izolacija u obitelji ili instituciji, nedostupnost informacija bitnih za uključivanje.

Većina zemalja navela je kao pozitivnu praksu da u donošenju politika, strategija i propisa uključuju osobe s invaliditetom ili predstavnike udruga koje rade u njihovu korist i za njihov interes u donošenju odluka koje se tiču njihovih prava na način da ih involviraju u radne skupine, povjerenstva i slična koordinacijska tijela. Također i u provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom vlade zemalja surađuju s udrugama osoba s invaliditetom. Međutim, te mjere uključivanja osoba s invaliditetom i dalje nisu rodno osviještene i ne pridaje se dovoljna pozornost da se unutar grupacije osoba s invaliditetom potiče uključivanje žena s invaliditetom, osobito u području političkog i javnog djelovanja, odnosno utjecaja na donošenje odluka.

U Republici Hrvatskoj Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine propisuje mjere i aktivnosti usmjerene promicanju i poticanju sudjelovanja žena s invaliditetom u političkom i javnom životu zajednice. Tako jedna od mjera u području *Sudjelovanje u političkom i javnom životu* nalaže promicanje sudjelovanja žena i mladih osoba s invaliditetom u javnom i političkom djelovanju na svim razinama, a mjera 2 u području *Udruge osoba s invaliditetom u civilnom društvu* propisuje aktivnosti usmjerene poticanju aktivnog djelovanja žena s invaliditetom u životu zajednice.

Aktivno sudjelovanje žena s invaliditetom u životu zajednice ponajprije je izraženo kroz njihov rad u udrugama osoba s invaliditetom, u okviru kojih provode brojne projekte usmjerene afirmaciji prava i poboljšanju kvalitete života svih osoba s invaliditetom pa tako i žena s invaliditetom. Nadalje, u Hrvatskoj postoji značajan broj iznimno uspješnih žena s invaliditetom u sportu, umjetnosti i kulturi koje na najbolji mogući način promoviraju mogućnosti žena s invaliditetom.

Kako se ne vodi službena statistika o sudjelovanju osoba s invaliditetom u predstavničkim i izvršnim tijelima na svim razinama, za potrebe izrade izvješća jedinicama područne samouprave (županije) upućeni su obrasci sa pitanjima o broju osoba s invaliditetom odnosno žena s invaliditetom u predstavničkim i izvršnim tijelima jedinica. Analiza pristiglih podataka pokazala je da osobe s invaliditetom sudjeluju u radu predstavničkih i izvršnih tijela u malom broju (npr. od 41 člana predstavničkog tijela, 1 član je osoba s invaliditetom) te da su to pritom uglavnom muškarci s invaliditetom. Također, postoje neke županije i značajan broj gradova i općina koji u svojim predstavničkim odnosno izvršnim tijelima nemaju osobe s

invaliditetom te je stoga, kao primjer pozitivne prakse, svakako potrebno istaknuti Grad Zagreb koji u svojim 10 gradskih četvrti ima ukupno 575 članova Vijeća gradskih četvrti, pri čemu 71 osobu s invaliditetom - 55 muškaraca i 16 žena. Još značajniji podatak je da od ukupno 2 741 osoba zaposlenih u Gradskoj upravi Grada Zagreba ima 209 osoba s invaliditetom, od čega 134 žene s invaliditetom.

Uzimajući u obzir činjenicu da se u posljednja tri parlamentarna izborna ciklusa udio žena u Hrvatskom saboru nije bitno mijenjao (kretao se između 21 i 25%), izbori za Hrvatski sabor 2011. prepoznati su kao prilika za važan iskorak u pravcu nadilaženja ovog „staklenog stropa“ i uspostave uravnotežene zastupljenosti oba spola u političkom odlučivanju. S tim ciljem Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske pokrenuo je Kampanju za povećanje udjela žena u Hrvatskom saboru na parlamentarnim izborima 2011. Kampanja se provodila u suradnji s organizacijama civilnog društva kojima je odobrena financijska potpora za projekte u okviru ove kampanje te u suradnji sa županijskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova.

Iz ovako stečenih saznanja proizašle su i preporuke upućene Odboru:

- Potrebno je pratiti, osiguravati i poticati ravnopravno sudjelovanje žena s invaliditetom u ostvarivanju njihovog biračkog prava
- biračicama s različitim vrstama invaliditeta omogućiti ostvarivanje aktivnog biračkog prava i slobodu odlučivanja o načinu i mjestu ostvarivanja ovog prava primjenom potpornih i novih tehnologija
- educirati članove biračkih odbora za provođenje novih načina glasovanja kao i dodatno educirati osobe/žene s invaliditetom o načinima ostvarivanja prava glasa
- Omogućiti glasovanje svim ženama s invaliditetom koje su smještene u institucije (zdravstva, socijalne skrbi)
- Poduzeti mjere za osnaživanje žena s invaliditetom u vođenju organizacija civilnog društva i omogućiti im sustavnu podršku (prijevoz, asistencija, itd.)
- Potaknuti osnivanje organizacija civilnog društva na regionalnoj i lokalnoj razini u svrhu zastupanja i zagovaranja zajedničkih interesa žena s invaliditetom, a u cilju donošenja strategija i politika
- Organizirati radionice, treninge/obrazovne programe, tečajeve u suradnji sa ženama bez invaliditeta radi osnaživanja i prepoznavanja vlastitih sposobnosti i kvaliteta
- Obavještavati javnost putem medija o aktivnostima žena s invaliditetom u javnom životu kroz pozitivne primjere
- Uključiti žene s invaliditetom da sudjeluju u medijima u različitim emisijama s različitim temama, a ne isključivo u temama vezanima uz invaliditet
- Poduzeti mjere za osnaživanje žena s invaliditetom kako bi samostalno i neovisno donosile odluke i ravnopravno sudjelovale u kreiranju javnih politika
- Omogućiti veće sudjelovanje žena s invaliditetom u donošenju odluka kod izmjena, dopuna i donošenja propisa (radne skupine, povjerenstva i sl.) koje se tiču njih samih i ostvarivanja njihovih prava na ravnopravno sudjelovanje
- Poduzimati mjere za poticanje ravnopravnosti spolova unutar grupacije/udruga osoba s invaliditetom
- Osnažiti žene s invaliditetom kako bi prepoznale svoje vještine i sposobnosti radi uključivanja u aktivnosti na međunarodnoj razini (npr. kod donošenja međunarodnih politika)
- Poticati političke stranke da uključe žene s invaliditetom u svoje strukture

- Omogućiti ženama s invaliditetom - s intelektualnim i mentalnim oštećenjima informacije prilagođene njihovim sposobnostima (npr. jednostavan tekst sa slikovnim prikazom)
- Poduzeti mjere organiziranja podrške ženama s invaliditetom kroz usluge u zajednici kako bi se omogućio život u zajednici, izvan institucija
- U javnosti poticati prepoznatljivost sposobnosti, vještina, mogućnosti žena s invaliditetom nasuprot njihovim problemima vezanim za invaliditet
- Poduzeti mjere radi osiguravanja psihološke pomoći i podrške obiteljima čije su članice žene s invaliditetom te ukazivati na značenje njihove aktivnosti za osobnu i opću dobrobit
- Osiguravanje financijskih sredstava, prostora, drugih potreba radi omogućavanja organiziranja i kontinuiranog djelovanja žena s invaliditetom (npr. u radu udruge)
- Pružanje prilike i poticanje žena s invaliditetom u kulturnim, sportskim aktivnostima od predškolske do starije životne dobi
- Omogućiti informatičku tehnologiju i internet programe za osposobljavanje i omogućavanje uključivanje u zajednicu
- Provoditi istraživanja i javno ih objavljivati o uključenosti žena s invaliditetom u javni i politički život.

Konačne zaključke Odbora kojemu je mandat istekao 31. prosinca 2011. godine očekujemo uskoro.

Hrvatski sabor u srpnju 2011. godine donio je Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. - 2015. godine, kao osnovni strateški dokument RH koji se donosi s ciljem uklanjanja diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova provedbom politike jednakih mogućnosti te kojim se osigurava provedba Zakona o ravnopravnosti spolova. Kao jedna od aktivnosti i mjera navedeno je i promicanje ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti pa tako i provoditi aktivnosti usmjerene k unapređenju društvenog položaja žena s invaliditetom. Također je predviđeno financiranje organizacija civilnog društva koja pružaju pomoć ženama žrtvama nasilja i ženama s invaliditetom. S druge strane, unutar posebnih mjera vezanih uz unaprjeđivanje kvalitete i dostupnosti zdravstvene zaštite, poduzimanja mjera radi smanjivanja nezaposlenosti, povećanja zastupljenosti žena u tijelima vlasti na svima razinama nije prepoznata potreba poduzimanja posebnih mjera namijenjenih ženama s invaliditetom.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je tijekom 2011. godine, u suradnji s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova organizirala četiri tribine na temu „*Položaj žena s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*“.

Tribine su organizirane u Zadru, Rijeci, Slavonskom Brodu i Čakovcu. Kao sudionici prisustvovala su same žene s invaliditetom (članice udruga osoba s invaliditetom) i predstavnici institucija (Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, centri za socijalnu skrb, policija, zdravstvene ustanove, predstavnici lokalne i regionalne samouprave, itd.), a događaji su bili popraćeni od strane lokalnih medija.

Cilj ovih događanja bio je osnaživanje položaja žena s invaliditetom na svim područjima života, jačanje svijesti i uklanjanje predrasuda prema ženama s invaliditetom te njihovo prihvaćanje kao aktivnih i ravnopravnih članova društva. Glavni govornici na ovim tribinama bile su upravo žene s invaliditetom koje su na ovaj način javno progovorile o svojim potrebama, kao i problemima i zaprekama s kojima se susreću u svakodnevici, neovisno radi li se o obitelji, radnom mjestu, široj društvenoj zajednici ili instituciji.

Naročito se moglo čuti o predrasudama s kojima se susreću žene s invaliditetom – o njihovoj sposobnosti da budu dobre domaćice i majke te o njihovoj sposobnosti da se nose sa radnim zadacima na radnom mjestu. Kod ostvarivanja prava s osnove invaliditeta najviše se pritužbi odnosilo na ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu.

Na tribini održanoj u **Čakovcu**, žene s različitim vrstama invaliditeta upoznale su prisutne s pozitivnim i negativnim iskustvima naročito u područjima zdravstva, obrazovanja i zapošljavanja.

Evo jedne osobne priče: „*Ove sam godine dobila od strane udruge u Međimurskoj županiji domaćicu kao pomoć u kući i svim ostalim poslovima koje bi ja obavljala da sam pokretna, ali mi moj invaliditet ne dozvoljava. Ona dolazi pet dana u tjednu po četiri sata dnevno a u slučaju potrebe i više. To je značajno poboljšalo kvalitetu mog života jer sam ranije bila sama u kući i prepuštena sama sebi dok su članovi obitelji bili na poslu.*“ (...) „*Danas mi moja domaćica digne raspoloženje na najvišu razinu jer dolazi nasmijana, raspoložena, uvijek spremna za razgovor, spremna da mi da savjet i utješi me. Razgovaramo dok ona radi poslove po kući – drugim riječima ona je zamijenila moje ruke i noge. Sve što sam morala dobiti od svoje obitelji, a nisam nikada dobila, barem ne od strane supruga, sada dobivam od nje. Moramo se samo zapitati koliko žena s invaliditetom proživljava to svaki dan, nema razumijevanja od onih najbližih, a o tome ne govore otvoreno i u javnosti. Zato sam mišljenja da su udruge te koje imaju mogućnost da se takvim ženama omogući što kvalitetniji život kao osobama s invaliditetom jer sve smo mi svoj život i zdravlje utrošile za boljitak ovog društva i mišljenja sam da imamo pravo na pomoć sada kada smo bolesne i osobe s invaliditetom. Društvo mora shvatiti naše probleme i potrebe i prihvatiti nas takve kakve jesmo, a posebno članovi obitelji, jer ako nas ne shvaćaju oni koji su s nama 24 sata kako će nas tek prihvatiti netko tko nas sretne na ulici.*“

Također žene s invaliditetom su nas obavijestile kako u Međimurskoj županiji niti jedna ginekološka ordinacija nije arhitektonski prilagođena i nema odgovarajući stol za pregled pacijentica.

Jedna žena navodi kako su predrasude u društvu (loša informiranost) da žena s invaliditetom ne može biti dobra domaćica, odnosno majka. Njena invalidnost svakako joj otežava u majčinskim i kućanskim obavezama, no najčešće će posljedice toga osjećati ona sama.

„*Većinu poslova možemo obaviti same, no na svoj način i često nam je potrebno više vremena nego «zdravima», no to ne znači da ćemo posao napraviti manje kvalitetno.*

Prema zakonima i pravilnicima koji su na snazi u RH roditelj djeteta s teškoćama u razvoju ostvaruje pravo na skraćeno radno vrijeme. No, ako je sam roditelj/majka osoba s invaliditetom, isto pravo ne ostvaruje, iako joj treba više vremena nego «zdravoj» osobi kako bi ispunila sve svoje obaveze kao majka, kao radnica, domaćica, a vjerojatno se naporom tempom pri ispunjenju svih dnevnih zadaća kojih nismo pošteđene ako želimo živjeti kao većina “zdravih žena”, narušava i naše zdravstveno stanje. Nameće se pitanje: Tko pomaže roditelju? Konkretno: Nakon rođenja djeteta i povratka iz bolnice, obratila sam se Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje i na moje pitanje ima li suprug pravo na bolovanje zbog njege člana obitelji (mene kao supruge) više od dva tjedna kako je propisano, obzirom na moju invalidnost i na porod carskim rezom, dobivam sljedeći odgovor: «Nema pravo. A, vi niste u stanju sama brinuti za svoje dijete?» Suprug je prestao raditi i bio mi na usluzi...

Majčinstvo i obitelj=Najvrjednije i najvažnije uloge u mom životu. Majka sam, supruga i uz to što svakodnevno provodim 8 sati na poslu, obavljam sve kućanske poslove. Svakodnevnicu moje obitelji ne razlikuje se od većine obitelji.“

Na tribini u **Zadru**, u svojim izlaganjima žene s različitim vrstama invaliditeta upoznale su prisutne s kojim problemima i zaprekama se susreću u svakodnevnom životu, naročito na

području zapošljavanja i korištenja prava na zdravstvenu zaštitu. Tako smo doznali o nemogućnosti pronalaska zaposlenja, nepostojanju primjerene ginekološke i stomatološke zaštite i problemima s odobravanjem prava na bolničku medicinsku rehabilitaciju.

Naročito je sve prisutne dirnula priča mlade visoko obrazovane djevojke koja se čak sedam godina bezuspješno pokušavala zaposliti. Kada joj je jedan poslodavac konačno pružio šansu, susrela se s predrasudama radnih kolega kako radi svog invaliditeta svakodnevni posao neće moći obavljati u skladu sa zahtjevima tog radnog mjesta, te su njezini radni suradnici mislili kako će morati odrađivati i njezin posao. No, ubrzo nakon zasnivanja radnog odnosa uvidjeli su kako je ona, unatoč svom invaliditetu jednako dobra i sposobna radnica te da nitko od suradnika neće biti dodatno opterećen poslom radi njezinog zapošljavanja. Navodi kako sada sa suradnicima ima dobar odnos.

Iz ove priče vidljivo je kako u našem društvu postoje jasno izražene predrasude o sposobnostima osoba s invaliditetom. Smatramo da je najbolji način za uklanjanje predrasuda upravo ovaj – pružiti samoj osobi s invaliditetom mogućnost da pokaže svoje sposobnosti i na taj način djeluje preventivno kako se ne bi predrasude ni događale.

Na istoj tribini imali smo prilike čuti i o naročito teškom položaju i prisutnoj diskriminaciji žena i djevojaka s intelektualnim oštećenjima od strane njihovih obitelji, koje imaju, osim prezaštitničkog stava i određene predrasude vezane uz sposobnosti i mogućnosti ovih žena da zasnuju brak, obitelj, ostvare roditeljstvo i osobne odnose. Stoga im svojim utjecajem nameću osjećaj nepriličnosti zasnivanja ljubavnih veza, a ova ograničenja idu toliko daleko da ih se izolira, primjerice zabranom izlazaka iz kuće u večernjim satima bez pratnje, iako su punoljetne osobe. Na taj način im se od strane obitelji, ali i društva nameće socijalni status djeteta.

Općenito pitanje seksualnosti u odnosu na osobe s invaliditetom predstavlja tabu-temu, počevši od razine obitelji koja čak niti ne prihvaća da ove osobe imaju potrebe za iskazivanjem seksualnosti. O nekoj višoj razini kao što je toleriranje ovih potreba ili čak odobravanja pa do prihvaćanja koje uključuje stvaranje objektivnih mogućnosti i uvjeta ne može se još govoriti i trebat će proći mnogo vremena tijekom kojega će se trebati poduzimati brojne mjere da se ovi stereotipi promijene.

Na tribini u **Rijeci** pravobraniteljica se u uvodnom dijelu naročito osvrnula na problematiku nasilja nad ženama s invaliditetom koje se teško uopće odlučuju nadležnim institucijama prijaviti nasilje u obitelji, uglavnom zbog srama, ali i zbog straha. Kada se i započne s ovom procedurom, vrlo je teško iznaći rješenje za žrtve nasilja, upravo radi nemoći i ovisnosti žrtve o nasilniku. U našem sustavu žena s invaliditetom ima slabu alternativu nasilju – ekonomski je ovisna, često neuka za poduzimanje određenih pravnih radnji, a naročito je problematično žrtvama nasilja osigurati adekvatan alternativan smještaj.

Pravobraniteljica je na ovoj tribini ujedno informirala žene s invaliditetom kome se obratiti u slučaju nasilja u obitelji i što mogu očekivati, odnosno koji oblici pomoći i podrške im mogu biti pruženi.

Također je istaknuta nužnost edukacije onih koji postupaju u slučajevima nasilja u obitelji o specifičnostima stanja osoba s invaliditetom.

U svojim izlaganjima žene s različitim vrstama invaliditeta upoznale su prisutne s kojim problemima i zaprekama se susreću u svakodnevnom životu, naročito na području zapošljavanja i korištenja prava na zdravstvenu zaštitu.

Predstavnica Grada Rijeke istaknula je kako grad poduzima brojne akcije radi poboljšavanja kvalitete života osoba s invaliditetom, pa je tako spomenula donošenje Akcijskog plana zapošljavanja osoba s invaliditetom, no istaknula je i dalje prisutan problem arhitektonskih

barijera u gradu, naročito zdravstvenih ambulanti. Spomenula je i sklonište za žrtve nasilje u Rijeci (Udruga UZOR i Grad Rijeka). Sklonište je pristupačno za osobe s invaliditetom, a posebnost i značaj ovog skloništa je u tome što se tu provodi i psihosocijalni tretman počinitelja.

Predstavnice Hrvatskog zavoda za zapošljavanje iznijele su podatke kako je u 2010. zaposleno 46 osoba, od toga 25 žena s invaliditetom. Istaknule su važnost osvještavanja poslodavaca, ali i cjelokupne javnosti.

Na tribini u **Slavonskom Brodu** od žena s invaliditetom najviše se moglo čuti o problemima zdravstvene zaštite, arhitektonskim barijerama i općenito prihvaćanja žena s invaliditetom u društvu.

Jedna od članica udruge upoznala nas je sa problemima s kojima se susretala prilikom ulaska u vezu s osobom koja je bila bez invaliditeta. Predrasude su bile očite od strane partnerovih roditelja na način da se konstantno vršio pritisak i omalovažavanje radi invaliditeta da neće moći biti dobra supruga, majka, a isto tako da neće moći izvršavati sve bračne dužnosti s obzirom na invaliditet.

U ovom slučaju je vidljivo da suprugova majka ima stavove koji su toliko negativni i zapravo nije svjesna da osobe s invaliditetom baš kao i svi ljudi mogu biti dobri ili loši roditelji. U mnogim slučajevima iskustva omalovažavanja čine osobe s invaliditetom, u ovom slučaju žene, emocionalno jačima, strpljivijima i tolerantnijima što su idealne kvalifikacije za roditeljstvo. I upravo u suprotnosti s takvim tradicionalističkim razmišljanjima, veći broj žena s invaliditetom se suočio s trudnoćom, odgojem djeteta i vršenjem kućanskih poslova i sve uspio zadovoljiti crpeći emocionalnu snagu i organizacijske sposobnosti zahvaljujući izazovima koji ih okružuju.

Istraživanju položaja žena s invaliditetom te promicanju njihovih prava značajno su doprinijele udruge civilnog društva svojim projektima. Ovdje bismo htjeli izdvojiti značenje projekta „*Jednake mogućnosti za žene i djevojke s oštećenjem vida*“ koji je u Republici Hrvatskoj tijekom 2011. provodio CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje uz potporu Delegacije Europske unije. Cilj je projekta poticati osnaživanje i uključivanje žena s oštećenjem vida u društvene procese te podizanje svijesti javnosti o pitanjima koja se tiču žena s invaliditetom. U sklopu projekta snimljen je i spot koji se prikazivao na svim nacionalnim i lokalnim televizijama u Hrvatskoj. Spot prikazuje mladu slijepu trudnicu, koja prelazi cestu s bijelim štapom i pritom se susreće s neizrečenim mislima prolaznika, poput onih - *Jadnica, neće ni vidjeti svoje dijete!, Kako se ona misli brinuti za to dijete? ili Jadnica, nadam se da bar dijete neće biti slijepo!* Spotom se htjelo upozoriti na to kako se često predrasude prema slijepim djevojkama i ženama odnose na njihovu potrebu i pravo na seksualnost, zasnivanje obitelji i majčinstvo. Spot se može naći na stranici: (<http://www.youtube.com/watch?v=0ww5JBpHbhc>). Iz projekta je proizašao i dokument „Rodna analiza ključnih strategija, politika i dokumenata koji utječu na svakodnevni život žena s invaliditetom“.

U Registru osoba s invaliditetom prema stanju na dan 07. veljače 2012. zabilježeni su parametri za 519 181 osobu s invaliditetom od čega su 206 550 (39,8%) žene s invaliditetom. U ukupnom broju žena s invaliditetom registrirano je 13 120 (6,4%) djevojčica s invaliditetom i većim teškoćama u razvoju koje su u dobi do navršene 18 godine. Najveći broj žena s invaliditetom ima prebivalište u Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji u kojima živi oko 33% žena s invaliditetom.

Podatak o broju žena s invaliditetom potrebno je sagledati i iz aspekta udjela u ukupnom broju žena u županiji pa je u takvom prikazu Krapinsko-zagorska županija s 14,7% županija s najvećim udjelom žena s invaliditetom u ukupnoj populaciji žena.

Također su obrađeni dostupni parametri o obrazovanju i neki aspekti socijalne anamneze žena s invaliditetom. *Žene s invaliditetom su u oko 77% nižeg obrazovnog nivoa (završena osmogodišnja ili četverogodišnja osnovna škola ili nemaju u potpunosti završenu osnovnu školu).* Najbolji obrazovni profil žena s invaliditetom prisutan je u Gradu Zagrebu i Primorsko-goranskoj županiji.

U većini slučajeva žene s invaliditetom, oko 72%, žive u obitelji, dok je najveći broj žena s invaliditetom koje žive same zabilježen u Osječko-baranjskoj županiji gdje oko 32% žena s invaliditetom žive same što znatno utječe na njihovo svakodnevno funkcioniranje.

U Hrvatskoj u nezadovoljavajućim uvjetima stanovanja živi u prosjeku 18% žena s invaliditetom pri čemu su najlošiji zabilježeni uvjeti u Ličko-senjskoj županiji dok je najmanji udio nezadovoljavajućih uvjeta življenja u Primorsko-goranskoj županiji. Ovdje treba istaći da se parametar nezadovoljavajućeg stanovanja određuje temeljem procjene socijalnog radnika te temeljem navođenja segmenata socijalne anamneze u kojoj se specificira pristupačnosti vodovodnih, kanalizacijskih te električnih priključaka u kućanstvu (*podaci HZJZ, 2012.*).

Iz navedenog izvješća najviše zabrinjava činjenica o niskom stupnju obrazovanja žena s invaliditetom, što utječe na njihovo samopouzdanje, mogućnost zapošljavanja, ekonomsku neovisnost te uključenost u zajednicu na ravnopravnoj osnovi s drugim građanima.

Više o zapošljavanju žena s invaliditetom možete pogledati u dijelu izvješća pod nazivom Zapošljavanje i rad.

ZAKLJUČAK

Smatramo kako je nužno sustavno promicanje poštivanja prava žena s invaliditetom i ukazivanja na ostvarivanje njihovog ravnopravnog položaja u društvu. Same žene s invaliditetom, djelovanjem kroz organizacije civilnog društva svojim aktivnostima mogu značajno doprinijeti postizanju ovog cilja. Stoga je nužno omogućiti financiranje programa čija je svrha podizati razinu svijesti o postojanju i vrijednom doprinosu žena s invaliditetom u društvenoj zajednici. Pri tome ne treba zaboraviti i na potrebu osnaživanja samih žena da se aktivnije uključe u život zajednice, u svim područjima i na svim razinama te da se nametnu kao njezini ravnopravni članovi.

3.12. MEĐUNARODNA SURADNJA

Ured POSI je u ovom izvještajnom razdoblju bio naročito aktivan u organizaciji skupova s međunarodnim sudjelovanjem kroz koje se osim razmjene iskustava radilo i na podizanju razine svijesti o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i njezinim praktičnim implikacijama na hrvatsko zakonodavstvo i položaj osoba s invaliditetom u RH. U sve međunarodne aktivnosti Ureda aktivno su bile uključene same osobe s invaliditetom preko svojih udruga čiji su predstavnici sudjelovali u svim skupovima u organizaciji Ureda ili su im prosljeđivani primjeri dobre prakse i kontakti korisni za njihov rad.

Kao primjer dobre prakse u zaštiti, promicanju i praćenju prava osoba s invaliditetom u skladu s Konvencijom, Ured POSI je u više navrata pozvan da predstavi svoj rad na međunarodnim skupovima. Nastavljena je i suradnja s međunarodnim organizacijama i institucijama uspostavljena ranije. Ured POSI se sve više prepoznaje kao mjesto na kojem se

mogu dobiti mjerodavne informacije o položaju osoba s invaliditetom u RH pa ga tako sve više međunarodnih institucija i organizacija kontaktira u svrhu pribavljanja podataka i mišljenja. Te i druge aktivnosti Ureda POSI na području međunarodne suradnje opisane su u nastavku.

Skupovi u organizaciji POSI

U svrhu promicanja i uspostavljanja regionalne suradnje na području zaštite prava osoba s invaliditetom, Ured POSI je 10. siječnja 2011. godine u Zagrebu uz financijsku pomoć Programa ujedinjenih naroda za razvoj Hrvatska (UNDP) organizirao okrugli stol na kojem su se okupili predstavnici pravobraniteljskih ureda iz Slovenije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Crne Gore, Mađarske, Austrije i Hrvatske. Tema okruglog stola bila je *Uloga pravobraniteljskih ureda u zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom*.

Budući da su zemlje iz regije naslijedile zajednički sustav zaštite osoba s invaliditetom, bilo je korisno uspostaviti bližu suradnju među pravobraniteljskim uredima i razmijeniti iskustva u radu kako bi se vidjelo kako je koja zemlja razvila nekad zajednički okvir, s kojim se izazovima suočava na području politike invaliditeta i koja je uloga pravobraniteljskih ureda u rješavanju tih problema.

Skup koji se održao u hotelu Dubrovnik okupio je oko osamdesetak predstavnika saveza i udruga osoba s invaliditetom, institucija koja djeluju u interesu osoba s invaliditetom kao što su Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Centar za socijalnu skrb Zagreb, predstavnike Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti kao i predstavnice Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Centra za ljudska prava, Kuće ljudskih prava, Ureda za ljudska prava i Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske i drugih.

Svi sudionici skupa složili su se da je takva suradnja vrlo korisna pa se nametnuo zaključak da bi se ovakav oblik suradnje trebao nastaviti oko pojedinih specifičnih pitanja vezanih uz osobe s invaliditetom od kojih su se nametnula pitanja pristupačnosti, deinstitutionalizacije, skrbništva i kvalitete zdravstvene zaštite.

Uspostavljena suradnja nastavljena je sudjelovanjem predstavnika pravobraniteljskih ureda iz Makedonije, Srbije, Crne Gore i Kosova na drugom skupu s međunarodnim sudjelovanjem koji je organizirao Ured POSI 4. i 5. listopada 2011. u hotelskom naselju Solaris, Šibenik na temu poslovne sposobnosti i skrbništva. Skupu je nazočio i predstavnik Ministarstva rada i socijalne politike Bosne i Hercegovine. Kroz organizaciju skupa nastavljena je suradnja s Programom ujedinjenih naroda za razvoj, Hrvatska (UNDP) i Uredom izaslanika za socijalne poslove pri Veleposlanstvu Republike Austrije, a uspostavljena je organizacijska suradnja s Regionalnim centrom Programa Ujedinjenih naroda za razvoj u Bratislavi i Američkim veleposlanstvom.

Međunarodni karakter skupu su dala izlaganja predstavnika međunarodnih institucija: Gabora Gombosa, člana UN-ovog Odbora za prava osoba s invaliditetom, Jana Fiale, direktora Projekta za osobe s invaliditetom Sveučilišta Harvard za Središnju Europu (Harvard Law School Project on Disability), Sandora Gurbaia, predstavnika Centra za zagovaranje prava osoba s mentalnim invaliditetom (intelektualnim i psihosocijalnim oštećenjima)-MDAC (Mental Disability Advocacy Center) i Margit Uhlich, savjetnice u Uredu pravobranitelja Republike Austrije.

Sudjelovanje na međunarodnim skupovima

U ožujku 2011. savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je na *međunarodnom skupu organizacije osoba s invaliditetom World Disability Union* održanom u Istanbulu. Bilo je to nastojanje da se uz veliku podršku turske vlade osnuje svjetsko udruženje osoba s invaliditetom u kojem bi se više zastupala gledišta i specifičnosti manje razvijenih zemalja u međunarodnom pokretu osoba s invaliditetom. Savjetnica pravobraniteljice skupu je nazočila u ulozi i upoznavanja s udrugama i savezima osoba s invaliditetom iz različitih dijelova svijeta kako bi se dobio uvid u položaj osoba s invaliditetom u RH u odnosu na ostatak svijeta. Općeniti zaključak je da je su položaj i zaštita osoba s invaliditetom u RH na većoj razini od onih u gospodarski slabije razvijenim zemljama, ali da u odnosu na razvijenije zemlje svijeta postoji veliki prostor za potrebni napredak. Uspostavljen je vrijedan kontakt s *australskom organizacijom National Disability Services* koje je krovno udruženje pružatelja usluga za osobe s invaliditetom u Australiji. Predsjednik udruženja gospodin Patrick Maher prosljedio nam je dokument *Innovative Accommodation Framework (Okvir za inovativne načine pružanja smještaja osobama s invaliditetom)* koji uključuje različite vrste pružanja podrške u stanovanju koje najbolje ispunjavaju potrebe osoba s invaliditetom i njihovih obitelji. Gospodin Maher je ujedno predsjednik i organizacije *Workability International* s kojom je također tom prilikom uspostavljena suradnja. *Workability International* je najveće tijelo koje predstavlja pružatelje usluga rada i zapošljavanja za osobe s invaliditetom na svijetu.

26. i 27. listopada u Bruxellesu zamjenica pravobraniteljice sudjelovala je na *Radnom forumu u vezi provedbe Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom (UNCPRD)* u svojstvu predstavnice nezavisnog mehanizma za praćenje provedbe. Kao i protekle godine, na poziv Europske komisije za imenovanje tri hrvatska predstavnika Predstavnicu Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske predstavljala je civilno društvo dok je koordinativni mehanizam predstavljala predstavnica Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Naglasak ovogodišnjeg Foruma bio je na primjerima dobre prakse u uspostavi i koordinaciji odgovarajućih institucionalnih mehanizama za provedbu Konvencije na razinu EU-a i na nacionalnoj razini uz sudjelovanje oko 200 stručnjaka na nacionalnoj razini, razini EU-a te na razini civilnog društva. Posebice se govorilo o koordinaciji između lokalne, regionalne i nacionalne razine u provedbi Konvencije, koordinaciji aktivnosti s neovisnim mehanizmom praćenja i sudjelovanju civilnog društva u koordinaciji. Jedna od tema bila je i izvješćivanje UN-a o provedbi Konvencije odnosno priprema nacionalnog izvješća, koordinacija između EU-a o države članice kod pripreme izvješća i priprema paralelnog izvješća od strane civilnog društva.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je predložena od strane Republike Hrvatske za članicu Stručnog odbora sastavljenog od osmero stručnjaka iz Azerbajdžana, Bugarske, Italije, Moldavije, Norveške, Portugala i Rumunjske. Kao predstavnica Hrvatske u tom Odboru pravobraniteljica je nazočila prvom od tri sastanaka *Pod-odbora za zaštitu i promicanje prava žena i djevojčica s invaliditetom pri Vijeću Europe koji se održao 11. i 12. travnja u Strasbourgu*. Odbor ministara je na prijedlog Europskog koordinacijskog foruma za Akcijski plan Vijeća Europe za područje invaliditeta od 2006 do 2015 sazvao Odbor za zaštitu i promicanje prava žena i djevojčica s invaliditetom. Zadatak Odbora za zaštitu i promicanje prava žena i djevojčica s invaliditetom bila je sagledavanje situacije na području zaštite i promicanja prava žena i djevojčica s invaliditetom u zemljama članicama Vijeća Europe kroz usmena i/ili pisana očitovanja; izrada analitičkog izvještaja na osnovu tih očitovanja i davanje preporuka zemljama članicama na temelju tog izvješća.

Predstavljanje Ureda POSI na međunarodnim skupovima

Zamjenik pravobraniteljice predstavio je rad Ureda POSI na međunarodnoj konferenciji održanoj 12. travnja u Ljubljani na temu *Uloga osoba s invaliditetom i države pri pripremanju izvješća o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*. Zamjenik pravobraniteljice održao je na skupu izlaganje o radu i nadležnostima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Skup pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Slovenije dr. Danila Turka organizirali su *Pravobraniteljica za ljudska prava Republike Slovenije i Nacionalni savez organizacija osoba s invaliditetom Republike Slovenije*. Tema skupa bili su mehanizmi zaduženi za promociju, zaštitu i praćenje Konvencije u europskim zemljama i rasprava o tome kakve i koje mehanizme bi Republika Slovenija trebala osnovati. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prikazan je kao primjer nezavisnog mehanizma.

Savjetnica pravobraniteljice govorila je o aktivnostima Ureda POSI na 4.-oj tematskoj radionici: *Uloga Nacionalnih struktura za zaštitu ljudskih prava u zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom održanoj 24. i 25. svibnja 2011. godine u Kijevu*. Na radionici su sudjelovali predstavnica Nacionalnih struktura za zaštitu ljudskih prava iz 24 zemlje članice Vijeća Europe. Radionica je organizirana u suradnji pravobraniteljice Ukrajine i Odjela za suradnju s nacionalnim strukturama za zaštitu ljudskih prava Vijeća Europe. Uz predstavljanje načina rada u pojedinim institucijama, uglavnom pravobraniteljskim uredima glave teme dvodnevne radionice bile su univerzalni dizajn, sudjelovanje u političkom i javnom životu i načini moguće pravne zaštite prvenstveno kroz praksu Europskog suda za ljudska prava.

Savjetnica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom održala je izlaganje o načinu rada Ureda POSI kao primjera dobre prakse u zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom na *Regionalnoj konferenciji zemalja Istočne Europe, Kavkaza i Središnje Azije održanoj 2. i 3. lipnja 2011. u Ashgabat, Turkmenistan*. Tema Konferencije bila je Promicanje ljudskih prava i socijalne pravednosti za osobe s invaliditetom, a organizirali su je Regionalni centar Programa za razvoj UN-a u Bratislavi i UNDP Turkmenistan.

Studijska putovanja i edukacije

Savjetnica pravobraniteljice sudjelovala je na dvotjednoj edukaciji iz područja *Pravna zaštita osoba s intelektualnim i mentalnim oštećenjima u praksi* koja se održala od 4. do 14. srpnja 2011. godine u Budimpešti na Sveučilištu Središnje Europe (CEU). Edukaciju su zajednički organizirali CEU i Mental Disability Advocacy Center a polaznici su bili pravници i zagovaratelji prava osoba s invaliditetom iz preko 10-ak zemalja širom svijeta. Predavači su bili ugledni stručnjaci s područje zaštite prava osoba s invaliditetom u svjetlu UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom a među njima su bili prof. Gerard Quinn, direktor Centra za pravo i politike vezane uz invaliditet na Pravnom fakultetu Sveučilišta Galway, Irska i Jerome Bickenbach, načelnik odjela za politiku invaliditeta na Katedri za zdravstvo i zdravstvene politike pri Sveučilištu u Lucernu i voditelj projekta implementacije Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja (ICF) pri Švicarskom istraživačkom institutu (Swiss Paraplegic Research). Središnje teme edukacije bile su odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, posebice tumačenje članka 12 o poslovnoj sposobnosti. U sklopu praktičnog dijela edukacije izvršen je obilazak institucije za smještaj osoba s teškim intelektualnim i višestrukim oštećenjima u Budimpešti. Tijekom edukacije savjetnica je imala priliku uspostaviti široku mrežu kontakata sa stručnjacima na području zaštite prava osoba s invaliditetom iz cijelog svijeta i razmijeniti iskustva o stanju prava u različitim zemljama.

Savjetnica pravobraniteljice boravila je na *studijskom putovanju u Talinu, Estonija* tijekom koje se upoznala s *institucijom estonskog pravobranitelja* i djelokrugom njegovog rada te stekla korisna znanja o metodologiji rješavanja slučajeva, a naročito vezano uz postupanja pravobranitelja kod pritužbi za diskriminaciju.

Ured pučkog pravobranitelja i UNDP od 1. srpnja 2010. godine surađivali su na provedbi projekta Izgradnje kapaciteta Ureda pučkog pravobranitelja u Republici Hrvatskoj. U sklopu projektnih aktivnosti bila je predviđena i organizacija studijskog putovanja zajedno sa predstavnicima ureda specijaliziranih pravobranitelja u RH, s ciljem prikupljanja iskustava i detaljnijeg uvida u dobru europsku praksu funkcioniranja institucije pravobranitelja. U tu svrhu izvršen je posjet estonskom pravobranitelju koji u svojem radu objedinjuje nekoliko uloga: zaštitnika ustavnosti i ljudskih prava, anti-diskriminacijskog tijela, nacionalnog preventivnog mehanizma te od 2011. godine i pravobranitelja za djecu.

Kako Estonija još nije ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, pa tako niti ombudsman nije nadležan za praćenje njezine primjene, a osobe s invaliditetom ne obraćaju se često ovoj instituciji sa svojim pritužbama. Estonski pravobranitelj ne surađuju niti s udrugama osoba s invaliditetom, što je Uredu pravobraniteljice jedna od nadležnosti dana zakonom.

Jedna od aktivnosti tijekom studijskog putovanja bio je i obilazak ustanove socijalne skrbi, za smještaj osoba s intelektualnim i mentalnim oštećenjima, koju je estonski pravobranitelj obišao u sklopu svoje uloge Nacionalnog preventivnog mehanizma za sprječavanje mučenja, i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja. Predstavnica Ureda također je stekla korisna saznanja o stanju prava osoba s mentalnim i intelektualnim teškoćama, o uslugama u zajednici te o legislativi i praksi vezanoj uz postupak lišavanja poslovne sposobnosti, kao i o pravima osoba lišenih poslovne sposobnosti, što svakako predstavlja korisnu informaciju za unaprjeđenje i promjene našeg sustava, a što je trenutno jedan od prioriteta u radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Uspostavljanje kontakata s međunarodnim organizacijama i institucijama

Uspostavljen je kontakt s Međunarodnom organizacijom rada (International Labour Organization – ILO) preko ureda u Ženevi, Odjela za radne vještine i zapošljivost. Razgovaralo se o usklađenosti Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom i Konvencije MOR-a br. 159 MRO Konvencija o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom iz 1983. i mogućnosti zajedničke suradnje Ureda i Odjela za radne vještine i zapošljivost na promicanju Konvencije MOR-a u Hrvatskoj.

17. studenog pravobraniteljica je održala sastanak s predsjednikom Svjetske mreže korisnika i preživjelih psihijatrije World Network of Users and Survivors of Psychiatry-WNUSP) i jednim od glavnih tajnika Međunarodnog saveza osoba s invaliditetom (International Disability Alliance-IDA) gospodinom Moosom Saliem. Pravobraniteljica, njezina zamjenica i savjetnica upoznale su predsjednika Svjetske mreže s nadležnostima Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i aktivnostima koje Ured poduzima na području zaštite osoba s duševnim smetnjama. Kao tajnika Međunarodnog saveza osoba s invaliditetom, gospodina Salija zanimalo su aktivnosti Ureda na području praćenja i izvještavanja o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i suradnja Ureda i udruga osoba s invaliditetom. U sklopu cilja promicanja ljudskih prava, Mreža podržava nacionalne i međunarodne napore na tom području i lobira za međunarodno pravno prepoznavanje i provedbu prava korisnika i preživjelih psihijatrije u sklopu organizacija koje djeluju pri UN-u i drugim međunarodnim

organizacijama. U sklopu cilja razvoja nacionalnih mreža korisnika i preživjelih psihijatrije kao načina njihova osnaživanja gospodin Salie je posjetio Hrvatsku.

Međunarodne institucije koje su kontaktirale Ured POSI prilikom sastavljanja svojih izvještaja u području stanja prava osoba s invaliditetom u RH

U ovom izvještajnom razdoblju Ured je održao sastanke ili se kroz odgovore na pitanja uključio u izradu izvješća sljedećih institucija: *Delegacija Europske Unije u RH i Američko veleposlanstvo, Mental Disability Advocacy Center* (tijekom pripreme izvješća Daleko od očiju – Ljudska prava u psihijatrijskim bolnicama i ustanovama socijalne skrbi u hrvatskoj), *EU Agencija za temeljna prava (Fundamental Rights Agency)*.

Ured je sudjelovao u ispunjavanju monitoring tablice vezane uz poglavlje 19 Socijalna politika i zapošljavanje koje je vodilo Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija u dijelu koji se tiče doprinosa Ureda pravobraniteljice u provođenju mjera vezanih uz područje suzbijanja diskriminacije odnosno neovisnost Ureda pri provođenju Zakona o suzbijanju diskriminacije i vođenja evidencije o slučajevima diskriminacije.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i njezini suradnici sastali su se s *nezavisnom stručnjakinjom Europske komisije za prava djeteta Ankie Vandekerckhove* za vrijeme njezina posjeta Hrvatskoj 7. prosinca 2011. U završnom izvješću vezano uz djecu s teškoćama u razvoju prema informacijama koje su nezavisna stručnjakinja i članovi njezinog tima dobili od pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao glavni problemi istaknuti su nedostatak pristupačnosti i podrške u redovnim školama, nedostatak asistencije, te problemi pristupačnosti na različitim razinama ovisno individualnoj potrebi djeteta s teškoćama u razvoju a sukladno njegovim sposobnostima i mogućnostima.

3.13. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I ŠPORTU

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u čl. 30 između ostalog propisuje da su države stranke obvezne poduzeti mjere kako bi omogućile osobama s invaliditetom sudjelovanje u kulturnom životu, sportskim aktivnostima na svim razinama kao i drugim rekreativnim, turističkim i slobodnim aktivnostima, ali isto tako i osigurati pristup svim odredištima kako bi se osobe s invaliditetom mogle baviti navedenim aktivnostima. Također, nužno je da se poduzmu mjere u svrhu osiguravanja jednakog pristupa djeci s teškoćama u razvoju igri, rekreaciji, slobodnim i sportskim aktivnostima uključujući i one koje su dio obrazovnog sustava.

Međunarodni dokumenti kojih je RH potpisnica kao i nacionalni propisi, kao jedno od temeljnih prava navode i pravo na pristupačnost za OSI. Osobe s invaliditetom članovi njihovih obitelji svakodnevno se pritužuju na problem pristupačnosti javnih prostora ukazujući na arhitektonske i komunikacijske prepreke koje im otežavaju i/ili u potpunosti onemogućavaju dostupnost usluga.

Sve veći broj OSI kod izjašnjavanja o najvažnijim objektima, odnosno prostorima gdje je neophodno osigurati pristupačnost, navode da su to prostorije i zgrade muzeja. Kako bi doprinijeli većem sudjelovanju OSI u kulturnim događanjima, Ured POSI je u 2011. godini

zatražio podatke o pristupačnosti prostora muzeja u RH odnosno njihovoj usklađenosti s Pravilnikom o osiguravanju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. 151/05 i 61/07). Zamolba za dostavu podataka upućena je na adrese nasumce izabranih muzeja. Zaprimiti su podaci o 17 muzeja (50 % od odaslanih upita) iz sljedećih županija: Bjelovarsko-bilogorske, Međimurske, Primorsko-goranske, Osječko-baranjske, Krapinsko-zagorske, Brodsko-posavske, Istarske, Karlovačke županije i Grada Zagreba. Dobiveni podaci prikazani su u Prilogu 4. Analizom podataka mogu se uočiti pomaci u postojanju svijesti o potrebi prilagođavanja prostora i osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom, a vidljivo je i da se poduzimaju određene mjere. Međutim, mnogi muzeji nemaju osiguranu pristupačnost u vidu podrške za osobe s oštećenjem sluha i vida, a kod većine je uočena i prisutnost arhitektonskih barijera. Pravobraniteljica je o navedenoj tematici održala i sastanak s predstavnicom Ministarstva kulture od kojeg su također zatraženi podaci o aktivnostima na osiguranju pristupačnosti ustanovama u nadležnosti Ministarstva u 2011. godini kao i sredstvima koja su osigurana u državnom proračunu za 2012. godinu u svrhu uklanjanja prepreka, odnosno osiguranja pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom. Do trenutka pisanja ovog izvješća podaci još nisu zaprimljeni.

Prema podacima iz publikacije *Grad Zagreb – pristupačan osobama s invaliditetom* koju je izdao Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom u suradnji sa Zajednicom saveza osoba s invaliditetom Hrvatske u Gradu Zagrebu je u području kulture za potrebe istraživanja čiji su rezultati objavljeni u publikaciji snimljeno 213 objekata. Od toga broja za 104 objekata je utvrđeno da su pristupačni osobama s invaliditetom, djelomično su pristupačna 34 objekta, a nepristupačnih ih je 75. Od ukupnog broja objekata pristupačnih je 5 muzeja, 16 kazališta i koncertnih dvorana, 3 kinematografa, 34 knjižnice, 46 crkvi i vjerskih objekata, dok su ostali objekti djelomično ili potpuno nepristupačni.

Što se tiče podataka o objektima vezanim uz područje Športa i rekreacije od ukupno snimljenih 26 objekata, pristupačno je 22, djelomično pristupačno 2, a nepristupačna su 2 objekta. Od ukupnog broja objekata 10 je pristupačnih športskih dvorana i stadiona, 3 bazena i 9 športsko - rekreacijskih centara, dok su ostali objekti djelomično ili potpuno nepristupačni.

Primjer:

U sljedećem primjeru navodimo pritužbu stranke koja govori o problemima osoba s invaliditetom vezanim uz pristup kulturno-sportskim sadržajima.

„Kao osoba sa stopostotnim invaliditetom koja se kreće isključivo elektromotornim invalidskim kolicima, moram poduzeti nešto da zaštitim dostojanstvo osoba s invaliditetom i oduprem se diskriminaciji koju svakodnevno proživljavamo u bilo kakvom pokušaju društvenog života. Bilo da je riječ o sportskim natjecanjima, koncertima ili običnim odlascima u kino, sudbina svake osobe s invaliditetom koja želi aktivno sudjelovati u kulturno-sportskom životu Republike Hrvatske ovisi o dobroj volji organizatora, vlasnika objekata, raznoraznih menadžmenta, pa čak i zaštitarskih službi. Smatram da je u doba tehnologije i visokog stupnja civilizacije (kojem pristupom EU-u Hrvatska jasno teži), s posebnim naglaskom na ljudska prava i ravnopravnost svih društvenih skupina, nedopustivo da osobe s invaliditetom ne mogu ni pristupiti određenim objektima u kojima se odvijaju kulturno-sportski sadržaji, a kamoli u njima dostojanstveno uživati kao ostali građani Hrvatske. U mnogim su objektima omogućeni alibi pristupi da se zadovolji forma, no u praksi je to vrlo daleko od bilo kakve pristupačnosti pa mnoge osobe s invaliditetom jednostavno posustaju i odustaju od sudjelovanja u bilo kakvim sadržajima takve vrste. Primjerice, na svakojake hidrauličke

platforme koje vrlo često ne rade ili nitko od osoblja s njima ne zna rukovati nepotrebno se troši veliki novac, a osobe s invaliditetom od toga nemaju gotovo nikakve koristi. Napominjem da je pristupačnost objektima navedena samo kao primjer i da je samo jedan u nizu problema s kojima se osoba s invaliditetom mora susresti odluči li se prisustvovati nekom kulturnom ili sportskom događaju. Organizatori takvih događaja vrlo često ne moraju nikomu odgovarati za svoje propuste, stoga su teškoće brojne i vrlo raznolike, a dostupnost kulturno-sportskih sadržaja ovisi o građevinskim, prostornim, financijskim, edukacijskim i ljudskim faktorima“.

Prema definiciji sporta iz Zakona o sportu (NN, 71/06, 150/08, 124/10, 124/11), sport se temelji na načelu dragovoljnosti i mora biti jednako dostupan svima bez obzira na dob, rasu, spol, spolnu orijentaciju, vjeru, nacionalnost, društveni položaj, političko ili drugo uvjerenje. Pod pojmom sport podrazumijevaju se različite motoričke aktivnosti varijabilnog i dinamičkog karaktera u kojima na specifičan način dolazi do punog izražaja sportaševe sposobnosti, osobine i znanja u treningu i natjecanju. Uloga sporta kod osoba s invaliditetom je znatno veća u odnosu na osobe bez invaliditeta jer osim što smanjuje stigmu i diskriminaciju zbog invaliditeta, omogućava osobi s invaliditetom da prepozna svoje sposobnosti i potencijale. Sport omogućuje osobama s invaliditetom uključivanje u život zajednice, stvaranje prijateljstva izvan obitelji, jačanje samopouzdanja i samopoštovanja te osjećaja veće odgovornosti i samostalnosti.

Na Zdravstvenom veleučilištu u Zagrebu provedeno je znanstveno istraživanje u području fizioterapije na temu „Odnos kvalitete života i bavljenja sportom kod osoba s invaliditetom“. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je također doprinijela da se navedeno istraživanje provede među skupinama OSI s različitim oštećenjima te je ono provedeno među ispitanicima s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije.

Cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li povezanost u kvaliteti života između osoba s invaliditetom koje su uključene u sportsku aktivnost i onih koje nisu. U istraživanju je sudjelovalo 175 OSI raspoređenih u kategorije: osoba s tjelesnim oštećenjem, slušnim, oštećenjem vida i intelektualnim oštećenjima. Ispitanici su bili razvrstani u skupinu ispitanika koja je uključena u sport osoba s invaliditetom i skupinu ispitanika koja nije uključena u sport osoba s invaliditetom. U ispitanom uzorku bile su osobe u dobi od 18 do 77 godina. Njih 64,6% bilo je muškog spola, a 35,4% ženskog. Srednju stručnu spremu imalo je 73,1% ispitanika dok je visoko obrazovanih ispitanika obuhvaćenih uzorkom bilo 20,6%. U braku je bilo 41,1% ispitanika, dok je 37,1% ispitanika bilo bez partnera.

Kvaliteta života obuhvaća četiri glavna područja: komponentu ponašanja, psihičko zadovoljstvo, percipiranu kvalitetu življenja i objektivnu okolinu. Promatrajući cijeli uzorak, većina ispitanika ocijenila je kvalitetu života prilično dobrom i vrlo dobrom. Jednako tako po pitanju zadovoljstva zdravljem, većina ispitanika je poprilično zadovoljna i vrlo zadovoljna svojim zdravljem. Na ukupnom uzorku, ispitanici su zadovoljniji kvalitetom svog života od zadovoljstva zdravljem. Potvrđeno je kako bavljenje sportom pozitivno utječe na sve domene kvalitete života OSI neovisno o kategoriji kojoj pripadaju. Skupina ispitanika uključena u sportske aktivnosti ostvarila je bolje rezultate u odnosu na ispitanike koji nisu uključeni u sportsku aktivnost po pitanju zadovoljstva kvalitetom života i zadovoljstva zdravljem te u svim analiziranim domenama kvalitete života. Uključivanje osoba s invaliditetom u sportske aktivnosti omogućuje inkluziju pojedinaca u širu društvenu zajednicu, stjecanje novih motoričkih i socijalnih vještina te kroz učenje specifičnih motoričkih zadataka, osoba s

invaliditetom maksimalno koristi preostale motoričke sposobnosti čime se utječe na postizanje njihove maksimalno moguće neovisnosti unutar granica njihovih funkcionalnih sposobnosti. Kao jedan od zaključaka navedeno je kako ovo istraživanje doprinosi popularizaciji sporta osoba s invaliditetom i daje smjernice za provođenje ciljanih intervencija vezanih uz participaciju osoba s invaliditetom u sportskim aktivnostima, s čime se Ured POSI u potpunosti slaže. U daljnjim istraživanjima potrebno bi bilo uključiti dodatne mjerne čestice te uključiti veći broj ispitanika u uzorak čime bi se dobili precizniji podaci o uzročno-posljedičnoj vezi pojedinih domena kvalitete života i bavljenja sportom kod OSI.

Cjelokupan sustav odnosa prema OSI postaje manjkav bez otvaranja prostora za njihovo sudjelovanje u sportu, rekreaciji i kulturi bez kojih nema punoće osobnog razvoja, bilo da su osobe s invaliditetom sukreatori kulturnih i sportskih događanja ili su pasivni sudionici ovih događanja. Sport i kultura postaju za OSI važna područja osobne i društvene afirmacije. Potaknuti i osloboditi kreativne potencijale moguće je osiguranjem jednake dostupnosti spomenutim područjima i OSI, uz sveopću dostupnost i prilagodbu sportske i kulturne infrastrukture te jačanje svijesti zajednice o jednakim mogućnosti za OSI i na ovim područjima. Međutim, u našem društvu se za ova područja ne izdvajaju dovoljna sredstva i ne potiče se masovnije bavljenje športom OSI. Osim toga, premalo je prilagođenih sportskih dvorana i terena, a osobe s invaliditetom-vrhunski sportaši su zbog manjka financijskih sredstava u nepovoljnijem položaju u odnosu na druge.

Ured POSI upoznat je s činjenicom da nedostaju sredstva za rad sa športašima s invaliditetom neovisno da li se radi o vrhunskom ili amaterskom sportu. Upravo iz tih razloga uputili smo preporuke Hrvatskom paraolimpijskom odboru, jedinicama lokalne i regionalne samouprave i udrugama OSI da se potiče i više provode mjere i aktivnosti u svrhu razvoja sporta u zajednici. Uputili smo i preporuku MZOŠ-u za osiguranje sredstava iz državnog proračuna za 2012. kako bi se osigurao nesmetani rad Hrvatskog paraolimpijskog odbora kao i osiguravanje podrške sportašima s invaliditetom koji u 2012. sudjeluju na Paraolimpijadi u Londonu.

Primjer:

Majka djevojčice s teškoćama u razvoju obratila se Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom s zamolbom da joj se financijski pomogne radi kćerke koja je uspješna sportašica kako bi mogla odlaziti na treninge plivanja. Obitelj živi u ruralnoj sredini, zaposlen je samo otac, i kako bi kćeri omogućili da i dalje ostvaruje uspješne sportske rezultate i odlazi na treninge plivanja u obližnji grad, obitelji su potrebna znatna materijalna sredstva.

Sport kao aktivnost, a naročito sport kod djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom značajno doprinosi poboljšanju općeg stanja organizma, samopotvrđivanja i uključivanja u društvenu zajednicu, pa su stoga od osobite važnosti sve aktivnosti vezane uz promociju sporta kod djece i mladih, a naročito kod djece s teškoćama u razvoju. S obzirom na sve navedeno, uputili smo preporuku županiji, gradu i udrugama u toj lokalnoj zajednici da sukladno svojim mogućnostima pomognu djevojčici i omoguće joj da se i nadalje bavi sportom, uz pomoć i pod vodstvom trenera plivanja. Preporuka je prihvaćena.

3.14. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA CIVILNOG DRUŠTVA

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom poseban značaj pridaje uključivanju osoba s invaliditetom u sve aktivnosti koje ih se tiču u skladu sa sloganom Konvencije *Ništa o nama bez nas*. Tako je i Uredu POSI suradnja s udrugama i savezima koje okupljaju osobe svih vrsta oštećenja i/ili djeluju u njihovom interesu od izuzetne važnosti.

Suradnja se odvija kroz sljedeće aktivnosti Ureda POSI:

- iniciranje sastanaka s predstavnicima udruga i saveza osoba s invaliditetom kako bismo se upoznali s teškoćama na koje nailaze u svom radu i trenutnim problemima članova koje okupljaju. Sastanci se iniciraju povodom saznanja o problemima u ostvarivanju prava pojedine grupacije osoba s invaliditetom ili povodom obilježavanja važnih datuma
- sudjelovanje na skupovima i događanjima u organizaciji saveza i udruga osoba s invaliditetom koje daju priliku da se Ured neposredno predstavi osobama s invaliditetom, odgovara na njihova pitanja, upozna se s odgovarajućom problematikom prema kojoj onda može dalje postupati ili drži izlaganja u svrhu podizanja razine svijesti o socijalnom modelu invaliditeta i pristupu utemeljenom na ljudskim pravima.
- posjete udrugama osobama s invaliditetom i pozivanje udruga prilikom organiziranja tribina i skupova u različitim dijelovima Hrvatske
- pozivanje predstavnika udruga i saveza na skupove u organizaciji Ureda POSI i odabir tema i govornika koje bi mogli odgovoriti na pitanja koja su udrugama u pojedinom trenutku važna
- informiranje udruga i saveza o svim važnim aktivnostima i mjerama koje se tiču osoba s invaliditetom i konzultacije s njima prilikom upućivanja prijedloga za izmjenu i donošenje zakonskih propisa
- pružanje podrške inicijativama, aktivnostima i projektima udruga i saveza osoba s invaliditetom

Kao i proteklim izvještajnim razdobljima, udruge se i dalje pritužuju na probleme u financiranju osnovne djelatnosti udruga. Premda Ured za udruge Vlade RH ulaže napore da se sustavno uredi financiranje aktivnosti saveza i udruga osoba s invaliditetom, ovo pitanje je i dalje neriješeno. Kolika je važnost udruga vidljivo je iz slijedećih primjera: ministarstva preko projekata udruga financiraju osobne asistente koji omogućuju određenu razinu neovisnosti osobama s najtežom vrstom i stupnjem invaliditeta; asistente u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju bez kojih bi njihova integracija u redovne obrazovne sustave bila teško izvediva; prevoditelje za znakovni jezik; dnevne radionice za osobe s intelektualnim teškoćama kao najznačajniji oblik podrške obiteljima u sprječavanju institucionalizaciju i mnoge druge. Kad god se zastane s financiranjem ovih projekata, ugrožene su vitalne aktivnosti udruga, ali i zdravlje i sigurnost korisnika usluga, a dosegnuta razina kvalitete života postaje upitnom.

U svibnju 2011. tadašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prestalo je raspisivati natječaje za financiranje osnovne djelatnosti udruga što je prema riječima nekih udruga dovelo u opasnost i njihovo daljnje djelovanje. Tim povodom su upozoravali da bi ukidanje udruga značilo gubitak socijalnih usluga koje pružaju svojim članovima, a bez kojih bi oni ostali prepušteni sami sebi i ostajali u svojim domovima. Takva odluka MZSS-a vjerojatno je

bila na tragu odredbi Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine koja predviđa da se udruge financiraju na lokalnoj i regionalnoj razini i kroz programe donatorstva i sponzorstva, a samo savezi iz lutrijskih sredstava odnosno državnog proračuna.

Ured POSI je povodom pritužbi udruga uputio preporuku Vladinom Uredu za udruge u kojem smo upozorili da alternativni modeli financiranja udruga kroz obvezivanje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave na pružanje financijske potpore programima udruga osoba s invaliditetom nisu ustanovljeni i da se sukladno tome nije prihvatljivo da se prije toga ukida postojeći način financiranja.

Pojedine udruge uputile su Uredu POSI mišljenja, odnosno upite vezane uz Nacrta Pravila o uvjetima i postupku dodjele sredstava za sufinanciranje osnovne djelatnosti nacionalnim savezima udruga osoba s invaliditetom i udrugama osoba s invaliditetom u područjima u kojima ne postoji nacionalni savez. Udruge su izrazile veliko nezadovoljstvo prijedlogom da se sustavno financiraju samo savezi ističući da nacionalni savezi u pravilu nisu neposredni pružatelji socijalnih usluga korisnicima i/ili članovima nego su to temeljne udruge članice. Te smo upite zajedno s našim komentarima na Nacrt također prosljedili Vladinom Uredu za udruge.

Krajem 2011. godine došlo je do zastoja u isplati sredstava po projektima udruga kroz koje se financiraju osobni asistenti i asistenti u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju. O tom problemu ponovno su izvještavali i mediji kao i o kašnjenju u raspisivanju natječaja za osobne asistente. Udruge su se uglavnom snašle kroz vlastite pričuve od nenamjenskih donacija iz prijašnjih godina, ali smo imali informacije o asistentima koju su mjesecima radili bez plaće ili bili prisiljeni prestati pružati usluge.

Ured POSI je uputio i preporuku potpredsjednici Vlade i ministrici socijalne politike i mladih o potrebi ulaganja daljnjih napora na rješavanje problema financiranja udruga. Podržala je inicijativu pokreta osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj da se status odnosno prava i obveze udruge osoba s invaliditetom definiraju posebnim zakonom kako bi se istaknula njihova specifičnost i važnost u odnosu na ostale udruge koje djeluju za opće dobro kako to predviđa Nacrt prijedloga *Zakona o organizacijama koje djeluju za opće dobro* koji je izradio Vladin Ured za udruge.

Upravo zbog činjenice da savezi i udruge osoba s invaliditetom vrlo često ispunjavaju one praznine pružanja podrške, savjetovanja i skrbi o osobama s invaliditetom koje ostavljaju institucije, potrebno je u zakonskim prijedlozima uvažiti posebnost njihovog položaja.

Važnost udruga osoba s invaliditetom koja bi se trebala reflektirati definiranjem njihovog statusa, prava i obveza kroz poseban zakon nalazimo u činjenici da su to udruge mahom sastavljene od samih osoba s invaliditetom. Vrlo često aktivnosti koje one provode predstavljaju jedini oblik sveobuhvatne pomoći samim osobama s invaliditetom pri uključivanju u različita područja društvenog života. Nadalje, Konvencija o pravima osoba s invaliditetom istaknula je važnost da u politikama i odlukama koje se tiču osoba s invaliditetom sudjeluju i one same kao najbolji poznavatelji onoga što im je uistinu potrebno. Upravo to sudjelovanje osobe s invaliditetom ostvaruju preko svojih udruga.

Sukladno gore navedenom, mišljenje je Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom da je inicijativa za posebnim i detaljnim definiranjem statusa udruga osoba s invaliditetom posebice kao pružatelja usluga opravdana. Time bi se ujedno uspostavio okvir za učinkovitije praćenje rada udruga, kvalitete pruženih usluga i pravilnosti raspolaganja doznačenim

financijskim sredstvima. Ukoliko se ostane kod prijedloga da i udruga osoba s invaliditetom budu obuhvaćene *Zakonom o organizacijama koje djeluju za opće dobro* koji je izradio Vladin Ured za udruge taj bi prijedlog Zakona trebao u većoj mjeri odražavati sve specifičnosti udruga osoba s invaliditetom u odnosu na ostale organizacije koje djeluju za opće dobro.

Dok se ne uredi sustavno financiranje udruga i saveza potrebno je da Vlada Republike Hrvatske sukladno svojoj nadležnosti i dalje poduzima mjere koje će osigurati njihovo neometano funkcioniranje kao pružatelja usluga podrške u zajednici o kojima neposredno ovise kvaliteta življenja, zdravlja i socijalne uključenosti djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom.

Udruga kao partner u provođenju socijalnih programa ili udruga kao manipulator

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom imao je saznanje da UDRUGA DA iz Splita organizira humanitarnu akciju radi pribavljanja potrebnih financijskih sredstava za liječenje djeteta s teškoćama u razvoju kojemu je za hitnu operaciju i rehabilitaciju navodno potrebno osigurati 93.650,00 kn. Poziv za donaciju dostavljen je u poštanske sandučice na adrese građana diljem RH s priloženom uplatnicom na kojoj je naveden žiro račun spomenute Udruge. Kako se pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zalaže za ostvarivanje prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, a pravo na zdravlje i zdravstvenu zaštitu jedno je od temeljnih prava koje treba imati svaka osoba s invaliditetom (a naročito dijete), Ured je zatražio da nadležni Centra za socijalnu skrb Županija utvrdi razloge zbog kojih teško bolesno dijete treba sredstva za „hitnu operaciju i rehabilitaciju“. Trebalo je utvrditi razloge zbog kojih teško bolesno dijete svoje pravo na liječenje i rehabilitaciju ne može ostvariti temeljem važećih zakonskih odredbi kroz sustav zdravstvene i socijalne skrbi.

Iz dobivenog izvješća nadležnog Centra proizašlo je da neki podaci navedeni u pozivu za ovu akciju ne odgovaraju istini. Utvrđeno je doduše da obitelj živi u skromnim materijalnim prilikama te da joj Centar i lokalna zajednica već niz godina pomažu, ali je utvrđeno da je operacija djeteta već dogovorena u bolnici i to na teret HZZO, da majka ne zna kako je organizator akcije odredio iznos potrebnih novčanih sredstava, a da je kontakt uspostavio predstavnik udruge koji je od dječaka dok je bio u bolnici dobio njezin broj telefona. Navedeno je također da je do sada na njezinom računu otvorenom u tu svrhu pohranjeno 24.000,00 kn koje ona koristi za poboljšanje kvalitete života svoje obitelji.

Udruzi je istovremeno upućen zahtjev da izvijesti o tijeku ove humanitarne akcije na koji se Udruga nije odazvala, te je zatraženo od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, a onda i od Ureda državne uprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji da izvijesti pravobraniteljicu je li navedena humanitarna akcija provedena sukladno odredbama važećeg Zakona o humanitarnoj pomoći (NN, br. 128/10).

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi izvijestilo je da Udruga DA nije podnijela zahtjev za dobivanje suglasnosti za pružanje humanitarne pomoći, niti je prethodno obavijestila Ministarstvo o pružanju povremene humanitarne pomoći sukladno čl.4.st.6. Zakona o humanitarnoj pomoći (NN, br. 96/03).

Od Ureda državne uprave (dalje: UDU) u Splitsko-dalmatinskoj županiji pravobraniteljici je dostavljeno rješenje kojim se Udruzi DA iz Splita zabranjuje prikupljanje humanitarne pomoći. U obrazloženju ovog rješenja navodi se da Udruga DA kontinuirano prikuplja humanitarnu pomoć, a da od UDU-a nije zatražila niti ishodila odobrenje za prikupljanje i pružanje humanitarne pomoći ili prethodnu suglasnost za održavanje humanitarne akcije. Odgovorne osobe Udruge upozorene su na obavezu postupanja prema odredbama Zakona o humanitarnoj pomoći, nakon čega je pregledom Internet stranice Udruge utvrđeno da

Udruga i dalje oglašava akcije za prikupljanje humanitarne pomoći za invalidne osobe u Koprivnici, Splitu i Osijeku, te je UDU izvršio inspekcijski nadzor nad njezinim radom. Prilikom inspekcijskog nadzora utvrđeno je da na adresi Udruge postoji metalni sandučić na kojem se nalazi natpis „Zgrada“- „Udruga DA“, a stanari zgrade nisu imali nikakvo saznanje da se tu nalazi prostor nekakve udruge. Ponovnom provjerom internetske stranice utvrđeno je da ova Udruga i dalje oglašava humanitarne akcije za određene invalidne osobe, te oglašava uplatu na žiro-račune za uplate iz Hrvatske i inozemstva.

Naknadno je UDU protiv navedene Udruge podnio i optužni prijedlog Prekršajnom sudu u Splitu zbog provođenja humanitarne akcije i prikupljanja humanitarne pomoći, a da od nadležnog tijela državne u prave nisu prethodno zatražili ni ishodili suglasnost za održavanje humanitarnih akcija.

Svjesni smo činjenice da su humanitarne usmjerene na poboljšanje položaja i uvjeta života nekih kategorija građana, posebice osoba s invaliditetom u dijelu u kojem društvo nedostatan intervenira. Međutim, ne smije se dozvoliti provođenje humanitarne akcija u cilju nedozvoljenog pribavljanja financijske koristi, a ovaj primjer ostavlja takvu sumnju.

3.15. PODIZANJE RAZINE SVIJESTI

Podizanje razine svijesti i promicanje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom kao i o socijalnom modelu invaliditetu i pristupu utemeljenom na ljudskim pravima, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom provodio je sudjelovanjem u medijima, preko internetske stranice Ureda, organiziranjem tribina i drugih skupova, sudjelovanjem na skupovima u organizacija udruge osoba s invaliditetom i drugih institucija, posjete udrugama te kroz druge aktivnosti koje će biti prikazane u nastavku.

3.15.1. SUDJELOVANJE UREDA U MEDIJIMA

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sukladno čl. 6 Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07)(...) prikuplja informacije i obavještava javnost o stanju prava osoba s invaliditetom(...). U sljedećim navodima prikazujemo medije u kojima je pravobraniteljica i njezini zamjenici i savjetnice sudjelovali u medijima kroz izjave, reakcije, gostovanja u emisijama i intervju:

15.01. Novinski list Vjesnik, objavljen intervju s pravobraniteljicom pod nazivom *Moramo biti svjesni svojih prava kao ljudskih prava, a ne milosrđa društva*, pravobraniteljica je govorila o položaju osoba s invaliditetom u RH u svim bitnim područjima njihova života

21.01. Dnevnik HTV 1 – u prilogu o zapošljavanju osoba s invaliditetom povodom dodjele nagrade za Poslodavca godine za osobe s invaliditetom emitirana je izjava pravobraniteljice na tu temu

22.01. HRT1, gostovanje pravobraniteljice u emisiji Normalan život na temu malignih bolesti

23.01. Glas Koncila u članku *Manipulacije, neozbiljnost i junaštvo* prenesen je komentar pravobraniteljice na nedostatnu primjenu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, njegove nedostatke te konkretne prijedloge za promjenu

- 28.01. Večernji list – Velika Gorica, članak *Gorica je uzor u brizi za osobe s invaliditetom* donio je iscrpan osvrt na posjet pravobraniteljice Velikoj Gorici gdje se sastala s gradskim čelnicima te posjetila školu koja je integrirala dvoje slijepih učenika
- 04.02. Novi list, članak *Magnetskom karticom protiv zlouporabe parkinga invalidnih* o tribini u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom: Korištenje i zlouporaba prava na znak pristupačnosti za osobe s invaliditetom na području grada Zagreba
- 04.02. Vjesnik, članak *Zloupotrebe parkirnih mjesta i oznaka za osobe s invaliditetom*, članak potaknut tribinom u organizaciji Ureda o problemu parkiranja osoba s invaliditetom na za njih predviđena mjesta
- 06.02. Novi list, u članku *Lako je odrezati nemoćnima* objavljen je komentar zamjenice pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na slučaj djevojčice s cerebralnom paralizom koja je ostala bez pomoćnika u nastavi
- 09.02. internetski portal <http://www.r-1.hr> *Potpisana povelja o pristupačnosti javnim prostorima osobama s invaliditetom - Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom, Anka Slonjšak, zahvalila se svim potpisnicima na pokaznoj spremnosti da svojim doprinosima pomognu u otklanjanju barijera s kojima se osobe s invaliditetom još uvijek suočavaju.*
- 10.02. Glasnik Tropolja, članak *Grad za izjednačene mogućnosti osoba s invaliditetom* (članak o posjetu pravobraniteljice Velikoj Gorici)
- 02.02. Novinski list Vjesnik, članak *Svatko može postati invalid*, osvrt čitatelja na intervju koji je pravobraniteljica dala Vjesniku i njegova razmišljanja o temi zapošljavanja osoba s invaliditetom
- 29.03. Novi list, članak *Milinoviću upozorenje i pravobraniteljice*, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom traži poduzimanje mjera koje će osigurati funkcioniranje gluhoslijepih osoba i upozorava na nepovoljan položaj gluhoslijepih osoba
- 04.04. Radio Sljeme, emitiran intervju s pravobraniteljicom povodom najavljenog spajanja pravobraniteljskih ureda
- 04.04. HRT1. emisija Hrvatska uživo, gostovanje pravobraniteljice na temu pripajanja ureda
- 05.04. Novinski list Vjesnik, u članku *Pravobranitelji šokirani spajanjem ureda* objavljena izjava pravobraniteljice o toj temi
- 07.04. Radio 101, emisija Rezolucija – pravobraniteljica govorila o Akcijskom planu za osobe s invaliditetom i njegovim provođenjem u RH
- 10.04. Novinski list Glas Slavonije, u članku o pripajanju ureda objavljena izjava pravobraniteljice
- 12.04. Novi list, *Slabovidna djeca „na čekanju“*, članak o problemima slabovidne djece prenosi izjavu pravobraniteljice o potrebi iznalaženja rješenja za osiguranje primjerenog liječenja i potrebnih ortopedskih pomagala
- 13.04. HTV 1, emisija Dobro jutro Hrvatska-rasprava o najavi ukidanje institucije pravobranitelja za osobe s invaliditetom
- 14.04. Večernji list, članak *Briga za žene, invalide i djecu-u jednom uredu?*, prenesena izjava pravobraniteljice povodom najave o ukidanju Ureda: onima koji su diskriminirani šalje se poruka da su im problemi minorni
- 14.4. Hrvatski radio, emisija Šesto čulo, gostovanje pravobraniteljice na temu spajanja Ureda
- 18.04. HTV 2, Panorama Zadar, vijest o održavanju tribine o položaju žena s invaliditetom u organizaciji Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, prenesena izjava pravobraniteljice o važnosti isticanja specifičnosti položaja žena s invaliditetom u odnosu na osobe s invaliditetom
- 19.04. Slobodna Dalmacija, članak *Žene invalidi izložene su nasilju* povodom tribine o položaju žena s invaliditetom održane u Zadru

- 19.04. Slobodna Dalmacija, članak pod nazivom *Zaštiti žene s invaliditetom* o tribini o ženama s invaliditetom koju su u Zadru zajednički organizirale pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova
- 19.04. Zadarski list, članak *Žene s invaliditetom izložene su diskriminaciji* povodom tribine o položaju žena s invaliditetom održane u Zadru
- 19.04. Vox glas Zadra, članak pod nazivom *U Zadarskoj županiji zaposleno je 349 žena s invaliditetom* povodom tribine Položaj žena s invaliditetom u RH
- 20.04. Informacijski portal Libela objavio članak *Zbog straha od gubitka posla žene s invaliditetom odustaju od prijave za seksualno uznemiravanje* povodom tribine o položaju žena s invaliditetom u Zadru
- 21.04. 24 sata, članak *Žene, djeca i invalidi ostaju bez pravobraniteljstva?* O najavi ukidanja ureda posebnih pravobraniteljica
- 21.04. Jutarnji list, *Djeca, invalidi i žene ostaju bez pravobraniteljice*, članak o najavljenom ukidanju posebnih pravobraniteljskih ureda
- 05.05. Radio Velika Gorica, intervju s pravobraniteljicom u vezi rada ureda pravobraniteljice
- 25.05. Informacijski portal Libela, www.libela.org, objavio intervju s pravobraniteljicom pod naslovom *Živimo brzo i vrlo lako zaboravljamo one koji su ranjivi i u manjini*
- 27.05. Vox glas Zadra, u članku *U porastu broj poslodavaca koji zapošljavaju osobe s invaliditetom*, prenosi se vijest o sudjelovanju pravobraniteljice na međunarodnom stručnom skupu posvećenom zapošljavanju osoba s invaliditetom
- 31.05. Radio 101, pravobraniteljica govorila o položaju osoba oboljelih od psorijaze
- 04.06. Novi list, u članku *Zakon ne vidi slabovidne* prenosi se izjava pravobraniteljice o potrebi navođenja svih oštećenja kako osobe s tim oštećenjima ne bi bile zakinite za prava
- 07.06. Slobodna Dalmacija, u članku *Ministre, ne tjerajte iz škola djecu s teškoćama* prenosi se izjava pravobraniteljice o novom pravilu u vezi otežanog upisivanja djece s teškoćama u razvoju u srednje škole
- 07.06. Internetski portal T-portal objavio izjavu pravobraniteljice na temu pristupačnosti turističkih sadržaja osobama s invaliditetom
- 09.06. Večernji list – plavo izdanje, članak pod nazivom *Pripreme u virtualnoj radionici za pravi posao*, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom otvorila radionicu koju je pokrenuo URIHO
- 10.06. Vjesnik, u članku *Uz praksu u virtualnoj radionici invalidima olakšano nalaženje posla* o radionici URIHO-a koju je otvorila pravobraniteljica
- 15.06. Zadarski list, *U Zadru zaštitna radionica za zapošljavanje osoba s invaliditetom?*, u članku se prenose dijelovi izvješća POSI koji se odnose na Zadarsku županiju
- 30.06. HTV 1, Podnevni dnevnik prenosi vijest o saborskoj raspravi o izvješću POSI
- 30.06. informacijski portal www.vjesnik.com u članku pod nazivom *Lani evidentirano 1474 slučaja kršenja prava osoba s invaliditetom* prikazana je saborska rasprava o izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u 2011. godini te navedeni glavna područja kršenja prava istaknuta u izvješću
- 01.07. Vjesnik, u članku *Lani 40 posto više kršenja prava osoba s invaliditetom* izvještava se podnošenju godišnjeg izvješća o radu Ureda pravobraniteljice Saboru
- 01.07. Novi list, u članku *Anka Slonjšak pobrala pohvale* izvještava se o prihvaćanju Izvješća o radu Ureda od strane saborskih klubova
- 01.07. Glas Slavonije, u članku *Sabor pohvalio Anku Slonjšak* izvještava se o prihvaćanju izvješća o radu Ureda
- 01.07. Slobodna Dalmacija, u članku *Ana Slonjšak, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom* prenosi se vijest o prihvaćanju izvješća o radu Ureda

- 02.07. Večernji list, u članku *Anka Slonjšak: Invalide najviše muči zapošljavanje* prenosi vijest o podnošenju godišnjeg izvješća o radu Ureda pravobraniteljice Saboru
- 04.07. gostovanje pravobraniteljice na radio Trsatu i Kanalu Ri povodom tribine o položaju žena s invaliditetom
- 05.07. Novi list, u članku *Birokracija strahuje jedino od medija* prenosi se vijest o intervenciji pravobraniteljice za osobe s invaliditetom da se slabovidnoj djeci osiguraju potrebna ortopedska pomagala
- 05.07. Zadarski list, članak *Petra od HZZO-a ipak dobila dvoje naočala*, izvještava se o intervenciji pravobraniteljice da slabovidna djeca dobiju potrebno pomagalo
18. 09. gostovanje pravobraniteljice u središnjem Dnevniku HRT-a na temu najavljenog pripajanja pravobraniteljskih ureda
- 29.08. gostovanje pravobraniteljice u emisiji *Otvoreno* na HRT 1 na temu položaja OSI u RH
- 19.09. gostovanje pravobraniteljice u emisiji *Hrvatska uživo* na temu najavljenog pripajanja pravobraniteljskih ureda
- 20.09. Televizija Z1, gostovanje povodom otvaranja računalne radionice u Udruzi osoba oboljelih od multiple skleroze
- 01.10. HRT1, gostovanje pravobraniteljice u emisiji *Normalan život* na temu skrbnništva
04. 10. pravobraniteljice povodom održavanja skupa o skrbništvu za Hrvatski radio i Televiziju Šibenik dala izjavu na temu položaja osoba s invaliditetom pod skrbništvom
- 05.10. zamjenica pravobraniteljice govorila je o skupu u skrbništvu i problemima osoba pod skrbništvom u javljanju u emisiju *Hrvatska uživo*
- 12.10. informacijski portal Libela, www.libela.org, objavio razgovor sa zamjenicom i savjetnicom pravobraniteljice povodom Svjetskog dana mentalnog zdravlja
- 26.11. HRT1, gostovanje pravobraniteljice u emisiji *Normalan život* na temu glasovanja osoba s invaliditetom
- 30.11. pravobraniteljica dala izjavu s uputama za glasovanje osoba s invaliditetom za Katolički radio i Radio Velika Gorica
- 03.12. priopćenje pravobraniteljice povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom objavljeno je na svim nacionalnim televizijama i na 10-ak radija
- 06.12. pravobraniteljica gostovala na Slavonsko-brodskoj televiziji, Glasu Slavonije, Slavonskom listu i na Radiju Slavonski Brod povodom održavanja tribine o položaju žena s invaliditetom u Slavonskom Brodu
- 16.12. pravobraniteljica gostovala na Radio Čakovcu i na Čakovečkoj televiziji povodom održavanja tribine o položaju žena s invaliditetom u Čakovcu

ZAKLJUČAK

U tiskanim i elektroničkim medijima u 2011. objavljena su, prema evidenciji Ureda pravobraniteljice, 76 priloga u kojima se spominje pravobraniteljica za osobe s invaliditetom i/ili Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Pojedinačno se najviše napisa i objava (njih 13 od ukupnog broja) odnosilo na izmjenu Zakona o pučkom pravobranitelju i najavljeno spajanje svih pravobraniteljskih ureda u RH. 6 napisa i objava bilo je vezano uz zaštitu prava pojedinaca. Najviše su medijski bilo popraćene teškoće visoko slabovidne djece u dobivanju potrebnog ortopedskog pomagala pa bi se moglo zaključiti da je, uz napore roditelja i intervencije pravobraniteljice, i medijski pritisak umnogome pridonio da djeca dobiju potrebna pomagala iako se problem i dalje nije sustavno riješio. U ostalim slučajevima vezanim uz zaštitu prava pojedinaca novinari su tražili komentar Ureda pravobraniteljice na pojedine slučajeve vezane uz dobivanje statusa roditelja njegovatelja ili osobne invalidnine. Na izvještavanje o promotivnim aktivnostima koje je pravobraniteljica za osobe s

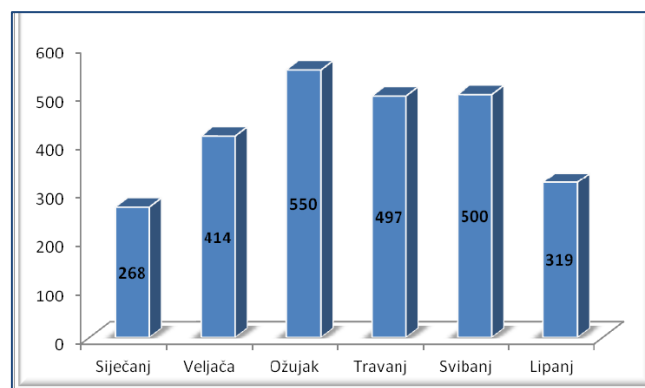
invaliditetom poduzela u svrhu promicanja položaja osoba s invaliditetom, djece s teškoćama u razvoju, Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, a u ovom izvještajnom razdoblju, posebice, žena s invaliditetom, odnosilo se 55 medijskih objava.

Pregled podataka dobivenih praćenjem medijskih objava o OSI

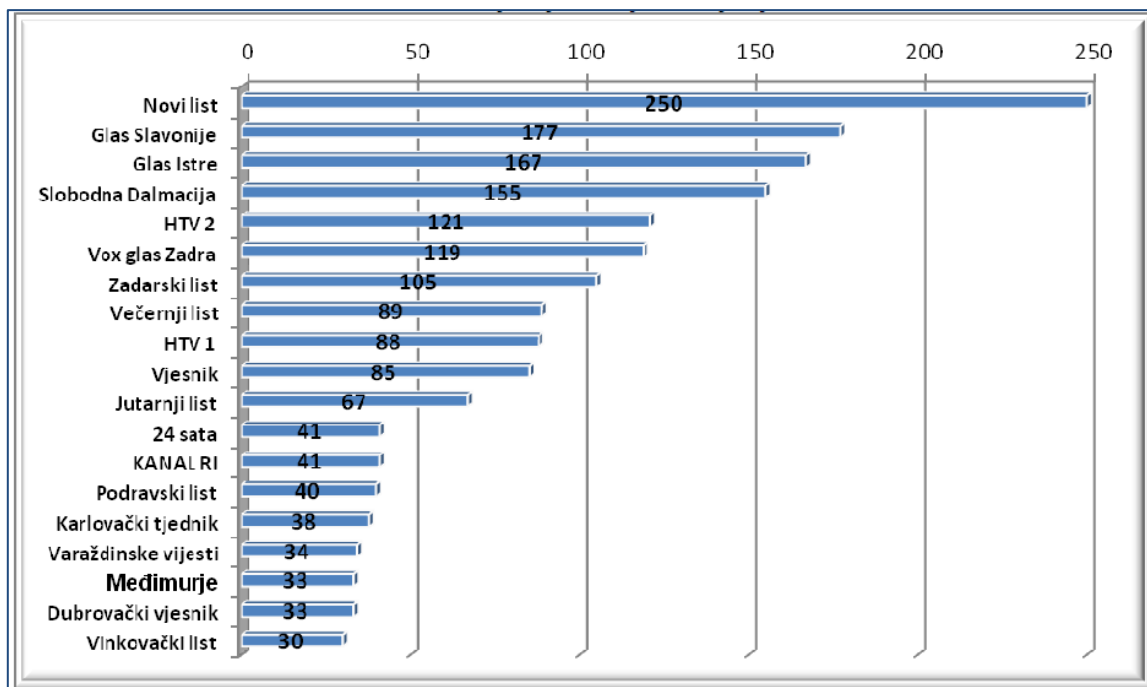
U svrhu informiranosti o osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju u različitim krajevima RH, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom svakodnevno je pratio u 2011. medijske objave u tiskovnim i elektroničkim medijima.

Broj objava i mediji

U sljedećim prikazima nalazi se podaci koje je istražila Agencija za praćenje medijskih napisa PressCLIPPING. Ukupno je u razdoblju od 01.01. do 30.06. zabilježeno 2 548 objava koje se odnose na Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Slika 1. Najveći je broj objava zabilježen u mjesecu ožujku

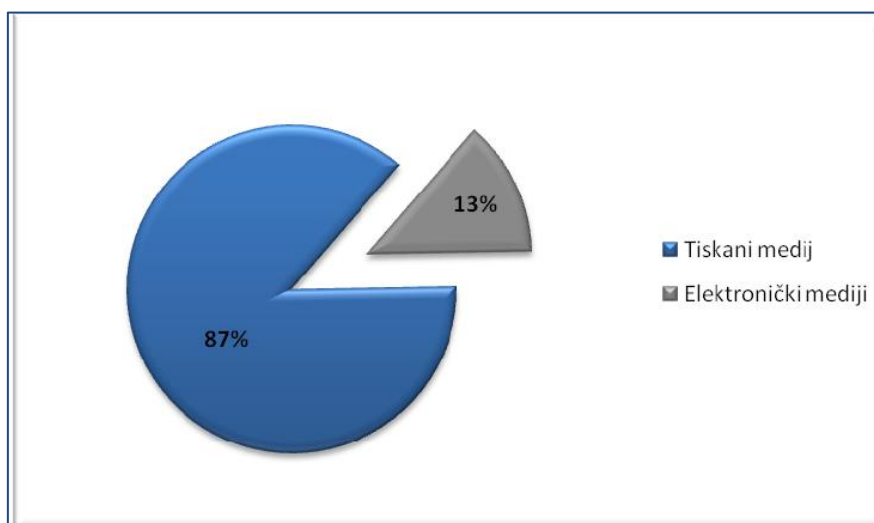
Slika 2. Najviše objava o osobama s invaliditetom imao je Novi list

U tablicama 2. i 3. (Prilog 3. ovog Izvješća) su navedeni svi tiskani i elektronički mediji koji su imali objave s ključnim riječima koje su se pratile za Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. U clippingu su prikupljene objave koje sadrže jednu ili više ključnih riječi prema dogovorenoj listi praćenja.

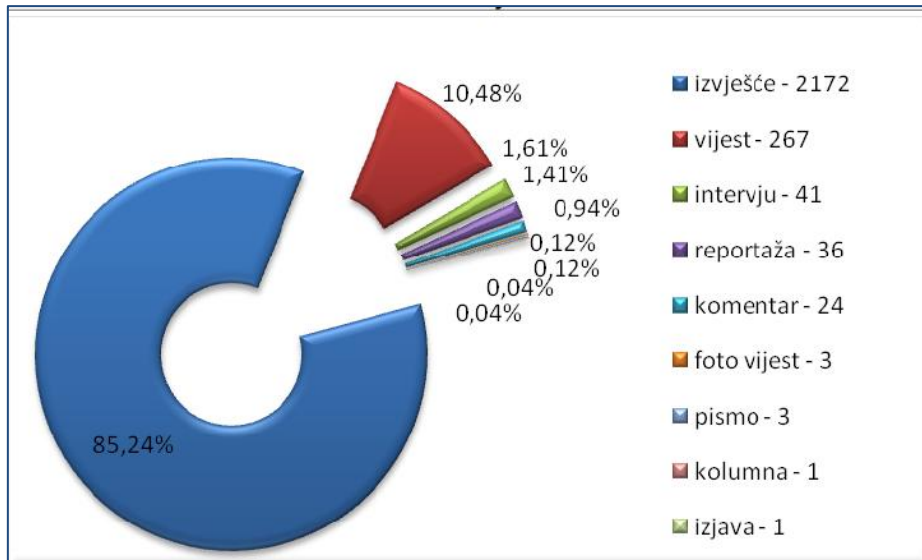
Ključna riječ	Broj priloga
Osobe s invaliditetom	1803
Slijepo osobe	318
Rehabilitacija	252
osobe s posebnim potrebama	244
Djeca s teškoćama u razvoju	143
Autizam	141
Mentalna retardacija	127
Gluho - slijepo osobe	119
Distrofija mišića	105
Multipla skleroza	97
Dijalizirani bolesnici	91
Psihičke bolesti	63
Hendikepirane osobe	52
Disleksija	23
pravobraniteljica	22
ADHD	13
Disgrafija	8
Neuromišićna oboljenja	3
Cerebralna paraliza	1

U Tablici 1. je prikazano u koliko se objava pojavila svaka ključna riječ

Treminom 'osoba s invaliditetom' obuhvaćen je i termin 'invalid' odnosno 'invalidna osoba' koji se još uvijek vrlo često koriste u hrvatskim medijima. Ukupan broj ključnih riječi ne odgovara ukupnom broju objava, budući da se nekoliko ključnih riječi može pojaviti u istoj objavi.

Slika 3. Vrsta medija

Slika 4. Medijski žanr

Od 01.01. - 30.06. 2011. ukupno je zabilježeno 2548 objava u kojima se spominju osobe s invaliditetom. Najviše je objava zabilježeno u tiskanim medijima. Pojedinačno gledajući, mediji s najvećim brojem objava su Novi list (250 objava), Glas Slavonije (177 objava), Glas Istre (167 objava) te Slobodna Dalmacija (155 objava). Od elektroničkih je medija najviše objava bilo na HTV2 (121 objava). Žanrovski gledajući, prevladavala su izvješća (2172 objava). Navedeno istraživanje je prema našim saznanjima jedno od rijetkih ako ne i prvo koja pokriva veću skupinu medija i unatoč razdoblju za koje je zabilježeno, možemo zaključiti kako se prati položaj OSI i djece s teškoćama u razvoju u svim krajevima RH. S obzirom na dosadašnja saznanja ističemo kako je potrebno unaprijediti kvalitetu članaka u smislu sadržaja koji se objavljuju u svrhu uklanjanja predrasuda i podizanja razine svijesti o specifičnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju u društvu.

MREŽNA STRANICA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

Kako bi se omogućilo kvalitetnije prenošenje informacija, tijekom 2011. godine redizajnirana je internetska stranica Ureda i obogaćena novim sadržajima koji su predstavljeni savezima i udrugama osoba s invaliditetom na skupu povodom obilježavanja treće godišnjice službenog otvaranja Ureda 19. studenog 2011. godine. Internetske stanice su dostupne uvijek i bez ograničenja, te omogućavaju brzi kontakt s posjetiteljima i brzo prenošenje vijesti i kao takve su vrlo važan medij podizanja razine svijesti i informiranja javnosti i samih osoba s invaliditetom.

Na stranici www.posi.hr nalaze se informacije o ustroju i djelokrugu rada Ureda, godišnja izvješća o radu, najvažniji nacionalni i međunarodni propisi s područja invaliditeta te kontakt, adresar i web linkovi. Po područjima su podijeljeni propisi kojima se uređuju pojedina prava i povlastice i nacionalni planovi deklaracije i strategije. Na stranici se mogu naći popisi i kontakti krovnih organizacija i nacionalnih saveza, zatim udruge osoba s invaliditetom po županijama te institucije važne osobama s invaliditetom. Prijedlog za stavljanje ovih informacija dale su same osobe s invaliditetom kako bi na jednom mjestu imale adrese potrebnih institucija koje su nadležne za njihova prava u pojedinim županijama.

Stranica donosi i vijesti, informacije i najave koje se objavljuju kroz moderno dizajniran CMS sustav koji osigurava sortiranje vijesti, te objavu sortiranu po kategorijama pri čemu sve starije vijesti ostaju dostupne kroz arhivu vijesti i uvijek se mogu pregledati. Povećana je dostupnost informacija posjetiteljima s oštećenjem vida kroz uvođenje oznaka za povećavanje odnosno smanjivanje teksta, a osiguran je i detaljan prikaz lokacije Ureda na interaktivnoj karti. Na stranici se mogu naći podaci o pravobraniteljici i zamjenicima, te informacije o tome kada i kako se obratiti Uredu s podacima koje je potrebno navesti ukoliko građani žele zatražiti intervenciju Ureda. Za posjetitelje stranice važna je rubrika s najčešćim pitanjima i odgovorima te pojmovnik koji govori o terminologiji u skladu sa Konvencijom o pravima OSI. Od važnih dokumenata na stranici smo izdvojili Konvenciju, Nacionalnu strategiju, Zakon o POSI te Zakon o suzbijanju diskriminacije, a slikovno su prikazani Izvješće o radu Ureda POSI za 2010. godinu i SOS telefon za žene s invaliditetom žrtve nasilja. Stranica ujedno sadrži i podatke o etičkom kodeksu, poslovniku, natječajima i ostalim informacijama koje je svako državno tijelo obavezno istaknuti.

Uveden je i nov logotip koji označava RH, EU i osobe s invaliditetom.

Planira se dinamična nadogradnja stranice ovisno o prijedlozima osoba s invaliditetom. Udruge i savezi zamoljeni su da na svojim internetskim stranicama istaknu stranicu Ureda POSI kako bi nam se njihovi članovi mogli lakše obratiti i informirati se.

SUDJELOVANJA NA DOGAĐANJIMA I SKUPOVIMA U ORGANIZACIJI UDRUGA OSOBA S INVALIDITETOM I DRUGIH INSTITUCIJA

Pravobraniteljica, njezini zamjenici i savjetnici koriste sudjelovanja na skupovima u organizaciji osoba s invaliditetom kao i drugih institucija na teme od značaja za osobe s invaliditetom kako bi se informirali o položaju i problemima s kojima se susreću, ali i kroz aktivno sudjelovanje doprinosili podizanju razine svijesti o Konvenciji i socijalnom modelu invaliditeta. Pri tome nastojimo što je više moguće biti prisutni i u drugim dijelovima Hrvatske izvan Zagreba svjesni činjenice da je upravo u manjim mjestima najveća potreba za informacijama. (Detaljniji prikaz događanja i tema kojima su nazočili pravobraniteljica i njezini zamjenici i savjetnici nalazi se u Prilogu 5 ovog Izvješća)

Osim sudjelovanja na događanjima, tijekom obilazaka hrvatskih županija pravobraniteljica organizira savjetovanja i susrete s udrugama osoba s invaliditetom i njihovim članovima. U razdoblju na koje se ovo Izvješće odnosi pravobraniteljica i njezini savjetnici posjetili su udruge osoba s invaliditetom u Vukovaru, Belom Manastiru, Metkoviću, Dubrovniku i Makarskoj.

OSTALE AKTIVNOSTI UREDA NA PODIZANJU RAZINE SVIJESTI

U proteklom izvještajnom razdoblju posebna pozornost bila je usmjerena povećanju razine svijesti o položaju žena s invaliditetom. U tu svrhu u suradnji s pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova organizirane su tribine u Rijeci, Slavanskom Brodu, Zadru i Čakovcu. Tribine su okupile žene s invaliditetom svih oštećenja, predstavnike njihovih udruga i institucija. Više o samim tribinama može se naći u dijelu ovog izvješća pod nazivom *Žene s invaliditetom*.

Pravobraniteljica je održala predavanja o Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom, socijalnom modelu invaliditeta i nadležnosti i aktivnostima Ureda POSI studentima studijskih smjerova socijalne pedagogije i rehabilitacije na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Zamjenica pravobraniteljice Mira Pekeč Knežević i savjetnica Vesna Mužina objavile su stručni članak u priručniku za nastavnike u izdanju nakladničke kuće Znamen pod nazivom *Obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju (iskustvo Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom)*.

Savjetnice pravobraniteljice Vesna Mužina i Sunčica Pivčević objavile su stručni članak o Zakonu o socijalnoj skrbi u glasilu Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara (HUPT) pod nazivom *Novi Zakon- korak ka ravnopravnom uključivanju*, Glasnik HUPT-a, 23. prosinca 2011. godine.

3.16. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PODUZIMANJE MJERA RADI POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM

Sukladno djelokrugu rada, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je predložila i preporučila značajan broj promjena kako bi se omogućila bolja primjena propisa u praksi koji bi pridonijeli većoj zaštiti prava osoba s invaliditetom. Prateći najave izmjena i donošenja propisa, nadležnim tijelima uputili smo prijedloge i preporuke u korist osoba s invaliditetom i njihovih obitelji u svim područjima, a najviše u području socijalne skrbi i odgoja i obrazovanja. Dali smo niz prijedloga za poboljšanje sustava socijalne zaštite posebno prilikom izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi, zatim kod izmjena propisa u obrazovanju a predlagali smo i promjenu izbornog zakonodavstva. Predlažemo i donošenje posebnog zakona o udrugama osoba s invaliditetom kojim bi se riješio problem sustavnog financiranja udruga, ali i veće transparentnosti u njihovom radu.

Nacrt konačnog prijedloga Zakona o socijalnoj skrbi

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je Vladu RH i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi upozorila na neprihvatljivost načina na koji je zatraženo mišljenje na Nacrt konačnog prijedloga Zakona o socijalnoj skrbi i mišljenje o Nacrtu strategije razvoja socijalne skrbi u RH. Budući da je tekst nacrtu dostavljen 18. 3. 2011. uz zahtjev da se istoga dana ili najkasnije do 21. 3. 2011. dostave prijedlozi i primjedbe na ovaj Zakon čije donošenje je najavljivano zadnje dvije godine, ocijenjeno je da nije bilo stvarne namjere predlagatelja da mišljenja, prijedloge i primjedbe razmotri budući da u tako kratkom roku nije moguće dati kvalitetne prijedloge. Upozorila je i na nepoštivanje Kodeksa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata, koji je Vlada RH prihvatila na svojoj sjednici od 21. studenog 2009. Predloženo je da se ovaj zahtjev izuzme iz hitne procedure i da se omogući šira javna rasprava. Generalna primjedba Ureda je bila da nacrt konačnog prijedloga Zakona o socijalnoj skrbi ne slijedi duh Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, premda se na ovaj međunarodni dokument poziva u uvodu navedenog Nacrta prijedloga. Osnovna naša primjedba je da Zakon ne osigurava očekivano i najavljivano usklađivanje naknada na način da one potiču uključivanje u zajednicu, ravnopravnost osobama koje imaju specifične potrebe proizašle iz djelovanja dugotrajnih oštećenja različitih stupnjeva i intenziteta (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih) koje ne mogu zadovoljavati na uobičajeni način i bez posebnih potpora. Osim toga, Nacrt prijedloga ne udovoljava nomotehničkim zahtjevima izrade zakona. Prijedlozi Ureda dopunjavani su u nekoliko navrata i ustrajali su u zahtjevu da naknade vezane uz invaliditet budu namijenjene

izjednačavanju osoba s invaliditetom drugim osobama, što znači da takve potpore moraju predstavljati nadoknadu za posebne/povećane potrebe osoba s invaliditetom kako bi one mogle ravnopravno sudjelovati pa stoga *ne mogu* ovisiti o prihodu, a posebno ne i o imovini osobe s invaliditetom. To nikako ne može biti potpora za uzdržavanje, nego potpora osobama s invaliditetom za uključivanje u zajednicu. Ako se stave u odnos s prihodima ili imovinom osobe, gube svoj smisao. Ovo se prvenstveno odnosi na osobnu invalidninu za koju smo predlagali da se ne ograničava imovinskim ili prihodovnim cenzusom. Prijedlog je djelomično usvojen. Većina je prijedloga Ureda vezana uz pravo na status roditelja njegovatelja usvojena. Međutim, nije usvojen prijedlog da se uz roditelja djeteta s teškim tjelesnim oštećenjem zbog kojega je u potpunosti nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala ovo pravo prizna i roditelju djeteta s bilo kojim drugim teškim oštećenjem (mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim) zbog kojeg je u potpunosti ovisno o pomoći, njezi i brizi druge osobe u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba. Prijedlozi koji su se odnosili na doplatak za pomoć i njegu nisu prihvaćeni, ali je usvojen prijedlog da se iznimno može priznati pravo usluge pomoći i njege u kući osobi koja ostvaruje pravo na doplatak za pomoć i njegu. Nije usvojen niti prijedlog da inkluzivni dodatak bude sastavni dio Zakona o socijalnoj skrbi. Budući da smo participirali u radu radne podskupine koja je izradila kriterije, uvjete i razine potpore za inkluzivni dodatak, predlagali smo da se upravo ovim Zakonom definiraju kriteriji i nositelji procjene potrebe za ostvarivanje inkluzivnog dodatka te da vrste, stupnjevi i intenzitet invaliditeta budu stavljeni u međuodnos s predviđenim razinama potpore. Prijedlozi su djelomično prihvaćeni.

Odluka o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u 2011./2012.

Odluka o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u 2011./2012. izazvala je nezadovoljstvo i negodovanje roditelja djece s teškoćama u razvoju koji su zatražili pomoć Ureda. Odluka je nametnula roditeljima dodatne kriterije u pogledu prikupljanja potrebne dokumentacije te izjednačila djecu sa zdravstvenim oštećenjima i djecu s teškoćama u razvoju i stavila liječnike u poziciju onih koji trebaju dati mišljenje o nastavku školovanja pa i zapošljavanja temeljem kojega ravnatelj donosi odluku o izravnom upisu. Nalazeći da je Odluka u spomenutoj školskoj godini otežala upis učenicima s teškoćama u razvoju u srednju školu te inkluziju u srednje škole učinila isključivo ovisnom o stavu i volji ravnatelja, Ured je zatražio pojašnjenje razloga promjene odluke u odnosu na prethodnu školsku godinu te preporučio izmjenu odluke. Odluka je izmijenjena i prijedlozi Ureda su djelomično prihvaćeni.

Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta

Ured je dostavio svoje primjedbe i prijedloge na Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta te sastav stručnog povjerenstva. Predlagali smo da odluka o odgodi upisa ne bi smjela biti trajna te da bi primarno trebala biti vođena sposobnostima i mogućnostima djeteta i njegovoj psihofizičkoj spremnosti, podložna preispitivanju, a ne bi smjela ovisiti o ostvarivanju prava roditelja iz sustava socijalne skrbi. Predlagali smo jedinstveno povjerenstvo umjesto predložena tri te participaciju roditelja u procjeni psihofizičkog statusa djeteta te određivanju primjerenih obrazovnih programa. Prijedlozi su djelomično prihvaćeni.

Naknada do zaposlenja

Izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi (NN, br. 79/07) utvrđeno je da postupak vodi i odluku o ostvarivanju ovog prava donosi mjesno nadležni centar za socijalnu skrb, dok sredstva za ostvarivanje ovog prava osigurava Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.

Međutim, novim Zakonom o socijalnoj skrbi (NN, br. 57/11) izmijenjen je postupak ostvarivanja prava na način da se zahtjevi za ostvarivanje ovog prava podnose Fondu za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje neposredno, uz mogućnost da se zahtjevi podnose i putem nadležne područne službe zavoda za zapošljavanje s tim da se člankom 311. uređuje da korisnik prava na naknadu do zaposlenja prema propisima iz područja socijalne skrbi, koji je ovo pravo ostvario do dana stupanja na snagu spomenutog Zakona, zadržava to pravo, a postupci koji do dana stupanja na snagu toga Zakona nisu pravomoćno okončani, riješit će nadležni centar za socijalnu skrb prema ranijim propisima, *do dana stupanja na snagu posebnog zakona iz područja zapošljavanja osoba s invaliditetom*.

Takav propis nije donesen, niti je u tom smislu izmijenjen postojeći Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02, NN, br. 33/05) koji uređuje pitanje zapošljavanja osoba s invaliditetom, ali i temeljnu zadaću Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, njegovu ulogu i način financiranja. S obzirom na višemjesečnu nemogućnost ostvarivanja prava na naknadu do zaposlenja, neusklađenost između Fonda i centara za socijalnu skrb, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom predložio je Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi te Vladi RH izmjene članka 311. Zakona o socijalnoj skrbi (NN, br.57/11), upozorivši da Fond po svojoj zakonom definiranoj ulozi i svojem ustroju nema kapacitete ni mogućnosti za provođenje postupka ostvarivanja prava na naknadu do zaposlenja za osobe s tjelesnim ili mentalnim oštećenjem i psihičkom bolesti na području RH. Zakonsko uređenje prema kojem isplata ove naknade tereti sredstva navedenog Fonda, dvojbeno je ukoliko ono značajno umanjuje raspoloživa sredstva Fonda namijenjena poticanju zapošljavanja osobama s invaliditetom i njihovom zadržavanju u svijetu rada. U Zakonu o socijalnoj skrbi (NN, br. 57/11) prijedlozi Ureda nisu prihvaćeni, ali su prihvaćeni izmjenama navedenog Zakona početkom 2012.

Konačni Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi

U 2011. godini ponovili smo raniji prijedlog da se izmjeni članak 19. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi koji je predviđao trajno oslobađanje od upisa u školu i školovanja zbog težine oštećenja. Prijedlog Ureda bio je da se učenika zbog težine oštećenja može privremeno osloboditi upisa u osnovnu školu, odnosno školovanja tijekom osnovnog ili srednjeg obrazovanja sve dok traju razlozi za privremeno oslobađanje na prijedlog Povjerenstva isključivo temeljem procjene psihofizičkih sposobnosti i težine oštećenja, a ne pod uvjetom ostvarivanja određenih prava iz sustava socijalne skrbi.

Prijedlog Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je prihvaćen te je Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br. 90/11) članak 19. Stavak 3. izmijenjen na način:

»(3) U slučaju kada dijete ima višestruke teškoće te su po posebnim propisima roditelji stekli pravo na status roditelja njegovatelja ili je dijete, s obzirom na vrstu, stupanj i težinu oštećenja, steklo pravo na skrb izvan vlastite obitelji radi osposobljavanja na samozbrinjavanje u domu socijalne skrbi ili pravo na pomoć i njegu u kući, u okviru kojeg se

osigurava pružanje usluga psihosocijalne pomoći dijete se može privremeno osloboditi upisa u prvi razred osnovne škole.«.

»(4) Učenik se može privremeno osloboditi školovanja i tijekom školovanja, ako se izmjene uvjeti iz stavka 3. ovoga članka.«. Prijedlog je prihvaćen.

Pravilnik o načinu postupanja učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, ravnatelja u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava

Ured je dao mišljenje da se u članku koji govori o vrstama spolnih zloporaba doda kao posebno opasna zloporaba učestalo izlaganje djece pornografskim sadržajima iz razloga što prolongirana izloženost istima trajno može preusmjeriti djetetov spolni razvoj te ga isključiti iz okvira društveno prihvatljivog ponašanja. Predložene su i nadopune članka 7. navedenog Pravilnika koje se odnose na zanemarivanje učenika s teškoćama u razvoju te članka 9. koje definiraju da se smatra posebno teškim zlostavljanjem ponižavanje i vrijeđanje s osnova tjelesnih, mentalnih, psihičkih ili drugih nedostataka. Prijedlozi su djelomično prihvaćeni.

Nacrt kurikulumu građanskog odgoja i obrazovanja sukladno NOK-u

Ured je nadležnom Ministarstvu dostavio mišljenje s prijedlozima na Nacrt kurikulumu Građanskog odgoja i obrazovanja sukladno NOK-u, predlažući da se već u I. ciklusu učenike upozna sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom na njima razumljiv način, prilagođen djeci mlađeg uzrasta uz razvijanje senzibiliziranosti učenika prema učenicima s teškoćama, razvojem dobrovoljne vršnjačke pomoći i to ne samo u školi nego i u lokalnoj zajednici u II. i III. ciklusu.

Nacionalni program promicanja i zaštite ljudskih prava 2012. – 2015.

Sudjelujući u izradi Nacionalnog programa promicanja i zaštite ljudskih prava 2012.-2015., Pravobraniteljica je uz pregled stanja ljudskih prava osoba s invaliditetom ukazala na raskorak između onoga što je proklamirano u međunarodnim i nacionalnim dokumentima, deklaracijama i ugovorima i stvarnog stanja koji se ogleda u mnogim područjima. Uz ocjenu stanja predložila je ciljeve te mjere i aktivnosti za njihova ostvarenja u područjima u kojima se najviše očituje nejednakost. Ta područja su: pristupačnost, mobilnost, odgoj i obrazovanje, rad i zapošljavanje, zdravstvena zaštita, primjereni životni standard i socijalna zaštita, neovisno življenje i uključenost u zajednicu, mirovinsko osiguranje, pravosuđe i jednakost pred zakonom. Nacionalni program nije donesen do kraja 2011. godine.

Mišljenje o Konačnom nacrtu „Analize stanja prava djece i žena u Republici Hrvatskoj“

Pravobraniteljica je kao članica Radne skupine u Povjerenstvu za praćenje izrade „Analize stanja prava djece i žena u Republici Hrvatskoj“ predložila da se posebno istaknu i analiziraju članci 6. i 7. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom posvećeni ženama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju, ali i drugi međunarodni dokumenti koji sadrži temeljne smjernice za unaprjeđenje svih područja djelovanja od interesa za osobe s invaliditetom. Istaknuli smo i to da unatoč provedenim brojnim istraživanjima koja se odnose na položaj djece s teškoćama u razvoju, nedostaju ciljana istraživanja koja bi istražila specifičnost nekih obiteljskih obilježja djece s teškoćama u razvoju, odnosno mladih s invaliditetom. Smatramo da bi podaci dobiveni takvim istraživanjima mogli biti valjana osnova za poduzimanje konkretnih zaštitnih i drugih mjera. Podatak u analizi da većina djece s teškoćama živi u obitelji npr. ne daje podatak o broju jednoroditeljskih obitelji djece s teškoćama u razvoju te posebnim problemima s kojima se susreću upravo ove obitelji, a zanimljivo bi bilo istražiti koliko i kako razvojna teškoća/invaliditet utječe na dinamiku obiteljskog života. Specifična

istraživanja bi predstavljala polazište u planiranju vrste, oblika i razina potpore obiteljima djece s teškoćama u razvoju i trebalo bi ih provoditi po regijama. Smatrali smo potrebnim u analizi posvetiti više prostora ženama s invaliditetom budući da su one najčešće izložene opasnosti od višestruke diskriminacije – s osnove spola i ujedno s osnove invaliditeta, pa su tako diskriminirane u odnosu na muškarce i žene bez invaliditeta, ali i u odnosu na muškarce s invaliditetom; da su izloženi nasilju u obitelji, ali ga nerado prijavljuju; da im je otežan pristup zapošljavanju unatoč zajamčenim prednostima. U studiji bi bilo potrebno istaknuti vrlo važan problem nedostatne ginekološke zaštite prilagođene ženama s invaliditetom te sveprisutnih predrasuda o mogućnosti/poželjnosti ostvarenja majčinstva kod žena s invaliditetom *Novom strategijom zaštite od nasilja u obitelji od 2011.-2016.* prepoznata je nužnost unaprjeđenja sustava zaštite prava i položaja svih žrtava nasilja u obitelji, a naročito žena s invaliditetom kao višestruko diskriminirane skupine sa specifičnim potrebama te se, između ostaloga, prepoznaje i značaj djelovanja posebnog SOS telefona za žene s invaliditetom, žrtve nasilja, koji djeluje u okviru Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u tijeku 2011. godine održavala je u suradnji s Pravobraniteljicom za ravnopravnost spolova više tribina na području cijele RH na temu „Položaj žena s invaliditetom“ u RH čiji je cilj jačati svijest i uklanjati predrasude prema ženama s invaliditetom te ih prihvatiti kao aktivne i ravnopravne članove društva. Upućeni prijedlozi djelomično su prihvaćeni.

Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima (NN, br.7/12, 14/12, 23/12, 25/12)

Prijedlog Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima dostavljen je Uredu na mišljenje te smo imali priliku dati svoje primjedbe. Jedna od značajnih primjedbi odnosila se na ukidanje mogućnosti izvanrednog odobrenja pomagala koje nije utvrđeno u Popisu pomagala što je bilo propisano ranijim Pravilnikom. Naime, tako se omogućavalo da se u nekim iznimnim situacijama odobri osobi s invaliditetom potrebno pomagalo i prije završetka procedure stavljanja pomagala na Popis pomagala. Primjedba nije uvažena.

Pravobraniteljica se također prilikom izrade Pravilnika zalagala da se na Popisu pomagala nađu pojedina pomagala koja naročito poboljšavaju kvalitetu života slabovidnih osoba. Neke od primjedbi su uvažene, dok druge nisu, no nadamo se kako će postepeno i ova pomagala postati sastavni dio Popisa pomagala.

Pravo na naknadu plaće za vrijeme bolovanja radi njege osigurane osobe s invaliditetom – prijedlog izmjene Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 150/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10, 49/10, 22/12)

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom iz medija je doznala o poteškoćama s kojima se suočavaju roditelji osoba s invaliditetom zbog nemogućnosti korištenja prava na bolovanje u opsegu u kojem bi to bilo dostatno za pružanje neophodno potrebne njege i pomoći osobi s invaliditetom, kada pretrpi ozljedu ili se razboli, što uz invaliditet dodatno otežava njezino stanje i zahtijeva intenzivniju skrb druge osobe.

U konkretnom slučaju koji je iznesen u medijima, radilo se o mladiću, starijem od 18. godina, osobi s invaliditetom koji je unatoč invaliditetu bio samostalan u zbrinjavanju te nije trebao pomoć majke s kojom živi u kućanstvu. Ozljeda koju je zadobio u sudnosu sa postojećim invaliditetom uzrokovala je nemogućnost samostalnog kretanja i svakodnevnog zbrinjavanja te je trebao svakodnevnu pomoć majke, u svim aspektima zbrinjavanja, i to u razdoblju dužem od onoga koje je maksimalno propisano Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju, odnosno 20 radnih dana.

U članku 29. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 150/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10 i 49/11) kao iznimka je propisano duže korištenje bolovanja za maloljetno dijete - „ako je prema ocjeni doktora medicine primarne zdravstvene zaštite zdravstveno stanje člana obitelji – djeteta do 18. godine života takvo da duljina trajanja njege roditelja određene u stavku 1. ovoga članka neće biti dovoljna, potrebno trajanje njege određuje ovlaštenu osobu Zavoda“.

Iz ove odredbe jasno je kako se posebna pažnja pridaje njezi djeteta koje je na ovaj način dodatno zaštićeno. Kako su osobe s invaliditetom posebno ranjiva društvena skupina te kao i djeca uživaju sukladno Ustavu RH posebnu skrb države, smatramo da bi se gore navedena iznimka Zakona trebala protegnuti i na osobe s invaliditetom. Dakle, u slučaju ozljede ili bolesti koja zbog primarno postojećeg invaliditeta uzrokuje tako teško stanje člana obitelji da se on ne može samostalno zbrinjavati, odnosno obavljati osnovne životne potrebe kroz vremensko razdoblje dulje od maksimalno propisanog zakonskom odredbom, trebalo bi ostaviti mogućnost iznimnog produžavanja bolovanja člana obitelji prema procjeni ovlaštenog doktora Zavoda. Na ovaj način omogućit će se individualizacija u pristupu i procjeni te će produženje bolovanja biti svedeno na prijeko potrebnu iznimku, koja će međutim doprinijeti zaštiti osoba s invaliditetom.

S obzirom na navedeno, na temelju članka 7. i 9. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) predložili smo u ovom smislu pokrenuti izmjene i dopune Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju u dijelu koji regulira maksimalno trajanje bolovanja za njegu člana obitelji – osobe s invaliditetom.

Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju izmijenjen je početkom 2012. godine, no preporuka nije uvažena.

Zakon o udomiteljstvu (NN, br. 90/11)

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi dostavilo je Pravobraniteljici na mišljenje prijedlog Zakona o udomiteljstvu s konačnim prijedlogom Zakona.

Unatoč ostavljenom vrlo kratkom roku za davanje mišljenja na prijedlog Zakona, Ministarstvu je upućeno traženo mišljenje i konkretni prijedlozi vezani uz pojedine odredbe Konačnog prijedloga Zakona o udomiteljstvu.

Predloženo je da se izmijeni definicija profesionalnog udomiteljstva. U članku 15., stavku 1. Prijedloga Zakona navodi se kako je profesionalno udomiteljstvo, udomiteljstvo za „djecu i mlađe punoljetne osobe“, dok se u stavku 2. navodi kako profesionalni udomitelj i članovi njegove obitelji udomiavaju „djecu i mlađe punoljetne osobe s dodatnim potrebama...djecu s teškoćama u razvoju i mlađe odrasle osobe s invaliditetom“.

Pojam „mlađa odrasla osoba s invaliditetom“ je neodređen, odnosno nije razvidno na koju skupinu se odnosi te bi stoga mogao izazvati teškoće u primjeni. Ako je u stavku 1. predviđeno udomiteljstvo za mlađe punoljetne osobe, dakle do 21. godine života, isto bi trebalo stajati i u stavku 2. Ovdje nismo vidjeli razloga zašto bi profesionalno udomiteljstvo bilo ograničeno samo na mlađe, a ne i na osobe s invaliditetom svih dobnih skupina, za brigu o kojima je također potrebno određeno stručno znanje. U tom smislu predložili smo izmjene. Kako je i u uvodu Konačnog prijedloga Zakona o udomiteljstvu rečeno, nedovoljno pažnje je do sada posvećeno razvijanju udomiteljstva za djecu s teškoćama u razvoju, kao i za osobe s invaliditetom. Uvođenje specijaliziranog udomiteljstva, kao i profesionalnih udomitelja moglo bi doprinijeti razvoju kvalitetnog udomiteljstva za ove skupine korisnika sa specifičnim i povećanim potrebama za čije zadovoljenje je potrebno određeno stručno znanje onoga koji pruža usluge udomiteljstva. S obzirom na navedeno, smatramo da je potrebno posebnu pažnju posvetiti načinu izbora udomitelja djeci s teškoćama u razvoju i osobama s

invaliditetom, pa tako uložiti i dodatne napore radi sveobuhvatne i trajne edukacije udomitelja. Stoga smo predložili da se izričito propiše i donese program osposobljavanja i edukacije udomitelja koji skrbe o djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom. Uz ove najvažnije, uputili smo još nekoliko primjedbi, od kojih je velika većina uvažena.

Zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08, 110/08, 34/11)

U 2010. godini pokrenut je postupak izmjene Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama. Pravobraniteljici je na mišljenje dostavljen Nacrt Prijedloga izmjena i dopuna Zakona te smo imali priliku dati svoje mišljenje na predloženi Nacrt.

Ovdje ćemo prikazati značajnije prijedloge za izmjenu propisa dostavljene od strane Ureda.

Člankom 23. u stavku 1. propisano je da roditelj djeteta s težim smetnjama u razvoju, predviđena prava koristi nakon iskorištenog prava na roditeljski dopust. Ova odredba posebice se negativno odražavala na roditelje s rođenim blizancima, troje i više djece, od kojih je jedno s težim smetnjama u razvoju (korištenje nepovoljnije naknade kroz 30 mjeseci). Smatrali smo da ovakvo ograničenje onemogućava roditelju da pod povoljnijim uvjetima osigura njegu i skrb djeteta s težim smetnjama u razvoju te smo stoga uputili prijedlog da sporna odredba glasi „nakon iskorištenog roditeljskog dopusta“.

Odredbom članka 24. u stavku 9. u neravnopravan položaj u odnosu na druge roditelje vezano uz ostvarivanje prava iz ovog Zakona dovedeni su roditelji koji nisu ostvarili neprekidan staž osiguranja od 12 mjeseci. Stoga smo predložili izmjenu zakona na način da se u istu odredbu ugradi i mogućnost ostvarivanja pune naknade plaće i u slučaju kada je roditelj u prethodne dvije godine ostvario ukupno 18 mjeseci staža osiguranja, neovisno o prekidima.

Od 01.01.2009. godine, kada je rješavanje o pravima roditelja djece s težim smetnjama u razvoju preneseno sa centara za socijalnu skrb u nadležnost HZZO-a došlo je i do smanjenja naknade plaće za korištenje prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju s dotadašnjih 2.500,00 kuna na 2.161,90 kuna, odnosno 65 % proračunske osnovice. Ista promjena predstavlja smanjenje dostignutog nivoa, sužavanje prava i zasigurno otežava roditeljima zadovoljavanje povećanih troškova skrbi za dijete s težim smetnjama u razvoju. Predložili smo da ista naknada iznosi najmanje 75 % proračunske osnovice mjesečno.

Naročito spornom smatrali smo i odredbu članka 45. stavka 3. da „žalba ne odgađa izvršenje rješenja“. Zbog ovakvog određenja navedene odredbe, rješenje koje je nezakonito i kojim je stranka zakinuta u svojem pravu bez iznimke se izvršava odmah, a nastala šteta ne može se popraviti naknadnim ispravnim rješavanjem stvari. Ovo stoga što se ne radi prvenstveno o priznavanju materijalnog prava u kojem slučaju bi se šteta mogla nadoknaditi, već se radi primarno o vremenskoj potpori, odnosno pravu na izostanak s rada zbog potrebe njege djeteta s težim smetnjama u razvoju. Nakon protoka vremena, naknadnim zakonitim rješavanjem šteta nastala izostankom njege djeteta ne može se popraviti, a izgubljeno vrijeme nadoknaditi.

Nadležnima smo također ukazali na nužnost reguliranja statusa roditelja pomoraca, a u smislu korištenja prava iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 34/11) stupio je na snagu 31. 03. 2011. Neke od primjedbi pravobraniteljice su uvažene, no neke značajne nisu. Naknade plaće za korištenje prava na dopust radi njege djeteta s težim smetnjama u razvoju određena je na razini 65 % proračunske osnovice. Primjedba da se briše odredba o ne-suspenzivnom učinku žalbe nije uvažena, a nije ništa poduzeto niti u smislu reguliranja statusa roditelja pomoraca. Tijekom 2011. godine ponovili smo iste primjedbe

Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, kao i Ministarstvu socijalne politike i mladih, no nismo uspjeli potaknuti izmjene Zakona.

Kazneni zakon (NN, br. 125/11)

Pravobraniteljica je dostavila više prijedloga Ministarstvu pravosuđa. U glavama 19. i 22. Kaznenog zakona koje se odnose na kaznena djela protiv zdravlja te protiv života i tijela te sigurnosti u prometu predlagali smo da se u opis djela uvrsti pojam „osobito teški i trajni invaliditet“ kao sveobuhvatniji pojam koji uključuje i tjelesnu ozljedu dok teška tjelesna ozljeda ne mora izazvati invaliditet predlažući strože vremenske kazne za kaznena djela: osobito u kaznenim djelima obijesne vožnje sa smrtnim ishodom ili s posljedicom trajnog i teškog invaliditeta. Prijedlog temeljimo na pritužbama, ali i istraživanju Udruge obitelji stradalih u prometu prema kojemu prosječna zatvorska kazna u Hrvatskoj za utvrđenu odgovornost za smrt druge osobe u automobilskoj nesreći iznosi svega godinu dana, a još je porazniji podatak da samo 50% počinitelja bude kažnjeno. Povećanje zatvorske kazne s jedne na tri godine za najteža kaznena djela smatramo jedinim pravednim načinom da se u takvim slučajevima izbjegne mogućnost izricanja uvjetne kazne. Prijedlozi pravobraniteljice su samo djelomično prihvaćeni.

Prijedlog za žurno donošenje posebnog zakona za osobe s invaliditetom temeljem Izvješća Ustavnog suda RH broj U-I-1812/2006 od 19. studenog 2008.

Temeljem brojnih pritužbi na Zakon o doplatku na djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07 i 61/11), upućen je prijedlog Vladi RH i Saboru RH za žurnim donošenjem posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom. Novim Zakonom o doplatku za djecu (u daljnjem tekstu ZDD) ukinuto je pravo na doplatku za djecu, djetetu navršavanjem 27. godine života unatoč postojanju nesposobnosti za samostalan život i rad, jer je po članku 12. novog zakona doplatku za djecu s težim oštećenjem zdravlja ograničen do 27. godine, ali je napravljen izuzetak člankom 38. novog zakona koji u prijelaznim odredbama govori: *„Korisnicima koji su ostvarili doplatku za djecu s težim oštećenjem zdravlja, utvrđenom prema propisima iz socijalne skrbi, do dana primjene ovog Zakona, pripada pravo na doplatku za djecu i nakon navršene 27. godine života, do donošenja posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom.“*

Zbog navedenog razloga pokrenut je pred Ustavnim sudom postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom članka 12. novog Zakona o doplatku za djecu (NN, br. 94/01, 138/06, 107/07 i 61/11), kojim se ukida dotadašnje pravo djeci s težim oštećenjem zdravlja na doplatku za djecu nakon 27. godine. Međutim, Ustavni sud svojim rješenjem broj: U-I-1812/2006, nije prihvatio prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom članka 12. ZDD-a, Ustavni sud je ocijenio ustavno neprihvatljivim „višegodišnje nedonošenje“ posebnog propisa o pravima osoba s invaliditetom jer nadležno tijelo nije u razumnom roku donijelo predviđeni propis. Time se jedna skupina korisnika doplatka na djecu nalazi u povoljnijem zakonskom položaju (oni koji su pravo stekli prije 1. siječnja 2012. u odnosu na sve koji ostvaruju ovo pravo nakon toga datuma), i to punih 10 godina što narušava opravdanost i prihvatljivost zakonskog uređenja u prijelaznom razdoblju koje treba biti privremeno.

Svoje je izvješće Ustavni sud uputio Vladi RH 2008. godine, od čega je prošlo skoro 3 godine, a da nadležno Ministarstvo, odnosno Vlada RH nisu poduzeli ništa, premda je sam Zakon o doplatku za djecu mijenjan 20. svibnja 2011. (NN, br. 61/11) sporni članci 12. i 38. nisu mijenjani.

Nacrt pravilnika o izmjeni i dopuni Pravilnika o znaku pristupačnosti

Na traženje Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, uputili smo mišljenje i prijedloge izmjene i dopune Nacrta pravilnika o izmjeni i dopuni Pravilnika o znaku pristupačnosti. O navedenom mišljenju možete pogledati detaljnije u dijelu dijelu Izvješća *Pristupačnost*.

Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći

Prema iskustvu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, unatoč postojanju Zakona o besplatnoj pomoći u praksi imamo situaciju da se građani u velikom broju i dalje obraćaju Hrvatskoj odvjetničkoj komori za dodjelu punomoćnika za zastupanje bez prava na naknadu (bez uputnica). Također, osobe s invaliditetom za manje pravne savjete i upute obraćaju udrugama u koje su učlanjene, također bez uputnica, a sve veći broj osoba s invaliditetom obraća se za pravnu pomoć i ovom Uredu. (Detaljnije o prijedlozima Ureda može se naći u dijelu Izvješća *Pravna zaštita, Besplatna pravna pomoć*).

Prijedlog izmjene i dopune Zakona o javnim cestama

Hrvatski je sabor, na sjednici 12. srpnja 2011., donio novi Zakon o cestama (NN, br.84/11) koji je stupio na snagu 28. srpnja 2011.

PRAVO NA OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA GODIŠNJE NAKNADE IMAJU „osobe s 80% i više postotaka tjelesnog oštećenja, odnosno kod kojih je utvrđeno tjelesno oštećenje koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 60% ili više, ne plaćaju godišnju naknadu za uporabu javnih cesta za jedan osobni automobil koji imaju u svojem vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.“

PRAVO NA OSLOBAĐANJE OD PLAĆANJA CESTARINE IMAJU „osobe s utvrđenim tjelesnim oštećenjem koje ima za posljedicu nesposobnost donjih ekstremiteta 80% ili više postotaka, HRVI sa 100% tjelesnog oštećenja te osobe kojima je utvrđeno tjelesno oštećenje osjetila vida 100% ne plaćaju cestarinu za jedan osobni automobil koji imaju u svojem vlasništvu, odnosno koji koriste na temelju ugovora o leasingu.“

Ta odredba, u usporedbi članka 63. a, stavak 2, Zakona o javnim cestama proširuje krug osoba s invaliditetom koje mogu ostvariti pravo na oslobađanje plaćanja cestarine i na kategoriju osoba kojima je utvrđeno tjelesno oštećenje osjetila vida 100%.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05)

S obzirom da se ukazala potreba nadopunili smo naš raniji prijedlog izmjene Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br. 143/02 i 33/05) ukazujući na nove nedostatke zakona na koje smo naišli rješavajući po pritužbama osoba s invaliditetom.

Problem o kojem smo već i pisali je članak 10. stavak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.143/02 i 33/05) koji je u stvarnosti neprovediv kada se radi o pravnim osobama u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravnim osobama u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a u odnosu na tijela javne vlasti neučinkovit te ga treba pod hitno izmijeniti. Smatramo da je ono što je u pojedinom zakonu neprovedivo, istodobno i protuustavno. Kako bi se ostvarilo temeljno ustavno načelo vladavine prava, kao i načelo pravne sigurnosti zakon mora predvidjeti djelotvorna sredstva za ostvarenje ciljeva koji su u njemu deklarirani i to u određenom roku. Ukoliko toga nema, zakon ostaje samo deklaratorne naravi što je protivno temeljnim načelima vladavine prava i pravne sigurnosti.

S obzirom da se radi o izmjenama zbog kojih nije potrebno čekati utvrđivanje jedinstvene liste oštećenja i jedinstvenog tijela vještačenja, predložili smo Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva da se donesu izmjene i dopune samo ovog članka u postojećem zakonu prije donošenja novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom kojim bi se ponovno regulirala i uredila sva sporna pitanja i problemi sadašnjeg zakona.

Ministarstvo do dana pisanja izvješća nije pristupilo izmjeni navedenog zakona.

Upozorenja radi zaštite prava osoba s invaliditetom u zatvorskom sustavu

Upozorenje radi učinkovitijeg nadzora u zatvorskom sustavu

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izvršila je obilazak Kaznionice u Lepoglavi, Zatvorske bolnice i Zatvora u Zagrebu. Također je u Uredu zaprimljeno više pritužbi osoba s invaliditetom zbog neprimjerene zdravstvene zaštite i arhitektonske neprilagođenosti svih prostorija zatvora osobama s invaliditetom.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je na temelju navedenih obilazaka i pojedinačnih pritužbi zaključila da unutar zatvorskog sustava dolazi do povrede prava zatvorenika s invaliditetom, na što je upozorila Upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i zatražila poduzimanje mjera kojima bi im se omogućilo korištenje pravima zajamčenih kako međunarodnim ugovorima i smjernicama, tako i nacionalnim zakonodavstvom, prvenstveno vezano uz uvjete smještaja i dostupnost primjerene zdravstvene zaštite.

Upozorenje radi povrede prava osoba s invaliditetom u zatvorskom sustavu RH

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom upozorila je na povrede prava osoba s invaliditetom unutar zatvorskog sustava te smo preporučili da se poduzmu mjere kako bi se zatvorenicima – osobama s invaliditetom osiguralo poštivanje njihovih prava zajamčenih Ustavom, zakonom i obvezujućim međunarodnim propisima, na način da im se osigura smještaj primjeren ljudskom dostojanstvu i zdravstvenim standardima te zdravstvena zaštita u opsegu i kvaliteti određenoj u javnom zdravstvu, s posebnim naglaskom na osiguravanje potrebne fizikalne terapije te omogućavanje korištenja ortopedskim pomagalicama.

U odgovoru Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa navodi se kako će se od 2012. do 2015. godine osigurati prilagođenost većeg broja kaznenih tijela Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa RH osobama s invaliditetom, a koja obveza je preuzeta na temelju Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine.

U izvješću se također navodi kako će se provesti edukacija većeg broja trenutno zaposlenih službenika kaznenih tijela o postupanju s osobama s invaliditetom te se predviđa uvođenje predmetne edukacije kroz temeljni tečaj za vježbenike tijekom 2012. godine.

Vezano uz liječenje navedeno je kako se zatvorenicima osigurava liječenje te mjere i aktivnosti zdravstvene zaštite kvalitetom i opsegom određenim u javnom zdravstvu za osigurane osobe iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Provođenje fizikalne terapije omogućava u kaznionici ili zatvoru gdje se zatvorenik nalazi, odnosno Zatvorskoj bolnici. Za slučaj da kazneno tijelo nema zaposlenog službenika koji obavlja poslove fizikalne terapije, navedeno se sukladno mogućnostima osigurava sklapanjem ugovora o pružanju usluga s osobama izvan kaznenog tijela.

Također se u izvješću navodi kako će se početkom 2012. godine proslijediti upitnik svim kaznenim tijelima radi utvrđivanja tehničkih mogućnosti i prioriteta u prilagođavanju prostora kaznenih tijela potrebama zatvorenika s invaliditetom. Navodi se nadalje kako u Državnom proračunu za 2011. godinu i u projekciji istoga za 2012. godinu nisu bila osigurana

sredstva za tu namjenu u okviru Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa RH. U novom državnom proračunu Uprava će predložiti osiguravanje sredstava za predmetnu namjenu.

Preporuke u području pristupačnosti

Preporuka radi osiguravanja elemenata pristupačnosti

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je obišla i Sigurnu kuću Vukovarsko – srijemske županije, za žene žrtve nasilja u obitelji i njihovu djecu kako bi se uvjerila u pristupačnost iste osobama s invaliditetom. Tom prilikom razgovarali smo i sa stručnim suradnicama Kuće te tako dobili uvid u način ostvarivanja brige i pružanja pomoći ženama i djeci žrtvama obiteljskog nasilja koji su ovdje pronašli utočište. Iako smo doznali kako u kući od njezinog otvaranja nikada nije boravila niti jedna žena s invaliditetom kao niti dijete s teškoćama u razvoju, znamo da nasilje u obitelji trpe i ove žene i djeca te je pitanje dana kada će smještaj, pomoć i podršku biti potrebno pružiti i ženi s invaliditetom. Prilikom obilaska utvrdili smo kako je prostor sigurne kuće funkcionalan i prilagođen za boravak osoba s invaliditetom. Uočili smo samo jedan manji nedostatak u području sanitarnog čvora, na koji smo upozorili udrugu B.a.b.e. koja koordinira rad kuće.

Preporuka upućena osnivačima - Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, Gradu Zagrebu i Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet - na temelju rezultata izvršenog obilaska Centra za rehabilitaciju Silver

S obzirom na veliki značaj koji ustanova SILVER ima i može pružiti korisnicima s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju, s obzirom na specifičnost programa i metoda rada, te potencijalni kapacitet i neiskorištene resurse ustanove, smatramo neophodnim omogućiti zapošljavanje potrebnog broja stručnih radnika, sukladno rješenju nadležnog ministarstva. Također držimo nedostatnim financirati stručne radnike samo putem javnih radova ili stručnog osposobljavanja, s obzirom na značaj kontinuiteta i timskog rada koji se na takav način ne može osigurati. Naime radnici rade prema projektima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i ne mogu obavljati stručne nego pomoćne poslove, jer se radi o vježbenicima koji nisu osposobljeni za samostalan rad, niti se na njih odnose sve obveze iz Zakona o radu i Pravilnika o sistematizaciji Centra.

U tom smislu, a na temelju članka 12. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07) osnivačima - Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, Gradu Zagrebu i Hrvatskoj udruzi za školovanje pasa vodiča i mobilitet je upućena preporuka za zapošljavanje potrebnog broja stručnih radnika radi iskorištavanja u cijelosti svih resursa ustanove.

Povodom preporuke Grad Zagreb se očitovao kako se u proteklom periodu između suosnivača odvijalo više sastanaka i dogovora, u cilju rješavanja formalno-pravnih odnosa te se smatra da je učinjeno mnogo. Tijekom 2012. godine intenzivno će se nastaviti sa usuglašavanjem vezanim uz donošenje međusobnog sporazuma o svim pitanjima vezanima uz financijska ulaganja i dugovanja. To će omogućiti rješavanje niza međusobno otvorenih pitanja. Reguliranje i rješavanje statusno-pravnih i drugih pitanja o kojima se moraju usuglasiti svi suosnivači, omogućit će nastavak nesmetanog i urednog poslovanja ustanove.

Primjena znaka pristupačnosti izdanog u EU

Pravobraniteljica se obratila jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave s preporukom oko primjene odredbe članka 13. Pravilnika o znaku pristupačnosti (NN, br. 78/08) koja propisuje da će "Danom prijama Republike Hrvatske u Europsku uniju znak pristupačnosti prema standardiziranom uzorku Europske unije na područje Republike

Hrvatske mogu koristiti osobe s invaliditetom kojem je taj znak izdalo nadležno tijelo države članice Europske unije.“. Mišljenja smo, da bi unatoč činjenici što Republika Hrvatska još uvijek nije punopravna članica Europske unije, standardizirani uzorak znaka pristupačnosti koje je izdalo nadležno tijelo države članice Europske unije, trebalo priznavati kao da je taj znak izdalo nadležno tijelo u RH te ne uklanjati tako označena vozila parkirana na mjestima predviđenim za parkiranje vozila osoba s invaliditetom. Navedena preporuka je prihvaćena od većine nadležnih tijela.

Upozorenje radi nepristupačnih novih prostora Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom

Od Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom smo zaprimili obavijest o preseljenju u nove poslovne prostore na adresi Hebrangova 4 u Zagrebu. Međutim, na navedenoj adresi u kojima se predmetni poslovni prostori nalaze postoje arhitektonske prepreke čime je osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti onemogućen nesmetan pristup. Upozorili smo na propust i nepoštivanje odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015., Zakona o prostornom uređenju i gradnji (NN, br. 76/07) te Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br. 151/05., 61/07.) i čl. 58. st. 2. Ustava RH (NN, br. 85/10) koji izričito određuje da: „Posebnu skrb država posvećuje zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život.“ Nije moguće očekivati veće zapošljavanje osoba s invaliditetom kao predujeta socijalne uključenosti ako je tijelo koje u tome ima presudni utjecaj nedostupno.

Postavili smo pitanje: Kako će osobe s invaliditetom zasnovati radni odnos kad fizički ne mogu pristupiti poslovnim prostorijama tijela koje im u tome može značajno pomoći? Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom između ostalog u svom odgovoru navodi *kako se pri preseljenju vodilo računa i o pristupačnosti novog prostora te je u tu svrhu nabavljen i gusjeničar-uređaj za svladavanje arhitektonskih prepreka čime je osigurana dostupnost poslovnog prostora osobama s invaliditetom.*

Pristupačnost prostora muzeja, osobama s invaliditetom

Sve veći broj osoba s invaliditetom kod izjašnjavanja o najvažnijim zgradama, odnosno prostorijama na kojima je neophodno što prije osigurati pristupačnost, navodi da su to i prostorije zgrada muzeja. Stoga smo uputili inicijativu muzejima na 17 lokacija kako bi ispitali njihovu pristupačnost za osobe s invaliditetom. Pristupačnost kao osnovno ljudsko pravo na kretanje za osobe koje se otežano kreću, još uvijek nije na onoj razini koju predviđaju međunarodni i nacionalni dokumenti. Dobiveni odgovori su obrađeni u ovom izvješću u području *Sudjelovanje u kulturnom životu, rekreaciji, razonodi i sportu.*

Potporna projektu „Govorni on-line udžbenik za osobe s invaliditetom“ Udruge multiple skleroze Zagreb

Pravobraniteljica je uputila potporu Udruzi multiple skleroze Zagreb koja je prijavila projekt pod nazivom „Govorni on-line udžbenik za osobe s invaliditetom“. Projektom se predviđa upoznavanje osoba s invaliditetom s njihovim pravima i odgovornostima i osnaživanje u traženju jednakih mogućnosti za njih same i usmjeravanju na prepoznavanje i razvijanje preostalih sposobnosti i različitih mogućnosti kojima mogu sudjelovati u životu, a koje im Konvencija jamči. Svrha projekta je učiniti dostupnim odredbe Konvencije i načina na koji se

ljudska prava primjenjuju na osobe s invaliditetom i to u formatu i na način koji je njima pristupačan. Projekt je prihvaćen.

Potpora projektu „Kuna za samostalnost“

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom izrazila je potporu projektu koji se je trebao provoditi na razini Hrvatske u suradnji s tri udruge, a čijim se provođenjem želi prikupiti sredstva za sustav „Servus“ za članove s najvišim stupnjem invaliditeta.

SERVUS je sustav koji osobama s najvećim stupnjem invaliditeta omogućava znatno veću kvalitetu života i samostalnost. Tehnologije razrađene u sklopu projekta SERVUS svojom prilagođenošću za informiranje i edukaciju osoba s invaliditetom prema našem mišljenju imaju izraziti potencijal za omogućavanje veće dostupnosti usluga i informacija osobama s invaliditetom što je jedan od preduvjeta uključivanja u društvo na ravnopravnoj osnovi s drugima i kako to nalaže Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Međutim, sustav je dostupan tek malom broju osoba s invaliditetom. Nemamo saznanja je li projekt prihvaćen.

Potpora projektu „Centar za informiranje, edukaciju i tehničku podršku korisnicima oštećenog vida“

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prepoznao je vrijednost Hrvatske udruge za promicanje i razvoj tifle tehnike te iznimno cijeni rezultate koje udruga postiže u informiranju i edukaciji slijepih i slabovidnih osoba. Svojim višegodišnjim djelovanjem Udruga HUPRT je s uspjehom približavala tehnološka dostignuća osobama oštećenog vida kojima bi bez njihove pomoći ona ostala nedostupna. Vrijednost rada nalazimo ne samo u informiranju o mogućnostima primjene suvremenih znanstveno-tehnoloških spoznaja kroz usavršavanje tifle tehničkih pomagala u svakodnevnom životu osoba s oštećenjem vida nego i u brojnim edukacijama kojima su mnoge osobe s oštećenjem vida osposobili za dodatne vještine kojima su nadogradili bazično obrazovanje i time olakšali put ka otvorenom tržištu rada i stvorili mogućnosti za neovisno življenje. Cijeneći njihove dosadašnje projekte kojima su dokazali važnost svoje uloge u procesu cjeloživotno učenja za osobe s invaliditetom, dali smo punu potporu projektu kojim su aplicirali na natječaj Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi pod nazivom „Centar za informiranje, edukaciju i tehničku podršku korisnicima oštećenog vida“ uz želju da svoje usluge savjetovanja i podrške novih tehnologija u službi stjecanja znanja i vještina prošire i na druge kategorije osoba s invaliditetom. Projekt je prihvaćen.

Preporuke u području zdravstvene zaštite

Preporuka u svrhu unaprjeđenja bolničkog liječenja medicinskom rehabilitacijom

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom sa svojim je suradnicima tijekom 2009. i 2010. godine obišla više specijalnih bolnica za medicinsku rehabilitaciju i lječilišta te toplica pri čemu su održani sastanci s ravnateljima, izvršen je obilazak bolničkih odjela i prostora gdje se vrši rehabilitacija te su obavljeni razgovori s pacijentima.

Nakon provedenih obilazaka Ured je proveo i istraživanje u suradnji s udrugama osoba s invaliditetom o tome koliko su osobe koje koriste uslugu zadovoljne samim rehabilitacijskim postupcima, smještajem, osobljem te organizacijom provođenja slobodnog vremena. Putem upitnika dostavljenih ravnateljstvima ustanova pokušali smo ispitati koji su glavni nedostaci, a koje pozitivne strane pojedine ustanove te u kojem smislu u pojedinima od njih postoji prostor i mogućnosti, odnosno potreba za određenim poboljšanjima odnosno unaprjeđenjima standarda u pružanju zdravstvene zaštite.

Na temelju stečenih saznanja, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi preporuku o nužnosti unaprjeđenja sustava

medicinske rehabilitacije prvenstveno na način da se zaposli dostatan broj stručnjaka koji bi mogli kvalitetno provoditi rehabilitaciju, potom da se ugovaranjem većeg kapaciteta smanje liste čekanja koje su u pojedinim ustanovama nedopustivo duge, da se ulože dodatna financijska sredstva u nabavku opreme za provođenje najsuvremenijih rehabilitacijskih postupaka te ulože sredstva u poboljšanje smještajnih kapaciteta. Naročito je važno također ulagati u otklanjanje arhitektonskih barijera kako bi se teško pokretne osobe s invaliditetom mogle, koliko je to god moguće, nesmetano i samostalno kretati unutar bolnice i u njezinoj blizini. Također smo važnim smatrali ukazati na nužnost uvođenja multidisciplinarnog pristupa rehabilitaciji.

Preporuka radi nužnosti provedbe edukacije zdravstvenih djelatnika o posebnostima bolesti i stanja osoba s invaliditetom

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom prilikom provođenja aktivnosti iz djelokruga svoga rada učestalo dobiva pritužbe na postupanja zdravstvenih djelatnika prema osobama s invaliditetom. Pritužbe se odnose na sve zdravstvene djelatnike – od onih koji djeluju u HZZO-u, preko doktora primarne zdravstvene zaštite, do onih koji rade u sekundarnoj zdravstvenoj zaštiti – na odjelima bolnica, u specijalističkim ambulantomama, itd. Osobe s invaliditetom pritužuju se kako ovi djelatnici medicinske struke ne poznaju specifične potrebe osoba koje proizlaze iz njihovog invaliditeta, a naročito se pritužuju na postupanje koje vrijeđa njihovo dostojanstvo.

Kao jedna od mjera Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine određena je i Edukacija zdravstvenih djelatnika o posebnostima bolesti i stanja osoba s invaliditetom, za nositelja koje je određeno Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a za sunositelje Hrvatski zavod za javno zdravstvo, stručna društva Hrvatskog liječničkog zbora, udruge osoba s invaliditetom i udruge koje programski djeluju u korist osoba s invaliditetom.

S obzirom na navedeno, a na temelju članka 9. i 10. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07) preporučili smo poduzeti mjere intenzivne edukacije svih zdravstvenih djelatnika u smislu edukacije o pravima osoba s invaliditetom, o dužnosti poštivanja njihovog urođenog dostojanstva i osobne autonomije, te kako je navedeno u Strategiji, posebnostima bolesti i stanja osoba s invaliditetom.

Od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zaprimili smo odgovor kako je kontinuirana edukacija radnika u zdravstvu obvezna te se provodi putem stručnih društava u kontinuitetu. Edukativni zdravstveni programi provode se i u okviru projekata i programa udruga iz područja zdravstva i udruga osoba s invaliditetom koje se sufinanciraju u okviru natječaja Ministarstva.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo izvijestio je ovaj Ured kako predstavnik Odjela za prevenciju invalidnosti Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo sudjeluje kao predavač na poslijediplomskoj nastavi i specijalističkoj izobrazbi iz predmeta Javno zdravstvo te Epidemiologija pri Medicinskom fakultetu u Zagrebu. U okviru navedene nastave polaznici se educiraju o osnovama epidemiologije invaliditeta, značaju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom te potrebi stalnog poticanja kvalitativnih i kvantitativnih istraživanja s područja invaliditeta koja će pridonijeti izjednačavanju mogućnosti te unaprjeđenju kvalitete života ovog posebno vjernelabilnog dijela populacije. Polaznici se senzibiliziraju i za ostalu problematiku vezanu uz osobe s invaliditetom i njihov život.

Od Hrvatskog liječničkog zbora zaprimili smo obavijest kako je provedena intenzivna edukacija zdravstvenih djelatnika o pravima osoba s invaliditetom, o dužnosti poštivanja njihovog dostojanstva i osobne autonomije te o posebnostima bolesti i stanja osoba s invaliditetom, na sastancima Izvršnog odbora i posebno Glavnog odbora Hrvatskog

liječničkog zbora čime se delagatskim sistemom provela edukacija svog osoblja, ali i članova Hrvatskog liječničkog zbora.

Od Saveza društava multiple skleroze Hrvatske zaprimili smo izvješće kako je Savez proveo jednodnevni seminar za liječnike specijaliste neurologije na kojem su upoznati s novim pristupom osobama s invaliditetom, novim nacionalnim i međunarodnim dokumentima koji se odnose na prava osoba s invaliditetom i socijalnim aspektom života osoba s multiplom sklerozom. Reakcije na seminar bile su izvrsne i pokazalo se kako su medicinski stručnjaci zainteresirani za ovakvu vrstu edukacije, no na kraju se navodi problem njihova financiranja. Potaknut preporukom Pravobraniteljice, Hrvatski savez udruga tjelesnih invalida je projektom čija je tema edukacija zdravstvenih djelatnika u županijskim domovima zdravlja o načinu komuniciranja s osobama s invaliditetom aplicirao na natječaj Zagrebačke županije.

Preporuka radi unapređenja zdravstvene zaštite u psihijatrijskim bolnicama

U sklopu svojih redovitih aktivnosti u 2011. godini, zaposlenici Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom izvršili su obilazak tri specijalne psihijatrijske bolnice: Psihijatrijske bolnice Rab, Psihijatrijske bolnice Ugljan i Psihijatrijske bolnice „Sv. Ivan“, radi uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koji se u tim bolnicama nalaze na liječenju.

O obilasku bolnica sastavljena su izvješća koja su upućena Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, odnosno Ministarstvu zdravlja te osnivačima bolnica – jedinicama regionalne samouprave. U izvješćima je opisano zatečeno stanje u bolnicama vezano uz poštivanje nacionalnih propisa, međunarodnih standarda postupanja s osobama na liječenju u psihijatrijskim bolnicama, kao i standarda vezanih uz prostorne uvjete, uvjete opreme i potrebnog stručnog kadra. Naročita se pažnja posvetila primjeni metoda liječenja.

Na temelju utvrđenog stanja, svakoj bolnici zasebno, kao i nadležnom ministarstvu te osnivaču upućene su preporuke za poboljšanje stanja te su zatražena izvješća o poduzetom povodom preporuka.

U očitovanju koje smo zaprimili od Psihijatrijske bolnice Rab navedeno je kako će se preporuke Ureda i savjete pokušati implementirati u rad Bolnice te kako će s izvješćem Ureda upoznati predstavnike vlasnika i osnivača Ustanove kako bi se unaprijedila skrb za osobe s invaliditetom koje se nalaze na liječenju, odnosno kako bi se podigla razina kvalitete njihovog smještaja i liječenja.

Ostala očitovanja do zaključenja ovog Izvješća nismo zaprimili.

Pismo podrške radi ukidanja biološke terapije za djecu s autoimunim bolestima

Povodom obraćanja Udruge Zajedno do zdravlja pravobraniteljica je izrazila zabrinutost i razumijevanje njihovih strahova vezanih uz mogućnost prekida liječenja djece oboljele od autoimunih bolesti biološkom terapijom.

Republika Hrvatska se nacionalnim zakonodavstvom, kao i potpisivanjem međunarodnih dokumenata, donošenjem strategija te različitih planova i mjera na području zdravstvene zaštite obvezala omogućiti osobama s invaliditetom uživanje najviših ostvarivih standarda tjelesnog i mentalnog zdravlja kao i usluga čija je namjena smanjenje i prevencija daljnjeg invaliditeta, uključujući invaliditet kod djece i odraslih osoba.

Upravo sprječavanje nastanka invaliditeta je ono što oboljela djeca dobivaju određenim terapijama i stoga je posve nedopustivo da radi administrativnih propusta i odluka djeca ne mogu ostvarivati pravo na kvalitetnu i najbolju moguću zdravstvenu zaštitu koja im pripada. U rješavanju navedenog problema iskazali smo potporu u nastojanjima udruge te ponudili daljnju pomoć i suradnju.

Preporuka radi radnopravnog statusa roditelja pomoraca u kontekstu ostvarivanja prava iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama

Problem korištenja prava iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama koja koristi roditelj djeteta s težim smetnjama u razvoju u slučaju kada je drugi roditelj pomorac pokušavao se riješiti tijekom 2010. i 2011. godine. Sindikat pomoraca Hrvatske ukazao je pravobraniteljici kako se zbog radnopravnog statusa pomoraca isti smatraju nezaposlenima dok se nalaze na kopnu zbog čega drugi roditelj koji koristi pravo iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama to pravo mora prestati koristiti. Ova činjenica uzrokuje brojne probleme praktične naravi vezane uz radni odnos roditelja korisnika prava, ali za posljedicu ima i izostanak kontinuiteta u brizi za dijete kada tu brigu mora preuzeti roditelj pomorac, koji nakon povratka na kopno mora proći proces prilagodbe životu na kopnu i kod kuće s obitelji te ne može preuzeti sveobuhvatnu brigu za dijete s težim smetnjama u razvoju. Ministarstvu socijalne politike i mladih preporučili smo stoga, da se u kontekstu korištenja prava iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama uvaži činjenica kako se kod roditelja pomoraca radi o specifičnom položaju, i posebnom radnom odnosu te da se izmjenama propisa omogući roditelju koristiti pravo, ukoliko je drugi roditelj pomorac u međunarodnoj plovidbi ili na odobalnom objektu, koji koristi godišnji odmor ili poček na ukrcaj, ako taj boravak ne prelazi šest mjeseci između dva ukrcaja.

Od Ministarstva je zaprimljen odgovor na preporuku u kojemu se u bitnome navodi kako su prava na korištenje dopusta i rada s polovicom punog radnog vremena vezani uz aktivan rad/zaposlenje oba roditelja, odnosno rad kod poslodavca i/ili samostalni rad za vlastiti račun. Ministarstvo je nadalje mišljenja kako bi se ugradnjom preporuke ovog Ureda u tijelo Zakona dovelo u pitanje cjelovitost Zakona. Uvođenje izuzetaka za pojedine korisnike značilo bi odstupanje od načela jednakog postupanja te stavljanje drugih korisnika u neravnopravan položaj. Ujedno, ovo izuzeće bi, po istom načelu, otvorilo prostor za potraživanje izuzeća od propisanog i za neke druge skupine privremeno zaposlenih i/ili nezaposlenih korisnika, kao primjerice detaširanih radnika ili radnika na naftnim platformama. Naposlijetku se navodi kako bi preporuka Ureda bila teže provediva u ovom trenutku, a razmatranje njezine prihvatljivosti bit će moguće u okviru nekih većih, sadržajnih promjena Zakona, uz pretpostavku da implementacija predloženog neće narušiti temeljna načela jednakog postupanja.

Preporuka radi registracije ortopedskih pomagala za slabovidne osobe

Pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratila se Hrvatska udruga slabovidnih osoba VID iznoseći probleme oko nabavke ortopedskih pomagala za slabovidne osobe. Naime, visoko slabovidne i slabovidne osobe bez potrebnih pomagala moraju koristiti pomoć drugih osoba kako bi svakodnevno zadovoljili svoje osnovne životne potrebe. Uz potrebna ortopedska pomagala slabovidna osoba postiže samostalnost i neovisnost, omogućava joj se nesmetano uključivanje u obrazovni sustav i konkuriranje na otvorenom tržištu rada. Hrvatskoj agenciji za lijekove i medicinske proizvode pristigao je zahtjev za registracijom sljedećih medicinskih proizvoda: Aumax-LCD višenamjensko video povećalo, lupa tzv. kamen – jednostavno i prenosivo povećalo, Makrolux povećalo, medicinski kanten filtri. Za navedena pomagala nema adekvatne zamjene koju bi slabovidna osoba mogla ostvariti putem HZZO-a. Registracija pomagala prvi je preduvjet da se ista uvrste u Popis pomagala HZZO-a. Kako bi se isto realiziralo što prije, preporučili smo što žurnije provesti postupak registracije ovih proizvoda.

Navedena pomagala registrirana su kod Hrvatske agencije za lijekove i medicinske proizvode te je Ured uputio preporuku Upravnom vijeću HZZO-a da se pomagala uvrste u Popis pomagala, ističući njihovu iznimnu važnost za kvalitetu života slabovidnih osoba.

Preporuke u području socijalne zaštite

Preporuka radi isplata novčanih naknada korisnicima doplatka za pomoć i njegu i osobne invalidnine

Uredu se obratila Udruga roditelja „OKO“ s molbom za podupiranje njihovog zahtjeva da se novčana pomoć korisnicima doplatka za pomoć i njegu i osobne invalidnine koju isplaćuje Grad Zagreb isplaćuje na tekući račun roditelja korisnika.

Razlog koji navode u svom obraćanju je činjenica da isplata pomoći putem pošte predstavlja veliki problem roditeljima koji najčešće u prijedodnevni satima nisu u svojim domovima, radi zaposlenja ili obavljanja različitih obveza vezanih uz liječenje i rehabilitaciju svoje djece s teškoćama u razvoju. Odlazak po novčanu pomoć predstavlja im stoga dodatnu obvezu za koju teško nalaze vremena i načina radi sveobuhvatne i cjelodnevne brige o zadovoljavanju povećanih potreba svoje djece.

S obzirom na opravdanost ovakvog zahtjeva, uputili smo preporuku Gradu Zagrebu, ali i Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, da se korisnicima prava na novčane naknade odnosno pomoći od strane centara za socijalnu skrb, kao i Grada Zagreba omogući isplata ovih naknada na tekuće račune korisnika, odnosno njihovih zakonskih zastupnika.

Od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi zaprimili smo očitovanje kako je korisnicima od veljače 2011. godine dana mogućnost isplate naknade na više načina (tekući račun, štedna knjižica i poštanske uputnice) te se zatražilo provođenje ankete među korisnicima kako bi se izjasnili o načinu isplate izborom jedne od navedenih mogućnosti. Stoga nema zapreke da se korisnicima, odnosno njihovim zakonskim zastupnicima ili skrbnicima omogući isplata doplatka za pomoć i njegu, kao i osobne invalidnine putem tekućeg računa.

Od Grada Zagreba zaprimljen je odgovor kako je u tijeku rješavanje mogućnosti isplate svih novčanih davanja koje Grad Zagreb pruža svojim sugrađanima sukladno Odluci o socijalnoj skrbi (Službeni glasnik Grada Zagreba broj 12/11) na tekuće račune građana, uključujući i pomoć korisnicima doplatka za pomoć i njegu i osobne invalidnine.

Lišenje poslovne sposobnosti i skrbništvo

Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi je predloženo da svim centrima za socijalnu skrb ukaže na nužnost primjene odredbi Obiteljskog zakona na način da se u najvećoj mogućoj mjeri poštuju ljudska prava osoba lišenih poslovne sposobnosti. Svakog djelatnika zaposlenog na ovim poslovima treba upoznati da je primjena odredbi Konvencije obavezna za svakoga tko obavlja stručne poslove vezane uz skrbništvo. Potrebno je voditi računa da se ne zadire u temeljna ljudska prava i težiti, kad god je to moguće i opravdano, donošenju odluka o djelomičnom lišenju poslovne sposobnosti, umjesto o potpunom lišenju poslovne sposobnosti. Nadalje, preporučili smo da se stručnjacima centara za socijalnu skrb dostave stručne upute o tome kako primjenjivati odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Ministarstvu je također preporučeno da osigura da svi centri za socijalnu skrb provedu postupak preispitivanja skrbništva ukoliko to nije učinjeno unazad 3 godine, na način da se svakom pojedinom slučaju pristupi individualizirano, da se za svaku osobu pojedinačno detaljno utvrdi koji su relevantni dokazi o postojanju razloga za stavljanje pod skrbništvo, te da se pristupi postupku vraćanja ili djelomičnog vraćanja poslovne sposobnosti.

Status roditelja njegovatelja i diskriminacija

Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi upućena je preporuka da preispita i promijeni odredbu Zakona o socijalnoj skrbi koja se odnosi na ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja, na način da izbjegne svako razlikovanje po osnovi zdravstvenog stanja odnosno različitih vrsta teškog invaliditeta. Preporučili smo stoga da se prilikom izmjene odredbi koje se odnose na status roditelja njegovatelja kao osnova za ostvarivanje ovog prava kriteriji ne budu diskriminatorni u odnosu na bilo koju vrstu težeg oštećenja zdravlja, koja za posljedicu ima potpunu ovisnost o brizi druge osobe (detaljnije u dijelu *Socijalna zaštita*).

Status stipendije u ostvarivanju prava na osobnu invalidninu

Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi uputili smo mišljenje o izuzimanju stipendija za školovanje kod umanjivanja iznosa osobne invalidnine. S jedne strane, osobna invalidnina je naknada koju mogu ostvariti osobe s najtežim oštećenjima zdravlja radi uključivanja u svakodnevni život zajednice, a stipendija je uglavnom nagrada za iznimno zalaganje ili uspjeh i stimulacija za stjecanje višeg i visokog obrazovanja. Najteži invaliditet u kontekstu obrazovanja nešto je što zaslužuje posebnu pozornost, stoga držimo da zakonske odredbe trebaju odražavati opredjeljenje društva, a ono je sigurno usmjereno na pomoć osobama s invaliditetom da lakše podmire troškove koji proizlaze iz invaliditeta, te na poticanje osoba s invaliditetom na stjecanje najvišeg mogućeg obrazovanja. U svom odgovoru od 27. travnja 2011. tadašnje Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi između ostalog navodi da će u budućem Zakonu o socijalnoj skrbi promijeniti ovu odredbu. Ova odredba je promijenjena izmjenom navedenog Zakona početkom 2012. godine.

Osobni asistent

Kako još uvijek nije donesen Zakon o osobnom asistentu, te se financiranje i provedba usluge osobnog asistenta još uvijek odvija kroz projekt, ukazali smo Ministarstvu socijalne politike i mladih na nužnost da se promijeni način i uvjeti ostvarivanja usluge osobnog asistenta ali i asistencije općenito. Prema sadašnjim kriterijima, za osobe s različitim oštećenjima trenutno ne postoji mogućnost korištenja različite vrste asistenata, a ona im je u većini njihove svakodnevnice neophodna. S obzirom da usluga osobnog asistenta kao jedna od usluga sustava podrške direktno prevenira institucionalizaciju i omogućava neovisniji život osobi s najtežom vrstom invaliditeta u zajednici i lakše funkcioniranje u obitelji, a i samoj obitelji koja o toj osobi brine, smatramo potrebnim razmotriti mogućnost da pravo na određene oblike asistencije ostvare i osobe sarazličitom vrstom teškog invaliditeta, osobe koje ne moraju biti članovi udruge, te da se administrativni dio ovog procesa povjeri i nekim drugim pružateljima/organizacijama. Vjerujemo da je moguće iznaći prihvatljivo rješenje koje bi bilo u skladu s odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, te načelom slobode izbora. Dugoročno gledajući, predlažemo da se donese Zakon o ostvarivanju prava na asistenciju kojim bi se omogućila sustavna i kontinuirana podrška asistencije osobama s invaliditetom neovisno o vrsti njihovih oštećenja, već na temelju jedinstvenih kriterija težine invaliditeta i individualne procjene potreba.

Preporuke u području odgoja i obrazovanja

Oblici potpore učenicima s teškoćama u razvoju

Ukoliko nema jedinstvenog kriterija za određivanje oblika potpore učenicima s teškoćama u razvoju, ne možemo govoriti o jednako dostupnom pravu svakog djeteta kojemu je potrebna potpora u općem obrazovanju. Stoga smo preporučili najhitnije donošenje primjenjivih podzakonskih akata koji će jasno definirati realne i izvedive oblike potpore za učenike s

teškoćama u razvoju, za čije donošenje je Zakonom definirani rok davno istekao. Ne manje važno je osigurati infrastrukturnu potporu učenicima s teškoćama u razvoju – školu bez arhitektonskih barijera, prilagođene udžbenike, pomagala, opremu, prijevoz. Uz to, predložili smo da nadležne agencije za obrazovanje osmisle module i načine osposobljavanja školskog osoblja, pri čemu treba koristiti sve institucionalne i stručne resurse u zajednici, a programe osposobljavanja, usavršavanja i edukacije nastavnog osoblja urediti sustavno, sukladno odredbi čl. 115. Zakona. Ovo stoga, što je s većim brojem uključene djece s teškoćama sve vidljiviji problem nesenzibilizirane okoline – ostalih učenika i njihovih roditelja. Nedostatak potrebnih podzakonskih dokumenata otežava i proces upisa učenika s teškoćama u srednju školu, kao i primjenu Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole.

Upozorenje/preporuka radi neodobravanja subvencionirane prehrane na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Na osnovu pritužbe studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu, pravobraniteljica je uputila preporuku i zatražila očitovanje od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Predstavници studenata su nas upozorili na problem s kojim se susreću studenti ovog Fakulteta, a radi se o nemogućnosti ostvarivanja prava na subvencioniranu prehranu u kantini Fakulteta. Budući da ovaj Fakultet obrazuje najveći broj studenata s invaliditetom, mnogima od njih, a osobito onima koji imaju otežanu pokretljivost, nije moguće ostvariti pravo na subvencioniranu prehranu odlaskom na najbliže fakultete koji imaju studentsku kantinu. Zamolili smo da nas izvijeste o razlozima zbog kojih Filozofski fakultet u Zagrebu nema mogućnost osigurati svojim studentima subvencioniranu prehranu i u vlastitim prostorima te smo preporučili da se žurno poduzmu mjere kojima će se studentima Filozofskoga fakulteta omogućiti ostvarivanje ovoga prava, a studentima s invaliditetom olakšati studij i izvršavanje svakodnevnih studentskih obveza. Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa u svom odgovoru navodi *kako u Odluci o privremenom financiranju za siječanj – ožujak 2012. nisu planirana niti osigurana sredstva za nove objekte studentske prehrane niti sredstva za preuzimanje financijskih obveza (...)*, isto tako su naveli da *dok se ne riješi pitanje osiguravanja financijskih sredstava u državnom proračunu kao i ostalih zahtjeva koji propisuje Pravilnik o potpori za pokriće troškova prehrane studenata (...)* studenti mogu koristiti usluge restorana na fakultetima u neposrednoj blizini Filozofskog fakulteta. Preporuka nije prihvaćena.

Preporuke u području mirovinskog osiguranja

Poboljšanje sustava mirovinskog osiguranja

Na temelju saznanja iz medijskih napisa o slučajevima zlorabe u postupcima odobravanja invalidskih mirovina, učestalim pritužbama Uredu o slučajevima umirovljenja temeljem lažnog, odnosno nepostojećeg invaliditeta te stjecanja nepripadajućih prava iz mirovinskog osiguranja, upozorili smo Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (dalje HZMO) da ove pojave dovode u pitanje vjerodostojnost i opstojnost cjelokupnog mirovinskog sustava.

S obzirom da svaka lažna invalidska mirovina predstavlja udar na proračunska sredstva te ima za posljedicu indirektno smanjivanje mirovinskih primanja stvarnim invalidima rada predložili smo da se zbog zlorabe položaja i ovlasti te drugih težih povreda radnih dužnosti koje učine djelatnici HZMO-a prema njima primjeni otkaz ugovora o radu.

Budući da je u nekim područnim službama zamjetan veliki udio odobrenih invalidskih i obiteljskih mirovina u odnosu na ukupan broj stanovnika, predložili smo da se izvrši dodatni nadzor i provjera rada vještaka i povjerenstava u nadležnim službama.

U cilju unaprjeđenja rada područnih službi preporučili smo da kontrolu i reviziju navedenog vrše nepristrani vanjski stručnjaci revizori i kontrolori van sustava HZMO-a, s obzirom da Ured unutarnje revizije i Ured za kontrolu HZMO-a od dana kada su osnovani (više od 5 godina) nisu polučili očekivano u dijelu koji se odnosi na rad vještaka u mirovinskom osiguranju te kontroli i nadzoru upravnog postupka u kojem se donosi rješenje o prizatom pravu na invalidsku (obiteljsku) mirovinu.

Također smo predložili hitnu izmjenu i unaprjeđenje postojećeg sustava vještačenja u mirovinskom osiguranju, u pravcu definiranja kriterija procjene i uspostave učinkovitih kontrolnih mehanizama.

Bivše invalidske komisije i više invalidske komisije zamijenio je vještak pojedinac i u 1. i u 2. stupnju, te je umjesto komisijskog vještačenja radne sposobnosti uveden neučinkovit institut revizije svakog pojedinog nalaza i mišljenja ovlaštenog vještaka kojim je utvrđena invalidnost, koju obavlja Stručno povjerenstvo za reviziju (članove imenuje Vlada RH na prijedlog ministra nadležnog za mirovinsko osiguranje i ministra nadležnog za zdravstvo). Stručno povjerenstvo za reviziju obavlja poslove revizije u vijećima sastavljenim od predsjednika i dva člana.

Cijena vještačenja postotka tjelesnog oštećenja koja se naplaćuje korisnicima izvan mirovinskog osiguranja

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom javljaju se udruge osoba s invaliditetom i pojedinci pritužujući se na iznos koji moraju plaćati osobe s invaliditetom u postupku vještačenja postotka tjelesnog oštećenja zbog prava koje žele ostvariti izvan sustava mirovinskog osiguranja (pravo na besplatan prijevoz autocestama, pravo na znak pristupačnosti, carinske povlastice, porezne olakšice i dr.).

Naime, Odlukom Upravnog vijeća HZMO-a o cijenama usluga vanjskim korisnicima utvrđeno je da samo vanjski korisnici, odnosno svi oni koji nisu u sustavu osiguranja plaćaju 305,00 kn za dobivanje rješenja, dok oni koji privređuju (nalaze se u sustavu mirovinskog osiguranja) ne plaćaju nikakvu naknadu za utvrđivanje postotka tjelesnog oštećenja.

Vidljivo je da su na plaćanje obvezane one osobe koje najčešće nemaju sredstava za podmirenje takvih troškova pogotovo što znamo da su to u većini nezaposlene osobe i druge koje nemaju financijska sredstva niti za podmirivanje svojih primarnih potreba.

Na osnovu rečenog predložili smo Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje da se oslobode plaćanja troškova utvrđivanja postotka tjelesnog oštećenja (vještačenja) osobe s invaliditetom (tjelesnim oštećenjem) radi ostvarivanja prava izvan sustava mirovinskog osiguranja.

Prijedlog Ministarstvu za poduzimanje mjera glede provođenja Odluke Ustavnog suda br. U-III-64744/2009 od 03.11.2010. o uspostave učinkovitog nadzora nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu

Odlukom Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-64744/2009, od 3. studenoga 2010. naložene su Vladi Republike Hrvatske, odnosno nadležnim Ministarstvima provođenje određenih mjera uspostave učinkovitog nadzora nad kvalitetom zdravstvene zaštite u cijelom zatvorskom sustavu, u cilju poboljšanja iste, te ostavljen primjereni rok od 3 godine da se omogući nesmetano kretanje osoba s posebnim potrebama u zatvoru, a posebno da se osiguraju sredstva potrebna za izgradnju dizala u Zatvorskoj bolnici.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora (NN, br.128/99, 55/00, 59/00, 129/00, 59/01, 67/01, 11/02, 190/03, 76/07, 27/08, 83/09. i 18/11) u svom članku 18. stavak 7. propisuje da nadzor nad pružanjem zdravstvene zaštite zatvorenicima obavlja ministarstvo nadležno za poslove zdravstvene zaštite.

Zatražili smo očitovanje od Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi o gore navedenom te da nam dostave njihove Planove mjera koje namjeravaju poduzeti kako bi ispunili obveze iz gore navedene Odluke Ustavnog suda, odnosno kako bi se svi propusti u zatvorskom sustavu navedeni u Odluci Ustavnog suda kroz neko dogledno vrijeme ispravili.

U svom odgovoru Ministarstvo navodi da su: „*zatražili očitovanje Ministarstva pravosuđa, Uprave za zatvorski sustav u kojem se navodi da se temeljem Ustavne Odluke broj: U-III-64744/2009, od 3. studenoga 2010. godine pristupilo projektiranju dizala za potrebe Zatvorske bolnice u Zagrebu, te su ishođene sve potrebne dozvole (...)*

Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi provodi zdravstveno inspekcijski nadzor nad pružanjem zdravstvene zaštite u zatvorskom sustavu u Republici Hrvatskoj. U skladu s tim tijekom 2010. i 2011. godine izvršeni su izvanredni inspekcijski nadzori u Odgojnom domu Turopolje, Kaznionici u Glini, Zatvoru u zagrebu i Puli i Zatvorskoj bolnici u Zagrebu. Službe zdravstvene inspekcije će u plan zdravstveno-inspekcijskog nadzora razmjerno mogućnostima uvrstiti i redovite nadzore nad pružanjem zdravstvene zaštite u zatvorskom sustavu.“

Preporuka za osiguravanje sredstava za izvršenje mjera predviđenih nacionalnom strategijom

Planirana proračunska sredstva za osobe s invaliditetom u 2012. godini

Ured pravobraniteljice je uputio preporuke nadležnim tijelima – ministarstvima i jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave da u 2012. osiguraju dostatna financijska sredstva na stavkama koja se tiču unapređenja položaja osoba s invaliditetom, da sukladno Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom preuzmu obveze za poboljšanje položaja OSI s naglaskom na izvršenje mjera predviđenih *Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. (NN, br.63/07)*.

Svjedoci smo da se često proračunska sredstva namijenjena osobama s invaliditetom po pojedinim pozicijama proračuna umanjuju bez prethodne analize i opravdanih razloga. Preporuke su upućene kako se ne bi umanjivala prava osoba s invaliditetom neovisno o kojem području se radi.

Potpora sportašima/cama s invaliditetom upućena Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa

Pravobraniteljica je uputila preporuku Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa u svrhu osiguravanja proračunskih sredstava u 2012. godini naglašavajući preuzete obveze Republike Hrvatske iz međunarodnih dokumenata i nacionalnih propisa te posebno ukazavši na planiranje dostatnih financijskih sredstava namijenjenih unaprjeđivanju sporta osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju.

Država s pravom prepoznaje Hrvatski paraolimpijski odbor i udruge osoba s invaliditetom čiji se članovi sportaši bave amaterski i profesionalnim sportskim aktivnostima koji svojim rezultatima uvelike promoviraju i podižu kvalitetu življenja ne samo samih sebe već i svojih sugrađana. Međutim važno je da se ta posebnost ogleda i u planiranju i osiguravanju proračunskih sredstava na pojedinim pozicijama od važnosti za rad tih pravnih osoba.

Dosadašnje iskustvo i praksa pokazuju da je upravo sport osoba s invaliditetom jedno od prioritetnijih područja u kojima osobe s invaliditetom trebaju podršku društva i sustava.

Stoga je nužno uvažiti posebnost njihovog položaja u području športa u odnosu na druge organizacije i pravne osobe.

Preporuke u području zapošljavanja

Preporuka svim javnim tijelima na zakonsku obvezu davanja prednosti pri zapošljavanju osobi s invaliditetom

Uredu pravobraniteljice za osobe s invaliditetom često se obraćaju osobe s invaliditetom pritužujući se na nepoštivanje članka 10. stavka 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.143/02 i 33/05).

S obzirom da pojedini poslodavci nisu upoznati s odredbama navedenog članka ukazali smo na prava prednosti pri zapošljavanju koja ima osoba s invaliditetom sukladno članku 10. stavak 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.143/02 i 33/05). Članak 10. glasi: „ZAPOŠLJAVANJE POD OPĆIM UVJETIMA Članak 10.

(1) Tijela državne uprave, tijela sudbene vlasti, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, javne službe, izvan proračunski fondovi, te pravne osobe u vlasništvu ili u pretežitom vlasništvu Republike Hrvatske i pravne osobe u vlasništvu ili pretežitom vlasništvu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dužni su na primjerenom radnom mjestu prema vlastitom odabiru, u primjerenim radnim uvjetima imati zaposleno:

- do 31. prosinca 2005. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 50 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2008. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 42 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2011. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 35 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2014. najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 25 zaposlenih,
- do 31. prosinca 2017. i nadalje najmanje jednu zaposlenu osobu s invaliditetom na svakih 20 zaposlenih.

(2) Obveza iz stavka 1. ovoga članka ne odnosi se na poslodavca – fizičku ili pravnu osobu koji zapošljava manje od dvadeset radnika.

(3) Poslodavci iz stavka 1. ovoga članka dužni su dati prednost pri zapošljavanju osobi s invaliditetom ukoliko ista zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem.“

Prema dopisu od Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva glede tumačenja odredbi članka 10. stavka 3. Zakona, Ministarstvo je u svom odgovoru naglasilo da: „Navedenom odredbom članka 10. st. 3. Zakona osigurava se uvijek, pod uvjetom da zadovoljava sve tražene uvjete propisane oglasom ili natječajem, prednost pri zapošljavanju osoba s invaliditetom jer ovaj Zakon predstavlja lex specialis u materiji radno-pravnih propisa.“

Potpota projektu Centra tehničke kulture Rijeka za zapošljavanje socijalno isključenih skupina

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom podržala je projekt Centra tehničke kulture Rijeka koji bi osobama s invaliditetom i ostalim isključenim skupinama omogućio pristup tržištu rada uz pomoć web portala za njihovo zapošljavanje.

Projekt nije prihvaćen na natječaju.

Preporuka upućena Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi za provođenjem inspekcijskog nadzora te donošenje internog naputka kojim bi se upozorilo na poštivanje zakonskih odredbi prilikom raspisivanja natječaja

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je pritužbu osobe s invaliditetom u kojoj se pritužuje na nezakonito postupanje Centra za socijalnu skrb pri provođenju natječajnog postupka zapošljavanja na radno mjesto pravnika.

Imenovani su u natječaju za radno mjesto: PRAVNIK/CA, kao uvjete za zasnivanje radnog odnosa istaknuli: „- VSS - pravni fakultet, 1 godina radnog iskustva u sustavu socijalne skrbi, položen stručni ispit“budući da Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br.57/11) u članku 266. stavku 1. kaže da kandidat koji se prijavljuje za posao ne mora imati položen stručni ispit već ga je

dužan položiti u roku godine dana. Također, u natječaju je protuzakonito navedeno da kandidati moraju imati 1 godinu radnog iskustva u sustavu socijalne skrbi premda zakon ne traži da osoba ima 1 godinu radnog iskustva u sustavu socijalne skrbi već da „ima u odgovarajućoj struci radni staž dulji od vremena određenog za pripravnički staž“, odnosno da u svojoj struci ima staž dulji od 1 godine.

Po Zakonu o socijalnoj skrbi kandidat te uvjete ni ne mora ispunjavati, odnosno nije uvjet da ih posjeduje pri zapošljavanju već nakon godine dana rada. Centar za socijalnu skrb takve uvjete natječaja pravda donesenim Pravilnikom o unutarnjem ustroju i sistematizaciji poslova Centra za socijalnu skrb. Prema saznanjima ovog Ureda, centri za socijalnu skrb u natjecajima za radno mjesto navode različite uvjete za isto radno mjesto.

Smatramo da podzakonski propisi moraju biti u suglasnosti s zakonom pa tako položen stručni ispit ne može nikako biti uvjet pri zapošljavanju već ga je osoba dužna položiti u roku od godine dana nakon zapošljavanja (ukoliko ga nema položenog). Također kao uvjet se ne može isticati 1 godina radnog iskustva u sustavu socijalne skrbi, već 1 godina iskustva u odgovarajućoj struci. U slučaju kolizije primjenjuju se direktno odredbe zakona.

Istaknuli smo i da se Pravilnikom o unutarnjem ustroju i sistematizaciji poslova, kao ni u natječaju ne mogu propisati drugačiji uvjeti od onih koji stoje u Zakonu jer se time protuzakonito ograničava pristup zaposlenju i diskriminira određeni krug osoba, u ovom slučaju svim onima koji nisu radili u sustavu socijalne skrbi i koji nemaju položen stručni ispit. Zatražili smo očitovanje od nadležnog Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi te isto nismo dobili ni nakon požurnice te smo se po treći put obratili nadležnom Ministarstvu te smo uputili prijedlog za inspekcijski nadzor te da svojim internim nalogom Ministarstvo upozori sve centre za socijalnu skrb na poštivanje zakonskih odredbi prilikom raspisivanja natječaja kako se ubuduće ne bi događale ovakve nezakonitosti koje se ogledaju u uskraćivanju pristupa javnoj službi određenom krugu osoba te ujedno i njihovom kršenju Ustavnih prava propisanih člankom 44. Ustava RH (NN, br. 85/10-pročišćen tekst) koji govori da: „*Svaki državljanin Republike Hrvatske ima pravo, pod jednakim uvjetima, sudjelovati u obavljanju javnih poslova i biti primljen u javne službe.*“

Do završetka pisanja ovog izvješća nismo dobili odgovor Ministarstva.

Potpore projektu „Što više znamo, bolje ćemo razumjeti što trebamo raditi“

Pravobraniteljica je dala potporu projektu Udruge za promicanje istih mogućnosti budući da je projekt iz pružao mogućnost da osobama s invaliditetom rad i zapošljavanje bude primjeren njihovim osobitostima, sposobnostima i potrebama. Projekt se temeljio na prikupljanju pozitivnih primjera dobre prakse o različitim načinima zapošljavanja osoba s invaliditetom i međusobnoj razmjeni iskustava u pojedinim sredinama na planu rada i zapošljavanja. Projekt nije prihvaćen.

Preporuke radi financiranja saveza i udruga osoba s invaliditetom

Sufinanciranje osnovne djelatnosti nacionalnim savezima udruga osoba s invaliditetom i udrugama osoba s invaliditetom u područjima u kojima ne postoji nacionalni savez

Pravobraniteljica je uputila preporuku Vladi RH, odnosno Vladinom Uredu za udruge vezano uz Nacrt Pravila o uvjetima i postupku dodjele sredstava za sufinanciranje osnovne djelatnosti nacionalnim savezima udruga osoba s invaliditetom i udrugama osoba s invaliditetom u područjima u kojima ne postoji nacionalni savez.

Izrazili smo zabrinutost informacijama koje smo dobili od pojedinih udruga da su im već u 2011. godini ukinuta sredstva za financiranje osnovne djelatnosti o kojima je ovisilo i neposredno pružanje usluga osobama s invaliditetom. Pružanje tih usluga osobama s

invaliditetom nije osigurano ni na koji drugi način. Detaljnije o preporuci može se naći u dijelu izvješća o Položaju saveza i udruga osoba s invaliditetom u RH.

Preporuke radi omogućavanja glasovanja osoba s invaliditetom

Omogućavanje glasovanja osobama s invaliditetom

Kako bi se na parlamentarnim izborima održanim 4. prosinca 2011. osiguralo da osobe s invaliditetom mogu glasovati na njima prikladan način i biti izjednačene u pravu da biraju svoje parlamentarne predstavnike, poslali smo preporuke Državnom izbornom povjerenstvu koje je reagiralo održavanjem zajedničkih sastanaka s pravobraniteljicom. Također su Uredu pravobraniteljice dostavili na mišljenje Obvezne upute vezane uz glasovanje osoba s invaliditetom koje su prihvaćene u mjeri u kojoj je to dozvoljavao postojeći zakonski okvir. Više o sadržaju preporuka može se naći u dijelu izvješća *Sudjelovanje u političkom i javnom životu*. Ministarstvu socijalne politike i mladih poslali smo preporuku da potaknu ustanove socijalne skrbi u nadležnosti Ministarstva na poduzimanje radnji kojima bi osobe s invaliditetom smještene izvan mjesta svog prebivališta mogle ostvariti svoje biračko pravo na državnom referendumu o pristupanju Europskoj uniji koji se održao 22. siječnja 2012. Međutim, do trenutka pisanja ovog izvješća nismo dobili odgovor o eventualno poduzetim mjerama povodom te preporuke.

Preporuka radi oslobođenja od plaćanja carine za fizičke osobe - uvoz predmeta za potrebe osoba s invaliditetom

Preporuka radi oslobođenja od plaćanja carine za fizičke osobe - uvoz predmeta za potrebe osoba s invaliditetom

Pravobraniteljici se pritužila stranka navodeći u bitnome da je raspitujući se o mogućnosti nabave/kupnje invalidskih kolica za svoje osobne potrebe iz inozemstva pronašla informacije na internet stranicama Carinske uprave u dijelu koji se naziva „Oslobođenja od plaćanja carine za fizičke osobe“ pod točkom „Uvoz predmeta za potrebe hendikepiranih osoba“. Kada je pokušala postupiti sukladno tako dobivenim informacijama utvrdila je da su nepotpune. Provjeravajući navode pritužiteljice utvrdili smo da su predmetne informacije nepotpune jer ne govore ništa o Zakonu o medicinskim proizvodima. Naime, temeljem čl. 91. st. 2. Carinskog zakona koji kaže da: „Puštanje robe u slobodan promet podrazumijeva primjenu mjera trgovinske politike...“; carinarnice u RH, vezano za medicinske proizvode, primjenjuju Zakon o medicinskim proizvodima koji, pored ostalog, regulira način trgovine takvim proizvodima. Zakon o medicinskim proizvodima u čl. 37., 40. i 42., propisuje da promet medicinskih proizvoda mogu obavljati samo pravne osobe koje imaju dozvolu za promet na veliko medicinskih proizvoda, koju je izdala Agencija za lijekove i medicinske proizvode, dok uvoz i izvoz tih proizvoda mogu obavljati pravne osobe koje imaju dozvolu za uvoz i izvoz medicinskih proizvoda. Uz te uvjete, također temeljem istog Zakona, medicinski proizvodi koji nisu upisani u očevidnik medicinskih proizvoda Agencije za lijekove i medicinske proizvode ne mogu se uvoziti ako registrirani uvoznik ne pribavi posebnu suglasnost te Agencije. Slijedom navedenog, proizlazi da fizičke osobe/osobe s invaliditetom ne mogu uvoziti medicinske proizvode ni na koji način, pa niti za svoje osobne potrebe, već da takve proizvode mogu nabavljati isključivo u ljekarnama i specijaliziranim prodavaonicama medicinskih proizvoda.

Takva, potpuna informacija vezana za predmetnu stvar nije se mogla naći na stranicama Carinske uprave i pored toga što je Središnji ured Carinske uprave dopisom klasa: 413-01/11-01/232, urbroj: 513-02-1220/1-11-3 od 19. srpnja 2011. o tome cjelovito obavijestio sve carinarnice. Činjenica da se u svojem pismu pod nazivom „Riječ državnog tajnika i ravnatelja

Carinske uprave“ poziva na internet kao posrednika za prenošenje aktualnih i pravovremenih informacija s ciljem osnaživanja carinske službe kao kvalitetnog servisa svim sudionicima u carinskom postupku razlog je više što smo uputili ovu preporuku. Postojeća nepotpuna informacija pritužiteljici je mogla, a budućim fizičkim osobama/osobama s invaliditetom – posjetiteljima internet stranica Carinske uprave može, ukoliko ne bude upotpunjena na preporučeni način, pored ostalih neugodnosti, izazvati i nepotrebne troškove.

Stoga smo preporučili Središnjem uredu Carinske uprave da na internet stranicama Carinske uprave Republike Hrvatske (www.carina.hr) u dijelu koji se naziva „Oslobođenja od plaćanja carine za fizičke osobe“ pod točkom „Uvoz predmeta za potrebe hendikepiranih osoba“ (<http://www.carina.hr/Carina/OslobodjenjaFizicke.aspx#P2>) upotpune postojeće informacije informacijama koje se tiču čl. 37., 40. i 42. Zakona o medicinskim proizvodima (NN, br. 67/08.) te onima koje se tiču medicinskih proizvoda koji moguće nisu upisani u očevidnik medicinskih proizvoda Agencije za lijekove i medicinske proizvode, primjena kojih se temelji na čl. 91. st. 2. Carinskog zakona (NN, br. 78/99. – 56/10.), i to na način da iz tako upotpunjenih informacija bude jasno razvidno da fizičke osobe/osobe s invaliditetom ne mogu uvoziti medicinske proizvode ni na koji način, pa niti za svoje osobne potrebe, već da takve proizvode mogu nabavljati isključivo u ljekarnama i specijaliziranim prodavaonicama medicinskih proizvoda.

Također smo napomenuli da termin „hendikepirana/e osoba/e“ nije ispravan već je ispravan termin „osoba/e s invaliditetom“ kojeg koristi kako Konvencija o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom (NN-Međ.ugo, br. 6/07., 3/08., 5/08.) tako i (čl. 58. i 65.) Ustav Republike Hrvatske (NN, br. 85/10.) kada govore o ovoj skupini fizičkih osoba.

Stranka je izuzetno zadovoljna postupanjem Ureda. Preporuka je djelomično prihvaćena.

Preporuka u vezi postupanja policijskih službenika prema osobi s invaliditetom

Postupanje policijskih službenika prema osobi s invaliditetom

Po pritužbi na postupanje policijskih službenika prema osobi lišenoj poslovne sposobnosti s mentalnim oštećenjima, prilikom odvođenja u policijsku postaju bez prisutnosti skrbnika – majke, te utvrđenih okolnosti slučaja smatrali smo da su prekršene odredbe Zakona o policijskim poslovima i ovlastima i Pravilnika o postupanju policijskih službenika u dijelu koji se odnosi na postupak prikupljanja obavijesti, odvođenje osobe u policijsku postaju, te odredbe koja se odnosi na razmjernost pojedinih ovlasti, prema kojoj će policijski službenik postupati imajući u vidu razmjer između ovlasti i svrhe obavljanja policijskog posla, te će uvijek primijeniti policijsku ovlast kojom se u najmanjoj mjeri zadire u slobode i prava čovjeka, a postiže svrha obavljanja policijskog posla. Preporučili smo Ministarstvu unutarnjih poslova radi na edukaciji i podizanju razine svijesti policijskih službenika o značajkama pojedine vrste invaliditeta, te prihvatljivog postupanja prema osobama s invaliditetom, te edukaciju policijskih službenika o Strategiji Policija u zajednici, prema kojoj je policija servis građana u zajednici, koji djeluje preventivno, zajedno s građanima i zajedno s drugim institucijama.

4. OPĆE POSLOVANJE UREDA

Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07), Poslovníkom pravobranitelja za osobe s invaliditetom (NN, br. 103/08) i Pravilnikom o unutarnjem redu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, propisani su djelokrug rada, ustroj i broj državnih službenika.

Ured ima Službu za stručne i Službu za opće poslove.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je od 2010. u potpunosti ekipiran planiranim brojem službenika i namještenika sukladno Pravilniku o unutarnjem redu čija je zadnja izmjena bila u 2009. godini kako slijedi:

1. savjetnik/ca pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za pravne poslove - dva (2) državna službenika/ce,
 2. savjetnik/ca pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za stručne poslove - dva (2) državna službenik/ce,
 3. savjetnik/ca pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za stručne poslove - područje odnosa s javnošću, izdavaštva i dokumentacije - jedan (1) državni službenik/ca,
 4. administrativni/a tajnik/ca pravobraniteljice za osobe s invaliditetom - jedan (1) državni službenik/ca,
 5. voditelj/ica računovodstvenih poslova - jedan (1) državni službenik/ca,
 6. osobni vozač/ica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom - jedan (1) namještenik/ca; odnosno ukupno šest (6) državnih službenika/ca i jedan (1) namještenik/ca.
- Tijekom 2011. Ured nije zapošljavao nove djelatnike.

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom ustrojen je na poticaj i sukladno:

- Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativnom protokolu uz Konvenciju (NN, MU br. 6/07., 3/08., 5/08.), gdje je sukladno članku 33. stavak 2. Konvencije od strane međunarodnih subjekata prepoznat kao nezavisni mehanizam za zaštitu, praćenje i promicanje Konvencije;
- obvezi iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. (NN, br. 63/07.)
- preporukama iz izvješća Europske komisije o napretku Republike Hrvatske u procesu pristupanja Europskoj uniji 2009., 2010. i 2011. između ostaloga se navodi „Ostvaren je određeni napredak na unapređenju socijalnog uključivanja socijalno osjetljivih skupina i/ili osoba s invaliditetom. U tijeku je jačanje kapaciteta Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, koje se treba nastaviti, osobito u pogledu proširenja zastupljenosti u regijama.“

Ured od svog osnivanja 2008. godine bilježi rast brojnih aktivnosti i djelovanja pa je shodno tome sve izraženija potreba za izmjenom podzakonskog akta i njegovog usklađivanja koji se tiče zapošljavanja djelatnika, s konkretnim potrebama izvršavanja aktivnosti koje proizlaze iz djelokruga rada temeljem Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom.

Tijekom 2011. godine primijećeno je da je nedostatak kapaciteta u vođenju administrativnih i informatičkih, ali i stručnih poslova, usporavao izvršavanje planiranih zadataka, ali isto tako i provedbu niza aktivnosti na zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom na područjima izvan sjedišta Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

5. FINANCIJSKO POSLOVANJE UREDA

Sukladno članku 105. st. 1. i 3. Zakona o proračunu, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dostavio je Ministarstvu financija i Državnoj reviziji godišnji obračun i godišnji izvještaj za 2011. godinu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je osnovan i radi na temelju Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07).

5.1. OBRAZLOŽENJE POJEDINIH SKUPINA RASHODA I IZDATAKA

5.1.1. Uprava i administracija, rashodi za zaposlene

Rashodi za zaposlene planirani su u iznosu od 2.207.748 kn, a potrošeno je 2.187.679 kn ili 99,09 %. Do kraja 2011. godini u Uredu je bilo zaposleno 11 djelatnika od kojih su 1 namještenik, 7 državnih službenika/ce i 3 dužnosnika/ce.

5.1.2. Materijalni rashodi

Materijalni rashodi planirani su u iznosu od 1.012.668 kn. Najveća stavka rashoda su Intelektualne i osobne usluge s koje su se plaćali troškovi ugovora o djelu koji su se sklapali isključivo zato što je pravobraniteljica osoba s najtežim stupnjem invaliditeta – tetraplegija i potrebna joj je svakodnevna pomoć radnog asistenta i medicinske sestre (radi medicinske njege), a navedena radna mjesta nisu sistematizirana Pravilnikom. Rashodi na stavci Usluga telefona, pošte i prijevoza povećani su u odnosu na prethodne godine zbog povećanja obujma posla vezanih za rad Ureda. Ukupna potrošnja sredstava namijenjenih za materijalne rashode iznosi 975.802 kn ili 96.36%.

5.1.3. Opremanje, rashodi za nabavu nefinancijske imovine

Planirana sredstva za opremanje iznose za 144.332 kn. Za nabavu službenog vozila potrošeno je 103.331 kn, na uredski namještaj 20.297 kn i za licence 9.387 kn. Ukupni rashodi za nabavu nefinancijske imovine iznose 133.015 kn ili 92,16 %.

ZAKLJUČAK

Od planiranih sredstava u iznosu 3.364.748 kn, ukupni rashodi iznose 3.296.496 kn ili 97,97 %. Izvršenje proračuna u gotovo stopostotnom iznosu ostvareno je zbog pravovremenog planiranja rashoda i izvršavanja obveza u što kraćem roku, te omogućavanja rebalansa od strane Ministarstva financija.

U 2011. godini sukladno Zakonu o javnoj nabavi Ured je nabavio službeno vozilo koje je bilo nužno potrebno jer kombi koji je do tada korišten u službene svrhe, nije bilo moguće staviti na raspolaganje drugim djelatnicima budući da je to vozilo posebno prilagođeno za potrebe pravobraniteljice i bez kojeg ona nije u mogućnosti obavljati poslove vezane za rad Ureda.

Proračunska sredstva koja su bila na raspolaganju u 2011. godini, iako su gotovo u potpunosti iskorištena, nisu bila dovoljna za nabavu uredskog programa koji bi omogućio bolju sistematizaciju podataka, te samim time unaprijediti kvalitetu rada Ureda.

6. ZAKLJUČAK

Uključivanje u zajednicu osoba s invaliditetom preduvjet je njihovog izlaska iz izolacije, prevladavanja siromaštva i položaja zavisnosti, a moguće je jedino uz osiguravanje potrebnih oblika podrške i poštivanja njihovih potreba. Osobe s invaliditetom treba prihvatiti na svim razinama društva kao punopravne članove koji mogu doprinijeti cjelokupnom razvoju društva.

Unatoč određenim pomacima u dostizanju potrebne razine prava, te niza aktivnosti, programa i politika usmjerenih na izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom, one i dalje nisu u dovoljnoj mjeri uključene u zajednicu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Najvažnija pitanja vezana za unaprjeđivanje prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju danas su pitanja razvoja usluga podrške u zajednici za osobe s invaliditetom i djecu s teškoćama u razvoju i njihovih obitelji kao preduvjeta prevenciji institucionalizacije odnosno njihovom izdvajanju iz obitelji i sredine u kojoj žive da bi im se potrebna skrb i njega pružile negdje drugdje. Zbog nedostatnog broja službi podrške neovisnom življenju u zajednici, mlađe osobe kod kojih dođe do invaliditeta uslijed ozljeda ili bolesti smještavaju se u domove za starije i nemoćne osobe koje po svojim normativima nikako ne zadovoljavaju njihove potrebe. Jednako tako, mnoge osobe s intelektualnim i mentalnim invaliditetom nemaju mogućnost odabrati gdje i s kim će živjeti i živjeti nenametnutim načinom života kako to predviđa Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Suprotno tome, kao što smo isticali i u proteklim izvješćima, liste čekanja na smještaj u neku od ustanova socijalne skrbi i dalje rastu.

S obzirom da usluga osobnog asistenta izravno prevenira institucionalizaciju i omogućava neovisniji život osobi s najtežom vrstom invaliditeta i lakše funkcioniranje obitelji koja o njoj brine, smatramo potrebnim sustavno urediti da pravo na odgovarajuće oblike asistencije ostvare i osobe s različitim vrstama teškog invaliditeta, a ne samo tjelesnim. Određenu vrstu asistencije i pomoći u ostvarivanju nezavisnog života u zajednici trebalo bi razviti i za osobe s intelektualnim i psiho-socijalnim teškoćama, a potrebno je osigurati asistenciju u vidu prevoditelja za znakovni jezik za gluhe i gluho-slijepo osobe. Asistencija bi također olakšala život slijepih osoba, posebice njihovo kretanje u nepoznatoj sredini.

Umjesto pružanja potrebne podrške u funkcioniraju, neke kategorije osoba s invaliditetom kojima je takva pomoć potrebna lišavaju se poslovne sposobnosti i čime se ozbiljno zadire u njihova temeljna ljudska prava. Ni četiri godine nakon stupanja na snagu UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom ne postoji svijest među zakonodavcem da je nužno što prije započeti s promjenom takvog sustava zaštite interesa osoba s invaliditetom.

Kao rezultat niza propusta u politici skrbi o osobama s autizmom kroz odluke koje su ne samo stručno nego i pravno dvojbene, možemo reći da se danas teško krše prava djece i osoba s autizmom. Sadašnji ustroj i rad Centra za autizam u velikom dijelu nije u skladu s propisima budući da osnovna škola, što Centar po svojoj organizacijskoj strukturi jest, ne može pružati usluge smještaja niti provoditi zdravstvenu i socijalnu zaštitu koja je zbog složenosti autizma nužna. Djeca s autizmom nemaju sustavno osiguranu dijagnostiku i ranu intervenciju, a odrasli iznad 21. godine života trenutno se protuzakonito zbrinjavaju u ustanovi odgoja i obrazovanja budući da druge mogućnosti nemaju. Zbog složenosti ovog

oštećenja potrebno je osigurati multidisciplinarni pristup što znači da je neophodno sudjelovanje različitih ustanova i sustava. Osim osoba s autizmom, zbog neprepoznatljivosti u sustavima preko kojih se ostvaruju prava osoba s invaliditetom u nepovoljniji položaj su stavljene i gluho-slijepe osobe i osobe oboljele od rijetkih bolesti.

Kod osoba s duševnim smetnjama odnosno psiho-socijalnim oštećenjem je više nego kod svih drugih vrsta oštećenja prisutna visoka razina stigmatizacije i predrasuda. Njih se često smatra ne samo potpuno nesposobnima za bilo kakvu interakciju u društvu i radno nesposobnima, već i opasnima za okolinu. Za razliku od osoba s drugim vrstama oštećenja, oni se zbog prirode svoga oštećenja nisu udruživali u udruge civilnog društva koje bi vršile ulogu destigmatizacije, uklanjanja predrasuda i traženja više razine prava.

Osobe s duševnim smetnjama u mnogome su u hrvatskom društvu zakinute i nalaze se u nepovoljnijem položaju od osoba s drugim vrstama invaliditeta. Tako se primjerice liječenje osoba s ovom vrstom oštećenja provodi uglavnom na razini bolničkog liječenja. Zbog nepostojanja izvanbolničkog sustava liječenja, tzv. psihijatrije u zajednici i usluga koje bi predstavljale potporu samostalnom življenju kao i nedostatka rehabilitacije dolazi do višestrukih hospitalizacija ili smještaja u domove socijalne skrbi u kojima često provedu cijeli život socijalno isključeni i izolirani često u potpunosti lišeni poslovne sposobnosti.

Usprkos postojanju zakonske regulative kojom se nalaže gradnja objekata koji će biti pristupačni svim osobama smanjene pokretljivosti, za osobe s invaliditetom i dalje nije pristupačan čitav niz usluga i sadržaja dok komunikacijske barijere otežavaju uključivanje osoba s osjetilnim oštećenjima. Nužno je osvijestiti da je osiguranje različitih elementa pristupačnosti temelj ostvarivanja svih ostalih prava osoba s invaliditetom.

Profesionalna rehabilitacija za osobe s invaliditetom predstavlja preduvjet za zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, u zaštićenim uvjetima ili u nekom drugom modelu samo/zapošljavanja. Reguliranje postupka profesionalne rehabilitacije u dva propisa i dva različita sustava, na neki način zamagljuje činjenicu da sustavna i kvalitetna profesionalna rehabilitacija u stvari ne postoji.

Područje profesionalne rehabilitacije ostalo je neuređeno i nedorečeno, nisu osnovane ustanove za profesionalnu rehabilitaciju, nije uspostavljen odgovarajući sustav vještačenja, a nema niti odgovarajućeg institucionalnog i financijskog okvira.

Jednako je teška situacija i u području zapošljavanja – vrlo se često ne poštuje prednost pri zapošljavanju osoba s invaliditetom kao ni obveza kvotnog zapošljavanja. Pitanje razumne prilagodbe u području rada i zapošljavanja, dostupnost otvorenog tržišta rada, promicanje programa strukovne i profesionalne rehabilitacije, primjereno zakonodavstvo – samo je dio obaveza koje u području profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada nisu zadovoljavajuće poštivane.

Trebat će puno vremena, energije i truda da se stvore zakonski preduvjeti većem uključivanju osoba s invaliditetom u društvo na ravnopravnoj osnovi s drugima. Smatramo da je za veliki broj mjera koje bi znatno unaprijedile kvalitetu življenja osoba s invaliditetom i njihovih obitelji ipak presudno spremnost da ih se prihvati kao ravnopravne članove zajednice. Trenutno je u hrvatskom društvu težak položaj svih građana. Osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju su zbog svojih teškoća posebno ranjivi i time dodatno izloženi negativnim gospodarskim trendovima. Pitanje osiguravanja podrške za

izjednačavanje mogućnosti svih građana nije pitanje milosrđa nego pitanje ljudskih prava i obaveze države da ih se poštuje i u razdobljima gospodarskih teškoća. Štednja na osobama s invaliditetom nipošto nije prihvatljiva jer osim što neposredno ugrožava zdravlje i kvalitetu života ljudi, dovodi do još većih troškova uslijed njihovog pogoršanja. Pri tome je vrlo bitno da naknade i usluge budu ciljane i da ih uistinu dobiju oni kojima su one zbog težine najpotrebnije.

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom već u svojim općim načelima predstavlja najznačajniji putokaz za sve odluke, politike, programe i aktivnosti koje kao društvo i pojedinci poduzimamo kad se radi o osobama s invaliditetom. Područja koja smo istakli u cjelokupnom izvješću, a posebno u zaključnim razmatranjima, pokazuju gdje se zakazalo i nedovoljno postiglo: poštivanje osobne autonomije, sloboda izbora i neovisnost osoba, nediskriminacijapoštivanje razlika i prihvaćanje invaliditeta kao dijela ljudske raznolikosti, jednakost mogućnosti, pristupačnost, jednakost između muškaraca i žena, poštivanje sposobnosti razvoja djece s teškoćama u razvoju - u svim pritužbama osoba s invaliditetom upućenih pravobraniteljici može se pronaći odsutnost pojedinog od ovih načela.

Stoga ova načela treba ugraditi u sve buduće politike, postupanja i zakonodavna rješenja, jer ćemo tek tada moći govoriti o društvu jednakih.

7. LITERATURA

- Ustav Republike Hrvatske (NN, br.85/10.)
Konvencija MOR-a br. 159. o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN MU br. 11/03)
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom UN-a s Protokolom (NN MU br. 6/07, 3/08 i 5/08)
Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br.107/07)
Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br.85/08)
Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanje u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi od 2006. -2015.
Zakon o hrvatskom registru osoba s invaliditetom (NN, br.64/01)
Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016. godine.
Nacionalna strategija razvitka zdravstva 2006. - 2011. godine
Zakon o predškolskom odgoju i naobrazbi (NN, br.10/97, 107/07)
Državni standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN, br.63/08)
Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja (NN, br.64/02, 105/07)
Državni pedagoški standard (NN, br.63/08)
Pravilnik o načinu raspolaganja sredstvima državnog proračuna i mjerilima sufinanciranja programa predškolskog odgoja (NN, br.134/97)
Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN, br.87/08)
Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN, br.23/91)
Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN, br.87/08, 92/10, 105/10)
Zakon o parničnom postupku (NN, br.53/91., 91/92., 58/93., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07., 84/08., 123/08.)
Carinski zakon (NN, br. 78/99, 94/99, 117/99, 73/00, 92/01, 47/03, 140/05, 138/06., 60/08 i 45/09.)
Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00, 48/04, 82/04, 90/05, 76/07, 87/09, 94/09)
Zakon o humanitarnoj pomoći (NN, br. 96/03)
Pravilnik o mjerilima za stavljanje ortopedskih i drugih pomagala na popis pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (NN, br.138/09).
Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja prava na ortopedska i druga pomagala Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje. (NN, br.17/09, 23/09, 53/09, 116/09, 4/10, 88/10, 110/10, 113/10, 1/11, 16/11, 87/11)
Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima (NN, br. 7/12, 14/12, 23/12, 25/12)
Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju (NN, br. 85/06, 150/08 i 71/10)
Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima, (NN, br.64/02, 105/07, 145/11)
Zakon o zdravstvenoj zaštiti
Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN, br.11/97, 27/98, 128/99, 79/02)
Zakon o zaštiti prava pacijenata (NN, br.169/04)
Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama (NN, br.85708, 110/08 i 34/11)
Zakon o općem upravnom postupku (NN, br. 47/09)
Pravilnik o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN, br. 18/09 i 25/09 – ispr.)
Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova za razdoblje od 2011. - 2015. godine
Registar osoba s invaliditetom – podaci po traženju dostavljeni od Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, stanje na dan 07. veljače 2012. godine
Zakon o izvršavanju kazne zatvora (NN, br.190/03 – pročišćeni tekst, 76/07, 27/08, 83/09, 18/11)
Europska zatvorska pravila iz 2006. godine koja je prihvatio Odbor ministara Vijeća Europe preporukom Rec (2006) od 11. siječnja 2006. godine
[http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/\(Microsoft%20Word%20-%20Preporuka%20Odbora%20Ministara%20o%20Europskim%20zatvorskim%20pravilim_205\).pdf](http://www.coe.int/t/DGHL/STANDARDSETTING/PRISONS/EPR/(Microsoft%20Word%20-%20Preporuka%20Odbora%20Ministara%20o%20Europskim%20zatvorskim%20pravilim_205).pdf)
Odluka Ustavnog suda, broj U-III/64744/2009 od 03. studenog 2010. godine

Izvješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda za 2010. godinu (iz srpnja 2011. godine) - Ministarstvo pravosuđa - <http://www.mprh.hr/Default.aspx?sec=288>

Prijedlog Državnog proračuna RH za 2012. godinu i projekcije za 2013. i 2014 - http://www.vlada.hr/naslovnica/sjednice_i_odluke_vlade_rh/2012/8_sjednica_vlade_republike_hrvatske

Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, br.91/96, 68/98, 137/99 - Odluka USRH, 22/00 - Odluka USRH, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09 i 153/09)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, br.141/06),

Zakon o izmjenama Zakona o javnim cestama (NN, br.124/09)

Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o javnim cestama (NN, br.73/2010)

Zakon o javnim cestama (NN, br.180/04., 82/06., 138/06., 146/08., 152/08., 38/09., 124/09., 153/09. i 73/10.)

Zakon o cestama (NN, br.84/11)

Zakon o kretanju slijepa osobe uz pomoć psa vodiča (NN br.131/98)

Zakon o prostornom uređenju i gradnji (NN, br.76/07, 38/09, 55/11 i 90/11)

Uredba o održavanju zgrada (NN, br.64/97)

Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN, br.67/08, 48/10-Odluka USRH i 74/11)

Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN, br.151/05 i 61/07)

Pravilnik o načinu, postupku i dinamici ostvarivanja prava na nadoknadu iznosa godišnje naknade i cestarine (NN, br.143/06)

Pravilnik o postupku i načinu ostvarivanja prava na oslobađanje plaćanja godišnje naknade za uporabu javnih cesta i cestarine (NN, br.136/11)

Pravilnik o znaku pristupačnosti (NN, br.78/08)

Zakon o boravišnoj pristojbi (NN, br.152/08 i 59/09)

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.143/02 i 33/05)

Uredba o osnivanju Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (NN, br.116/03, 48/04 i 68/08)

Odluka o načinu ostvarivanja poticaja pri zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN, br.8/08, 20/09, 96/09 i 44/10)

Pravilnik o uvjetima u pogledu prostora, opreme te stručnih radnika ustanove za profesionalnu rehabilitaciju (NN, br.2/06)

Pravilnik o uvjetima u pogledu prostora, opreme i stručnih radnika radnog centra (NN, br.2/06)

Odluka o sufinanciranju programa za održavanje zaposlenosti i poticanje zapošljavanja u zaštitnim radionicama za 2010. godinu (NN, br.94/10)

Odluka o sufinanciranju programa za održavanje zaposlenosti i poticanje zapošljavanja u zaštitnim radionicama za 2011. godinu (NN, br.133/11)

Zakon o radu (NN, br.137/04 – pročišćen tekst)

Zakon o radu (NN, br.149/09 i 61/11)

Zakon o suzbijanju diskriminacije (NN, br.85/08)

Zakon o javnoj nabavi (NN, br.110/07 i 125/08)

Zakon o javnoj nabavi (NN, br.90/11)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi (NN, br.79/2007)

Rješenje Ustavnog suda Broj: U-I-402/2003, U-I-2812/2007 od 30. travnja 2008., kao i Broj: U-I-2767/2007 od 31. ožujka 2009.

Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti (NN, br.80/08, 94/09, 121/10 i 25/12)

Odluka o najvišem iznosu novčane naknade za nezaposlenu osobu (NN, br.100/07)

Pravilnik o uvjetima i načinu korištenja sredstava Fonda za razvoj i zapošljavanje (NN, br.65/02, 106/03 i 6/09)

Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad (NN, br.39/09)

Odluka o isplati novčane naknade u jednokratnom iznosu (NN broj 32/09)

Naputak o provedbi poticajne mjere isplate novčane potpore u iznosu od 5000 EUR temeljem programa „Poticaj za uspjeh“ (NN broj 203/03)

Odluka o jednokratnoj novčanoj pomoći i naknadi putnih i selidbenih troškova (NN broj 74/09)

Zakon o potpori za očuvanje radnih mjesta (NN broj 94/09 i 88/10)

Zaključci o prihvaćanju Europske povelje o osnovnim pravima radnika (NN broj 37/91)

Pravilnik o sadržaju obračuna plaće, naknade plaće ili otpremnine (NN broj 37/11)

Zakon o osiguranju potraživanja radnika u slučaju stečaja poslodavca (NN broj 86/08)

Pravilnik o sadržaju obrasca zahtjeva radnika za ostvarivanje prava u slučaju stečaja poslodavca (NN broj 128/08 i 34/10)

Pravilnik o uvjetima i postupku za stjecanje prava zaposlenog roditelja ili samozaposlenog roditelja djeteta s težim smetnjama u razvoju na dopust ili na rad u skraćenom radnom vremenu radi njege djeteta (NN broj 18/09 i 25/09)

Pravilnik o uvjetima i postupku stjecanja prava na rad u skraćenom radnom vremenu radi pojačane brige i njege djeteta (NN broj 25/09)

Zakon o zaštiti na radu (NN broj 59/96, 94/96-isp., 114/03 i 100/04 – v. čl. 82. Zakona o izmjenama i dopunama zakona o gradnji – prestala vrijediti odredba čl. 94. St. 1., 2. I 4. Zakona o zaštiti na radu, 86/08, 116/08 – v. čl. 70. Zakona o državnom inspektoratu – prestao važiti čl. 94. St. 3 i st. 5. Čl. 95. I čl. 96. Zakona o zaštiti na radu i 75/09)

Pravilnik o poslovima s posebnim uvjetima rada (NN broj 5/84)

Pravilnik o izradi procjene opasnosti (NN broj 48/97, 114/02, 126/03 i 144/09)

Statut Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (NN broj 49/09)

Pravilnik o evidencijama Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje (NN broj 74/09)

Katalog informacija Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje

Zakon o mirovinskom i invalidskom osiguranju (NN, br.26/83, 5/86, 42/87, 34/89, 57/89, 40/90, 9/91, 96/93 i 44/94)

Zakon o mirovinskom osiguranju (NN, br.102/98).

Zakon o mirovinskom osiguranju (NN, br.102/98, 127/00, 59/01, 109/01, 147/02, 117/03, 30/04, 177/04, 92/05, 43/07, 79/07, 35/08, 40/10 i 121/10)

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br.147/02)

Zakon o mirovinskom osiguranju (NN, br.130/10 – pročišćen tekst)

Zakon o pravima hrvatskih branitelja iz domovinskog rata i članova njihovih obitelji (NN, br.174/04, 92/05, 2/07, 107/07, 65/09, 137/09, 146/10 i 55/11)

Zakon o općem upravnom postupku (NN, br.47/09)

Zakon o obveznim odnosima (NN, br.53/91, 73/91, 3/94, 7/96. i 112/99)

Zakon o obveznim odnosima (NN, br.35/05 i 41/08)

Zakon o pokojninskom in invalidskom zavarovanju (Uradni list RS, št. 12/92, 5/94, 7/96, 54/98)

Zakon o listi tjelesnih oštećenja (NN, br.162/98)

Zakon o socijalnoj skrbi (NN broj 73/97., 27/01., 59/01., 82/01., 103/03., 44/06 i 79/07)

Zakon o socijalnoj skrbi (NN broj 57/11)

Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN, br.62/02, 105/07)

Zakon o obveznim odnosima (NN, br.35/05 i 41/08)

Obiteljski zakon (NN 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007)

Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta osoba pod skrbništvom, načinu popisa i opisa njihove imovine te podnošenja izvješća i polaganja računa skrbnika (NN, br.32/05)

Obiteljski zakon (NN, br. 116/2003., izmjene i dopune 17/2004., 136/2004., 107/2007)

Pravilnik o vrsti i djelatnosti doma socijalne skrbi, načinu pružanja skrbi izvan vlastite obitelji, uvjetima prostora, opreme i radnika doma socijalne skrbi, terapijske zajednice, vjerske zajednice, udruge i drugih pravnih osoba te centra za pomoć i njegu u kući (NN, br.64/09)

8. PRILOZI

PRILOG 1. PRISTUPAČNOST

Analiza zaprimljenih odgovora - podataka županija, gradova i općina nalazi se u području *Pristupačnost*.

Podaci su zaprimljeni u tekstualnom obliku i/ili tabelama pa su sukladno tome i obrađeni.

LIČKO SENJSKA ŽUPANIJA

Grad ili Općina	Ustanova u potpunosti prilagođena	Uklanjanje arhitektonskih barijera u 2011.	Oprema nabavljena u 2011.	Planirane aktivnosti u narednom trogodišnjem razdoblju
Općina D.Lapac	ambulantna je jednim dijelom prilagođena OSI			planira se izgradnja nove ambulante koja će biti prilagođena OSI, za ambulantu je izgrađen idejni projekt
Općina Pl. Jezera	nije u potpunosti prilagođena OSI – nedostaje sanitarni čvor		UHVIDR-a Plitvička Jezera, Udruga dijabetičara LSŽ, Društvo multiple skleroze LSŽ	nastaviti sa osiguranjem pristupačnosti građevinama OSI, osigurati veći broj parkirnih mjesta, povećati sredstva u proračunu Općine za rad udruga koje se bave unapređenjem funkcioniranja za OSI
Grad Gospić		OŠ dr.F.Tuđmana Lički Osik prilagođen ulaz u školu za OSI	dva terapijska stola sa stolicama za učenike razrednih odjela djece s posebnim potrebama u OŠ dr.J.Turića u Gospiću	
Općina Perušić		ambulantna – rampa za OSI, ograde, rukohvati: zgrada Hrvatske pošte – rampa, ograde i rukohvati		prilagoditi kompletnu zgradu Općine i Dom kulture Perušić
Grad Otočac			uređeni prostori za potrebe Narodne knjižnice Otočac i za potrebe korisnika napravljena je rampa	
Grad Senj			nabavka lifta za ulazak OSI u more – montaža u tijeku	prilagodba nogostupa u svim javnim ustanovama i ostalim objektima, financijske potpore udrugama OSI
Grad				prilagođavanje postojećih

Novalja				nogostupa u 2012.
Općina Udbina				uklanjanje barijera: poslovna zgrada Općine i dječji vrtić „Medo“ Udbina
Općina Vrhovec				planira se postaviti vertikalna i horizontalna prometna signalizacija na području Općine

PRIMORSKO GORANSKA ŽUPANIJA

GRAD RIJEKA

Prijevoz OSI je svakodnevno organiziran od strane KD Autotrolej d.o.o. Rijeka, Udruge osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Rijeka i Udruge za mlade OSI „Znam“. Udruge svoje članove prevoze specijaliziranim kombi vozilima. U 2011. organiziran je prijevoz od strane svih udruga koristilo je oko 400 korisnika, najveći dio njih u dobi iznad 65 godina. Sufinancirana je nabava kombi vozila za potrebe Udruge za skrb o autistima kao i nabava specijalnog kombi vozila za potrebe članova Udruge invalida distrofičara PGŽ. KD Autotrolej d.o.o. je investirao u nabavu niskopodnih autobusa koji pokrivaju većinu gradskih linija.

U sklopu projekta „Rijeka – zdravi grad“, interesne grupe OSI djeluje Podgrupa „Otklonimo barijere“ koja se bavi problematikom arhitektonskih barijera u gradu na način da OSI same daju prijedloge za uklanjanje pojedinih barijera. Godišnje u prosjeku izgrade se 2 rampe – prilazni stambenim zgradama oko 7 prilaznih rampi na pješačkim prijelazima. Grad Rijeka za projekte godišnje izdvaja 150.000,00 kn s tim novcem su izrađene uklonjeno 20-tak barijera, izrađeno je 7 rampi, a ukupno je primljeno 20 zahtjeva od kojih 9 je nemoguće ili je uz veće poteškoće moguće realizirati (dozvola konzervatora, nepovoljna konfiguracija tla i sl.).

U 2012. godini planiraju otvoriti dvije ginekološke ambulante za djevojke i žene s invaliditetom na dvije gradske lokacije, a sustavno su se dogovorili radionice i predavanja o zdravlju žena s invaliditetom. Ove godine planiraju izdvojiti sredstva za dvije plaće za OSI koje postoje na području grada.

Prilikom dodjele gradskih stanova u najam, osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju su u prednosti pri dobivanju takvih stanova.

POŽEŠKO SLAVONSKA ŽUPANIJA

Županija nije donijela lokalnu strategiju, ali poduzimaju sve mjere i radnje za njeno donošenje, te će uskoro biti i izrađena.

DUBROVAČKO NERETVANSKA ŽUPANIJA

GRAD DUBROVNIK

Strategijom jedinstvene politike za OSI Grada Dubrovnika za razdoblje od 2009. do 2013. godine u području *Stanovanje, mobilnost i pristupačnost* predviđene su mjere i aktivnosti kojima se OSI osigurava nesmetan pristup, kretanje i boravak na ravnopravnoj osnovi s ostalim građanima.

Mjere	U 2011. godini ostvarene su sljedeće aktivnosti
<i>Unaprijediti pristupačnost, javnim ustanovama, objekata i površina.</i>	<ul style="list-style-type: none">- U sklopu rekonstrukcije Obale Ivana Pavla II napravljene je prilagodba nogostupa- U Ulici dr. Ante Starčevića uklonjen prometni znak koji je ometao kretanje slijepih i slabovidnih osoba i osoba u invalidskim kolicima- U Ulici Eugena Kumičića napravljena rampa za 100% OSI- Napravljen lift u kući za 100% invalida HRVI-a
<i>Unaprijediti prijevoz za osobe s invaliditetom</i>	JP Libertas posjeduje 16 niskopodnih autobusa koji su prilagođeni za prijevoz OSI. U okviru Mjera socijalnog programa Grada Dubrovnika članovima udruga OSI subvencionira se besplatna pokazna karta za javni gradski prijevoz. Grad Dubrovnik u potpunosti podmiruje troškove organiziranog prijevoza za korisnike Zavoda za rehabilitaciju Josipovac, a koji imaju prebivalište na području Dubrovnika.
<i>Osiguravanje pristupačnosti kulturnim objektima</i>	Projekt pružanja usluge korištenja transportera za savladavanje prepreka provodi se u suradnji s Društvom multiple skleroze. Nabavkom transportera OSI omogućen je pristup svim kulturnim i sakralnim objektima u staroj gradskoj jezgri. U 2011. izvršene su 34 usluge pružanja korištenja transportera.
<i>Označavanje parkirališnih mjesta za vozila OSI</i>	Na zahtjev roditelja djece s teškoćama u razvoju označeno je parkirališno mjesto u neposrednoj blizini stanovanja.

U 2012. godini nastavit će se sa planiranim aktivnostima u skladu sa navedenom strategijom.

ZAGREBAČKA ŽUPANIJA

Upravni odjel za prosvjetu, kulturu i šport i tehničku kulturu Zagrebačke županije proveo je sljedeće aktivnosti :

Odgoj i obrazovanje

Mjera 5: Podupirati suradnju između državnih tijela i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave radi omogućavanja jednakosti pristupa predškolskom odgoju i školovanju na svim razinama s posebnim naglaskom na unapređenje stanja u manjim sredinama.

Aktivnost 2: Izvršiti prostorne prilagodbe osnovnih i srednjih škola

U suradnji s MZOŠ i Gradom Ivanić Gradom, Zagrebačka županija je sufinancirala izgradnju lifta u OŠ Đure Deželića u Ivanić Gradu kako bi se omogućilo nesmetano školovanje učenicima s invaliditetom.

Mjera 6: Osigurati infrastrukturnu potporu učenika s teškoćama u razvoju

Aktivnost 3: Osigurati asistenta u nastavi i obrazovnog prevoditelja

U suradnji s HZZ – Područna služba Zagreb, te gradovima i općinama Zagrebačke županije, a u okviru programa Javnih radova Vlade RH – u razdoblju od 1.03. do 15.06.2011. u osnovnim školama Zagrebačke županije je zaposleno 42 pomoćnika u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju.

Svi pomoćnici u nastavi i razredima učenika koji su dobili pomoćnike prošli su jedinstvenu edukaciju na ERF kako bi se što bolje pripremili za rad s djecom s teškoćama u razvoju.

Rekreacija, razonoda i šport

Mjera 2: Izraditi, provoditi i pratiti program izvan nastavnih športskih i drugih aktivnosti koji će poboljšati uključivanje djece i mladeži s teškoćama u razvoju.

Aktivnost 5: Pratiti provedbu programa

Nacionalni projekt Paraolimpijski školski dan koji ima za cilj promovirati šport OSI, paraolimpijaca i paraolimpijskog pokreta, te povećati broj OSI koje se aktivno bave sportom, te im na taj način graditi samopouzdanje i održati tjelesnu kondiciju, tijekom 2011. provodio se u 7 osnovnih škola na području Zagrebačke županije. Program su provodili treneri, pedagozi i animatori HPO.

Aktivnost 6: Organizirati športska natjecanja djece s teškoćama u razvoju i OSI na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini, te poticati sudjelovanje na međunarodnim natjecanjima.

Zajednica športskih udruga i saveza Zagrebačke županije financijski s 15 000 kn su poduprla organizaciju jesenskog otvorenog prvenstva u pikadu za OSI koje je održano u Velikoj Gorici.

Programom javnih potreba u športu Zagrebačke županije za 2012. godinu osiguravaju se sredstva za ove programe: djelatnost Športskog saveza OSI Zagrebačke županije i Paraolimpijski školski dan 2012.

Stanovanje, mobilnost i pristupačnost

U svom djelokrugu rada ne provode mjere i aktivnosti vezane za stanovanje, mobilnost i pristupačnost.

VARAŽDINSKA ŽUPANIJA

GRAD VARAŽDIN

<i>Poduzeto u 2011.</i>	<ul style="list-style-type: none">- Pješačke staze na području Grada Varaždina – vanjske rampe (12 kom)- Podzemna garaža – dizalo (gradnja objekta podzemne garaže je u tijeku, ali nije dovršena)- Parkirališta – horizontalna i vertikalna signalizacija (kontinuirano kroz cijelu godinu)
<i>Planirano u 2012.</i>	<ul style="list-style-type: none">- Pješačke staze na području Grada Varaždina – vanjske rampe (10 kom)- Podzemna garaža – dizalo (gradnja objekta je u tijeku, biti će dovršena u 2012.)- Parkirališta – horizontalna i vertikalna signalizacija (kontinuirano prema potrebama)

GRAD ZAGREB

Gradska skupština Grada Zagreba u ožujku 2011. je donijela Zagrebačku strategiju izjednačavanja mogućnosti za OSI u razdoblju od 2011. do 2015.

Poduzeto u 2011.		Planirano u 2012.	
Broj izvršenih prilagodbi na građevinama javne i poslovne namjene		Izrađen operativni godišnji plan prilagodbe postojećih građevina za 2011.	
Zgrade – utrošena sredstva	Prometnice – utrošena sredstva	NE	DA (broj građevina i osigurana sredstva za provedbu plana)
10 kom 3.258.370,49 kn	120 kom zvučnih signalizatora na 9 raskrižja 1 taktilna površina 92 pješačkih prijelaza-upušteni rubnjaci 1.419.629,00 kn		12 kom 4.550.000,00 kn

SPLITSKO DALMATINSKA ŽUPANIJA

Sukladno mjerama iz strategije izvršeno je u 2011. :

Dječji vrtić „Bili cvitak“ (u 5 objekata) i Dječji vrtić „Čarobni pianino“ su prilagođeni i dostupni djeci s invaliditetom.

OŠ na području SDŽ prilagođene su djelomično i u cijelosti – 13 OŠ.

SŠ na području SDŽ su u cijelosti ili djelomično prilagođene – 6 SŠ. Napominju kako neke škole nisu u mogućnosti biti prilagođene zbog starosti objekta te isto tako navode kako su u 2010. prilagodili jednu školu u cijelosti i pet djelomično.

Osiguran je besplatan prijevoz predškolskoj i školskoj djeci do školskih objekata i prostora za izvannastavne športske i rekreacijske aktivnosti djece i mladeži s invaliditetom. Započeta je cjelovita prilagodba prostora i objekata u vlasništvu Grada Splita vrtićima, školama i institucijama vezanim za kulturu, obrazovanje, športu i rekreaciji kako bi bili dostupni svim OSI. Nabavka opreme i pomagala Udrugama koje skrbe za osobe s invaliditetom, te sufinanciranje nabavke učila za slabovidne učenike i lift. Osigurana je dostupnost specijaliziranog prijevoza OSI. Specijalnim vozilima za potrebe prijevoza invalida vrše se distribucijom prijevoza invalida, svakodnevno sukladno njihovim potrebama u Gradu Splitu, Solinu, Kaštelima, Grad Hvar. U cilju poboljšanja mobilnosti OSI razvila se služba besplatnog prijevoza „Od vrata do vrata“ nepokretnih i osoba s teškim invaliditetom koje nisu u mogućnosti koristiti javni prijevoz. Nabavljeni su novi niskopodni autobusi i na taj način postupno vrši se zamjenu voznog parka javnog gradskog prijevoznika. Označeno je više parkirnih mjesta za OSI.

ISTARSKA ŽUPANIJA

GRAD PULA

OŠ Grada Pule - Uloženo 180 000 kn za projektiranje i izgradnju pristupne rampe, rekonstrukciju sanitarnog čvora za osobe s smanjenom pokretljivošću u OŠ Kaštanjer. Koso podizna platforma nije izvedena jer nisu dobivena sredstva za nju.

Dječji vrtići Grada Pule - U 2012. je planirana dogradnja DV Zvezdice koji će u potpunosti biti prilagođeni osobama s smanjenom pokretljivošću.

Dnevni centar za rehabilitaciju Veruda - 2011. izgrađena je povezano pristupna rampa namijenjena OSI u okviru ustanove.

Upravni odjel za komunalni sustav i imovinu Grada Pule - Prilikom rekonstrukcije i sanacije većeg broja nerazvrstanih cesta, te javnih površina, na različitim lokacijama u gradu ugradilo se oko 155 rampi za osiguranje pristupačnosti osobama s smanjenom pokretljivošću i OSI utrošeno je u tu namjenu 200 000,00 kn.

U 2012. nastojat će na što većem broju lokacija izvršiti razne prilagodbe kojima će se olakšati kretanje OSI i smanjene pokretljivošću.

KARLOVAČKA ŽUPANIJA

GRAD KARLOVAC

Grad Karlovac još uvijek nema usvojenu lokalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom, ali kroz djelovanje u svim razinama pokušava poboljšati kvalitetu života osoba s invaliditetom.

Za 2012. godinu planira se izrada projektne dokumentacije za postavljanje lifta u zgradi Gradske uprave. Postojeći projekt lifta nije bio prilagođen tehničkom stanju zgrade te se uz previsoku cijenu izvođenja ne bi mogli zadovoljiti minimalni tehnički uvjeti. Iz tog razloga Grad će ove godine razmotriti druge opcije, osim lifta potrebno je riješiti i pitanje ulaska u zgradu. Dio službenih prostorija Grada Karlovca je već sada pristupačan OSI.

U 2011. i 2012. Karlovac izdvaja novčana sredstva za postavljanje rampi na javnim površinama te također rješava pojedinačne zahtjeve građana za prilagodbu stambenih objekata gdje je to moguće izvesti.

Kod uređivanja Centra za mlade u Grabriku Grad je posebno vodio računa o pristupačnosti OSI te je taj prostor u potpunosti pristupačan i opremljen svojim potrebnom multimedijalnom opremom. Prostor je bez naknade na raspolaganju udrugama mladih i za mlade kao i svim udrugama OSI prema dogovoru s voditeljima centra.

U 2011. grad Karlovac i Dječji vrtić Karlovac izveli su volontersku akciju postavljanja rampe za ulazak OSI u prostorije vrtića.

U 2011. Na registriranom gradskom kupalištu Foginovo uređeni su tuševi pristupačni OSI te je postavljen poseban lift za ulazak u vodu za OSI zajedno s pristupačnom rampom.

U 2012. Grad je već nabavio posebne ležaljke za OSI koje će se postaviti na kupalištu te će se u sklopu pripreme kupališta sezone izvesti radove prilagodbe svlačionica kako bi i one bile u potpunosti pristupačne.

Grad sudjeluje u sufinanciranju trogodišnjeg programa „prevencija institucionalizacije OSI na području od posebne državne skrbi – 5+ nova znanja, novi život za OSI“ gdje Grad Karlovac sufinancira plaću vozača pratitelja za posebno prilagođeno kombi vozilo.

BJELOVARSKO BILOGORSKA ŽUPANIJA

GRAD BJELOVAR

Pokazatelji u području djelovanja: Stanovanje, mobilnost i pristupačnost

Zgrada BBŽ, Matični ured, Ured državne uprave u BBŽ, Državna geodetska uprava, Ministarstvo financija, Porezna uprava, grad Bjelovar su pristupačni objekti, imaju kosinu na ulazu, dizalo i parkirno mjesto.

Ministarstvo obrane RH, Uprava za obranu Bjelovar, Ministarstvo kulture RH, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, Državni inspektorat i Ministarstvo poljoprivrede su nepristupačni objekti.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje je pristupačan objekt, ima ulaz u razini, širina vrata najmanje 90 cm i ima jednu stepenicu. Policijska uprava BBŽ i Policijska postaja Bjelovar su pristupačni objekti. Sve prilagodbe u navedenim objektima su učinjeni u proteklih godina.

Prekršajni sud, Trgovački i Županijski sud u Bjelovaru, Županijsko i Općinsko državno odvjetništvo u Bjelovaru nisu pristupačni.

Od četiri kulturne ustanove, dvije su prilagođene, imaju dizalo. Sva četiri objekta imaju ulaz u razini ili prag visine do 3 cm.

Opća bolnica Bjelovar i Dom zdravlja BBŽ je pristupačan objekt, ima dizalo, od dvije stomatološke ordinacije jedna je pristupačna, a druga djelomično pristupačna. Od pet ljekarni dvije su pristupačne, dvije djelomično pristupačne i jedna nepristupačna.

Od četiri dječja vrtića, tri su objekta pristupačna, imaju ulaz u razini ili prag visine 3 cm., Jedan objekt je djelomično pristupačan, ima kosinu, više od jedne stepenice i sanitarni čvor koji mogu koristiti OSI.

Od pet osnovnih škola, jedna je pristupačna, tri su djelomično pristupačne i jedna je nepristupačan objekt. Četiri škole imaju rezervirano parkirališno mjesto za OSI. Tri škole imaju kosinu i više od jedne stepenice. Jedna ima sanitarni čvor prilagođen OSI. Od 9 područnih škola, jedan je objekt pristupačan, jedan je djelomično pristupačan, a ostalih sedam je nepristupačno.

Od sedam objekata SŠ samo je zgrada Gimnazije pristupačna i jedina ima prilagođen sanitarni čvor i dizalo. Ostalih pet je djelomično pristupačno a jedan je nepristupačan objekt. Sve SŠ imaju rezervirano parkirališno mjesto za OSI.

Od ukupno 1371 parkirnog mjesta, 63 su rezervirana za OSI bez naplate te postoji još oko 200 mjesta koja nisu pod naplatom. U gradu postoje tri kombija za potrebe OSI : Udruga gluhih, Udruga mentalno retardiranih odraslih osoba, Udruga tjelesnih invalida. U toku 2011. Udruga tjelesnih invalida Bjelovara je kupila specijalizirano kombi s podiznom rampom za OSI. U sportsko rekreacijskom centru na bazenu tijekom 2011. izgrađena je rampa, bazensko dizalo i sanitarni čvor za OSI.

Početakom 2011. Grad Bjelovar se priključio inicijativi promicanja pristupačnosti javnih prostora, usluga i informacija Min. obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, udruge gradova i Programa UN za razvoj (UNDP), potpisivanjem Povelje o pristupačnosti javnih prostora OSI.

Zavod za socijalnu skrb BBŽ Bjelovar, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje Područna služba Bjelovar, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, Zaštita zdravlja na radu su na jednoj adresi i pristupačni, imaju kosinu i parkirano mjesto.

Tijekom 2011. dovršena je izgradnja dviju stambenih zgrada s ukupno 38 stanova za HRVI. Stanovi su prilagođeni i pristupačni OSI kao i ulaz u zgradu. Tijekom 2012. godine se planira izrada i donošenje Bjelovarske strategije izjednačavanja mogućnosti za OSI 2012. – 2015.

OSJEČKO BARANJSKA ŽUPANIJA

GRAD OSIJEK

<i>Poduzeto u 2011.</i>		<i>Planirano u 2012.</i>	
Dom zdravlja Osijek	betoniran i prilagođen prilaz, pristupačno	ZS Beketinci	betoniran i prilagođen prilaz
Općinska županijska bolnica Našice	dizalo, pristupačno	ZS Čepinski Martinci	betoniran i prilagođen prilaz
Dom za starije i nemoćne osobe Đakovo	dizalo, pristupačno	ZS Donji Grad	dizalo
Ljekarna Sjenjak	skalamobil, pristupačno	ZS Donji Miholjac	dizalo i rampe
		Osijek, Županijska 4, Zgrada 1	pomoćni rukohvati na ulazno stepenište
Ljekarna Jug	rampa, pristupačno	DZ Našice	sanitarni čvor za OSI
Škola za tekstil, dizajn i primijenjene umjetnosti Osijek	dizalo	OBŽ Našice	dva dizala
		Centralna ljekarna	rampa
Srednja škola Valpovo	dizalo	DZ Mačkamama, Drinska 8	dizalo

<i>Plan od 2012.</i>	OŠ Drenje, Drenje – dizalo OŠ Ivane Brlić Mažuranić, Koška – dizalo OŠ Dore Pejačević, Našice – dizalo Škola za tekstil, dizajn i primijenjene umjetnosti Osijek – dizalo
----------------------	--

Komentar: Naglašavaju kako se u proteklim godinama intenzivno radilo na uklanjanju arhitektonskih prepreka, ali zbog aktualne situacije određene planirane aktivnosti nisu se mogle, ili se neće moći provoditi.

KORPIVNIČKO KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA (dalje KKŽ)

U 2011. KKŽ financirala je prilagodbu ulaza za OSI na ordinacijama (opće prakse i stomatološkim) u sedam naselja/općina: Drnje, Kalnik, SV.I.Žabno, Novigrad Podravski, Rasinja, Gola, Hlebine, te izgradnju rampi za OSI u 3 naselja : Glogovnica, Vojakovački Kloštar, Sokolovac.

Tijekom 2011. godine prilagođene su školska sportska dvorana i zgrada OŠ Grgura Karlovčana Đurđevac, zgrada Područne škole u Gregurovcu – OŠ Sv. Petar Orehovec, zgrada OŠ Ivan Lacković Croata Kalinovac, zgrada OŠ Koprivnički Bregi. Ovdje se radi o izgradnji novih ili dogradnji postojećih građevina.

KKŽ nije donijela niti usvojila lokalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za OSI.

Tijekom 2011. godine grad Koprivnica sukladno Strategiji jedinstvene politike za OSI s invaliditetom Grada Koprivnice za razdoblje 2011.-2013. poduzeo mjere i aktivnosti u području Stanovanje, mobilnost i pristupačnost OSI kako slijedi :

- Upravni odjel za komunalno gospodarstvo, prostorno uređenje i zaštitu okoliša, kao i upravni odjel za izgradnju grada i upravljanje imovinom Grada Koprivnice dosljedno su provodili Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina OSI i smanjene pokretljivosti, te su svi novi objekti građeni bez arhitektonskih barijera. Kontinuirano su rekonstruirane ulice te sustavno građene i rekonstruirane pješačko-biciklističke staze, prigodom čega su uklanjane i arhitektonske barijere, odnosno svi rubovi su smanjivani, prilazi na križanjima i pješačkim stazama prilagođeni OSI svojim oblikom i materijalom.
- Grad Koprivnica je podmirivala u prošloj godini troškove prijevoza OSI kombi vozilom s ugrađenom podiznom rampom, korištenjem usluga tax-i službe „Sunce“. Naručena je projektna dokumentacija za ugradnju dizala u zgradama Veleučilišta na Trgu bana J. Jelačića i OŠ „Đuro Ester“ Koprivnica.
- U Gradu Križevci u središtu i na glavnim prometnicama, upušteni su rubnici na pješačkim prijelazima (10), Općinski sud u Križevcima prilagodio je ulaz OSI i smanjene pokretljivosti (pristupna rampa), UI Križevci obavlja prijevoz OSI spec. kombi vozilom i tijekom 2011. su prevezli veći broj OSI i djece s teškoćama u razvoju radi određenih aktivnosti i potreba.

VIROVITIČKO PODRAVSKA ŽUPANIJA

<i>Grad</i>	<i>Poduzeto u 2011.</i>	<i>Planirano u 2012.</i>
<i>Slatina</i>	ugrađeno dizalo na Slatinskom kinu; izgradnja novih cesta, rekonstrukcijom postojećih kao i izgradnjom nogostupa, šetnica i pješačkih staza uklonjene su barijere kako bi se	planirano je 180 000 kn za rekonstrukciju i prilagodbu pješačkih

	poboljšala kvaliteta života OSI	prijelaza za OSI
<i>Orahovica</i>	izvršena je rekonstrukcija i prilagodba pješačkih prijelaza za pristupačnost OSI; planirana je dogradnja dizala u zgradi Gradske uprave koja nije realizirana zbog neposjedovanja tehničke dokumentacije za zgradu; planirana je izgradnja pristupne rampe kod zgrade Gradske knjižnice, ali nije realizirana iz razloga što se radi o kulturnom spomeniku te nisu pribavljene suglasnosti nadležnih tijela	planira se izgradnja dizala na zgradi Gradske uprave
Općina	Poduzeto u 2011.	Planirano u 2012.
<i>Zdenci</i>	izgrađeno je parkiralište uz groblje gdje su obilježena mjesta za OSI, te su izgrađeni i pješački mostovi kako bi se OSI olakšao pristup groblju, uređeno parkiralište s mjestom za OSI i pristupna rampa ispred zgrade Ljekarne	
<i>Voćin</i>	izgrađena je pristupna rampa s rukohvatom na ulazu u zgradu Općine i na ulazu zgrade Hrvatskog doma, uređene šetnice i pješačke staze	planira se izgradnja društvenog doma u Čeralijama s rampom
<i>Špišić Bukovica</i>	izgrađen je prilaz za OSI na ulazu u zgradu Hrvatske pošte	predviđena je izgradnja prilaza za OSI na ulazu u zgradu mjesnog doma i u zgradu Općine
<i>Suhopolje</i>	izgrađen je lift u zgradi Hrvatskog doma i privremena rampa na ulazu u zgradu	planira se izgradnja rampe pred zgradom Općine
<i>Čađavica</i>	izgrađena pristupna rampa ispred zgrade Općine i Hrv. pošte	planira se izgraditi parkiralište ispred zgrade općine
<i>Sopje</i>	izgrađena nova zgrada Općine gdje se vodilo računa o pristupačnosti za OSI, prilazna staza i parkirna mjesta za OSI	
<i>Crnac</i>	izgrađene su rampe na objektima društvenih domova, ambulanti, OŠ, Hrv. pošti i pekari	planira se izgraditi dizalo u zgradi Općine
<i>Gradina</i>	izgrađeno dizalo u zgradi Općine	
<i>Pitomača</i>	izgradnja područnih škola u Grabrovnici i Starom Gracu koje imaju osigurane pristupe OSI, općina financira održavanje stepeništa platforme u zgradi općine kojom je omogućen pristup OSI u urede općine, HZZO, HZMO, Športsku zajednicu i matični ured. U 2012. planira se izgradnja SS Pitomača, te područnih škola u Starogradačkom Marofu i Sedlarici koje će biti pristupačne za OSI	

Poduzete aktivnosti u 2011. i planirano u 2012.

Zavod za javno zdravstvo Sv. Rok VPŽ – dostupni prostori za OSI, u 2012. predviđena je izgradnja dizala i sanitarni čvor za OSI u novoj zgradi Zavoda

Dom zdravlja VPŽ – uređenje sanitarnog čvora

Opća bolnica Virovitica – izgradnja pristupne rampe i stepenica za infektivni odjel, u 2012. se planira izgradnja dizala, rampe i taktilne staze

Centar za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju – izgrađene prilazne rampe, u planu je izgradnja novog Centra koji će korisnicima omogućiti nesmetan pristup, kretanje i boravak u ustanovi

Glazbena škola Jan Vlačić Virovitica – pristupačna, postoji dizalo, parkirno mjesto i sanitarni čvor

OŠ V. Nazor, Virovitica – prilagođen ulaz u zgradu dok ostali prostori zgrade nisu prilagođeni, područna škola u Podgorju ima sve tehničke uvjete za kretanje i boravak OSI, područne škole u Koriji i

Sv. Đurađu nisu prilagođene OSI
OŠ Suhopolje – u područnoj školi u Orešcu postavljena je rampa i sanitarni čvor, u 2012. planira se u područnoj školi u Cabuni adaptacija sanitarnog čvora prilagođena za OSI
OŠ V. Nazor Nova Bukovica – bila planirana izgradnja dizala i asfaltiranje parkirališta ali to nije izvršeno zbog stečaja izvođača, u 2012. planira se izgradnja dizala, prilaz za OSI, parkirno mjesto za OSI
OŠ Ivana Gorana Kovačića, Zdenci – planirana izgradnja prilaznih rampi u Zdencima i Velikom Rastovcu, ali zbog nedostatka sredstava to nije realizirano
OŠ Petar Preradović Pitomača – izgrađene 2 područne škole u Grabrovnici i Starom Gracu gdje su ugrađene rampe i sanitarni čvor za OSI, u 2012. planira se izgradnja područne škole u Starogradačkom Marofu gdje će biti ugrađena rampa i sanitarni čvor
OŠ Eugen Kumičić, Slatina – u 2012. se planira izgradnja područne škole u Gornjem Miholjcu
OŠ Ivana Brlić Mažuranić, Orahovica – u 2012. se planira urediti parkirno mjesto za OSI
OŠ Davorin Trstenjak Čađavica- pokrenula izgradnju u 2011. i uređenje prilaza za OSI te je prijavila projektni natječaj
OŠ Gradina – izgrađena je rampa na ulazu u športsku dvoranu, potrebno je izgraditi rampe u područnoj školi Bačevac, Novi Gradac, Budakovac i Detkovac
OŠ A.G.Matoš, Čačinci – označeno je parkirališno mjesto za OSI
Učenički dom Virovitica – na ulazu u ustanovu postoji rampa
Strukovna škola Virovitica – osigurana je pristupačnost OSI, postoji dovoljan broj parkirnih mjesta, na ulazima su osigurani prilaz i ugrađena ja podizna platforma u zgradi
SŠ Marko Marulić Slatina - 2011. je planirana izgradnja podizne platforme, u 2012. se planira realizirati izgradnja dizala jer u 2011. nije ostvareno
Industrijsko – obrtnička škola Slatina – 2011. je pokrenuta izgradnja dizala koja se planira realizirati u 2012.
SŠ Stjepan Ivšić Orahovica – 2011. uređeno je parkirno mjesto za OSI, u 2012. planira se nabaviti pokretna sjedalica na stubištu u prostoru škole
SŠ Pitomača – u 2012. se planira betonirati prilaz zgradi Škole kako bi i OSI imale nesmetan prilaz
Gimnazija Petar Preradović – u 2011. dobila je lokacijsku dozvolu za izgradnju dizala

VPŽ je obnovila i zgradu Visoke škole za management u turizmu i informatici sukladno propisima i donijete su dvije lokalne strategije, jedna u Općini Pitomača, a druga Špišić Bukovica, dok ostale provode aktivnosti prema Nacionalnoj strategiji.

VUKOVARSKO SRIJEMSKA ŽUPANIJA

Od 31 jedinice lokalne samouprave s područja županije (5 gradova i 26 općina) nije dostavljeno od 7 jedinica.

Grad	Učinjeno u 2011. i planirano u 2012.
Vukovar	nogostupi, taktilne staze; planira se u 2012. – uređenje nogostupa i stubišta sa rampama, taktilne staze i dva dizala
Vinkovci	46 upuštenih pločnika, taktilne staze, u zgradi gradskog kazališta postavljeno dizalo; planira se u 2012. – kod zgrade gradskog kazališta izrada točkastih pješačkih prijelaza
Županja	u zgradi Općinskog suda postavljena rampa na ulazu, 2012. – pristupačnost zgrade gradske uprave
Ilok	većina javnih objekata je pristupačna OSI, u 2011. nisu poduzimane nikakve aktivnosti, a u 2012. nisu se osigurala sredstva
Otok	izgradnja dizala u zgradi doma kulture, u 2012. – izgradnja pristupne rampe – zgrada hitne med. pomoći

Općina	Poduzete aktivnosti u 2011. i planirano u 2012.
Stari Mikanovci	2012. postavljanje rampe u upravnoj zgradi Općine
Stari Jankovci	2012. izgradnja pješačkih staza i naseljima Općine
Ivankovo	2012. postavljanje rampe zgrada Općine
Tompojevci	2011. nije bilo gradnje niti prilagodbe postojećih građevina, a u 2012. ako se ukaže potreba izdvojiti će se sredstva
Gradište	do 2011. je osigurana pristupačnost građevina OSI; u proračunu za 2012. nisu osigurana sredstva za prilagodbu jer nije bilo ukazanih potreba
Drenovci	učinjeno u 2011. - pristupna rampa zgrade Općine
Gunja	u 2011. postavljanje rampi zgradi pošte i dnevni boravak za starije i nemoćne osobe; u 2012. postavljanje rampi zgradi Općine
Cerna	u 2011. je planirana izgradnja prilaza općinskoj zgradi, ali zbog nedostatka sredstava isto nije učinjeno niti je uvršteno za 2012.
Štitar	svi objekti imaju osigurane prilaze, zgrada pošte je u lošem stanju te nije pristupačna OSI; zbog nedostatka sredstava nisu planirana sredstva za uklanjanjem barijera u 2012.
Andrijaševci	tijekom 2011. nisu poduzimane nikakve aktivnosti vezane za osiguranje pristupačnosti, niti se u 2012. predviđaju aktivnosti.
Lovas	tijekom 2011. nije bilo izgradnje pristupnih rampi za OSI; Općina je za 2012. osigurala sredstva za rampe koje će se graditi prema potrebi
Borovo	postavljanje taktilnih staza autobusna ugibaldišta, u 2012. planira se postavljanje taktilne staze zgrade Općine
Bogdanovci	zbog nedostatka sredstava nisu vršena nikakve aktivnosti, niti se planiraju u 2012.
Tovarnik	u 2011. nije bilo izgradnje, niti se planira u 2012.
Trpinja	u 2012. planira se izgradnja pristupne rampe u zgradu Općine, postavljanje rampi, taktilnih staza pri zgradi zdr. ambulante
Babina Greda	2012. planira se postavljanje taktilne staze zgrada Općine
Negoslavci	u 2012. planira se izgradnja prolaza vozilima - zdr. ambulanta
Nijemci	izgradnja rampe i pristupne staze Društveni dom Donje novo selo, u 2012. planira se izgradnja rampe Društveni dom Lipovac
Vođinci	u 2012. planiraju se taktilne staze

MEĐIMURSKA ŽUPANIJA

Općina	Poduzeto u 2011. i planirano u 2012.
Štrigova	protoklih godina nije sudjelovala ni u jednom projektu vezanih za aktivnosti za stanovanje, mobilnost i pristupačnost OSI. U svakom provedbenom projektu posebnu pažnju daju aktivnostima da zadovolje pristupačnost OSI.
Orehovica	u 2011. – izgradnja pješačko biciklističke trake za sigurno kretanje pješaka u prometu, a osobito OSI (inv. kolica); osiguran je broj stajališta i perona, parkirališnih mjesta i javnih pješačkih površina, semafora, pješačkih prijelaza, pješačkih otoka i raskrižja prilagođeno OSI; sve zgrade u vlasništvu Općine su prilagođene i pristupačne OSI; Koncesija za javni prijevoz je u nadležnosti Međimurske županije, na području Općine ne postoji mreža željezničkog prometa
Kotoriba	Tijekom 2011. nisu poduzimali posebne mjere vezane uz provedbu Nacionalne strategije za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom. Nemaju posebne planove za 2012. Prilikom izgradnje i rekonstrukcije objekata u vlasništvu uvijek vode

	brigu da se osiguraju rampe za pristup OSI kao i kod rekonstrukcije i sanacije ulica da se prilagođavanjem prometnica osigura nesmetan promet OSI.
Donja Dubrava	na svim parkiralištima u Općini izvršeno je obilježavanje parkiranja za invalide; ranijih godina na svima javnim objektima izgrađene su prilazne rampe za invalide, a u 2012. je u planu izgradnja prilazne rampe u Informativnom centru
Podturen	nije u 2011. nabavljala opremu za OSI koje bi one mogle koristiti. Za 2012. nije izrađen plan iz razloga što su prostorije kojima se koristi Općina prilagođene potrebama OSI. U 2011. U sklopu svojih mogućnosti izveli su radove na izgradnji nogostupa i parkirališta: uređen je pristup ambulanti, napravljene su pješačke staze sukladno pravilima struke; omogućen je pristup OSI ljekarni, groblju, crkvi uz postavljene rampe
Šenkovec	evidentirala je potrebu izgradnje rampe za osiguranje pristupačnosti građevinama OSI i osobama smanjene pokretljivosti, a svakako će se nastaviti voditi briga kod projektiranja i građenja građevina osigura nesmetan pristup i kretanje OSI
Domašinec	U 2011. pristupačnost pješačko biciklističkim stazama s upuštenim rubnicima za OSI – Dionica Turčišće II; pristupačnost pješačko biciklističkim stazama bez rubnika za OSI – dionica Turčišće; pristupačnost građevinama i ustanovama ; općinska uprava – pristup omogućen samo u ulazni hol u prizemlju jer se uredi nalaze na katu, a zgrada nema lifta. U tom slučaju službenici dolaze do stranke u prizemlje. U 2012. planirane investicije imaju građenu cijenu elemenata za pristupačnost građevinama OSI, te iste nisu posebno financijski iskazane. U 2012. nije planirano izdvajanje sredstava za izvođenje radova na ugradnju lifta za urede Općine.
Prelog	objektima u vlasništvu županije ili grada, odgojno obrazovnim institucijama, Domovima Kulture i ostalim zgradama kao i rotori i nekoliko ulica na području grada prilagođeni su OSI. Potrebno je prilagoditi ulaz u zgradu pošte, grad je uputio apel pošti i čeka se početak rekonstrukcije. U 2012. godini se planira rekonstrukcija stare Gradske upravne zgrade gdje bi se trebala premjestiti knjižnica i čitaonica grada preloga koja je za sada smještena na katu i nema adekvatan prilaz za OSI.
Sv. Marija	nisu imali potrebe za aktivnostima
Nedelišće	nisu provodili aktivnosti, niti ih planiraju u 2012.
Sv. Juraj na Brijegu	napravljen je prilaz kod pošte u Lopatincu, u tijeku je dogradnja OŠ I.G.Kovačića u Pleškovcu gdje je projektnom dokumentacijom predviđena ugradnja lifta za OSI
Gornji Mihaljevec	tijekom 2011. nije ulagala u objekte radi osiguranja pristupačnosti OSI jer nije bila ukazana potreba. Za 2012. godinu planirana je obnova platoa ispred doma kulture.
Mala Subotica	tijekom 2011. nije se izvodilo projektiranje ili građenje građevina prilikom kojeg bi se OSI i osobama s smanjenom pokretljivosti osigurao nesmetan pristup i kretanje za OSI; na građevinama: Dječji vrtić „Potočnica“, Školska športska dvorana, Međimurska banka ranije su izgrađene pristupne rampe. Za 2012. ne planira se poduzimanje aktivnosti.

KRAPINSKO ZAGORSKA ŽUPANIJA

Napominju kako je nedostatak financijskih sredstava osnovni razlog neprovođenja drugih mjera.

	Poduzeto u 2011.	Planirano u 2012.
Spec.bolnica za med.reh. Stubičke Toplice	preuređeno prizemlje i dio I.kata starog dijela bolnice; prošireni komunikacijski hodnik između zgrada radi bolje pristupačnosti terapijskih i smještajnih kapaciteta; preuređen atrij na ulazu u bolnički restoran sa proširenjem prilazne rampe; opločen dio staze kroz park bolnice; uređenje III. kata bolnice : postavljeni su rukohvati u kupaonama, hodniku i	daljnji radovi na uređenju starog dijela bolnice; uređenje prostora hidroterapije i ostalih vodenih sadržaja; uređenje prostora za elektroterapiju.

	stubištu; preuređen su 2 kupaonice čime je omogućen nesmetan pristup prostoru za tuširanje.	
Spec.bolnica za med.reh. Krapinske Toplice	obnovljena dizala: usporavanje vrata, ugrađen rukohvat; obnovljena dizala u Marijinom bazenu; obnovljene protuklizne plohe	rekonstrukcija prilaznih rampi – hidroterapija; nova automatska ulazna vrata; obnova dizala, proširenje parkirališta
Ljekarna KZŽ	prilazna rampa u ljekarničkoj jedinici u SV. Križu Začretju	
Grad Oroslavje	obilježavanje 9 parkirnih mjesta za OSI	održavanje parkirnih mjesta i ulazna rampa kod pošte
Grad Donja Stubica	uređenje nogostupa	prilaz u zgradu Gradske uprave, županijskih ureda i državne uprave, ispostave porezne uprave i područnog ureda za katastar
Grad Zabok	u sklopu rekonstrukcije nogostupa i izgradnja autobusnih ugibališta izvršeno je spuštanje rubnjaka na nogostupima; izgradnja pješačkog prijelaza preko pruge	nastavak rekonstrukcije nogostupa i izgradnje autobusnih ugibališta i izvršeno spuštanje rubnjaka; nastavak izgradnje pješačkog prijelaza preko pruge
Grad Krapina	izgradnja projektne dokumentacije za izgradnju pješačkog mosta i željezničkog stajališta	
Općina Lobor	osiguranje pristupačnosti javnim površinama, nogostup Vojnovec	
Općina Hrašćina	izrađen arhitektonski snimak i idejni projekt zgrade Općine	gradnja dizala
Općina Mače	završeni radovi na nogostupu	
Općina Konjšćina	izrađena rampa za pristup objekti zgrade Općine; uređen prilaz u PŠ Jertovec	pristupačna rampa kod Hrvatske pošte
Općina Stubičke Toplice	završeni su radovi na opločenju pristupne rampe ispred Turističke zajednice	
OŠ Bedekovčina	podizna platforma	
OŠ F.Horvata Kiša, Lobor	podignut stari pješački most	rampa za pristup igralištu
SŠ za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok	prva faza ugradnje lifta	završetak ugradnje lifta
KZŽ	sufinanciranje ugradnje lifta u navedenu srednju školu	sufinanciranje ugradnje lifta u navedenu srednju školu
Dom zdravlja KZŽ		rampa u G.Stubici; i u Velikom Trgovišću
Općina Đurmanec		spuštanje rubnjaka nogostupa i prilagodba pješačkih staza

PRILOG 2. ZAKON O SUZBIJANJU DISKRIMINACIJE

Tabela 1. Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po pritužiteljima/cama

PRITUŽITELJI/CE		PUČKI PRAVOBRANITELJ	PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM	PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU	PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
FIZIČKA OSOBA	ŽENE		2		
	MUŠKARCI		2		
GRUPNE PRITUŽBE					
PRAVNE OSOBE					
TREĆA OSOBA KAO PRITUŽITELJ/ICA					
NEVLADINE UDRUGE					
SINDIKATI					
INICIJATIVA PRAVOBRANITELJA/ICE					
UKUPNO			4		

Tabela 2. Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po prituženim osnovama diskriminacije

OSNOVE	PUČKI PRAVOBRANITELJ	PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM	PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU	PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
RASA ILI ETNIČKA PRIPADNOST ILI BOJA KOŽE				
SPOL				
JEZIK				
VJERA				
POLITIČKO ILI DRUGO UVJERENJE				
NACIONALNO ILI SOCIJALNO PODRIJETLO				
IMOVNO STANJE				
ČLANSTVO U SINDIKATU				
OBRAZOVANJE				
DRUŠTVENI POLOŽAJ				
BRAČNI ILI OBITELJSKI STATUS				
DOB				
ZDRAVSTVENO STANJE		1		
INVALIDITET		3		
GENETSKO NASLIJEĐE				
RODNI IDENTITET ILI IZRAŽAVANJE				
SPOLNA ORIJENTACIJA				
NEMA OSNOVE				
UKUPNO		4		

Tabela 3. Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po prituženim područjima diskriminacije

PODRUČJA	PUČKI PRAVOBRANITELJ	PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM	PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU	PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
RAD I RADNI UVJETI				
OBRAZOVANJE, ZNANOST I ŠPORT				
SOCIJALNA SIGURNOST, SOCIJALNA SKRB, MIROVINSKO I ZDRAVSTVENO		1		
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA				
PRAVOSUĐE I UPRAVA		1		
STANOVANJE				
JAVNO INFORMIRANJE I MEDIJI				
PRISTUP DOBRIMA I USLUGAMA		2		
ČLANSTVO U SINDIKATU, NVO, POLITIČKIM STRANKAMA				
KULTURNO I UMJETNIČKO STVARALAŠTVO				
DISKRIMINACIJA OPĆENITO				
UKUPNO		4		

Tabela 4. Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po prituženim tijelima

PRITUŽENA TIJELA	PUČKI PRAVOBRANITELJ	PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM	PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU	PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
FIZIČKA OSOBA				
PRAVNA OSOBA		1		
PRAVNA OSOBA S JAVNIM OVLAŠTIMA		2		
ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA				
PRAVOSUDNO TIJELO		1		
TIJELO DRŽAVNE UPRAVE				
TIJELA JEDINICA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE				
UKUPNO		4		

Tabela 5. Pritužbe u kojima je postupano po Zakonu o suzbijanju diskriminacije, raspoređene po oblicima diskriminacije

OBLICI DISKRIMINACIJE	PUČKI PRAVOBRANITELJ	PRAVOBRANITELJICA ZA OSOBE S INVALIDITETOM	PRAVOBRANITELJICA ZA DJECU	PRAVOBRANITELJICA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA
IZRAVNA		2		
NEIZRAVNA				
UZNEMIRAVANJE I SPOLNO UZNEMIRAVANJE		1		
POTICANJE NA DISKRIMINACIJU				
PROPUŠTANJE RAZUMNE PRILAGODBE		1		
SEGREGACIJA				
NIJE MOGUĆE UTVRDITI				
UKUPNO		4		

PRILOG 3. Mediji

U sljedećem tekstu nalazi se popis tiskovnih i elektroničkih medija, te periodika tiska, čija obrada se nalazi u području pod nazivom „Mediji“.

Tiskani mediji	Broj objava
Novi list	250
Glas Slavonije	177
Glas Istre	167
Slobodna Dalmacija	155
Vox glas Zadra	119
Zadarski list	105
Večernji list	89
Vjesnik	85
Jutarnji list	67
24 sata	41
Podravski list	40
Karlovački tjednik	38
Varaždinske vijesti	34
Međimurje	33
Dubrovački vjesnik	33
Vinkovački list	30
7 plus Regionalni tjednik	29
Večernji list - Podravina i Bilogora	29
Glas Podravine	28
Bjelovarski list	28
Večernji list - Slavonija	28
Poslovni dnevnik	27
Posavska Hrvatska	26
Večernji list - Karlovac	26
Međimurske novine	25
Večernji list - Sisak	22
Večernji list - Varaždin	22
Bjelovarac	21
Sportske novosti	21
Virovitički list	21
Večernji list - Zagorje	20
Slobodna Dalmacija - Split	20
Zadarski regional	17
Glas grada	17
Makarska kronika	17
Zagorski list	16
Business.hr	16
Vukovarske novine	15
Novi sisački tjednik	13
Šibenski novi tjednik	11
Novi list - Rijeka	11
Zagreb news	11
Novi list - vanjsko izdanje	9

Narodni list	9
Lider	8
Dulist	8
Šibenski list	8
Glas koncila	8
Lisa	8
Večernji list - Koprivnica	7
Nacional	6
Glasnik Turopolja	6
Globus	6
Večernji list - plavo izdanje	6
Privredni vjesnik	6
Doktor u kući	5
Sportske novosti - izdanje	5
Glasnik Samobora i Svete Nedelje	5
HEP vjesnik	5
Gloria	4
Obzor - Večernji list	4
Hrvatsko slovo	4
Večernji list - Samobor	4
Reporter Velike Gorice	4
Hrvatska košarka	4
Banka	3
Slobodna Dalmacija - Zadar	3
Hrvatski list	3
Lastauto omnibus	3
Slobodna Dalmacija - Dubrovnik	3
Opatija	3
24 express	3
Objektiv	3
Sportplus	3
Auto moto magazin	2
Poslovni savjetnik	2
Vaše zdravlje	2
Mama & Beba	2
Story	2
Novosti	2
Slobodna Dalmacija - Šibenik	2
HAK revija	2
Progressive magazin	2
Poduzetnik	2
Jutarnji list - Hrvatska	1
Extra	1
Pro gradnja	1

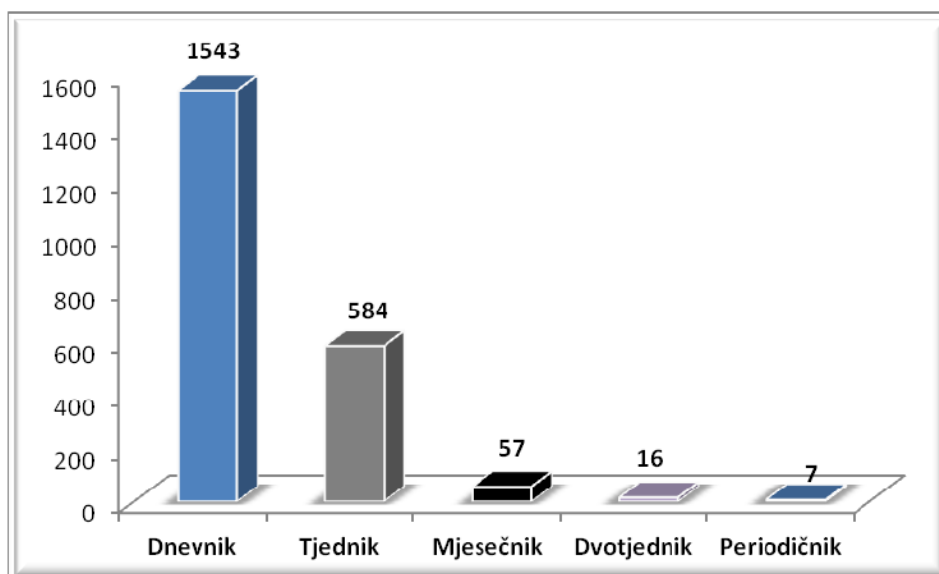

Satovi i nakit	1
Reader's digest	1
Motorevija	1
Školske novine	1
Shop IN magazin	1
Večernji list - Hrvatska	1
Aktual	1
Matica	1
Prigorski kaj	1
Vjesnik I.izdanje	1
More	1
Agroglas	1
Obrtničke novine	1
Sensa	1
Moj pas	1
Bug	1
Večernji list - Velika Gorica	1
Zarez	1
Ukupno	2207

Tablica 1. Popis medija

Elektronički mediji	Broj objava
HTV 2	121
HTV 1	88
KANAL RI	41
TV JADRAN	28
Z 1	22
Jabuka TV (OTV)	15
RTL	13
NOVA TV	13
Ukupno	341

Tablica 2. Elektronički mediji

Slika 5. Periodika tiska

PRILOG 4.

PRISTUPAČNOST PROSTORA MUZEJA OSOBAMA S INVALIDITETOM

Bjelovarsko bilogorska županija

Grad Daruvar

Grad Daruvar nema muzej. Planiraju postaviti stalni postav arheološke građe iz rimskog perioda. Prostor koji je za to namijenjen je podrumski prostor zgrade u kojoj je smještena Glazbena škola Brune Bjelinskog. Prostor je adaptiran prije 6 godina i nije adekvatan za primjenu tehničkih rješenja pristupačnosti (stepenište je usko).

Gradski muzej Bjelovar

Zgrada Gradskog muzeja u Bjelovaru je od 2007. do 2011. bila podvrgnuta sveobuhvatnoj sanaciji, rekonstrukciji i adaptaciji u svim njezinim etažama, od podrumskog do tavanskog dijela koji je u cijelosti adaptiran u radne prostore uprave, administracije i radne sobe kustosa, a u kojemu se od tada nalazi i Velika dvorana za razna događanja.

Zgrada od tada ima :

- Koso podiznu sklopivu platformu za prijevoz OSI. To je dizalo kojim se premošćuje stepenice u prizemnom, ulaznom dijelu zgrade i kojim se upravlja daljinskim upravljačem.
- Električno osobno dizalo „Otis“ s dimenzijama prilagođenim invalidskim kolicima i pratnji, koje povezuje sve navedene etaže muzeja.
- Taktilne oznake na tlu za usmjeravanje kretanja slijepih i slabovidnih osoba
- U prizemlju zgrade gdje se nalaze 2 galerijska vrlo frekventna prostora zbog brojnih izložbi koje se u njima održavaju tijekom svake godine, nalazi se WC posebno konstruiran za potrebe OSI i potrebnim gabaritima kako ulaza i prostora tako i inventara prilagođen OSI s invalidskim kolicima.

Rampu i dizalo redovito, jednom mjesečno servisira ovlašteni serviser s kojim imaju sklopljen ugovor i plaćaju ga sredstvima koje im za to godišnje daje osnivač i investitor Grad Daruvar.

Brodsko posavska županija

Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod

Muzej je smješten u dijelu Muzejsko-poslovnog centra u kojem su radne prostorije, čuvaonice i izložbena dvorana, te u zgradi starog Gradskog magistrata namijenjena za budući stalni postav. Navedene zgrade ne zadovoljavaju potrebne uvjete u skladu s Pravilnikom o osiguranju pristupačnosti građevinama OSI i smanjene pokretljivosti i Pravilnikom o prostornim standardima, urbanističko-tehničkim uvjetima i normativima za sprečavanje stvaranja arhitektonsko-urbanističkih barijera.

U tijeku je investicijski projekt uređenja muzejskog kompleksa. Projektna dokumentacija, sukladno zakonskoj regulativi, upotpunjena je Projektom dizala, vertikalno i koso podiznih platformi kojima se osigurava pristupačnost građevina OSI i smanjene pokretljivosti :

- Vanjski pristup zgradama projektirani su bez arhitektonskih barijera u jednom nivou s nagibom max 8%
- Unutar zgrada osigurane su 3 podizne platforme i dizalo za OSI i smanjene pokretljivosti

- U prizemlju je smješten sanitarni čvor za navedene osobe
Radovi započinju u jesen 2011.godine. *(nemamo informaciju o početku radova)*

Gradski muzej Nova Gradiška

Od 2009. godine se provode radovi zbog adaptacije zgrade. Radovi se rade sukladno zakonskim odredbama.

Međimurska županija

Muzej Međimurja Čakovec

Osigurali su samo parkirališna mjesta ispred muzeja, ali tek će se 2011. godine prijaviti na natječaj Ministarstva kulture za obnavljanje unutrašnjosti muzeja. *(nemamo informaciju da li su se prijavili i dobili sredstva)*

Istarska županija

Zavičajni muzej Poreštine- museo del territorio parentino, Poreč

Muzej je od 2008. godine zatvoren za posjetitelje jer je u tijeku obnova palače Sinčić (sjedište muzeja) i izrada novog stalnog muzejskog prostora. Novi će postav imati rutu po muzeju prilagođen OSI.

Upravni odjel za prostorno uređenje i komunalne djelatnosti, Grad Buje

Uklonjene su arhitektonske barijere za pristup obrazovnim ustanovama, financijskim ustanovama, te su uređene parkirališne površine u Gradu u skladu s čl.5 Pravilnika o osiguranju pristupačnosti.

U Gradu Buje se nalazi Gradski etnografski muzej u kojem je uređen stalni postav Etnografske zbirke i Gradska Galerija Orsla. Etnografski muzej je otvoren za javnost tijekom ljetnih mjeseci.

Nalaze se u zgradama unutar zaštićenog kulturnog dobra.

Zbog položaja, oblika i arhitektonskog naslijeđa bez velikih rekonstrukcijskih zahvata u unutrašnjosti nije moguće osigurati propisane uvjete pristupačnosti.

Pristup osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti do uređenih prostora galerija u kojima se u gradu povremeno organiziraju izložbe je osiguran i nesmetan.

Osječko baranjska županija

Zavičajni muzej Našice

Muzej je smješten u prostoru Dvorca Pejačević u Našicama. Kako je objekt u procesu denacionalizacije RH vratila obitelji Pejačević svi zahvati na uređenju njegovog prostora obustavljeni su dok traju pregovori između sadašnjih vlasnika i korisnika prostora Dvorca – grada Našice o njegovoj daljnjoj namjeni.

Tijekom 2010. godine ništa nije poduzeto u vezi osiguranja pristupačnosti prostora Muzeja OSI a niti ove godine nisu planirane promjene.

Grad Belišće

- U njihov muzej kao građevini kulturne namjene, ulazi se izravno s javne pješačke površine kroz jednokrilna vrata koja se otvaraju prema van, a prag vrata nije viši od 2 cm

- Sve hodne površine su u istoj razini, vrata na komunikacijama izvedena su bez praga i zadovoljavajućih su otvora, a područje za kretanje dovoljno je osvijetljeno
- Kako se muzej nalazi u jednoj od najstarijih zgrada u Belišću, prostor WC (samo je jedan) ulazi se s vanjske strane objekta kroz vrata koja se otvaraju prema van i imaju pristupačnu kvaku, a pokretač uređaja za ispuštanje vode u WC školjku i umivaonika zadovoljavaju propise
- Oglasni pano ne postoji kao ni orijentacijski plan za kretanje u građevini, jer se postav obilazi uz vodiča
- Građevina ima 2 parkirališna mjesta koja do sada nisu imala oznaku pristupačnosti što će tijekom 2011 godine ispraviti. *(nemamo informaciju da li je označeno parkirno mjesto)*

Primorsko goranska županija

Muzej moderne i suvremene umjetnosti Rijeka

Muzej ne zadovoljava uvjetima pristupačnosti osoba s invaliditetom.

Muzej je smješten na drugom katu zgrade Sveučilišne knjižnice u Rijeci koja je ujedno vlasnik zgrade i s kojom MMSU ima sklopljen Ugovor o zakupu poslovnog prostora. Naglašavaju da je riječ o historicističkoj zgradi koja je pod zaštitom spomenika kulture te se pokušalo iznaći rješenje za pristup OSI ali bez konkretnih rezultata.

Prosljeđuju dopis Ureda POSI Sveučilišnoj knjižnici u Rijeci uz prijedlog da se ponovno ispituju mogućnosti rješavanja navedene problematike.

Muzej grada Rijeke

Osnivač muzeja je Grad Rijeka te oni navode kako je u izradi troškovnik za gradnju koso podizne platforme kojom će se OSI omogućiti ulaz u sam objekt kao i preinaka postojećeg lifta. Nakon toga pokreće se postupak javne nabave za te radove. Radovi bi trebali biti 2012. godine.

Karlovačka županija

Gradski muzej Karlovac

U zgradu muzeja i zgradu Galerije nije omogućen pristup OSI. Muzej je smješten u zgradi iz prve polovice 17.st., a Galerija je građena 70-tih godina. U tijeku je izrada nove koncepcije stalnog postava koja u sebi sadrži i neke građevinske zahvate pa i pristup OSI, no s obzirom na složenost izrade nove muzeološke koncepcije kao i financijsku situaciju, trenutačno ne mogu odrediti okvirni plan realizacije.

Grad Zagreb

Hrvatski povijesni muzej Zagreb

Smješten je u baroknoj Palači iz 18.st. visokoj prizemnici na kojoj nisu vršeni radovi rekonstrukcije u posljednjim decenijama.

U tijeku je prenamjena i rekonstrukcija industrijskog objekta stare Tvornice duhana Zagreb kupljene za Hrvatski povijesni muzej u kojoj će biti osigurana pristupačnost OSI osnovom važećih zakonskih normi.

Muzej Grada Zagreba

Prema člancima 5., 16., 18., 24., 25. i 44. Pravilnika o osiguranju pristupačnosti građevina OSI i smanjene pokretljivosti Muzej Grada Zagreba su osigurali pristupačnost za OSI, te je omogućen nesmetan posjet i kretanje Muzeju grada Zagreba.

Hrvatski muzej naivne umjetnosti

Nema uvjete da omogući OSI pristup svojim izložbenim dvoranama. Zgrada potječe iz 18.st., u privatnom je vlasništvu, u statusu su zakupoprimca poslovnih prostorija. Ne mogu vršiti nikakve preinake bez suglasnosti vlasnika. S jednim vlasnikom su u sudskom sporu.

Zgrada je povijesni spomenik kulture u koju se ne može ugraditi lift, stubište je preusko da se rade preinake, nemaju osigurano parkirno mjesto za OSI, niti sanitarni čvor.

Muzej je dobio novu zgradu – Rauchovu palaču u koju se planiraju preseliti i onda učiniti preinake kojima će osigurati uvjete za OSI.

Krapinsko zagorska županija

Muzej hrvatskog Zagorja

Muzej se sastoji od pet ustrojbenih jedinica. Označena su parkirališna mjesta u svim jedinicama.

U svima osim u Galeriji Antuna Augustinčića je napravljen pristupačni sanitarni čvor za OSI.

U Galeriji Antuna Augustinčića i Muzeju seljačkih buna osigurani su nesmetani pristup i posjet stalnim postavama, imaju poseban ulaz za OSI.

U Muzeju Staro Selo, Kumrovec, moguć je nesmetan obilazak muzeja na otvorenom i omogućen nesmetan pristup jednoj četvrtini zgrada narodnog graditeljstva.

U Muzeju krapinskih neandertalaca planira se tijekom sljedeće godine izgradnja vertikalne podizne platforme za posjetitelje za OSI, arhitektonski projekt je pripremljen.

Dvor Veliki Tabor je zatvoren za posjetitelje.

Muzej se nalazi u starim objektima pod zaštitom ali planiraju poboljšati uvjete za OSI.

PRILOG 5. SUDJELOVANJA NA DOGAĐANJIMA I SKUPOVIMA U ORGANIZACIJI UDRUGA OSOBA S INVALIDITETOM I DRUGIH INSTITUCIJA

Dana 21. siječnja 2011. godine u Hotelu Dubrovnik u organizaciji Društva distrofičara uz potporu MOBMS-a održan je Okrugli stol na temu „Unapređenje zdravstvene zaštite žena s mišićnom distrofijom“. Na događanju se govorilo o reproduktivnom zdravlju i predrasudama, pozitivnom pristupu prema reproduktivnom zdravlju žena s mišićnom distrofijom i o njihovom pravu na zdravstvenu zaštitu, a prikazani su i rezultati provedenog istraživanja o reproduktivnom zdravlju članica Društva distrofičara Zagreb.

U hotelu The Regent Esplanade dana 21.siječnja Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom, u suradnji s portalom „Moj posao“, UNDP-om i HZZZ-om, organizirao je dodjelu nagrade za „Poslodavca godine za osobe s invaliditetom“. Uz dodjelu prethodno navedene nagrade predstavljao se i novopokrenuti web portal za osobe s invaliditetom pod nazivom „One stop shop“ koji je izrađen u sklopu IPA 2007-2009. „Poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada“. Organizator je također predstavio Priručnik za osobe s invaliditetom i Priručnik za poslodavce. Nazočnim posjetiteljima ovog događanja nastojalo se ukazati na cilj cijelog projekta, koji je prvenstveno usmjeren na poboljšanje socijalne uključenosti osoba s invaliditetom kroz njihovu integraciju na tržište rada, i svrhu koja se odnosi na promoviranje i poticanje zapošljavanja osoba s invaliditetom na regionalnoj razini kroz razvoj i provedbu aktivne politike tržišta rada.

Dana 01.02.2011. godine u prostorijama Veleučilišta u Bjelovaru u organizaciji „Udruge tjelesnih invalida Bjelovar“ uz potporu MOBMS-a održana je tiskovna konferencija vezana za projekt pomoćnika u nastavi za učenike s tjelesnim invaliditetom. Konferenciji su prisustvovali učenici, roditelji, pomoćnici u nastavi, Obiteljski centar Bjelovar, CZSS Bjelovar, ravnatelji i stručni suradnici osnovnih i srednjih škola BBŽ i mnogi drugi. Partneri projekta bili su Bjelovarsko-bilogorska županija, grad Bjelovar i Obiteljski centar Bjelovar.

U Hotelu Antunović dana 02.02.2011. godine održana je tiskovna konferencija povodom povratka hrvatske paraolimpijske atletske reprezentacije sa IPC Svjetskog atletskeg prvenstva za osobe s invaliditetom koje se održavalo u Christchurch na Novom Zelandu. Na konferenciji su ujedno predstavljeni atletičari koji su u dosadašnjem dijelu natjecanja osvojili 4 medalje i to dvije zlatne i dvije srebrne. Događanju je nazočio zamjenik pravobraniteljice.

Dana 10. veljače 2011. održana je promocija trogodišnjeg Programa „SOIH-Centar neovisnog življenja“ u organizaciji Zajednice saveza osoba s invaliditetom Hrvatske. U okviru programa predstavljena je još jedna komponenta od iznimne važnosti za osobe s invaliditetom a to je uručivanje prijenosnih računala za petero gluhe djece, učenike šestog i sedmog razreda Centra za odgoj i obrazovanje „Slava Raškaj. Učenicima je također osiguran i računalni tečaj.

Dana 25. veljače 2011. održana je radionica "Poslodavci i osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj" u organizaciji UNDP, HZZ, Global Compact (UN) i Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI.

Dana 28. veljače 2011. održana je završna konferencija na temu EU program za Hrvatsku IV. Komponenta IPA programa „*Razvoj ljudskih potencijala*“ poticanje intenzivnijeg uključivanja osoba s invaliditetom na tržište rada.

Dana 4. ožujka 2011. u prostorijama Studijskog centra socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu obilježen je Dan studija socijalnog rada. Održano je predavanje pod nazivom „*Social work and law: negotiating the relationship challenge*“ kojem je nazočila zamjenica pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

U organizaciji udruge za zaštitu mentalnog zdravlja „Svitanje“ dana 11. ožujka 2011. godine, u Kući ljudskih prava, održan je jednodnevni seminar na temu „*Hrvatska iskustva u rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom*“. Na seminaru su bili prisutni partneri, suradnici na projektu te stručnjaci iz područja radne rehabilitacije a iz Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom prisustvovao je njezin zamjenik.

Dana 14. ožujka 2011. održan je stručni sastanak u Hrvatskom liječničkom domu u Zagrebu na kojem je predstavljena knjiga pod nazivom „*Rehabilitacija u psihijatriji – psihosocijalni pristup*“ i predstavljen je projekt „*Program zapošljavanja za osobe oboljele od psihičke bolesti*“. Sastanku je nazočila zamjenica pravobraniteljice.

Dana 9. i 10. ožujka 2011. održana je radionica o *primjeni Zakona o suzbijanju diskriminacije u organizaciji EK Taiex-a*. kojoj su nazočili savjetnici pravobraniteljice. .

U organizaciji SOS Dječjeg sela Hrvatske i Foruma za kvalitetno udomiteljstvo djece organiziraju predstavljanje brošure „*Djeca i mladi u alternativnoj skrbi*“ koje se je održalo 10. ožujka 2011. u prostoru tribine grada Zagreba. Nazočna je bila pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

Dana 30. ožujka 2011. održan je *Sajam poslova* u organizaciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Područnog ureda Zagreb u Hypo Centru.

U Zagrebu od 28. ožujka do 01. travnja 2011. godine održana je radionica pod nazivom „*Extra ordinary design-inclusive design workshop*“. Cilj radionice je osnažiti tržišnu konkurentnost partnerskih organizacija, te osnažiti komunikaciju i potaknuti značajnije uključivanje zaposlenika s poteškoćama u proces razvoja novih proizvoda. Demonstrirane su kombinirane metode uključivanja korisnika i inkluzivnog dizajna. Radionici je prisustvovala pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak.

U Novinarskom domu 17. ožujka 2011. godine pod pokroviteljstvom MZSS i uz financijsku potporu Ministarstva vanjskih poslova kraljevine Nizozemske održana je konferencija na kojoj je predstavljen program rane intervencije za djecu s oštećenjem vida Centra za odgoj i obrazovanje „Vinko Bek“, predstavljeni su rezultati MATRA projekta „KOLIBRI“-projekt za program rane intervencije i otvaranje dislociranih jedinica Centra „Vinko Bek“ i predstavljena je brošura „*Upute za rad u ranoj intervenciji za djecu s oštećenjem vida*“.

01. travnja 2011. godine klub samozastupnika „Srce“ održao je sastanak na temu „*Samozastupanje i naša prava*“ pri čemu je bilo osvrta na prisutne probleme i poteškoće, dokumente i zakone te prava koja oni garantiraju, „*Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom*“ i dr. Sastanku je nazočila pravobraniteljica za osobe s invaliditetom.

U prostoru Informacijskog centra EU 01. travnja 2011. godine održana je 1. konferencija hrvatskih samozastupnika na temu „*Ja i Ti mi smo jednaki-Živjeti kao i svi drugi ljudi*“.

Dana 02. travnja 2011. g. pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske održano je svečano obilježavanje Svjetskog dana svijesti o autizmu kojem su nazočile pravobraniteljica, njezina zamjenica i savjetnica.

Dana 07. travnja 2011. u prostorijama Privatne srednje ekonomske škole INOVA održana je tribina s temom „*Mladi ljudi s posebnim potrebama u današnjem svijetu*“. Cilj tribine je bio izgraditi kulture odnosa i sudjelovanja u životu škole, susjedstva i lokalne zajednice kroz osnaživanje i izgradnju međusobnog povjerenja te učenje o preuzimanju odgovornosti za kvalitetu života u svom okružju.

Dana 12. travnja 2011. g. u Preporodnoj dvorani Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održana je svečana dodjela priznanja Zaklade dr.sc.Jadranko Crnić za doprinos pravnoj struci i vladavini prava u RH u 2010. Nazočio je savjetnik pravobraniteljice.

Centar za mirovne studije organizirao je konferenciju 19. travnja 2011. g. u Hotelu Dubrovnik na temu „*Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europskog suda za ljudska prava*“. Riječ je bila o praksi suda u odnosu na Hrvatsku, izvršenje presuda u RH kao i o primjeni Konvencije u hrvatskoj sudskoj praksi. Nadalje predstavljena je i publikacija pod nazivom „*Usklađenost hrvatskih zakona i prakse sa standardima Europskog suda za ljudska prava*“.

U organizaciji HAK-a i udruge Obitelji osoba stradalih u prometu održan je stručni skup pod nazivom „*Brzina kao čimbenik rizika u cestovnom prometu*“ 20. travnja 2011. g. Na skupu je bio i kratak osvrt na akciju „*Desetljeće aktivnosti za sigurnost u cestovnom prometu za razdoblje 2011.-2020.god*“.

Dana 21. travnja 2011.g. Ministarstvo pravosuđa u suradnji s Centrom za ljudska prava organiziralo je Okrugli stol pod nazivom „*Zaštita ljudskih prava kroz novi Kazneni zakon*“.

Svrha ovog skupa je bila prvenstveno upoznati organizacije civilnog društva i nacionalne institucije za ljudska prava s novinama koje Radna skupina za izradu nacрта prijedloga Kaznenog zakona predlaže na području zaštite ljudskih prava a posebno u odnosu na kaznena djela protiv čovječnosti i ljudska dostojanstva, kaznena djela protiv braka, obitelji i djece te kaznena djela protiv slobode i prava.

Dana 3. svibnja 2011. u organizaciji odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora održana je tematska sjednica „*Financiranje autonomnih ženskih skloništa*“.

U organizaciji Ureda za ravnopravnost spolova održana je javna rasprava o prijedlogu „*Nacrta Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2011.-2015.g.*“. Javna rasprava održana je 04. svibnja 2011.g. u prostorijama Centra za ljudska prava. Cilj ove nacionalne strategije je uklanjanje diskriminacije žena i provedba politike jednakih mogućnosti za oba spola.

Dana 05. svibnja 2011.g. u organizaciji Društva osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb i Hrvatskog Saveza udruga cerebralne i dječje paralize održan je Okrugli stol u sklopu projekta „*Promocija i edukacija o mogućnostima osoba s motoričkim teškoćama*“ povodom Nacionalnog dana osoba s cerebralnom paralizom. Projekt je financiran od strane Europske komisije.

Od 04. do 06. svibnja 2011.g. održani su *Dani otvorenih vrata Ozane* na kojima su nazočile pravobraniteljica te njezina zamjenica i savjetnica. Na tom okupljanju prikupljala su se sredstva za kupnju prve kuće Životne zajednice „Ozane“.

Pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske dana 10. svibnja 2011.g., povodom Dana Europe, u Hrvatskom narodnom kazalištu održan je *prijem i balet "Trnoružica"*. Na obilježavanju Dana Europe bila je nazočna pravobraniteljica Anka Slonjšak.

Udruga tjelesnih invalida Bjelovar uz financijsku potporu Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi održala je Okrugli stol vezan za provođenje prve godine trogodišnjeg programa pod nazivom „*Socijalno uključivanje djece i odraslih osoba s tjelesnim invaliditetom*“. Jedna od važnijih tema bila je „*Ostanak djece u svojim obiteljima, pohađanje škole u mjestu stanovanja, završetak školovanja i stjecanje primjernog zvanja*“. Događanje je održano u Bjelovaru u prostorijama Veleučilišta A.B. Šimića a iz Ureda pravobraniteljica nazočila mu je savjetnica pravobraniteljice.

Dana 17. svibnja 2011.g. pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske, predsjednika Hrvatskog sabora i predsjednice vlade obilježena je *300. obljetnica rođenja Ruđera Boškovića*. Središnja svečana proslava održana je u koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog. Na svečanosti je bila prisutna pravobraniteljica Anka Slonjšak.

U Hypo centru 16. i 17. svibnja MZSS, Ministarstvo gospodarstva, rad i poduzetništva, Europska komisija i Opća uprava za zapošljavanje, socijalna pitanja i uključivanje organizirali su *Konferenciju o nastavku aktivnosti i provedbi mjera (JIM i JAP)*. Konferencija je za cilj imala utvrditi napredak u provedbi Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju RH (JIM) i Zajedničkog memoranduma o prioritetima politike zapošljavanja RH (JAP).

U organizaciji Odbora za rad i socijalno partnerstvo 19. svibnja 2011.g. u Hrvatskom saboru održana je sjednica na temu „*Problemi osoba s mišićnom distrofijom i srodnim neuromuskularnim bolestima*“. Na sjednici su bili predstavnici ministarstava, stručne javnosti, te Saveza i udruga osoba s neuromuskularnim bolestima.

Udruga za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja „Svitanje“, uz financijsku potporu EU, održala je 24. svibnja 2011.g. u Edukacijskom centru Klinike za psihijatriju Vrapče seminar u obliku Okruglog stola. Glavna tema bila je *pružanje jednakih mogućnosti za zapošljavanje osoba s invaliditetom zbog psihičkih poremećaja*.

U organizaciji Društva tjelesnih invalida od 24. do 26. svibnja 2011.g. na Trgu Bana Josipa Jelačića otvoren je *10. festival jednakih mogućnosti* čija je svrha bila proširivanje poruke da i osobe s invaliditetom trebaju uživati ista prava i obveze poput drugih građana. Na festivalu su nastupale osobe s invaliditetom u glazbeno scenskom i likovnom programu te u raznim edukacijsko rehabilitacijskim i sportskim igrama.

Pod pokroviteljstvom Predsjednice Vlade Republike Hrvatske Jadranke Kosor 26. i 27. svibnja 2011.g. u Zadru je održan *7. Međunarodni stručni skup na temu „Na posao! Uloga pružatelja usluga u profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom“* uključujući europska i hrvatska iskustva vezana uz temu. Skup su organizirali: OSVIT-Udruga ustanova, drugih pravnih osoba i građana koji provode profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom u Hrvatskoj i Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje OSI RH. Financijsku potporu dali su Ministarstvo za rad, socijalnu skrb i zaštitu potrošača Republike Austrije.

Udruga Zamisli 31. svibnja 2011. održala je tribinu na temu *„Ne sudi knjigu po koricama“* na kojoj su se prikazali, kroz iskustva studenata s invaliditetom drugačiji načini učenja i polaganja ispita te njihove mogućnosti.

Dana 31. svibnja 2011.g. održana je svečana sjednica Gradske skupštine Grada Zagreba povodom *obilježavanja Dana grada Zagreba*.

Povodom 105. obljetnice HAK-a i početka *„Desetljeća sigurnosti cestovnog prometa“* održan je skup u organizaciji HAK-a.

Centar za nove inicijative, Ured pučkog pravobranitelja i Ured za ljudska prava Vlade RH sazvali su Okrugli stol o značaju Direktiva 2000/43/EZ i 2000/78/EZ te prakse Suda Europske unije za primjenu Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Dana 11. i 12. lipnja 2011. održan je događaj pod nazivom *„Dan D“* na kojem je predstavljena nova robna marka Jupi za Upi. Također je održana i izložba na kojoj su predstavljeni ručni radovi članova udruge UPI.

Hrvatski zavod za zapošljavanje 13. lipnja 2011.g. održao je okrugli stol u sklopu projekta *„Žene na tržištu rada“* u hotelu Westin. Glavna tema događaja je bila povećati zapošljavanje žena u nepovoljnom položaju na tržištu rada te im olakšati sami pristup tržištu.

Centar za mir Osijek, Centar za mirovne studije, Kuća ljudskih prava i Centar za ljudska prava, dana 14. lipnja 2011.g., organizirali su *konferenciju o javnoj raspravi o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći*. Konferencija je održana u Kući ljudskih

prava. Na konferenciji se je razgovaralo o preprekama u provedbi ZBPP i predstavio se je prijedlog za izmjene i dopune navedenog zakona.

Dana 16. lipnja 2011. u organizaciji Hrvatskog saveza slijepih obilježena je *65. godišnjica rada kroz više aktivnosti*.

Povodom Dana državnosti 20. lipnja 2011.g. održano je svečano primanje u Uredu predsjednika Republike Hrvatske.

Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom u suradnji sa Zajednicom saveza osoba s invaliditetom Hrvatske organizirao je edukativnu tribinu na temu „*Ortopedska pomagala*“. Tribina se je održala 06. srpnja 2011.g. u prostorijama Tribina Grada Zagreba. Na tribini se je govorilo o omogućavanju osobama s invaliditetom cjelovitog pristupa informacijama o pravima i mogućnostima na ostvarenje ortopedskog pomagala sukladno Pravilniku.

Udruga IDEM (udruga za stručnu pomoć djeci s posebnim potrebama) 07. srpnja 2011.g. održala je *3. Konferenciju na temu „Potporom do škole za sve“* u Hypo centru u Zagrebu. Bilo je riječi o projektu „*Cjeloživotno obrazovanje učitelja do škole za sve*“ koji je financiran iz IV. komponente IPA programa-pretpripravnog fonda EU za Hrvatsku.

U organizaciji Udruge invalida Koprivničko-križevačke županije dana 23. srpnja 2011.g. održan je *19. susret osoba s invaliditetom „Koprivnica 2011.“* Sudionici susreta pokazali su svoje sposobnosti u nekim sportskim disciplinama.

U GDK Gavella 23. svibnja 2011.g. održana je prva kazališna predstava prilagođena osobama s invaliditetom pod nazivom „*Leda*“. Predstava je održana u organizaciji udruge „Zamisli“ u suradnji s gradskim dramskim kazalištem Gavella. Predstava je prikazana kao dio programskih aktivnosti prilagodbe kazališnih predstava i filmskih projekcija osobama s invaliditetom „*Slušam, dakle vidim*“.

U muzeju suvremene umjetnosti dana 27. svibnja 2011. Otvorena je izložba polaznika radionice „*Portret u muzeju*“ koja se je održala u suradnji s Udrugom za promicanje inkluzije. Pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike hrvatske Ive Josipovića 07. kolovoza 2011.g. održana je *296. Sinjska alka* na kojoj je prisustvovala pravobraniteljica.

Hrvatski paraolimpijski odbor u suradnji s Britanskim veleposlanstvom 08. rujna 2011.g. obilježio je međunarodni paraolimpijski dan a ujedno i rođendan paraolimpijskog odbora. Događaj je održan na Splitskoj rivi na kojoj su demonstrirane neke od sportskih disciplina. Događaju je prisustvovala gđa. Anka Slonjšak.

Dana 13. Rujna 2011. u organizaciji SOIH-a održan je edukativni seminar „*Pomagala i sustavi opskrbe u regijama srednje Europe*“.

Hrvatski savez udruga invalida rada 20. rujna 2011. u Hrgovićima organizirao je otvaranje novog poslovnog prostora na čijoj je svečanosti nazočio zamjenik pravobraniteljice.

Od 28. do 30. rujna 2011. u organizaciji UNDP Hrvatska održao se savjetodavni forum i radionice „Konvencija UN o pravima OSI: Jačanje kapaciteta za provedbu i izvješćivanje„.

Udruga invalida rada 27. rujna 2011. obilježila je 45 godina svoga postojanja i djelovanja u dvorani Doma kulture Prečko.

Dana 03. listopada 2011.g. u organizaciji Udruge invalida Zlatar održana je javna tribina „Prijevoz za osobe s invaliditetom u Krapinsko - zagorskoj županiji“ .

Dana 06. listopada 2011.g. održana je svečana sjednica na kojoj je obilježena 20. obljetnica Dana neovisnosti Republike Hrvatske na kojoj su ujedno i dodijeljene hrvatske državne nagrade za znanost. Na sjednici je bila pravobraniteljica za osobe s invaliditetom Anka Slonjšak.

U Europskom Informacijskom centru dana 19. listopada 2011.g. održano je predstavljanje publikacije „Daleko od očiju...“ u organizaciji udruge „Sjaj“ i MDAC-a. Predstavljena publikacija obuhvatila je izvješća psihijatrijskih bolnica koje su obidene od strane udruge „Sjaj“ i Mental Disability Advocacy Center u kojima su se našle i analize situacija osoba s invaliditetom u ustanovama u Hrvatskoj.

Dana 27. listopada 2011. Vijeće Europe u suradnji s Ministarstvom obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti i branitelja organiziralo je regionalnu konferenciju pod nazivom „Zaustavljanje seksualnog nasilja nad djecom-ratifikacija i provedba Konvencije o zaštiti djece od seksualnog nasilja“.

Dana 19. listopada 2011. u prostorima Otvorene računalne radionice „Svi smo protiv“ obilježena je 10. obljetnica rada i ujedno je otvorena izložba fotografija.

U Hotelu Four Points by Sheraton, Panorama hotel u Zagrebu, 26. listopada 2011. održana je međunarodna konferencija na temu „Modeli udomiteljstva.“ Predstavljani su rezultati istraživanja modela udomiteljstva u Europi i prezentiran je novi Zakon o udomiteljstvu te je održana radionica „Kako promovirati udomiteljstvo.“

U prostorijama UNDP-a, 11. studenog 2011. godine predstavljen je UNDP-ov projekt pod nazivom „Jačanje kapacitete institucija pučkog pravobranitelja 2010/11“. Unutar projekta predstavljene su i projektne aktivnosti koje su obuhvaćale trening za djelatnike Ureda pučkog pravobranitelja, Ureda za ravnopravnost spolova, Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom i Ureda pravobraniteljice za djecu. Na predstavljanju projekta sudjelovali su svi pravnici iz Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom.

Dana 14. studenog 2011. održan je okrugli stol na temu "Reforma sustava besplatne pravne pomoći - budućnost pravnog savjetovanja?" u organizaciji Pravnog fakulteta Sveučilišta u

Zagrebu - Pravna klinika i Veleposlanstvo UK Velike Britanije i Sjeverne Irske u suradnji sa Uredom pučkog pravobranitelja RH i Centrom za ljudska prava.

U dvorani Tribine Grada Zagreba 15. i 16. studenog 2011.g. organiziran je dvodnevni stručni skup na temu „*Zaštita prava i interesa djece s problemima u ponašanju*“. Na skupu je bio poseban naglasak na zaštiti prava djece koja su smještena u ustanovama, djece s psihičkim teškoćama i djece koja su u sukobu sa zakonom.

Dana 17. i 18. studeni 2011. održana je radionica na temu „*Podizanje svijesti u području jednakosti i suzbijanja diskriminacije za organizacije civilnog društva*“ u organizaciji Hrvatskog pravnog centra, Human European Consultancy iz Nizozemske na Pravnom fakultetu u Zagrebu.

U hotelu Palace dana 24. studenog 2011. Savez gluhih i nagluhih svečano je obilježio svoju 90. godišnjicu djelovanja.

Dana 24. studenog 2011. godine otvoren je „*Centar za informiranje, edukaciju i tehničku podršku korisnicima oštećenog vida*“ i prvi „*ECDL Testni Centar za osobe s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*“.

Dana 24. studenog 2011. godine obilježena je *50. Obljetnica Kliničkog zavoda za rehabilitaciju i ortopedskih pomagala Kliničkog bolničkog centra Zagreb i Medicinskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu*.

Dana 03. prosinca 2011.godine otvorena je izložba pod nazivom „*20 Božića*“ kojom se obilježilo 20 godina rada. Izložba je otvorena u Staroj gradskoj vijećnici sv. Ćirila i Metoda. Izložba je održana pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske gospodina Ive Josipovića.

Dana 02. prosinca 2011.godine na Pantovčaku povodom obilježavanja Međunarodnog dana invalida Predsjednik Republike Hrvatske gospodin Ivo Josipović susreo se s predstavnicima udruga koje rade s osobama s tjelesnim ili intelektualnim teškoćama. Na prijemu je prisustvovala gospođa Anka Slonjšak.

Dana 02. prosinca 2011. godine održan je jednodnevni seminar na temu „*Suzbijanje diskriminacije i zločina iz mržnje protiv LGBT osoba*“. Cilj seminara je bio jačanje kapaciteta u suzbijanju diskriminacije i nasilja, razmjena iskustva i umrežavanje zainteresiranih strana i dodatna edukacija za potrebe razumijevanja pravnog i institucionalnog okvira zabrane diskriminacije.

U organizaciji Hrvatskog liječničkog zbora (sekcija za psihosocijalne metode, Hrvatsko društvo za forenzičku psihijatriju) i Udruge za zaštitu i promicanje mentalnog zdravlja „*Svitanje*“, uz potporu Vlade RH-Ureda za ljudska prava, održan je seminar 21. prosinca 2011.godine. Tema seminara bila je „*Lišavanje poslovne sposobnosti: smjernice za suce, vještake i socijalne radnike*“. Seminar je održan u Edukacijskom centru klinike za psihijatriju Vrapče.

U prosincu 2011. godine URIHO je obilježio je *65 godina rada te je ujedno i proslavio rođendan 30. studenog u KD Vatroslava Lisinskog*. Povodom tih događanja održani su: izložba radova (udruga, ustanova, kreativnih radionica osoba s invaliditetom), Okrugli stol na temu „Virtualna radionica kao rehabilitacijska i poduzetnička aktivnost na putu osoba s invaliditetom ka tržištu rada“ i humanitarni koncert u KD Vatroslava Lisinskog.

U Staroj gradskoj vijećnici dana 06. prosinca 2011. godine povodom Međunarodnog dana osoba s invaliditetom održan je tradicionalni razgovor i prijem u Gradskoj skupštini Grada Zagreba.

Dana 07. prosinca 2011. godine, u organizaciji Predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića, održano je primanje povodom obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava u Uredu predsjednika. Na primanju su bili prisutni pojedinci kojima su kršena ljudska prava na različitim osnovama i predstavnici institucija.

Dana 16. prosinca 2011. održana je proslava 25 godina rada Odjela radnih aktivnosti u Centru za odgoj i obrazovanje Lug.

U dvorani Kazališta „Vidra“ premijerno je prikazan dokumentarni film „Hrvatskog saveza slijepih“ a koji je održan 20. prosinca 2011. godine. Film je snimljen u okviru *obilježavanja 65 godina rada Saveza*. Produkcija filma financirana je od strane Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi.

